Palmiro Togliatti

Skrifter om kriget i Spanien

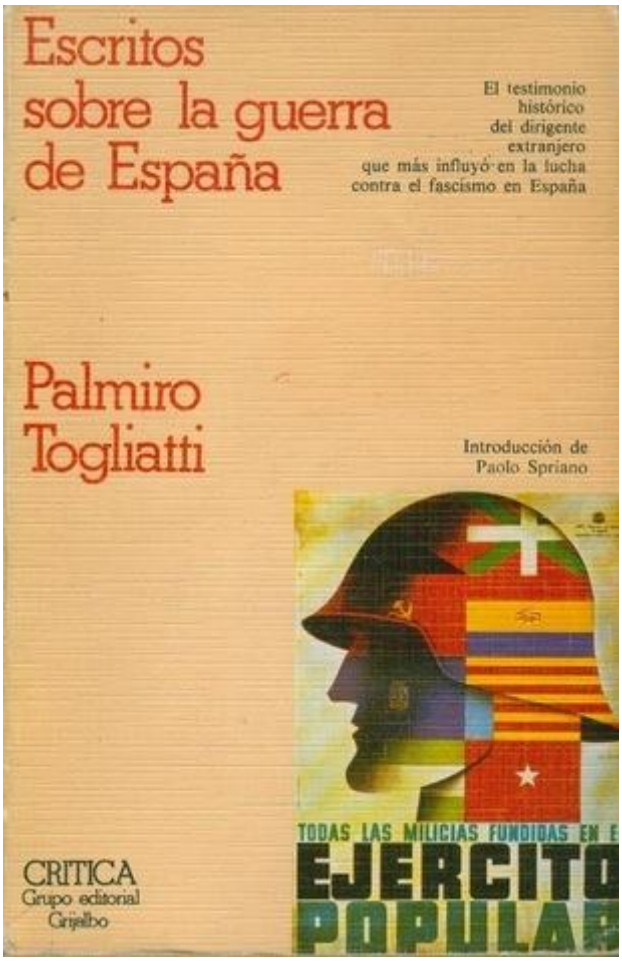

Originalets titel: *Escritos sobre la guerra de España* (1980).
Den spanska utgåvan är i sin tur är en översättning (från italienska) av texterna om spanska inbördeskriget i Togliattis *Opere* (verk).

Den svenska översättningen, som omfattar bokens sid. 121-307, är gjord av *Martin Fahlgren*.

Innehåll

Introduktion i
Rapport den 8 juli 1937 1
Rapport den 30 augusti 1937 4
Till kamraterna D. och M. 13
Om problemen i PCE:s centralkommitté 17
Rapport den 28 januari 1938 25
Rapport den 21-22 april 1938 35
I. Orsaker till de militära misslyckandena 35
II. Regeringskrisen och bildandet av den nya regeringen 37
III. Partiet 40
IV. Nuläget 42
Ernő Gerő: Rapport den 19 november 1938 44
Om den aktuella situationen och uppgifterna i Spanien 44
Rapport den 12 mars 1939 52
Manifest från PCE:s centralkommitté den 18 mars 1939 57
Rapport den 21 maj 1939 63
I. Den politiska situationen i Spanien efter kapitulationen i München 63
II. Den republikanska arméns nederlag i Katalonien 76
III. Förberedelser inför Casados statskupp. Partitaktik och förebyggande åtgärder 85
IV. Casados statskupp och krigsslutet 93
V. Några allmänna slutsatser 100
Förkortningar 104
Lästips 104

Introduktion

Palmiro Togliatti var den främste och mest inflytelserike Komintern-representanten i Spanien under inbördeskriget från sommaren 1937 till krigets slut. Därför är hans rapporter av stor vikt för att att få en inblick i Kominterns politik i Spanien under dessa år.

Vi har tidigare publicerat två andra samlingar med kommunistiska rapporter och andra dokument från inbördeskriget: Stalin, Komintern och den spanska revolutionen (juli-december 1936) och Sovjetunionen, Komintern och Spanien 1937. I dessa finns dessutom inledningar, kommentarer m m som sätter in dokumenten i sitt historiska sammanhang.

De här ingående rapporterna har Togliatti själv har valt att publicera (i redigerad form). De är från perioden juli 1937 till maj 1939, men är långt ifrån allt som han skrev under denna period – se t ex den rapport om Internationella brigaderna daterad 29 augusti 1937 som ingår i den ovannämnda samlingen (från 1937). Det framgår även av Togliattis egna kommentarer i de här återgivna texterna, av *Queridos Camaradas: La Internacional comunista y España, 1919-1939* av de spanska historikerna Antonio Elorza och Marta Bizcarrondo, som bl a refererar till meddelanden daterade juni och november 1938, och även av artikeln Komintern och spanska inbördeskriget, som t ex refererar till rapporter från februari 1938 och januari 1939.

Observera att det nedan inte ingår någon Togliatti-rapport under perioden mellan slutet av april 1938 och 12 mars 1939 (dvs under nära ett helt år!), vilket är märkligt eftersom det under den tiden hände mycket av vikt, däribland tillbakadragandet och upplösningen av de Internationella brigaderna, som inleddes i september 1938 och slutfördes i oktober, samt POUM-rättegången i oktober, som blev ett svidande bakslag för kommunistpartiet. Därför har vi kompletterat med en rapport av ungraren Ernő Gerő (från 19 november 1938) som får fylla det tomrummet. Den har kompletterats med en inledning för att sätta den i sitt historiska sammanhang.

Den politiskt viktigaste Togliatti-rapporten är den allra sista, från 21 maj 1939, eftersom han där gör ett slags bokslut, med tyngdpunkten på inbördeskrigets slutskede.

Togliattis rapporter är givetvis partsinlagor, vilket betyder att han undviker vissa frågeställningar och ger vinklade versioner av många händelser och beslut. Den som vill ha en mer balanserad bild av historien bör därför ta del av andra redogörelser, i synnerhet historiska arbeten som även redovisar hur andra inblandade såg på de många kontroversiella ståndpunkter m m som framförs i Togliattis rapporter. Här och var har jag också påpekat detta, men har avstått från att systematiskt försöka gå in djupare på sådant, eftersom det skulle plottra bort rapporterna.[1]

Lägg f ö märke till att det i den ovannämnda samlingen med dokument från 1937 finns två oredigerade Togliatti-rapporter som det kan vara intressant att jämföra med de redigerade versioner av samma rapporter som återges nedan.

För den som vill tränga in djupare i problematiken så vill jag särskilt rekommendera Burnett Bollotens utomordentliga och mycket väldokumenterade arbete Spanska inbördeskriget: Revolution och kontrarevolution. På marxistarkivet finns dessutom många andra läsvärda tidsdokument och historiska arbeten. Se lästipsen allra sist för exempel på det.

OBS: De av mig införda kommentarerna och noterna är vanligen skrivna inom hakparenteser [ ] och/eller markerade med *Red.*

Martin F

[1] För kritiska synpunkter på Togliattis verksamhet i Spanien, se Tobias Abse: Palmiro Togliatti – Stalins lojale tjänare av s. 6-16.

Rapport den 8 juli 1937

Under samtalen med företrädarna för Socialistiska arbetarinternationalen [SAI] har jag försökt ge er information nästan dagligen, antingen per telefon eller genom telegram som skickats av vår delegation. Jag kommer att fortsätta att använda dessa kommunikationsmedel för att hålla er informerade om utvecklingen av samtalen, som kommer att återupptas i morgon kväll, den 9 juli, mellan de Brouckère å ena sidan och Thorez och Cachin å den andra.[2] Jag vill idag ta tillfället i akt att ge er några allmänna intryck om de mest akuta frågorna.

a) Först och främst Annemasse och relationerna med SAI. Resultatet av mötet i Annemasse kom som en överraskning, särskilt för våra franska vänner, som – utan tvekan påverkade av den spända situationen i relationerna mellan deras parti och SFIO [franska socialistpartiet] – hade tagit för givet att de Brouckère och Adler skulle ge ett helt negativt svar. Protokollet från samtalen i Annemasse utgör utan tvekan ett steg framåt i vår kamp för internationell enhet i handling, men jag vill varna er för alltför optimistiska tolkningar. Det är intressant att notera att det som uppnåddes i Annemasse uppnåddes utan större ansträngning från vår delegations sida.

De Brouckère och Adler anlände till Annemasse med ett uttalande som de redan hade skrivit, avvisade alla nya formuleringar som skulle innebära ett åtagande om konkreta gemensamma åtgärder och accepterade endast några mindre förbättringar av den text som de själva hade utarbetat i förväg.

Men de var mycket hjärtliga mot våra kamrater, de talade öppet om sin oenighet med engelsmännen, holländarna osv., de talade öppet om sin avgång och sade att dessa berodde på meningsskiljaktigheter om problemet med enhet i handling, och tillade också att den gemensamma kommunikén skulle formuleras i mycket måttfulla ordalag för att inte låta ”de andra”, ”deras efterträdare”, förstöra allt. Jag tror att denna inställning innebär att de Brouckère och Adler inte hade för avsikt att lämna sina poster som ordförande och sekreterare.

Genom att komma till Annemasse och underteckna det gemensamma uttalandet ville de först och främst tillfredsställa spanjorerna och förhindra att det spanska socialistpartiet distanserade sig från SAI, men samtidigt förberedde de marken för den kompromiss som nåddes vid mötet i Paris. Vid Paris-mötet verkar det (enligt uppgifter från Delvigne) som om de Brouckère orsakade stor uppståndelse bakom kulisserna, och gick så långt som att säga att han var redo att åka till Moskva ”för att träffa Stalin” och fortsätta kampen för enhet, men han vidtog inga avgörande åtgärder. Den stora majoriteten var emot honom (alla utom fransmännen, har jag fått höra). Cordero,[3] som representerade det spanska partiet, förmådde inte heller kämpa för att försvara sitt partis ståndpunkter som gick ut på internationell enhet i handling. Men å andra sidan visade engelsmännen, holländarna och de andra på högerkanten att de var medvetna om det omöjliga i att i rådande läge avfärda de Brouckère och Adler: det skulle ha inneburit att SAI blivit helt misskrediterat i massornas ögon och kanske inom kort splittrats. Därför accepterade de kompromissen: de tog inte avstånd från Annemasse, men ställde som villkor att de Brouckère inte skulle vidta ytterligare åtgärder för att nå samförstånd och gemensam handling med oss.

Annemasse var således: 1) ett resultat av massornas tryck och framför allt av det tryck som de spanska arbetarorganisationerna utövade på element som de Brouckère; 2) en episod i den interna kris som SAI genomgår.

---

[2] Samtalen mellan företrädarna för de båda internationalerna, Socialistinternationalens ordförande de Brouckère och sekreteraren Friedrich V. Adler samt Cachin och Thorez för Kommunistiska internationalen, fick varmt stöd av Dimitrov. Adler, och Cachin och Thorez för Kommunistiska internationalen, fick varmt stöd av Dimitrov och hölls i Annemasse, nära Genève, från och med den 21 juni 1937.

[3] Manuel Cordero, ledamot av PSOE:s verkställande utskott.

Annemasse innebär ännu inte att de reaktionära krafterna i SAI, som är fiender till enhetsfronten, har försvagats kraftigt.

Följaktligen kommer det nu inte att bli lätt att ta ytterligare steg i riktning mot en verklig och effektiv gemensamm insats. Det finns en risk för att det blygsamma positiva resultat som uppnåtts kan upphävas av en reaktion från höger. Nya framsteg kan bara uppnås genom fortsatta, ihärdiga åtgärder, som genomförs systematiskt och med omdöme, åtgärder som, genom att hålla fast vid det lilla som har uppnåtts, undviker att ge de reaktionära elementen förevändningar, eftersom de kommer att göra allt de kan för att reducera det lilla till ingenting. I detta arbete måste vi i mycket högre utsträckning än hittills förlita oss på våra partiers självständiga verksamhet. Detta är den viktigaste slutsatsen av allt som hittills har hänt. Och jag betonar denna slutsats, eftersom jag fruktar att mötena, Annemasse, den gemensamma kommunikén osv., har skapat en annan övertygelse inom våra partier. Jag fruktar att det har uppstått ett sinnestillstånd i våra partier som präglas en mer eller mindre förtröstansfull *förväntan* när det gäller utvecklingen av våra samtal med SAI osv. Denna sinnesstämning är farlig. De nya samtalen kommer utan tvekan att ge oss något, men ännu inget avgörande, och ju starkare trycket underifrån blir, desto mer kommer de att ge oss.

b) Samtalen med de Brouckère fortsätter i morgon. Vår delegation kommer att följa följande linje: utgå från förslagen i Dimitrovs senaste telegram,[4] och visa att dessa förslag inte på något sätt står i strid med Annemassekommunikén; göra allt för att fastställa, om inte en gemensam aktion, så åtminstone en parallell och samordnad aktion, när det gäller några av de punkter som anges i Dimitrovs telegram; lägga fram en rad konkreta förslag för att organisera politisk och materiellt stöd till Spanien; exempelvis 1) en timlön för Spanien i alla länder med anledning av årsdagen av de fascistiska generalernas uppror; 2) bojkott av tyska och italienska fartyg; 3) olika former av materiellt stöd; 4) sända gemensamma delegationer till Spanien (förslag framlagt av de Brouckère i Annemasse); osv., osv.

Vi kommer omedelbart att skicka information om uppnådda resultat.

c) Beträffande vår bedömning av resultaten från Annemasse har jag ägnat mig åt att utforma en politisk kampanj för våra partier. Jag sänder er en kopia av den information som vi fått när det gäller detta från Belgien, Holland, Sverige och Danmark. Läget är inte gynnsamt. Överallt talas det om en viss ”trötthet”, som yttrar sig i att massorna inte längre deltar i stort antal i demonstrationer, osv. Samma information kommer från England och även från Tjeckoslovakien. Vi har undersökt vilka åtgärder som kan vidtas, och har för vår sida tagit en rad initiativ för att ge de partier vi kan nå det stöd som krävs för att övervinna de svårigheter som påpekats. Vi kommer att använda oss av kampanjen kring den 18 juli. Vi har föreslagit spanjorerna att man i detta syfte anordnar en rad nya politiska evenemang som ska hjälpa våra partier att intensifiera massornas insatser. I den mån det är möjligt ber jag er att från er sida kontakta de viktigaste partierna och uppmana dem att öka sin aktivitet.

Jag måste avsluta detta brev och i väntan på att kunna skriva mer detaljerat om andra frågor vill jag ändå lägga till några ord för att påpeka några problem som bör intressera er:

a) Vad gäller Spanien har jag genom samtal med Checa[5] fått intrycket att våra kamrater inte har rätt inställning till frågan om relationerna till anarkisterna. Vissa kamrater anser att tvisten med anarkisterna bör lösas med vapenmakt, och i allmänhet är den rådande uppfattningen i partiledningen att man inte bör göra några ansträngningar för att på nytt få anarkisterna att samarbeta *i regeringen*;

---

[4] Detta handlar troligen om ett telegram som Dimitrov skickade den 8 juni 1937 till Socialistiska arbetarinternationalens ordförande angående hjälpen till Spanien.

[5] Pedro Checa, medlem av PCE:s CK och organisationsansvarig hade representerat sitt parti vid mötet mellan de två internationalerna i Annemasse.

b) Vad gäller brigaderna hade jag inte möjlighet att besvara alla frågor som ställdes av Gallo[6] och Franz,[7] eftersom dessa frågor måste lösas av er själva. Jag skickar er en skriftlig rapport från Franz och Gallo;

c) Vad gäller Frankrike, och jag förbehåller mig rätten att skriva mer utförligt om detta, vill jag fästa er uppmärksamhet på de uppriktigt sagt negativa relationerna mellan PCF och SFIO. Ni kommer att få alla detaljer via Clément.[8] Min uppfattning är att något måste göras för att förbättra dessa relationer, eftersom hela vår folkfrontspolitik annars kan drabbas;

d) Florenz[9] informerar mig om att Willy[10] har varit försvunnen i några dagar och att man inte vet var han befinner sig;

e) Battista[11] är sjuk och ligger på sjukhus. Jag kan inte skicka honom till er förrän om ungefär två veckor.

Jag tar hand om de italienska frågorna. Om jag inte får andra instruktioner från er, återvänder jag på utsatt datum.

Med vänlig hälsning

Er.

[6] Pseudonym för Luigi Longo [1900 –1980], som från december 1936 var generalinspektör för de Internationella brigaderna med rang av divisionskommissarie.
[7] Det var Franz Dahlem, medlem av det tyska kommunistpartiets CK och representant för Kominterns Exekutivkommitté [EKKI] i Spanien. Från december 1936 ingick han i den politiska kommission som ledde Internatinella brigaderna.
[8] Detta var den ungerskfödde tjeckoslovakiske kommunisten Erigen Fried. Han var medlem av sitt partis politbyrå, började 1927 arbeta inom Kominterns apparat och flyttade sedan till Frankrike, där han blev Maurice Thorez' mest betrodde rådgivare och vän.
[9] Förmodligen Franz Dahlem; se ovan, not 6.
[10] Det rör sig troligen om den italienske kommunisten Stefano Schiapparelli, känd under pseudonymen Willy.
[11] Det rör sig om den italienske kommunisten Domeníco Ciufoli.

Rapport den 30 augusti 1937

[OBS Föreliggande rapport föregicks av en rapport om Internationella brigaderna daterad 29 augusti, som ingår i samligen Sovjetunionen, Komintern och Spanien 1937. Dessutom finns där också en oredigerad version av den här återgivna rapporten (där går Togliatti under pseudonymen *Ercoli*). De flesta skillnaderna mellan de två versionerna är bara språkliga.]

Mitt förslag att skicka en representant för politbyrån och en av de ”politiska rådgivare” som skickades hit av sekretariatet är en följd av min bedömning av situationen i landet, en situation som kräver en mycket grundlig studie. När det gäller konkreta uppgifter skickar kamraterna allt tillgängligt material till er. Jag begränsar mig till en personlig bedömning som främst rör partiets politik och verksamhet.

Det råder ingen tvekan om att Largo Caballero-regeringens fall och bildandet av regeringen Negrín har skapat en situation som är gynnsammare både för lösningen av de problem som det spanska folket som helhet står inför när det gäller hur kriget ska vinnas och för partiets verksamhet. I vissa sektorer kan man, tack vare den nya situationen och den nya regeringens politik, redan notera vissa framgångar. Partiet har lyckats stärka sin auktoritet bland folket och i de andra partiernas ögon, särskilt sedan det lyckats avstyra attacken från Caballero och hans grupp. En positiv utveckling i denna situation är också att man har lyckats vidta en rad åtgärder mot POUM, vilket har bidragit till att stärka läget bakom fronten. Upplösningen av Aragon-sovjeten var ytterligare ett slag mot anarkismens ”ansvarslösa” och ”ansvarsfulla” element, och har också gett positiva resultat. Det faktum att de anarkistiska organisationerna inte har kunnat motsätta sig dessa regeringsåtgärder, som är direkt riktade mot dem, har dessutom bidragit till att minska deras auktoritet och sått splittring i deras led. När det gäller armén är nästan alla här överens om att utbytet av stabschefen har skapat en bättre situation. Ändå skulle det vara fel att tro att bildandet av den nya regeringen och inledandet av en ny politik har löst den viktiga frågan om arméns och krigsindustrins organisation, som segern är beroende av. Tvärtom, en stor del av dessa problem är fortfarande olösta.

När det gäller armén är era uppgifter mycket mer fullständiga än mina. Jag ska begränsa mig till några anmärkningar. Den nya regeringen har genomfört ett stort antal operationer. Den viktigaste av dessa var den i Brunete, som för övrigt är den som på senare tid gett bäst resultat, eftersom den tvingat fienden att flytta sina egna styrkor, vilket har gjort det möjligt för oss att inta bättre positioner osv. Men ingen av dessa operationer har avslutats på ett avgörande sätt, inte i alla fall i betydelsen en slutgiltig seger, utan i betydelsen en seger som kan påverka befolkningens stämning och övertyga dem om att den nationella armén kan besegra fienden och driva bort honom från spanskt territorium. Detta är en följd av att inget av de mål som tidigare satts upp för dessa operationer har uppnåtts. Varför blev det så? De som är kompetenta kan ge er detaljerade och tekniska förklaringar. Men orsaken ligger främst i att omvandlingen av partimiliserna till en verklig organiserad armé, som kan bekämpa en modern armé, ännu inte har ägt rum, eller om den har ägt rum, bara delvis och formellt. Brister i organisationen av de olika förbandens och olika befälhavarnas verksamhet, enorma skillnader i de olika förbandens stridskapacitet och i disciplin – och faktum är att generalstaben har tvingats erkänna att de mest stridsberedda förbanden var de kommunistiska förbanden och de internationella brigaderna – det akuta problemet med reserver – varje front-, armé- och divisionsbefälhavare vill ha sina reserver – fall av förräderi och vägran att gå till anfall, osv. Alla dessa fakta vittnar om en grundläggande sak: att de framgångar som uppnåtts i skapandet av en enda nationell armé med ett enda befäl, stark disciplin och en stark kampvilja är långt ifrån tillräckliga. Armén har hittills slitits sönder av ändlösa konflikter: mellan gamla och nya officerare, mellan anarkister och kommunister, mellan nationalister – basker och katalaner – och övriga partier och så vidare. Inom armén finns det fortfarande många element som inte är lojala mot folkets och

republikens sak: förrädare, misstänkta personer, fiendens agenter och så vidare. Men arbetet med att rensa ut och ena armén är en strikt *politisk* åtgärd som avgörs i bakom fronten, i kampen mellan partierna, grupperna, kommittéerna och de olika personer som finns bakom fronten. Krigets och arméns framtid är beroende av politiska åtgärder. Detta betyder naturligtvis inte att jag underskattar den stora betydelsen av större materiellt stöd än i dag: vapen, instruktörer, om möjligt även soldater osv. Men även med mycket större stöd kommer vi inte att kunna vinna om vi inte bedriver ett konsekvent politiskt arbete för att skapa enhet i bakom fronten och i hela landet.

En andra iakttagelse angående armén. Det finns militär litteratur, soldattidningar och så vidare. Det finns nästan ingen – och inte alls, om vi talar om regeringens åtgärder – någon uttalad och konsekvent strävan att föra armén närmare folket och folket närmare armén, och arméns problem förklaras inte för befolkningen. Folket mobiliseras inte för att lösa dessa problem, för att väcka folklig entusiasm och på så sätt förvandla kriget till ett allmänt nationellt krig mot angriparen. Avsaknaden av sådana åtgärder förklarar många av arméns brister, som beror på att det saknas en krigisk stämning. Militära nyheter, även när de handlar om segrar, är skrivna i en kall och byråkratisk stil. Regeringstidningarnas kommentarer till dessa nyheter har alltid en [defaitistisk] karaktär. Men det är regeringen själv som inte vänder sig till folket i krigsfrågan med uppmaningar, tal, uttalanden osv. Man får intrycket att regeringen inte existerar, eller att den, om den existerar, består av byråkrater och människor som inte tror på möjligheten av seger och som lever från dag till dag i väntan på händelserna.

Utsikterna för krigsindustrin är följande. Det har skett framsteg, inte särskilt enastående sådana, men regeringen gör inget seriöst och konsekvent arbete i denna riktning. Beslut fattas, men verkställs inte, och man fortsätter att leva för dagen.

Svårigheterna på detta område består i att regeringen å ena sidan möter motstånd från fackföreningarna och å andra sidan har skapat dåliga relationer med regeringen i Katalonien, där de flesta industrierna är koncentrerade. Jag kommer att återkomma till dessa två frågor. Det bör också betonas att där fackföreningarna kontrolleras av kommunisterna och det inte finns något motstånd, vågar inte regeringen vidta åtgärder för nationalisering eller militarisering, eller åtminstone för centralisering och kontroll, alla åtgärder som skulle kunna garantera produktionen inom krigsindustrin.

Låt oss återgå till huvudfrågan, frågan om hemmafronten eller, för att vara mer exakt, frågan om landets allmänna situation.

Caballeroregeringens fall har utan tvekan fört oss ut ur en återvändsgränd, men i den nya situationen har de svårigheter som partiet kämpade mot under Caballeroregeringen antagit nya former och förblir lika akuta. Ur en viss synvinkel är situationen i dag ännu farligare än tidigare. En fara i rådande läge är att det finns en allt tydligare tendens till att skapa ett oppositionsblock mot den nya regeringen, ett block som samtidigt består av hårdnackade fiender till kommunistpartiet. Detta block har en illegal flygel som består av trotskister och anarkister. Även de senare agerar olagligt och publicerar olagliga broschyrer, som säljs som organ för Iberiska anarkistiska federationen (FAI). I trotskisternas och anarkisternas olagliga press definieras Negríns regering som en ”kontrarevolutionär regering”, det sägs att den måste störtas och det trycks uppmaningar till uppror. Caballeristerna och anarkisterna är en integrerad del av blocket och agerar i nära kontakt med varandra. De har förbindelser med republikanerna – unionisterna – och med de katalanska nationalisterna (Esquerra eller den katalanska vänstern). Genom Pestaña och hans syndikalistiska parti har blocket troligen till och med förbindelser med regeringen. Varken anarkisterna eller caballeristerna talar öppet om att störta Negríns regering, men genom att rikta alla sina angrepp mot kommunistpartiet lyfter de frågan om behovet av att inkludera representanter för alla massorganisationer i landet i den

republikanska regeringen, och beklagar att fackföreningarna står utanför regeringen. Anarkistiska tidningar tog öppet upp frågan om att även anarkisterna måste ingå i regeringen. Trots detta skickade anarkisterna inför Aragonienoperationen *ett memorandum* till alla partier och regeringen, där de häftigt kritiserade Negrínregeringens agerande, särskilt i militära frågor, för att visa att bristen på framgångar inte bara kunde förklaras med begångna misstag, utan främst med kommunisternas inflytande över regeringen i militära frågor.

Faran med oppositionsblockets agerande beror på följande:

1) Blocket stöds av två fackliga centralorganisationer som i praktiken styr, om inte hela, så åtminstone nästan hela landets ekonomi.

2) Anarkisterna och caballeristerna kan vid rätt tillfälle organisera och leda en rörelse av missnöjda grupper i befolkningen. Man får inte glömma att kriget har pågått i över ett år och att en del av befolkningen börjar bli trött. Köer för bröd, mjölk, tobak osv., stigande levnadskostnader, brist på småpengar osv. är sådant som inte gör människor glada. Nederlaget i norr kommer också att få allvarliga konsekvenser för stämningen bland massornas, särskilt om vi betänker att regeringen inte gör någonting för att förklara nederlagets orsaker, så att man kan dra de riktiga lärdomarna och stärka moralen.

3) Caballeristernas slagord om att kommunisternas inflytande i regeringen gör att den spanska republiken förlorar de demokratiska ländernas sympati och att Spanien därför isoleras kan locka till sig vacklande delar av småbourgeoisin och resterna av bourgeoisin. Detta slagord förenar nu hela den reaktionära pöbeln och de missnöjda.

Vad har oppositionsblocket för planer? De talar om *kupp*, och det är obestridligt att vissa grupper som kontrolleras av dem planerar och förbereder väpnade aktioner eller individuella terroristhandlingar. Men blockets ledare kan inte undgå att förstå att om de tar till vapen kommer de med säkerhet att besegras. Mer troligt är att deras plan är att utnyttja vissa misslyckanden från Negrín-regeringen för att starta en kampanj och kräva regeringens avgång. I detta syfte begav sig Caballero till Martínez Barrio för att begära att Cortes skall sammankallas, med avsikten att tala till det spanska folket från talarstolen. Det står klart att kampanjen kommer att åtföljas av våldshandlingar. Under de senaste dagarna, efter inledningen av offensiven vid Aragonfronten, har caballeristernas och anarkisternas press ändrat tonläget en aning, och förklarat behovet av enhet, fördömt kontroverser och så vidare. Men det går inte att lita på. Det är med all sannolikhet ett nytt försök att vinna över de delar av massorna som är trötta på de ständiga partigrälen, och sedan börja manövrera skarpare mot regeringen.

Faran med caballeristernas och anarkisternas kampanjer och intriger skulle vara mycket mindre om regeringen förde en mer konsekvent folkfrontspolitik. Den skulle kunna förhindra eller i varje fall försvåra en allians mellan caballeristerna och anarkisterna genom att till exempel föreslå att de senare skulle delta i regeringen. Redan några veckor efter krisen var några av de anarkistiska ledarna beredda att acceptera förslaget att ingå i regeringen, men idag är detta deras högsta önskan och främsta krav. När det gäller caballeristerna skulle det räcka med att inleda en seriös utredning av orsakerna till Málagas fall och arrestera general Asensio, som är inspiratör till alla sammansvärjningar mot regeringen, för att försätta dem i allvarliga svårigheter och kanske lamslå deras handlingar. Regeringen har inte gjort något av detta. När det gäller fackföreningarna skulle det vara nödvändigt att vidta en rad åtgärder för att få dem att samarbeta med regeringen och den etablerade ordningen, åtgärder som rör styrning och kontroll av det ekonomiska livet och landet, såsom inrättandet av ett högsta råd och lokala ekonomiska råd osv. Detta skulle leda till en differentiering inom fackföreningarna och förbättra regeringens ställning. Men detta har inte gjorts. Liknande åtgärder skulle kunna göras för alla sektorer av regeringen. Men det värsta är att regeringen inte bedriver en kontinuerlig och konsekvent politik för att mobilisera massorna för att lösa de ekonomiska och politiska

problem som landet drabbats av bakom fronten, för att besegra och avslöja de öppna fienderna och isolera och lamslå de republikens fiender som verkar i det fördolda. Det finns inget pressorgan för folkfronten som styrs eller inspireras av regeringen. Ett förslag om att inrätta ett sådant hade lagts fram, men trots Negríns godkännande har det inte genomförts. Om vi utesluter den kommunistiska pressen är alla andra tidningar antingen oppositionella – anarkistiska och caballeristiska – eller har ganska ljumma ståndpunkter när det gäller försvaret av regeringen och bekämpar inte fienden. Även regeringspressen tvekar, visar sig vara osäker och saknar ryggrad. Regeringen vidtar mycket sällan öppna åtgärder mot folkfrontens fiender, och även då är dess ståndpunkter tämligen tvetydiga. Så välkomnades till exempel regeringens deklaration mot den antisovjetiska kampanjen som en seger, trots att det var formulerat på ett sådant sätt att det omedelbart gav intryck av att regeringen enbart gav efter för påtryckningar.

Vilka är orsakerna till detta beteende från regeringens sida?

Det räcker inte med att säga att Negrín har en svag karaktär. Orsaken är politisk. Den består inte bara i att regeringens sammansättning är mycket heterogen, utan också i att delar av regeringen sympatiserar med oppositionsblockets kampanj mot kommunisterna. Till detta kommer ett antal andra orsaker av underordnad betydelse – sabotage från regeringsapparaten, subversiv verksamhet av fientliga agenter etc. – men orsaken är, som redan påpekats, politisk. Det betyder att i rätt ögonblick, under inflytande av händelser – ett militärt nederlag eller något annat – eller av någon utländsk makt, eller bara under tryck från oppositionsblocket, kan en del av dem som för tillfället är våra allierade eller samarbetspartners i regeringen vända sig mot oss. När vi fastställer vårt partis taktik måste vi ha denna möjlighet i åtanke. Det innebär att vi måste vara uppmärksamma på att om vårt parti inte utövar kraftigt tryck på regeringen för att få den att ändra inställning, och inte kräver att den vidtar de åtgärder som är nödvändiga, så kan det uppstå en splittring, inte bara inom regeringen utan också inom folkfronten, vilket skulle skapa en rad komplikationer och öka svårigheterna.

Innan jag går in på partiets politik skulle jag vilja göra ytterligare en kommentar om den allmänna organisationen av det politiska livet i Spanien för närvarande. Det som är mest slående är avsaknaden av demokratiska former som skulle göra det möjligt för de breda massorna att delta i landets liv och politik. I dagens Spanien representerar Cortes nästan ingen, och det är meningslöst att nu, i denna situation, tänka på nyval. Kommunledningarna och provinsstyrelserna bildas uppifrån, av guvernörerna, som fördelar posterna mellan de olika partierna i enlighet med deras lokala ledningsorgan. Folkfrontskommittéerna, som en gång i tiden inrättades överallt och tog på sig regeringsfunktioner, var sedan tvungna att lämna över denna verksamhet till kommunledningarna. Sedan dess har folkfrontskommittéerna i praktiken upphört att existera, med undantag för några få platser där de överlever, utan att ha valts av massorna. Det finns fabrikskommittéer, men det är mycket svårt att fastställa om de har valts eller utsetts uppifrån av fackföreningarnas ledning: det verkar som om de till största delen har utsetts uppifrån. I fackföreningarna, som har blivit en mäktig ekonomisk organisation, finns det mycket lite demokrati. De politiska partierna, om vi undantar vårt eget, bedriver mycket liten politisk verksamhet bland sina medlemmar. Landets politiska liv äger rum utanför massornas kontroll. Politiska frågor avgörs i möten, diskussioner, intriger, i kampen mellan olika ”kommittéer” inom partierna, fackföreningarna och så vidare. Pressen speglar denna situation: den är full av polemik som inte alltid är av intresse för massorna och som ibland bara är tillgänglig för ett fåtal. De enda organisationer som har en demokratisk karaktär är i huvudsak kommunistpartiet, som har ett intensivt inre liv, där det förekommer diskussioner och kollektivt arbete osv., och armén, där det bedrivs propaganda för folkfronten och alla politiska strömningar. Även om dessa strömningar ännu inte har smält samman, närmar de sig varandra. Dessa kännetecken för det spanska politiska livet under denna period gör det särskilt svårt att stärka folkfronten och komplicerar lösningen av alla politiska frågor. Bland massorna har det

skett och sker en djupgående förskjutning av krafterna mot kommunistpartiet, till förmån för kommunisternas politik, men de gamla partiernas apparater motsätter sig med alla medel denna omgruppering av krafterna, av rädsla för att det skulle kunna påverka deras positioner i de representativa organen, i fackföreningarnas ledning, i regeringsapparaten, i arméns ledning osv.

Trots alla dessa svårigheter är det absolut nödvändigt att på ett intelligent sätt utveckla en bred folkfrontspolitik. Situationen kräver det. Exemplen Bilbao och Santander har visat att om man inte för en folkfrontspolitik kan man inte stå emot motståndarens attacker. Under de kommande månaderna kommer det lagliga Spanien inte bara att utsättas för fiendens attacker, utan också mycket allvarliga ekonomiska svårigheter. En hård vinter är på väg. Försörjningssvårigheter började bli kännbara. Bönderna levererar motvilligt sina produkter till regeringen. Det kommer att bli nödvändigt att arbeta mycket hårt på fälten och betala höga priser, vilket kommer att öka levnadskostnaderna för arbetarna. Arbetarna kräver löneökningar, de vill att fackföreningarna ska försvara deras intressen – fackföreningarna, som är upptagna med att leda produktionen, är för närvarande inte intresserade av denna fråga – och så vidare. De ökade levnadskostnaderna drabbar hårt städernas små och medelstora skikt, hantverkarna. Om regeringen och de partier som ingår i den inte genomför en konsekvent politik för folkfronten, en politik för enhet mellan alla republikanska krafter, en politik som inte lämnar andrum åt republikens fiender och dem som sår missnöje osv., utan tvärtom stimulerar massorna, mobiliserar dem för att undanröja hindren och förbereda dem för de nödvändiga uppoffringarna, om en sådan politik inte genomförs, då kommer framtidsutsikterna att bli mycket allvarliga. Genomförandet av en sådan politik måste ske till varje pris. Förstår vårt parti detta och gör det allt som krävs för att uppnå detta mål?

Partiet har förändrats i grunden. Det har blivit ett stort parti, som utan tvekan samlar den bästa delen av folket i sina led. Det är fyllt av kampanda, entusiasm och initiativkraft. Dess auktoritet har ökat dramatiskt. Dess ledare förklarar på ett mycket populärt sätt allt som folket förstår, vill och känner. Därför är de populära och älskade av folket. Vårt parti är för närvarande den enda organisationen i Spanien som har masskaraktär och ett revolutionärt program för seger i kriget, och som strävar efter att förverkliga detta program. I det avgörande ögonblicket i november i Madrid, och i de avgörande frågorna – bondefrågan, armén – föreslog vårt parti att en viss politisk linje och handlingsplan skulle genomföras för att rädda situationen. Men trots dessa positiva aspekter av partiet och vår medvetenhet om dess historiska roll i kriget och revolutionen, får vi inte blunda för de brister som fortfarande finns i dess arbete, så att vi kan åtgärda dem i tid. Dessa brister hänger samman med den svåra situationen, partiets snabba tillväxt och svagheten hos dess kadrer, som till största delen är unga och oerfarna.

Partiet har förstått en sak mycket väl: det måste föra en konsekvent kamp för att utvidga och stärka sina positioner i armén, polisen, statsapparaten och så vidare. Att först och främst stärka partiets positioner i armén och statsapparaten är en av de viktigaste garantierna för segern. Enligt min mening måste denna kamp fortsätta. Vi får inte förlora någon av de positioner som vi redan har erövrat, och det är nödvändigt att erövra nya. Om det är något som partiet skall kritiseras för, så är det för att det inte visste hur det skulle utnyttja Largo Caballero-regeringens fall för att erövra nya viktiga positioner.

Partiet har ännu inte lärt sig att utveckla en politisk verksamhet som kan bryta fiendens styrkor genom en konsekvent folkfrontspolitik. På detta område förefaller det mig att det är nödvändigt att genomföra ett antal justeringar av partiets politik.

Framgången med att störta Largo Caballeros regering steg utan tvekan en del kamrater åt huvudet. Dessa kamrater kom fram till att framgången enbart berodde på partiet, och bortsåg

från att Prieto[12] och centristerna spelade en mycket viktig roll i både förberedelserna och för lösningen av krisen. Denna felaktiga bedömning gav upphov till åsikten att partiet nu kan ta upp frågan om sin hegemoni och öppet kämpa för denna hegemoni i regeringen och i landet. När svårigheterna med den nya regeringen började ansåg de att det enda sättet att övervinna dem var att bilda en regering där kommunisterna hade majoritet. När det antikommunistiska blocket började bildas, utgick man visserligen från den riktiga iakttagelsen att kampen mot kommunisterna är en följd av deras tillväxt, men gled sedan över till ”teorin” som anser att det är oundvikligt och förutbestämt att alla icke-kommunistiska partier, det ena efter det andra, måste ta ställning mot oss. Det räcker med att tala med våra kamrater och lyssna till deras debatter för att inse att de ännu idag saknar tillräcklig klarhet i frågan. En av de uppgifter som väntar oss är att förklara detta för dem och hjälpa dem att förstå. I Katalonien nådde denna förvirring en punkt där kamraterna ställde som sin huvuduppgift att ”kämpa för att förstöra alla kapitalistiska element” och ”hejda de kapitalistiska elementens förstärkning och återuppkomst”, och därmed drog slutsatsen att en sådan politik endast kan genomföras av en proletär och kommunistisk regering. Jag skickar er ett exemplar av en broschyr – ett öppet brev från UGT – där denna teori formuleras. Det är uppenbart att de förvirrade kamraterna med en sådan syn inte kunde inse att deras uppgift efter Caballeros fall var att å ena sidan utöva påtryckningar på regeringen för att säkerställa genomförandet av en folkfrontspolitik och å andra sidan förbereda en breddning av regeringens bas genom att med lämpligt politiskt arbete åstadkomma en splittring i anarkisternas och caballeristernas led. Även nu och under den period som ligger framför oss är detta den enda politiska kurs som kan föra oss till seger. I genomförandet av denna linje har partiet otvivelaktigt upplevt vissa svängningar under den senaste tiden.

När det gäller sammanslagning med socialistispartiet har vi nu lyckats ta igen en del av den tid som gått till spillo. Förberedelserna för sammanslagningen är tillfredsställande. Men motståndet från socialistpartiets ledning – jag talar om centristerna, för caballeristerna är som bekant våldsamt emot det – är fortfarande mycket starkt. Det kan mycket väl komma överraskningar. Arbetet med att övertyga centristernas ledare måste fortsätta på ett skickligt sätt med samordnade påtryckningar underifrån, för att skydda partiet mot splittring och undvika oväntade handlingar. När det gäller caballeristerna står det klart att de inte kommer att ansluta sig till ett enat parti: man måste isolera dem.

När det gäller anarkisterna anser jag att vi inte bara har svängt fram och tillbaka, utan också gjort verkliga taktiska misstag. Partiet som helhet har inte rätt inriktning i denna fråga. På vägen mellan Barcelona och Valencia tog jag upp frågan med de kamrater som följde med mig. Deras åsikt var mycket enkel: anarkisterna har förlorat allt inflytande, det finns inte längre en enda anarkistisk arbetare i Barcelona, låt oss vänta tills de organiserar en andra *kupp* så kommer vi verkligen att göra slut på dem. Denna åsikt är tyvärr mycket utbredd i partiet, sär-
…skilt i Katalonien, och när man delar en sådan åsikt kan man inte genomföra en politik som syftar till att närma sig de anarkistiska massorna och distansera sig från deras ledare. Partimedlemmarna, känner i bästa fall inte till de problem som partiet står inför när det gäller arbetet bland de anarkistiska massorna och deras organisering. De känner varken till CNT, dess ledare, dess interna problem, dess strömningar, dess kriser osv. Jag har ännu inte träffat en enda kamrat som kan nämna namnen på medlemmarna i CNT:s ledningskommitté. Och det är inte allt: nyligen besökte tre medlemmar av CNT:s sekretariat partiets sekretariat, där de diskuterade med tre av dess medlemmar. Det visade sig att en av dessa tre medlemmar var helt okänd för våra kamrater, som än i dag inte vet namnet på den person som de talade med. På detta sätt försummas frågan om anarkisterna helt och hållet i partiets agitation och propaganda medan de å sin sida driver en mycket intensiv propaganda. I praktiken har få former för samarbete med

[12] Indalecio Prieto y Tuero, ledare för högern inom socialistpartiet, var försvarsminister i Negríns regering fram till april 1938.

anarkisterna utvecklats. Ingenting har gjorts i Madrid för att locka dem till Casa del Pueblo, som är i våra händer, osv.

Efter Caballeros fall förstod inte partiet behovet av att få anarkisterna att närma sig oss och förhindra att de på nytt närmade sig caballeristerna. Man tvekade. I början av juli inleddes förhandlingar, och sedan plötsligt, utan någon uppenbar anledning ... Brevet som förklarade orsakerna till att förhandlingarna avbröts och kommunisterna avståndstagande från dem har försvunnit ur partiarkiven, medan anarkisterna ständigt citerar avsnitt ur detta brev för att visa att vi kommunister inte ville samarbeta med dem. Men ännu allvarligare misstag har enligt min mening begåtts i samband med ingåendet av UGT-CNT-pakten. I själva verket har partiet motsatt sig denna pakt, vilket har lett till att Caballero nu framstår som förkämpe för facklig enhet och att den anarkistiska pressen publicerar hela sidor med resolutioner om enhet där vi framstår som fiender till enhet. Partiet förstod inte att om det hade dominerat rörelsen för ett närmande mellan de två fackliga centralorganisationerna, skulle det avtal som ingicks mot oss ha kunnat användas mot dess författare.

Nu förstår kamraterna behovet av ett nytt närmande till anarkisterna och säger att de tänker genomföra det, men samtidigt varnar de för att det inte är lätt, både för att det innebär en verklig omsvängning för partiet och för att det bland de anarkistiska ledarna finns många skurkar som står Caballero nära och är bittra fiender till partiet och folkfronten. Endast genom breda aktioner underifrån kommer det att vara möjligt att isolera och paralysera alla försök till våldshandlingar mot regeringen.

Nära kopplat till frågan om anarkister är problemet med fackföreningsarbetet.

Jag kommer att skriva om detta efter en närmare granskning av frågan. Det är uppenbart att detta är den svagaste delen av partiets arbete. Just nu är det en av de frågor som alla svårigheter samlas kring. Fackföreningarna har fått en stor ekonomisk makt, och det måste man ta hänsyn till. De svårigheter vi har stött på när det gäller att genomföra nationaliseringsparollen beror huvudsakligen på fackföreningarna. Jag ber er att formulera frågan på följande sätt: Är det möjligt att finna en paroll och mellanliggande organisationsformer som inte innebär att fackföreningarna omedelbart fråntas kontrollen över industrin, utan gör det möjligt för statliga organ att ingripa i dess förvaltning och förbereda dess nationalisering? Jag ställer denna fråga till er eftersom genomförandet av parollen om nationalisering i själva verket innebär att man från fackföreningarna exproprierar de rikedomar som de har vunnit genom revolutionen och som de betraktar som sina egna. I vissa fall är arbetarna överens, och med hjälp av regeringen kommer det att vara möjligt att genomföra denna nationalisering med stöd av dem. I andra fall kommer det inte att vara möjligt för oss att genomföra det omedelbart, och vi kommer därför att tillfälligt behöva göra vissa eftergifter. I Spanien har fackföreningarna sina traditioner och sin historia, och det måste vi ta hänsyn till.

Folkfronten. Endast genom partiets aktivitet är det möjligt att uppnå förbättringar på detta område. Det innebär att det är nödvändigt att återuppliva aktiviteten i de folkfrontskommittéer som redan finns och att bilda nya, och så vidare. Men det kommer inte att leda till någon avgörande förbättring. Även här skulle jag vilja att ni tillsammans med kamraterna undersöker möjligheten att ta initiativ till en demokratisk aktion som kan bidra till att mobilisera så breda massor som möjlig och organisera dem för att stödja regeringen och genomföra en militär politik. Jag tänker inte på möjligheten till val – parlaments- eller kommunalval – eftersom de inte är genomförbara i denna politiska situation och skulle sluta med skottlossning. Men man skulle kunna hitta lösningar som är kopplade till folkfrontskommittéerna och som kan aktivera massorna. Man skulle kunna råda republikens president att tillsammans med ledarna för de andra partierna uppmana till bildandet av en patriotisk massorganisation som skulle tjäna till att organisera motståndet mot fienden ... som ha till uppgift att höja moralen hos massorna i på

hemmafronten och att bredda den bas som regeringen vilar på, och säkra stödet från alla anständiga spanjorer.

Regeringen. Svårigheterna i samarbetet med regeringen kan övervinnas om partiet framför allt engagerar sig i arbetet med anarkisterna, i att närma sig dem, och om det med en massaktion från folkfronten kan bryta det antikommunistiska oppositionsblocket. Å andra sidan väcker friktionen med socialisterna otvivelaktigt frågan om en omorganisation av regeringen, och jag anser att vi bör utnyttja denna situation för att: 1) inkludera företrädare för CNT i regeringen; i detta avseende kommer ni att se i broschyren från UGT i Katalonien att det redan finns en tendens att fastslå att det är omöjligt för fackföreningarna att delta i regeringen; 2) skaffa nya poster för partiet så det, det tack vare den nya situationen, kan påverka regeringens politik mer direkt. Det är nödvändigt att bredda regeringens bas och stärka kommunisternas positioner inom den. Studera med kamraterna hur detta kan göras.

Slutligen några ord om arbetet i partiets CK. Här råder stor oordning och improvisation. Ledande kamraterna tillbringar hela dagar med att diskutera sinsemellan och med olika personer som arbetar i ministerierna, i armén och så vidare. Det är en situation som liknar en permanent session som pågår utan en plan, där många beslut fattas, men ingen bryr sig om att kontrollera om de genomför.

Alla ledande kamrater är trötta, utslitna av överansträngning, sjuka. Detta är också en följd av deras arbetsmetoder. De är sällsynt att politbyråns sammanträden förbereds i förväg. Konsekvenserna av detta märks i partiets politik. Det pågår från dag till dag, utan att partiets politiska agerande bygger på och utgår från en fast förankrad politisk plan; ibland fattas beslut utan att man först undersöker vilka konsekvenser det kommer att få. Följden blir att även om partilinjen är riktig, så är åtgärderna för att genomföra den inte konsekventa. Detta leder till de olika fel och svängningar som jag redan har talat om. Man får inte blunda för dessa brister. I den nuvarande situationen i Spanien kan ett litet misstag, eller underlåtenhet att genomföra ett beslut, få allvarliga konsekvenser. Jag ber er att noga studera händelserna i norr, det vill säga hur Bilbao och Santander har fallit. Folkfronten var splittrad: medan fienden inledde en allmän offensiv, började en kamp alla mot alla som lamslog allt försvar och öppnade vägen för fienden. Vårt parti spelade inte den roll i norr som det borde ha gjort. Om det hade gjort det – som vid attacken mot Madrid – då skulle norr ha hållit stånd mycket längre. Ansvaret vilar dock inte enbart på kamraterna i norr. Ansvaret ligger hos hela partiet, som inte i tid såg alla problem, inte fattade de nödvändiga besluten och, när det väl fattade dem, inte genomförde dem.

Det är nödvändigt att kräva av kamraterna en radikal förbättring av arbetet i centrum och hjälpa dem med detta. Den hjälp ni kan ge är att skicka instruktörer för att utvidga den centrala partiskolan och förstärka de nya kadrerna.

Jag vill inte dölja mitt intryck av att ansvaret för centrets dåliga arbete delvis ligger hos våra ”rådgivare”. Framför allt är det nödvändigt att övertyga L.[13] om att han måste radikalt ändra sina arbetsmetoder. De spanska kamraterna har vuxit, det är nödvändigt att förstå detta och låta dem gå på egna ben, så att vi verkligen begränsar oss till rollen som ”rådgivare”. Vi måste verkligen kräva att L. slutar vara hela CK:s arbetshäst, att han överlämnar det operativa arbetet till de spanska kamraterna och slutar vara den figur utan vilken ingen gör något eller vet hur

[13] Det handlar om Luis (Louis), pseudonym för Victorio Codovilla, en argentinsk kommunist av italienskt ursprung och medlem av det argentinska KP sedan dess grundande. [1924 representerade han det argentinska KP vid Kominterns 5:e kongress och 1926 blev han suppleant i Kominterns Exekutivkommitté (EKKI). Från 1932 verkade han som rådgivare till det spanska KP, där han var känd som Luis eller Medina. I september 1937 kallades han tillbaka till Moskva – på inrådan av bl a Togliatti. 1941 återvände han till Argentina, där han blev kommunistpartiets generalsekreterare.]

man ska bete sig. Det skulle ge de spanska kamraterna en större ansvarskänsla och hjälpa dem att arbeta bättre. För det andra: den roll som L. nu fyller hindrar honom från att se saker kritiskt, när det är just det som är kärnan i rollen som ”rådgivare” i Kominterns Exekutiv-kommitté (EKKI). Därför är det oundvikligt att han kritiseras. För det tredje: kräv av L. att alla samtal med medlemmar av den spanska regeringen, ministrar, partiledare etc., enligt regeln ska föras av spanska kamrater. Det är oacceptabelt att Caballero har fått kännedom om partiets beslut i frågan om fusionen med socialisterna via kamrat Ch[eca], sedan genom L. och först en månad senare via Pepe Díaz! Vad Moreno[14] beträffar har jag inget att säga, förutom att han måste ha förtroende för L., så att denne kan bli övertygad om nödvändigheten av att ändra sina egna arbetsmetoder. När det gäller utsikterna till en sammanslagning med socialisterna måste frågan om nödvändigheten av en förändring av L:s arbetsmetoder lösas så snabbt som möjligt.

Med hjärtliga hälsningar.

Alfredo (30-8-1937)

P. S. Det är tydligt att jag, när det gäller mitt eget arbete, uppmanar er att låta mig stanna här så länge som möjligt, om så bara för att studera situationens utveckling.

[14] Det handlar om Stepanov, pseudonym för den bulgariske kommunisten Stepan Minev, ansvarig för Kominterns Latineuropa- sekretariat mellan den 6:e och 7:e kongressen, som skickades för att arbeta ihop med PCE under spanska inbördeskriget.

Till kamraterna D. och M.*

15 september 1937

[En annan (oredigerad) version av detta brev finns i samlingen Sovjetunionen, Komintern och Spanien 1937. Togliatti går där under pseudonymen *Ercoli*]

Kära kamrater:

Några ord för att förklara vad som hittills har gjorts enligt era råd och instruktioner.

Idag publiceras i hela partipressen ett uttalande från PB [Politbyrån], vilket enligt PB:s egna intentioner är avsett utgöra det första steget mot att på flera punkter korrigera partiets taktik.

Dokumentet har utarbetats efter Louis [Codovilla] hade avrest. Jag ska strax förklara varför vi inte kunde börja tidigare. De första öppet kritiska kommentarerna gjordes av er vän Alfredo [=Togliatti] vid PB-mötet som föregick C:s och F:s gav sig av.[15] Tyvärr ledde det inte till några praktiska resultat under det mötet. Jag vill tillägga att jag var ganska missnöjd med F:s inlägg och den ståndpunkt som han intog vid mötet. Efter det att diskussionen, med Checas rapport och Hernández inlägg, och framför allt efter Uribes inlägg[16], var på väg i rätt riktning, med självkritik och sökande efter vad som behöver göras för att förbättra partiets taktik och arbete, kom F.:s inlägg, som tog upp en lång rad problem som han kallade praktiska rörande regeringens verksamhet på de mest skilda områden, vilket fullständigt förvirrade kamraterna och skymde det grundläggande problemet: behovet av att partiet konsekvent förespråkade folkfrontens politik. Efter F:s avresa har samtalen och diskussionerna fortsatt på sekretariats- och PB-nivå och jag är mycket nöjd med hur det har gått.

Under dessa diskussioner och samtal blev jag övertygad om att det är nödvändigt att radikalt ändra arbetssättet hos era ”rådgivare” här bland oss. Förutom Díaz, som ni vet är frånvarande på grund av omständigheterna, och Checa, finns här en grupp kamrater (Uribe, Dolores, Hernández, Giorla[17]) som är i stånd att leda partiet, och till och med leda det på ett bra sätt. Det är dock nödvändigt:

1) att era ”rådgivare” inte vilseleder dessa kamrater genom att driva dem i fel riktning, antingen genom att fabricera improviserade och felaktiga teorier, eller genom en missriktad politisk nervositet som, tillsammans med de spanska kamraternas nervositet, slutar med att gradvis utkonkurrera partiets taktik; denna kritik gäller F. och även Pedro; [18]

2) att era ”rådgivare” slutar betrakta sig själva som partiets ’bossar’, i tron att de spanska kamraterna är värdelösa, och att de vill ta deras plats under förevändningen att de gör saker ”snabbare” eller ”bättre” osv. Denna kritik gäller framför allt F. Om han inte kan ändra sina arbetsmetoder bör han inte komma tillbaka. Denna övertygelse växer sig starkare inom mig för varje dag.

---

* Det handlar om Georgi Dimitrov och Dimitrij Zacharovitj Manuilskij, de två mest framträdande medlemmarna i Kominterns politiska sekretariat.

[15] De som avses är förmodligen Codovilla och Dahlem (Franz). [Enligt samlingen *Spain Betrayed* handlar det i stället om Codovilla och Checa]

[16] [Jesús Hernández Tomás, medlem av PCE:s politiska byrå, tidigare ansvarig för propaganda och redaktör för kommunistorganet *Mundo Obrero*, var utbildningsminister i Caballeros och Negríns regeringar; efter april 1937 var han övergripande politisk kommissarie för den centrala zonen. Vicente Uribe, medlem av PCE:s politiska byrå, var jordbruksminister i Caballeros och Negríns regeringar.]

[17] Luis Giorla, medlem av PCE:s politbyrå.

[18] Ernö Gerö (Pedro), ungersk kommunist som Komintern tidigare skickat till franska KP; han kom till Spanien omkring april 1936 och arbetade med PSUC.

Det dokument som publiceras idag är verkligen resultatet av hela politbyråns (PB) kollektiva arbete. Nu när PB-medlemmarna väl har påbörjat den kritiska granskningen av partiets verksamhet visar de prov på en anmärkningsvärd mognad och omdömesförmåga, och tar själva initiativ till att dra slutsatserna av de kritiska synpunkter som framförts gemensamt. PB-dokumentet föregicks av en mycket bra artikel av Dolores (skriven av Dolores på eget initiativ, utan någon hjälp eller korrigering från vår sida), som redan har väckt en del uppmärksamhet, och två artiklar av Giorla, som också har väckt förvåning genom den ändrade tonfallet och som en av de anarkistiska tidningarna i morse besvarade på ett ganska hjärtligt sätt. Jag begränsar mig dock till att betrakta allt detta, och dokumentet i sig, som ett första nödvändigt steg för att rensa luften från den elektriska spänning som ackumulerats under månader av häftig polemik. Det verkliga politiska arbetet kommer att börja när förhandlingarna med anarkisterna i CNT inleds, det vill säga, tror jag, om några dagar. Svårigheterna kommer att vara betydande, eftersom det handlar om att uppnå ett närmande till CNT utan att bryta eller försämra relationerna med socialisterna och de andra partierna i folkfronten. Med lite skicklighet kommer det att vara möjligt att uppnå detta resultat.

När det gäller anarkisterna har situationen komplicerats av rykten som under de senaste dagarna cirkulerat om förberedelser för en anarkistisk *kupp*. Vi har fått arbeta hårt för att kamraterna inte ska tappa fattningen. Här är vad som har hänt (jag ger er några detaljer eftersom fakta är ganska betydelsefulla). För några dagar sedan fick vi konfidentiell information om att anarkisterna, i samförstånd med medlemmar av den femte kolonnen, förbereder en revolt den 14-15:e i månaden [september]. Samtidigt nåddes kamraterna i Barcelona av samma information. Källa: den franska polisen i Perpignan, som hade snappat upp några telegram och brev. Upprorets plan: det skulle finnas anarkistiska grupper som tänkte ta sig in i Spanien via den franska gränsen, medan CNT-styrkor skulle göra uppror i städerna. Partiet vidtog naturligtvis alla nödvändiga försiktighetsåtgärder, men jag rådde kamraterna att, till skillnad från vid som skett vid andra liknande tillfällen, inte slå larm offentligt och inte tala om saken i pressen. När jag gav detta råd var det viktigt för mig att undvika att ett sådant larm skulle äventyra den redan inledda kampanjen för närmandet till anarkisterna. Det har faktiskt inträffat något mycket märkligt. Det verkar som om att anarkisterna, samtidigt som vi varnades för en nära förestående anarkistisk revolt, fick information om att en kommunistisk revolt hade förberetts, också den på natten mellan den 14 och 15. Även de vidtog sina försiktighetsåtgärder, och natten mellan den 14 och 15, medan alla kommunister var samlade och väntade i partilokalerna, samlades de också en masse i sina organisationers lokaler. Lyckligtvis slutade det hela med en sömnlös natt, men vad som helst hade varit tillräckligt för att utlösa en blodig sammanstötning. Den slutsats som kan dras är att det finns krafter som är intresserade av att vi hamnar i konflikt med anarkisterna och att dessa krafter, som känner till den rådande stämningen på båda sidor och vet hur de skall utnyttja den, medan partiet inte alltid vet hur man ska hantera sådana provokationer.

Varje punkt i dokumentet skulle kräva en kommentar för att förklara vad som faktiskt bör korrigeras. Men just nu har jag har inte tid att gå in på det. Dessutom är jag inte säker på att det kommer att stå klart för er efter diskussionen med Checa och F. Jag vill bara understryka att partiets verksamhet enligt min mening måste genomgå en *dubbel* korrigering: å ena sidan i den meningen att folkfrontspolitiken konsekvent omsätts i praktiken (PB-dokumentet är ett första steg i *den* riktningen) och å andra sidan i riktningen att försvaret av arbetarklassens, lantarbetarnas och de fattiga böndernas omedelbara intressen och strävanden ges allt större vikt i partiets övergripande politik, naturligtvis inom ramen för folkfrontspolitiken. Här behandlas inte frågan om arbetet inom fackföreningarna, där vi fortfarande ligger långt efter och där saker och ting inte går bra. Jag har varit här i över än en månad och inte en enda gång har sekretariatet diskuterat fackliga frågor. Och det råder ingen tvivel om att det finns flera brännande frågor av facklig karaktär, som rör arbetarnas löner osv., och som partiet inte kan

bortse från. I partipressen finns det ingen facklig spalt, inte heller någon brevspalt från fabrikerna, och detta bekräftar att det fackliga arbetet fortfarande försummas och att banden till arbetarmassorna i fabrikerna är svaga. Det som främst intresserar kamraterna är den politiska tendenskamp som förs i fackföreningarna (för att vinna ledande poster osv.), men i denna striden är de fortfarande mer inriktade på att sluta överenskommelser uppifrån än att mobilisera de organiserade massorna i fackföreningarna på grundval av försvaret av arbetarnas intressen. Det är ett av skälen till att Caballero behåller mycket viktiga positioner inom fackföreningarna och att hans fackliga kadrer förblir praktiskt taget intakta. Ta till exempel Valencia. Caballeristerna kontrollerar den regionala ledningen för fackföreningarna i denna stad, vilket innebär att de förfogar över en dagstidning, *Correspondencia de* Valencia, som organ för fackföreningarna i Valencia. I dag är denna tidning Caballeros organ och för de smutsigaste striderna mot kommunistpartiet. Frågan har varit uppe i sekretariatet sedan jag anlände, och kamraterna försäkrar varje dag att de kommer att kasta ut Caballeros anhängare från fackföreningarnas regionala ledning och tidningens redaktion. Deras plan går ut på att komma överens med (de centristiska) socialisterna i den regionala ledningen och sedan, eftersom de tillsammans skulle ha majoritet, genomföra en slags halvlaglig kupp mot tidningen, kasta ut caballeristernas redaktörer och bilda en ny redaktion. De försäkrar att det kan göras med hjälp av myndigheterna och lovar varje dag att allt skall vara klart inom 24 timmar. Vad mig beträffar uppmuntrar och stödjer jag dem i den riktningen. Slutligen, när jag ser att det inte görs några framsteg alls, ber jag kamraterna att noggrant studera problemet och på nytt diskutera frågan i sekretariatet. Resultatet av denna diskussion: myndigheterna har aldrig lovat att hjälpa oss att ta över tidningen, arbetarrörelsens regler och sedvänjor tillåter inte ett sådant ingripande, och det enda möjliga ingripandet (efter domarnas beslut!) är att arbetsministerns, som är en fiende till partiet och inte skulle vara villig att göra det; de centristiska socialisterna är inte beredda att göra en kupp och kort sagt, om man vill fortsätta på den här vägen är det enda man kan göra att storma tidningen med partiets män och vapen, med risken att få polisen emot sig och med vissheten om att en sådan handling skulle få caballeristerna att sluta leden, göra det svårare för oss att isolera Caballero och försämra våra relationer med anarkisterna, regeringen och till och med en del av de arbetarmassorna. På detta sätt har en månad gått förlorad i samtal med socialisterna, myndigheterna, osv., osv., och under denna tid har man helt glömt bort det mest elementära massarbetet, mobiliseringen av arbetarna i verkstäderna och på fackföreningsmötena mot tidningen och dess redaktion, utsändandet av protester, delegationer, mötsresolutioner, osv.. Med andra ord har man enligt min mening glömt bort det väsentliga, till den grad att man har låtit Caballero att organisera sin offensiv mot oss, utesluta flera lokala organisationer och sammankalla en facklig generalförsamling där vi, om vi inte kan utveckla ett omfattande gräsrotsarbete, riskerar att hamna i minoritet. Men gräsrotsarbetet har inte utförts.

Samma misstag har gjorts i partiets nationella verksamhet skala för att bekämpa Caballeros splittringspolitik. Allt arbete sker uppifrån och man försummar nästan helt *a)* det fackliga gräsrotsarbetet, b) den nödvändiga ansträngningen att få åtminstone en del av sin partikader (kadrer från den gamla socialistiska ”vänstern”) att gå emot Caballeros politik. Men där börjar ett annat kapitel. En granskning av de olika lokala situationerna leder mig till slutsatsen att partiet i många fall begår misstaget att betrakta alla kadrer från den gamla ”vänstern” på samma sätt, och därför bekämpar dem utan att skilja dem åt. Man säger: de kontrarevolutionära caballeristerna = fiender till partiet, osv, vilket i många fall är felaktigt. En skickligare taktik skulle utan tvekan ha gjort det möjligt att splittra även den grupp som står Caballero närmas. Carrillo (den äldre) talar till exempel på ett helt annat sätt än de andra. Vid det senaste mötet i UGT:s exekutivkommitté föreslog Zabalza, till Caballeros stora förtret, att UGT skulle verka för att även Kommunistiska internationalen skulle bjudas in till mötet i Paris. Den felaktiga taktiken gentemot caballeristerna riskerar att få mycket allvarliga konsekvenser bland ungdomarna, där många lokala ledare fortfarande är knutna till Caballero, och om vi fort-

farande betraktar dem som fiender, då kommer de aldrig att ta avstånd från honom. Nu har ungdomsledarna insett faran och inlett ett arbete som består i att *a)* rätta till misstagen (vissa av dem ganska allvarliga: i Murcia, till exempel, står ungdomsorganisationen i splittringens tjänst, med två ledarskap, ett caballeristiskt, med säte i Casa de la Juventud [Ungdomens hus], och ett kommunistiskt, i partiets lokaler) och *b)* systematiskt erövra de gamla caballeristiska kadrerna, genom att knyta nära band till dem just inom ungdomsarbetet. Men även partiet måste, i frågan om relationerna med caballeristerna, ändra sin inställning i grunden.

En fråga som har varit föremål för uppmärksamhet de senaste dagarna är disciplinen bland kommunistiska kadrer i armén (tyvärr de bästa). Även här råder en otäck och *mycket farlig* situation. Jag utelämnar detaljerna. Det viktigaste är att de kommunistiska kadrerna i armén inte erkänner centralkommittens auktoritet. Detta leder till en oacceptabel kamp mellan dem, vilket undergräver disciplinen, självkontrollen sov. Man bör ingripa med ett brevtill den kommunistiska kadern i armén, undertecknat av CK, och vidta andra lämpliga åtgärder.

Alla de synpunkter jag framför till er återspeglar även Morenos åsikt, och jag upprepar att jag bara har en invändning mot honom: att han hittills inte har gjort någonting för att leda kamraterna till en korrekt självkritik, för att undvika ganska allvarliga misstag osv. Min uppmaning till er att inte skicka tillbaka Louis[19] har också skett i samförstånd med Morenos. Jag ville inte fälla några förhastade omdömen om hans arbete, men nu tror jag kunna dra slutsatsen att *hans närvaro skadar partiet*. Skäl: *a)* han är huvudansvarig för att partiet under de senaste månaderna inte har fört en konsekvent folkfrontspolitik, för ett närmande till anarkisterna och för isolering av Caballero. Det sätt på vilket han tog upp de viktigaste frågorna kunde inte annat än att förvirra partiet*; b)* personligen anser jag att han bär huvudansvaret för det lättsinniga sätt på vilket partiets polemik har förts i pressen (och delvis också på möten), där han delat ut slag åt höger och vänster utan någon plan, till den grad att det blivit omöjligt att på ett logiskt och konsekvent sätt bedriva en politisk verksamhet som syftar till att isolera de uttalade fienderna och stärka folkfronten; *c)* eftersom deras närvaro hindrar CK från att fungera väl och undergräver kamraternas ansvarskänsla, kritiska anda osv.

Jag tror att när ni fått detta brev har ni redan fattat ett beslut i denna fråga, men med tanke på problemets allvar anser jag att det är angeläget att ni också får ta del av min åsikt. Jag anser att vi har begått ett mycket allvarligt misstag genom att låta det spanska partiet hamna i en sådan situation, under L:s förmyndarskap.

Mina varmaste hälsningar.

Er.

[19] [På denna punkt fick Togliatti igenom sin vilja. Codovilla fråntogs sin ställning i Spanien.]

Om problemen i PCE:s centralkommitté

25 november 1937

1. *Förberedelser*. Moreno hävdar att förberedelserna denna gång varit bättre än tidigare när det gäller det kollektiva utarbetandet av plenarmötets linje och de olika rapporterna. Min åsikt är att förberedelserna, trots de ansträngningar som gjorts, har varit ganska ojämna. Plenarmötets allmänna linje diskuterades kollektivt. Díazrapporten, som utarbetats gemensamt av en kommission (Díaz, Delicado, Alfredo), diskuterades i PB på grundval av en omfattande skriftlig plan som utarbetats av denna kommission. Den slutliga utformningen var också ett gemensamt arbete, med avgörande deltagande av spanska kamrater. Vid utarbetandet av Dolores' rapport om läget och partiets arbete under året framträdde återigen svagheten hos CK:s politisk-militära kommission, en svaghet som ännu inte har övervunnits. Dolores fick inte tillräcklig hjälp och utarbetandet av rapporten kostade henne mycket möda, trots hjälp från Moreno och Louis. Checas rapport om partiets organisation och praktiska arbete har nästan uteslutande varit resultatet av Checas eget och organisationskommissionens arbete: PB informerades endast om en mycket summariskt plan och diskuterade den inte ingående. Slutresultatet är inte dåligt, vare sig när det gäller Dolores' eller Checas rapport, men det kunde ha varit bättre. Det har varit svårt för de två kamraterna att korrekt formulera problemet med självkritiken. I de första utkasten till Dolores' rapport tenderade självkritiken att dränkas i lovord om partiets stora roll i skapandet av armén, om kämparnas hjältemod osv. Rapporten fick alltför mycket karaktären av ett agitatoriskt tal. Denna brist korrigerades till stor del i det slutgiltiga versionen. Första versionen av Checas rapport var å andra sidan alltför självkritisk. Genom att fokusera på partiets misstag och brister gav den ibland intrycket att partiet var ansvarigt för vissa negativa situationer, som i första hand borde tillskrivas regeringens svaghet. Även detta fel rättades till i den slutliga versionen. Rapporten om den fjärde punkten på dagordningen (kvinnoarbetet) var inte alls tillräckligt förberedd eller kollektivt diskuterad i PB, trots att jag insisterade på det. En av orsakerna till PB bristfälliga förberedelser inför plenarmötet är att Díaz faktiskt inte återvände till partiarbetet förrän vid själva plenarmötet. Gräsrotsorganisationerna var tvungna att förbereda sig inför plenarmötet genom att kritiskt granska sin verksamhet utifrån PB septemberkommuniké. Jag har ännu inte fått något material som gör det möjligt för mig att bedöma hur denna granskning har genomförts. Diskussionen på plenum har också avslöjat stora skillnader på detta område. Alla CK-medlemmar fick följande studiematerial för att förbereda sig inför mötet*: a)* sekretariatets resolution, *b)* resolutionen om stöd till Spanien och Kina, *c)* brevet om lärdomarna av rättegången mot det trotskist-zinovjevistiska kontrarevolutionära centrumet[20] och olika dokument från PB. Under hela förberedelsearbetet var det viktigaste målet att ge plenarmötet karaktären av ett arbetsmöte och inte låta det förvandlas till ett vanligt möte.

2. *Plenarmötets grundläggande problem*. När jag behandlar plenarmötets viktigaste frågor kommer jag att redogöra för de viktigaste händelserna under de senaste veckorna.

A) *Mot kompromissen*. Frågan om möjligheten att få slut på kriget genom en kompromiss med fienden bör inte bara anses vara aktuell i den allmänna opinionen, utan den kan snabbt bli den centrala frågan i all spansk politik. Alla uttalar sig öppet mot kompromisser och för att kriget ska fortsätta fram till den slutliga och definitiva segern. Titta på Negríns tal i Madrid och

[20] [Det är lite oklart vilken Moskvarättegång som här åsyftas. Första rättegången hölls i augusti 1936 och den andra i januari 1937, som låg närmare i tiden, så det rimliga borde vara att Togliatti syftade på den andra (1937). Men hänvisningen till "det trotskist-zinovjevistiska kontrarevolutionära centrumet" tyder på den första rättegången (där Zinovjev och Kamenev var huvudåtalade), medan den andra rättegången brukade kallas "Processen mot det sovjetfientliga, trotskistiska centrum" (där Pjaktakov och Radek var de mest kända). Se Moskvarättegångarna av Kenth-Åke Andersson.]

Zugazagoitias, president Azañas och Negríns tal i Cortes' ständiga utskott, och så vidare. Titta också på pressen. Negrín har kraftfullt uttalat sig mot tanken på kompromisser i de samtal han har haft med olika delegationer som har besökt honom under de senaste veckorna (från exekutivkommittén, från UGT och från UGT i Katalonien) samt med våra kamrater. Men det är nödvändigt med strikt vaksamhet. Mycket strikt! Fienden manövrerar med kompromissidén för att demoralisera och bryta ner den folkliga motståndsfronten. Trycket från den utländska borgarklassen växer sig starkare för varje dag. De delar av de gamla härskande kasterna – borgare, godsägare, byråkrater, reaktionära tjänstemän, osv.. – som inte gett upp hoppet om att återta de positioner som de har förlorat, koncentrerar sina ansträngningar kring just denna punkt. Vi måste räkna med en hård kamp som kommer att bli en prövosten för alla partier, organisationer, politiker osv., och till och med i viss mån för vårt parti, när det gäller dess politiska förmåga, styrkan i dess positioner och banden till massorna. Kampen har redan i dag karaktären av en tyst kamp, som utkämpas i skuggan. I denna situation får de minsta tecken största betydelse, och det är nödvändigt att mycket noggrant bedöma de människor som man har att göra med. Därför är d et lämpligt att jag ger er några detaljerade uppgifter.

a) Republikens president [Manuel Azaña]. Under en audiens med Companys, Comorera och ytterligare två katalanska ministrar inledde han en diskussion om krigets framtidsutsikter och framförde åsikten att det var omöjligt att få slut på konflikten genom en militär seger och att lösningen följaktligen måste sökas utanför det militära området. Inför Comoreras livliga motstånd svarade han med att tala om nödvändigheten av att splittra fiendens bakre led, men det stod klart redan från början att hans kommentarer pekade i en annan riktning, nämligen att det var nödvändigt att nå en överenskommelse med fienden (källa: Comorera). Förutom presidenten finns det andra, allvarligare symptom som ni känner till (källor som jag råder er att ta med viss försiktighet, av skäl som jag ska förklara). I allmänhet är tendensen att betrakta presidenten som kompromissvillig och engagerad i att uppnå kompromisser ganska utbredd bland ledarna för de olika partierna. Comorera talade öppet om det vid det senaste mötet i PSUC:s CK. Mariano Vázquez har talat om det med Checa. Det är känt att presidenten upprätthåller misstänkta förbindelser med utlandet och utrikesministern är honom mycket trogen. Trots alla dessa fakta vore det fel att dra slutsatsen, som exempelvis anarkisterna gör (samtal mellan Checa och Vázquez), att hela det republikanska lägret är positivt till kompromisstanken. Bland den politiskt aktiva massan och de mellanliggande kadern dominerar tanken på motstånd och kamp till seger. Men denna massa och dessa kadrer är ännu inte tillräckligt knutna till oss, på grund av att den felaktiga uppfattningen har spridits inom partiet att de republikanska partierna redan är döda. Det kan komma överraskningar. I de republikanska partierna kan det uppstå en strömning som är positiv till kompromisser, både i städerna och på landsbygden, särskilt i Katalonien. Uppgiften att knyta närmare kontakter med de republikanska partierna, och framför allt deras gräsrötter och mellankader, är en brådskande och mycket viktig uppgift för vårt parti.

b) Rådets ordförande [Juan Negrín]. Man måste ta hänsyn till att han är en man som saknar skrupler och saknar anknytning till massorna. Inom socialistpartiet var han högerorienterad. I hans tal och i privata samtal är det inte ovanligt att höra honom uttrycka småborgerlig beundran för fascismen. De f ö ganska små bekymmer, som han hade i Genève gjorde honom förvirrad och den engelska och franska diplomatin kan förvirra honom som ett barn. Det är förmodligen på honom som den starkaste pressen från denna diplomati kommer att utövas. Hans ihärdiga förnekanden är lite misstänksamma: det finns flera sätt att lansera en idé! Det talas om meningsskiljaktigheter mellan honom och Azaña, mellan honom och Prieto, och så vidare. Jag råder er att ta alla nyheter av detta slag med stor försiktighet: konsten att provocera politiskt är ganska utvecklad bland dessa tvivelaktiga individer. Vad som förefaller mig säkert (information från olika källor) är att han vid ett visst tillfälle övertygades om tanken på att tillfälligt avbryta fientligheterna under den tid då den internationella kommissionen för

tillbakadragande av frivilliga befann sig här. Nu, i den rådande situationen och med den nuvarande regeringen, skulle ett avbrytande av fientligheterna vara det första steget mot en kompromiss.

c) Försvarsministern [Indalecio Prieto]. Det finns ganska många i partiet som betraktar honom som en defaitistisk person som arbetar för kompromisser. Jag delar inte alls den åsikten. Skeptisk, intrigant osv., osv., ja; defaitistisk – det vill säga att ihärdigt arbeta för att förbereda nederlaget – nej. Man bör komma ihåg att Prieto tidigare, även när han tillhörde partiets högerflygel, vid flera tillfällen intog mer korrekta ståndpunkter än vissa delar av vänstern. Han har alltid kämpat mot monarkin. År 1910 stödde han generalstrejken, medan Caballero var emot. Han ogillade öppet Caballeros samarbete med Primo de Riveras regim. Han ställde sig på folkfrontens sida före Caballero. Det är å andra sidan sant att han alltid varit en radikal demokrat snarare än en socialist, och att han alltid har haft kopplingar till delar av den baskiska bourgeoisin. I dag vacklar han mellan desperata lösningar (att provocera fram en europeisk konflikt) och pessimism. Jag har dock fått höra att han är ganska energisk i arbetet med att organisera armén, inför fiendens kommande offensiv. Det är han som ligger bakom de senaste allvarliga operationerna (Zaragoza osv.), operationer av enorm betydelse ur alla synvinklar (rent militärt, inflytande på fiendens hemmafront, inflytande på republikens hemmafront). Under det senaste samtalet som våra kamrater hade med Prieto (jag har varit tvungen att insistera i över en månad för att få till stånd detta samtal) var han mycket hjärtlig mot dem och redogjorde korrekt för framtidsutsikterna i den nuvarande situationen (”vi kommer att ha två eller tre mycket svåra månader; om vi håller ut kommer situationen efter denna period att börja utvecklas till vår fördel”). Trots den hjärtlighet han visade i detta samtal är det enda som idag står klart när det gäller Prietos hållning är hans systematiska agerande för att undergräva kommunistpartiets positioner inom armén. Det är möjligt att han har inspirerats av [endast] partipolitiska överväganden och intressen, men objektivt ökar varje tillbakagång för kommunistpartiets ställning i armén möjligheterna till en kompromisspolitik. Naturligtvis är saker och ting inte så enkla på det området. Han förfogar inte över de styrkor och den personal som krävs för att eliminera oss. Socialisterna i norr, som tidigare var hans stöttepelare, är nu i konflikt med honom. Vi vet att Bolaños, undersekreterare i krigsministeriet, har vidtagit åtgärder i Frankrike för att ta emot 200 franska reservofficerare som frivilliga. Detta är utan tvekan en operation som inspirerats av Prieto, men resultatet har blivit negativt (enligt säkra källor). Trots Prietos vilja och agerande har inte våra positioner i armén försvagats, de har tvärtom förbättrats något! Burillo[21] har fått befälet över en front (Extremadura). Av 21 armékårer leds 7 av kommunister, 5 av sympatisörer, 2 av CNT-element, 5 av republikaner och 2 av partilösa. Av 52 divisioner: KP 27, sympatisörer 1, PSUC 2, PSOE 2, CNT 8, republikaner 7, partilösa 3, odefinierade 2. Osv. När det gäller kommissariatet är den nye generalkommissarien, enligt vår mening, bättre än den förra (den bedömning som våra kamrater, och i synnerhet Louis, gör av del Vayo, som en man som nästan helt har vunnits för vår politik, men som är svag, anser jag personligen vara felaktig: del Vayo har inte brutit sina förbindelser med Caballero, han intrigerar och spelar en oklar roll). Om våra kamrater vore skickligare skulle våra positioner i kommissariatskåren inte vara så kaotiska. Det begås dock fortfarande många misstag på det området!

d) Nationalisterna. Irujo[22] måste betraktas som en förrädare, som arbetar för nederlag. Det faktum att regeringen inte har gjort sig av med honom är allvarligt. Det minsta man kan säga är

---

[21] Ricardo Burillo Stolle, PCE-sympatisör, överste i den republikanska armén.

[22] [Manuel de Irujo (1891-1981) tillhörde det Baskiska nationalistpartiet [Partido Nacionalista Vasco] (PNV). I maj 1937 blev han justitieminister i Negríns regering, men avgick i december samma år och blev då i stället minister utan portfölj. Han avgick i augusti 1938 i protest mot införandet av dödsstraff. I sin roll som justitieminister var Irujo mycket kritisk mot behandlingen av POUM och i synnerhet dess främste ledare Andreu Nin, vilket var en viktig faktor när det gällde stalinisternas negativa syn på honom. I en rapport, daterad 30 juli 1937

att Negrín fruktar baskerna, som är på väg att organisera sig som en liten stat i staten, med en egen regering, en egen förvaltning och anspråk på att ha en ”egen” armé, en ”egen” handelsflotta osv. Via de baskiska nationalisterna utövas de värsta influenserna på regeringen och till och med på massorna. När det gäller katalanerna har Pedro informerat er bättre än jag kan.

e) I *Adelante*, socialistpartiets centralorgan, har två artiklar publicerats med tydliga antydningar om möjligheten av en kompromiss.

I den första stod det att Spanien, som hittills ensamt har kämpat mot fascismen och för världsfred, har spelat rollen som Don Quijotes, nu måste tänka efter och se om det inte är dags att byta roll och i stället spela Sancho Panza. I den andra stod det att om England begär att Spanien ändrar sammansättningen av sin regering, finns det inget annat val än att underkasta sig. Detta var en direkt anspelning på att avlägsna kommunisterna från regeringen, vilket skulle vara det första steget mot en kompromiss. Vårt parti har uppmärksammat socialistpartiets ledning på dessa två artiklar och protesterat. Svaret blev att man inte behöver vara så strikt med formerna, att det rör sig om felaktiga formuleringar som beror på en oerfaren redaktör! Man gick med på att publicera det gemensamma uttalande som ni har sett, men faktum kvarstår: det finns tveksamma element i socialistpartiets ledning. I övrig press finns inget särskilt intressant i detta avseende.

f) Bland massorna, på gatorna, i köerna, i butikerna har de mest absurda rykten om kompromissen och krigsslutet cirkulerat sedan den första veckan i november. I Valencia gratulerade folk varandra på gatorna och förkunnade att freden var nära. Men i den staden fanns det, såvitt jag vet, ingen öppen defaitism. Man talade om att italienarna och tyskarna skulle dra sig tillbaka i utbyte mot territoriella eftergifter, men inte om Francos seger. I Barcelona är defaitismen öppen. Det är ett resultat av fiendens, fascisternas, trotskisternas, caballeristernas och en del av anarkisternas arbete. I Barcelona och på andra håll cirkulerar den illegala trotskistiska och anarkistiska pressen (*Alerta*) i stora upplagor. Denna press uppmanar till terrorism och uppror. Vid fronten sprids cirkulär från den så kallade antifascistiska ”ligan”, som skrivits av trotskister och caballerister. Dessa cirkulär är skickligt skrivna. Prieto betraktas på ett sådant sätt att till och med våra partimedlemmar kan påverkas. Trotskisterna och caballeristerna utnyttjar i sitt undergrävande arbete alla regeringen svagheter och alla de svårigheter som råder i nuläget, bristen på livsmedel osv. Mot dem har ännu inget organiserat motstånd bildats. Under en ”revolutionär” täckmantel är de idag den kraft som med störst omfattning och effektivitet arbetar för att bereda marken för en kompromiss.

g) Frimureriet. Detta måste ägnas större uppmärksamhet. Det är mycket starkt, särskilt inom polisen och armén och utövar stort inflytande på de republikanska partierna, särskilt UR [Unión Republicana][23]. I Asturien bidrog frimurarnas agerande – som i förtid lanserade tanken på evakuering, hävdade att försvaret var omöjligt osv. – till att bryta ner motståndet. Det är genom frimureriet som den engelska och franska bourgeoisiens inflytande når ända hit. Men vi är inte i stånd att kontrollera deras verksamhet. Inom partiet finns många frimurare, och jag inser att de är frimurare före kommunister. De poliser som är kommunister och frimurare håller ”fraktionsmöten” före partimötena. Liknande fakta har också rapporterats till mig från armén. Det har framkommit att en välkänd medlem av partiet och ledningen har dolt och fortsätter att dölja sitt frimurarskap från partiet.

(dvs efter attacken på POUM), riktar Komintern-agenten Stepanov skarp kritik mot Irujo och skriver bl a att Irujo agerar ”som en riktig fascsist”. Hela Stepanovs rapport finns i samlingen Sovjetunionen, Komintern och Spanien 1937]

[23] [Unión Republicana (Republikanska förbundet) företrädde folkfrontens högerflygel. Det stöddes av akademiker och affärsmän.]

Jag avslutar denna uppsättning fakta med en allmän iakttagelse: för alla som tvekar, vacklar osv., och för alla partier osv., kommer resultatet av de kommande militära operationerna att ha en avgörande inverkan. De tendenser som idag är i sin linda kan, under inflytande av ett misslyckande, utvecklas mycket snabbt. Å andra sidan är det vårt arbete bland massorna och bland kadrerna i deras partier som kan få dem att luta åt det ena eller andra hållet.

Efter att ha granskat dessa fakta beslöt partiet att sätta kompromissfrågan i centrum för Díaz-rapporten och CK:s arbete och mycket kraftfullt formulera partiets ståndpunkt. Efter sammanträdet måste partiets kärnverksamhet inriktas på just denna punkt, så att det skapas en atmosfär där det blir omöjligt att arbeta för kompromissen, inte bara öppet utan även i smyg, eller ens vagt hänvisa till den.

B) *Internationell kampanj*. Den del av Díaz-rapporten som ägnas åt denna fråga kan användas på internationell nivå. PCF skickade Gaston och Cogniot till plenarsammanträdet.[24] Gaston agerade fel. I ett första inlägg i PB [politbyrån] sade han saker som väckte en berättigad reaktion från PB (att PCF hade förlorat inflytande genom att inta en alltför tydlig ställning till förmån för Spanien osv.). PB fick intrycket att det inom den franska arbetarklassen, och kanske även inom partiet, finns tvivel om möjligheten att besegra Franco. Den internationella kampanjen måste ha som ett av sina huvudmål att undanröja detta tvivel genom att visa att våra utsikter till seger är goda (betona de enorma framsteg som gjorts, arméns styrka osv.). Maurices[25] besök efter plenarmötet gav ett utmärkt resultat. I enlighet med plenarmötets beslut har vi nu organiserat en delegation som ska resa till Frankrike och andra platser. Målet är inte bara att anordna möten, utan också genom olika kontakter med ... den allmänna opinionen, parti- och fackföreningsledare, statsmän osv. ... motverka nederlagsstämningen utomlands beträffande republikens segerchanser. Delegationen ska vara ett uttryck för folkfronten.

C) *Regeringens problem. Frågan om valen.* Regeringens och framför allt regeringschefens tendens att distansera sig från kommunisterna har inte förstärkts. Det missnöje som uppstod efter Negríns resa till Genève har dock inte minskat. Våra ministrar är något isolerade inom regeringen. Detta är också deras eget fel eftersom de, trots påstötningar, nästan inte gör någonting för att knyta närmare kontakter med sina regeringskolleger, särskilt Negrín och Prieto. Det finns dock de som arbetar för att isolera dem. Rykten om kommunisternas avgång från ministären cirkulerar på gatorna tillsammans med rykten om kompromissen och krigets slut. Vi har fått veta att Caballero själv (i ett samtal med Marthe Huysmans)[26] och hans närmaste vänner är bland upphovsmännen till dessa rykten. Man har beslutat att ta initiativ för att återupprätta banden mellan våra ministrar och vårt parti och regeringen, men hittills har ingenting gjorts. Jag hoppas att det kommer att ske inom några dagar, sedan Louis [Codovilla] avrest, vilken jag tror utövar inflytande på vissa kamrater, särskilt Jesús och Dolores, med resultat som strider mot mina önskemål.

Inom regeringspolitiken framträder ganska allvarliga svagheter och fel, särskilt inom följande områden: *a)* rättsväsendet, *b)* kampen mot den inre fienden, och *c)* de åtgärder som krävs för att höja arméns och hela befolkningens moral. Det är skandalöst att man tolererar de uttalade fienderna, fascisterna och trotskisterna, och tillåter dem bedriva sin verksamhet. Det lilla som inrikesministern gör, och det gör han dessutom dåligt, motverkas av justitieministern. Inom armén bidrar Prietos agerande, med hans kamp för att minska kommunistpartiets inflytande, hans åtgärder mot krigskommissariatet och hans vägran att godkänna förslag om befordran av kadrer, belöningar osv., till demoraliseringen.

---

[24] Gaston Montmousseau, medlem av PCF:s sekretariatet och CK, samt CGTU. Georges Cogniot, medlem av PCF:s CK, deptuerad och ordförande i Internationella lärarförbundet.
[25] Det rör sig om Maurice Thorez.
[26] Dotter till Camille Huysmans, som var sekreterare i Internationella Socialistbyrån under Andra Internationalen och under spanska inbördeskriget borgmästare i Liège.

Den linje som PB har fastställt för plenarmötet och partiets hela verksamhet i nuläget när det gäller relationerna till regeringen är följande: inte låta sig dras in i ett brytningsförlopp, undvika att inta en oppositionell hållning, samtidigt som man skärper kritiken mot regeringens agerande, framför allt när det gäller regeringen och rättsväsendet, samt med hjälp av partiets alla positioner och genom att återupprätta förbindelserna med socialistpartiet och republikanerna, sträva efter att korrigera regeringens politik på dess svagaste punkter; försvara partiets alla positioner, sträva efter att utvidga dem och, om en viss position går förlorad, möta situationen genom att försöka uppnå samma resultat med andra arbetsmetoder (t.ex. om en kommissarie från KP utesluts, vinna över den kommissarie som ersätter honom, och om det visar sig omöjligt, genom att bättre organisera partiets arbete uppnå samma resultat som tidigare uppnåddes med kommissariens arbete, osv.) Tillämpningen av en sådan linje kräver naturligtvis att många arbetsmetoder, vanor osv. förändras i grunden, men det är idag den enda möjliga linjen.

Man har också beslutat att till regeringschefen *skriftligen* framföra partiets viktigaste kritik mot regeringen och begära att vissa åtgärder vidtas. Dokumentet ska utformas så att det inte framstår som ett *ultimatum*, utan i en anda av stöd och samarbete.

Bortsett från detta, och med hänsyn till våra relationer med regeringen, den allmänna opinionen och den internationella situationen, föreslog Díaz att frågan om val skulle tas upp under plenarmötet. Jag var av samma åsikt, och ni har sett hur det gick. Vi försökte hålla tyst om frågan, men det gick inte bra. I enlighet med plenums beslut kommer det nu att utarbetas ett memorandum i frågan från partiet. Idén har redan vunnit stort gehör och jag är säker på att den oundvikligen kommer att vinna gehör, särskilt i samband med hur situationen utvecklas och partiets agerande.

D) *Folkfronten.* Den nationella kommitté som vi har lyckats bilda kan ännu inte betraktas som en stor framgång. Det krävs ett enormt arbete för att få dem att göra minsta offentliga uttalande, och intrigerna för att få den att gå under mångdubblas överallt. Endast en mycket tålmodig och konsekvent insats i centrum, som en del av en bred gräsrotsrörelse, kan ge oss några resultat.

E) *Relationerna till socialisterna och anarkisterna*. Relationerna till socialisterna är normala. Inga framsteg har gjorts i frågan om sammanslagning. Prieto har till våra kamrater uttryckt åsikten att det är nödvändigt att vänta. Socialisterna ägnar mycket arbete åt att konsolidera sina positioner, sina organisationer osv. På lokal nivå finns det fortfarande platser där det pågår öppna strider (t.ex. Murcia). Plenum har med eftertryck betonat behovet av att våra kamrater i dessa orter måste göra allt som står i deras makt för att få till stånd en förändring av situationen.

En punkt där vårt parti och socialistpartiets ledning är oeniga gäller förhållandet till anarkisterna. Inom CNT blir skillnaden mellan den legalistiska flygeln, som vill samarbeta med oss och regeringen, och den terroristiska flygeln. Det talas redan om en splittring. Socialisternas ståndpunkt, att vägra ha kontakter med CNT, har lett till att differentieringen har gått mycket långsammare och att en viss solidaritet har uppstått mellan de två flyglarna, vilket är mycket farligt, särskilt i ett läge där frågan om kompromisser ställs på detta sätt. Förutom uppgiften att övertyga socialisterna har PB beslutat att ta direkt kontakt med CNT. Detta är under genomförande. Det återstår att undersöka om det är lämpligt att ingå ett avtal mellan PCE och CNT. Min uppfattning är positiv. Förhållandet till anarkisterna kan spela en ganska viktig roll när ett problem som kompromissen aktualiseras. Det är nödvändigt att förhindra att CNT slår in på äventyrets väg, och samtidigt måste man i förbindelsen med den sunda delen av CNT finna ett stöd för kampen mot kapitulanterna och förrädarna. CNT:s ledning (Vázquez) är

positiv till ett avtal med oss. Det rätta tillfället kommer att väljas, framför allt för att undvika att relationerna med regeringen och socialisterna försämras.

Plenarmötet har tagit upp frågan om anarkisterna för att underlätta en sådan åtgärd.

F) *Kampen mot trotskismen.* En separat fråga som togs upp under plenarmötet på grund av ett särskilt anförande (Antón). Detta tal kan även användas på internationell nivå.[27]

G) *Arbetet i armén.* Syftet med Dolores' rapport var att konkret ta upp frågan om armén och visa kamraterna vilka svagheter som finns och hur man kan övervinna dem. För det andra visa partiet att dess positioner inom armén inte utnyttjas tillräckligt för att lösa de konkreta problemen med att förbättra soldaternas militära beredskap, reservstyrkorna, befästningarna, utrensningar, osv. Jag vill inte gå in på dessa frågor just nu..

H) *Partiets självkritik.* Detta var plenarmötets nyhet, men också något som är särskilt komplicerat, eftersom partiet saknar vana vid självkritik och av de skäl som jag förklarade ovan. Jag har redan skrivit många gånger om i vilken riktning självkritiken bör gå. Jag ska inte upprepa mig.

3. *Arbetet under plenarsammanträdet.* Det bästa, som präglade hela plenarmötet, var Díaz återkomst till arbetet. Han har åter tagit fullständigt grepp om hela partiet. Jag är mycket nöjd, till och med entusiastisk, över den roll han spelade under plenarmötet som partiledare, med energi, auktoritet och lugn. Hans avslutningsanförande var en verklig uppenbarelse för plenarmötet. Med mästerlig precision stakade han ut partiets linje, med nödvändig självkritik. Den centrala tanken, att det är genom partiets arbete, genom att avskaffa sekterismen, genom att föra en konsekvent folkfrontspolitik och genom att knyta närmare band till massorna som alla kompromisser kommer att bli omöjliga, uttrycktes i talet med oöverträffad kraft och klarhet. Talet var nästan improviserat av talaren, utifrån anteckningar som han själv utarbetat efter ett kort idéutbyte med sekretariatet. Díaz återgång till partiarbetet kommer utan tvekan att ge stora resultat.

Diskussionen under plenarmötet var ojämn. Politbyrå-medlemmarna var bra (med undantag för Jesús, som gjorde ett dåligt inlägg om facklig enhet). Vissa CK-ledamöter gjorde bra ifrån sig. Generellt sett är det tydligt att vanan att kritisera, att föra en seriös och lugn diskussion inte är särskilt utbredd bland gräsrötterna. Det värsta är att plenum har visat att en del av gräsrotsorganisationerna (ungefär hälften) inte bara arbetar dåligt, utan också är felaktigt inriktade (brist på en enhetlig politik, dåliga relationer med socialisterna, förakt för folkfronten, bristande aktivitet bland anarkisterna, svag facklig verksamhet). På den punkten samlar jag just nu in material, och skickar det till er nästa gång.

De nyheter som utifrån era instruktioner har börjat införas i arbetet och centrumets inriktning kommer nu, efter plenum, att nå ut till gräsrötterna. Resultaten kommer utan tvekan att bli goda, eftersom kamraterna på gräsrotsnivån, såvitt jag kan se, anpassar sig ganska snabbt, och plenarmötets linje har förståtts väl.

Två ord om frågan om *Louis* och två andra om *André*.[28]

Louis. Jag är inte nöjd med att han stannar här. Jag vet inte om ni har klargjort för honom vari hans misstag består. I vilket fall har han inte förstått det. I första samtalet som jag hade med

---

[27] [Franscico Antón var tidigt indragen i försöken att bekämpa "trotskismen". Och i oktober 1938 fick han, tillsammans med Togliatti och Gyula Alparí, i uppdrag att leda en internationell kampanj för att misskreditera det antistalinistiska arbetarpartiet POUM som "kontrarevolutionära trotskister". I Komintern-tidskriften Världen i dag - tidskrift för politik, ekonomi och arbetarrörelse (1938) finns ett exempel på hans skriverier, se artikeln "Trotskismen i Spanien, en öppen agentur åt den internationella fascismen".]

[28] Det är André Marty, en fransk kommunist, medlem av Kominterns politiska sekretariat, som var chef för Internationella brigaderna i Spanien.

honom talade han som om han inte fått någon kritik alls. Jag föreslog att han skulle åka till Albacete i två eller tre dagar för att närmare undersöka några frågor som rör Internationella brigaderna. Det ville han inte. Han åkte till Madrid med drygt hälften av politbyrån, och det störde ganska mycket våra förberedelser inför plenum. Jag märkte att de kamrater som stod honom närmast (J. och D.)[29] har missförstått det jag försökt förmedla till dem (kritisk anda, lugn osv.). Slutsats: hans närvaro här *försvårar mitt arbete*, han är värdelös och till och med, som jag ser det, osynlig. Skillnaden mellan hans sätt att arbeta och leda partiet och mitt sätt att arbeta är för stor för att det skall kunna bli på något annat sätt. Granska PB-protokollet som jag bifogar för att ge en bild av den felaktiga inriktning som han gav partiledningen..

André. PB:s beslut har meddelats er av Maurice. Jag sammanfattar det så här*: I enlighet med ert löfte, men med betoning på att det krävs en radikal förändring av A:s arbetsmetoder, med förbehållet att med honom diskutera hur hans uppgifter formellt ska regleras med hänsyn till den nya situationen och Internationella brigadernas nya stadgar, samt med förbehåll att på nytt granska frågan efter en prövotid.*

Här är de viktigaste punkterna som ni måste betänka:

1) A. får inte och kan inte lägga sig i praktiska frågor som rör den militär och tekniska organisationen osv. Han ska vara Internationella brigadernas *politiska* organisatör under ledning av PCE:s CK.

2) Han får inte vara basens befälhavare eller politisk kommissarie, eftersom han i så fall skulle hamna i en ohållbar situation (Prieto skulle kunna avskeda honom från en dag till en annan). Det kommer att bli svårt att lösa frågan direkt med regeringen, men vi kommer att lyckas om han hjälper oss med lite flexibilitet.

3) Man bör undvika att A. kommer hit med tanken att han ska ”rädda” situationen för Internationella brigaderna. Det är snarare nödvändigt att inpränta i honom att många av de misstag som han begått har rättats till under hans frånvaro. Situationen inom Internationella brigaderna är nu, med hänsyn till de genomgripande förändringarna och svagheten hos dess kadrer (se bifogad rapport), bättre än tidigare. Till exempel har fallen med desertering bland internationalisterna helt upphört.

4) I samband med A:s ankomst måste det omedelbara vidtas åtgärder för att förbättra högsta ledningen för Internationella brigaderna, som genomgår en verklig kris.

När det gäller Irene, ber jag er att skicka henne hit, där hon kan vara till stor hjälp för partiet i en mycket viktig befattning. Hon kommer själv att berätta vad det handlar om.

P. S. Ursäkta mig för den hast med vilken den andra delen av detta brev har skrivits. Flytten till Barcelona har i viss mån försvårat mitt arbete. *D.S.*

[29] Jesús Hernández och Dolores Ibárruri.

Rapport den 28 januari 1938

Efter centralkommitténs plenarsammanträde i november *kan resultaten av partiets arbete sammanfattas så här.*

1) Partiet har framför allt insett behovet av att mobilisera massorna mot varje försök till kompromiss. Partiets kampanj mot kompromisser har varit en stor masskampanj, som framför allt stärkt armén, men som också gett stora resultat i det bakre ledet. Vi kan säga att denna kampanj har lyckats övervinna den moraliska depression som orsakades av förlusten av norr. Vi har satt stopp för ett mycket farligt fientligt försök att bryta folkets motstånd och har tystat de element som började vackla i olika politiska sektorer. En svag punkt: Katalonien, där kampanjen mot vad som kan betraktas som den ”katalanska” varianten av kompromiss-benägenhet, dvs. separatism och intriger till förmån för en ”separatfred”, inte har drivits med tillräcklig kraft. Partiets kampanj har tagit sig så omfattande former att den i vissa orter har väckt öppna protester från de element som genom partiets agerande har sett sina mörka planer och intriger omintetgjorda (protester från Mercantil i Valencia, caballeristerna i Cuenca och anarkisterna i Madrid). Än i dag får Negrín dussintals telegram och resolutioner från armén, fackföreningarna osv., som uppmanar honom att fortsätta kriget till seger osv. Det faktum att man på detta sätt har stoppat intrigerna kring kompromiss med fienden har bidragit till att klargöra den politiska situationen i landet som helhet.

2) Partiet har intensifierat sin verksamhet inom armén, såväl på högsta nivå som på gräsrots-nivå. Den mest spridda och tillämpade parollen är den om att bygga befästningar. Vid den centrala fronten har ett stort befästningsarbete påbörjats; man har börjat befästa fronterna i Extremadura och Andalusien. Partiorganisationerna i de berörda regionerna har aktivt deltagit i detta arbete. Arbetet med att utbilda militära kadrer i de enheter som leds av kommunister har intensifierats. Partiledningens uppmärksamhet har framför allt inriktats på att skapa en parti-organisation i hela armén. En sådan organisation fanns endast i en del av armén och fungerade inte regelbundet. Kamraterna hade vant sig vid att försumma partiorganisationen och förlitade sig enbart på det arbete som utfördes av de militära befälhavarna och de kommunistiska kommissarierna. Nu ska partiorganisationen byggas upp i hela armén och organiseras ända ner till de minsta enheterna, utan att dess arbete förväxlas med kommissariernas. CK utser en parti-organisatör för varje division, med ansvar för att stödja och kontrollera enhetens partiorganisa-tion. På de olika nivåerna i arméns organisation ska partiets ledande kärnor (kommittéer) utses eller väljas beroende på den rådande situationen i varje enhet. Denna omorganisation av partiet inom armén kommer att göra det möjligt för oss att inte bara intensifiera rekryteringen av nya medlemmar och politiskt utbilda kommunisterna i armén, utan framför allt intensifiera det konkreta arbetet med att stärka armén, även i de fall där vi förlorar kommissarieposter och i de enheter som inte leds av kommunister. Denna omorganisation beror också på att en noggrann-nare och mer kritisk granskning av partiets situation i armén visade att i en ganska stor del av armén (t.ex. vid östfronten) hade antalet partimedlemmar minskat kraftigt och deras aktivitet var otillräcklig och ibland felaktig (sekterism, tendens till revolt mot regeringen osv.). Omorganiseringen av partiet i armén kommer att göra det möjligt för oss att genomföra en folkfrontspolitik i hela armén. Man håller på att inrätta en militär partiskola, med uppgift att förbereda eleverna för inträde i de officiella militärakademierna. PSOE och anarkisterna har liknande skolor. Deras verksamhet kommer att göra det möjligt att öka andelen partimed-lemmar bland underofficerare och underbefäl. Det har gjorts lite praktiskt arbete för att skapa reservstyrkor (bortsett från det arbete som utförts av regeringen). Instruktionen har getts om att intensifiera fackföreningarnas insatser för att organisera militär utbildning av alla arbetare och bönder bakom fronten, men jag kan ännu inte säga hur denna utbildning ska genomföras.

3) Man har uppnått ganska betydande resultat genom att tillämpa plenarförsamlingens beslut om att partiet måste genomföra en konsekvent folkfrontspolitik. Förbättring av situationen för vissa organisationer som på grund av sin sekterism hade isolerat sig från alla andra partier (Aragón, Alicante); bildande och återupptagande av verksamheten i många lokala folkfronts-kommittéer; närmanden till de andra partierna på vissa viktiga orter (Valencia) osv. Men det finns fortfarande en grupp organisationer (Cuenca, Ciudad Real, Toledo, Almería, Guadalajara, Murcia) som släpar efter resten av partiet när det gäller att utveckla en folkfrontspolitik och som kräver särskild uppmärksamhet från CK. På central nivå har man lyckats ge liv åt en ny nationell folkfrontskommitté (dock begränsad till de fyra stora politiska partierna som utgjorde folkfronten 1935) och få den att ta vissa politiska initiativ (manifest mot kompromissen, en delegation utomlands). En utvidgning av denna kommitté med deltagande av två fackförbund och en mer påtaglig närvaro i det politiska livet var ännu inte möjlig, trots partiets ständiga påtryckningar, på grund av motstånd från socialisterna. Således är folkfronten idag bredare och mer aktiv på gräsrotsnivå än i ledningen. Förekomsten av en nationell kommitté inom folk-fronten har dock gjort det möjligt att sätta stopp för republikanernas försök (under inspiration av ERC) att ta upp frågan om bildandet av en regering under republikansk ledning: när PCE:s och PSOE:s bjöd in till diskussion om problemet i folkfrontens kommitté backade republikanerna ur.

4) Det fackliga arbetet har stått i centrum för PB:s uppmärksamhet under hela denna period. Framstegen är obestridliga även på detta område. Partiets positioner i UGT:s nationella kommitté har stärkts; närmare band har knutits med socialisterna i själva nationella kommittén; positioner har erövrats på gräsrotsnivå. Tack vare denna förstärkning av partiets arbete har man lyckats avvärja splittringen i UGT:s ledning på ett sätt som partiet anser vara gynnsamt. Caballero har inte bara besegrats och uteslutits från ledningen, utan även intrigerna från den socialistiska ledningen, som agerade för att behålla Caballero i UGT:s ledning och bildade ett block med honom mot kommunisterna, har omintetgjorts. Undanröjandet av Caballeros splittringsförsök är ett annat faktum som har bidragit till att avsevärt förbättra den allmänna situationen i landet. Samtidigt har den förda kampen gjort det möjligt för partiet att upptäcka många svagheter som omedelbart bör elimineras. Allvarligast av dessa är följande: *a)* extrem svaghet i partiets arbete inom jordarbetarorganisationen, som fortfarande är ett fäste för enhetens fiender; *b)* svaghet i det fackliga arbetet i Madrid, på grund av bristen på relationer med kadern inom den gamla socialistiska vänstern, som fortfarande motsätter sig varje närmande till oss; *c)* även om våra positioner har stärkts i de nationella ledningsorganen och federationerna, är de fortfarande svaga i de lokala organen. Vid tiden för mötet i Valencia med Jouhaux[30] hade Caballero majoriteten i ett antal organ.

5) Ni har säkert lagt märke till att man under de senaste månaderna har sett till att sambands-kommittén offentligt har tagit ställning till alla viktiga händelser i landet. Detta har stärkt enhetsströmningen bland massorna och gett intrycket att de båda partiernas ledningar samarbetar nästan dagligen. Enhetsströmningen har stärkts i armén genom att man skickat delegationer från sambandskommittén till fronten, med uppdraget att höja arméns moral, mobilisera den mot kompromisser, ta reda på dess behov och framföra dessa till regeringen; den delegation som skickades till centrumfronten har fungerat mycket bra, särskilt tack vare kamrat Giorla; de övriga inte lika bra. Liknande delegationer har nu skickats ut för att besöka alla gräsrotsorganisationer i landet, med överenskommelsen att frågan om enhet och samman-slagning skall tas upp på nytt i sambandskommittén vid deras återkomst och på grundval av deras rapporter. Men detta är bara ena sidan av myntet. Alla resultat har uppnåtts genom ihärdigt arbete i centrum. Varje beslut till förmån för enheten måste avtvingas socialisterna genom en verklig kamp, genom att dra dem i håret. De kamrater (Checa och Delicado) som

[30] Léon Jouhaux, fransk socialistisk ledare för CGT.

arbetar i sambandskommittén har varit tvungna att visa prov på enastående uthållighet och tålamod för att tvinga socialisterna att gå vid vår sida i UGT-frågan. I veckovis har de varit tvungna att ägna all sin tid åt detta arbete. När det gäller delegationerna (den som skickades till fronten och den från centrum) har den socialistiska ledningen endast varit mån om att de skulle förhindras att spela en effektiv roll. Lamonedas inlägg som publicerades i Brysseltidningen *Peuple* ger en korrekt bild av den socialistiska ledningens verkliga inriktning. Även på detta område har det uppstått en tydlig och växande obalans mellan gräsrötternas önskan om enhet och centrums agerande. Partiet kommer att utnyttja denna situation för att öka trycket på den centrala ledningen och på nytt lyfta fram enhetsfrågan. Det som saknas är kopplingen med de mellankadern och gräsrötterna inom den gamla socialistiska ”vänstern” (Madridsektionen, som traditionellt är vänster, avvisar alltid all kontakt med det kommunistiska partiet). Att försöket att splittra UGT avvärjdes gör det möjligt för oss att ta några steg framåt på detta område; några av de tidigare ”vänster”-ledarna kommer att hjälpa oss.

6) Det dokument som jag skickade er, och som jag vill uppmärksamma er på (rapporten från CNT:s sekreterare Mariano Vázquez vid Internationella arbetarassociationens [IAA] kongress; dokumentet får inte användas offentligt), samt resolutionerna från CNT:s plenum i Valencia visar hur djupgående den pågående processen är bland anarkisterna. Det mest intressanta är att denna process äger rum utan någon uppenbar kris inom den anarkistiska organisationen. Tvärtom sker det på flera ställen en förstärkning av CNT (t ex i Albacete), som i allmänhet behåller sina positioner bland massorna. Partiet och i synnerhet UGT:s ledning förstår ännu inte den fulla vidden av CNT:s förändrade ställning. Man går för långsamt fram när det gäller att närma sig de anarkistiska organisationerna och massorna. Man förstår inte att CNT:s omsvängning gör frågan om enhet med anarkisterna till en brådskande angelägenhet, och att just enheten kommer att göra det möjligt att en gång för alla besegra anarkismen (detta gäller framför allt för Katalonien och PSUC). Om vi å andra sidan inte driver en enhetspolitik med CNT, kommer denna, på grundval av sina nya ståndpunkter, att stärkas, eftersom dess kadrer är mer aktiva än UGT:s och eftersom CNT dessutom, för en del av arbetarmassorna, har fördelen av att inte delta i regeringen. Partiet har tagit kontakt med CNT (samtal mellan Díaz och Delicado med Vázquez), men utan att ännu ha nått en överenskommelse. Relationerna på gräsrotsnivå förbättras, men långsamt. Huvuduppgiften just nu är att övertyga socialisterna om behovet av ett närmare samarbete mellan UGT och CNT på det fackliga området, i verkstäderna osv. Vi koncentrerar våra ansträngningar på att ta oss an denna uppgift.

7) Partiets relationer med regeringen har förbättrats. Partiet har uppnått en rad framgångar, antingen genom övertalning eller genom påtryckningar. Det handlar framför allt om följande: *a)* utbyte av justitieministern; den nye är en lojal republikan som står Negrín mycket nära; *b)* förstärkning av kampen mot den femte kolonnen tack vare en rad extraordinära åtgärder (extraordinära domstolar mot defaitister, mot dem som sprider fascistisk och trotskistisk press, mot dem som sprider falska nyheter osv.); *c)* Negríns ställningstagande inom regeringen mot POUM; upplösning av POUM; total eliminering av POUM från de lokala representativa organen; *d)* inrättande av en propagandorganisation, under Negríns personliga kontroll, med betrodda personer; *e)* partiet har lyckats förhindra att Negrín lägger fram ett oacceptabelt dekret om pressbegränsning för ministerrådet; Negrín gav partiledningen i uppdrag att förbereda en inskränkning av pressen genom samtal och överenskommelser mellan alla antifascistiska sektorer; *f)* upphävande av Caballeros dekret som förhindrade milisbefäl att befordras till högre grad än major; *g)* införande av ett belöningssystem i armén. Å andra sidan har partiet fått utstå ganska hårda bakslag i samband med omorganiseringen av kommissariatet (avlägsnandet av Antón och många kommunistiska kommissarier från centrumarmén). Trots de positiva aspekterna anser jag att relationerna med regeringen och statsapparaten är en av de svagaste punkterna i partiets verksamhet. PB har hittills ännu inte lyckats organisera sitt arbete på detta område. Tanken att partiets ståndpunkter försvaras genom att ”skrika” dominerar

fortfarande, när det i den nuvarande situationen, där staten håller på att organisera sig och alla partier bedriver en samordnad verksamhet för att försvara och utvidga sina positioner, är det endast genom en välorganiserad och samordnad verksamhet som partiet kan omintetgöra varje försök att angripa det. Det mest slående exemplet är kommissariatet. Militären ”skriker” mycket mot Prieto och generalkommissarien, men hittills har inte PB lyckats sammanställa en lista med de kommunistiska kommissarier som orättvist avskedats, för att konkret kunna ta upp frågan i försvarsrådet och ministerrådet. En annan brist är att partiet missbrukar de positioner som kommunisterna innehar i statsapparaten. Denna brist hänger samman med att CK-apparaten fungerar dåligt, vilket jag återkommer till senare.

8) Partiets arbete med att organisera krigsindustrin är ett exempel på denna svaghet. Ännu har vi inte lyckats komma längre än till allmän agitation. Jag är personligen engagerad i frågan och hoppas att det snart skall bli möjligt att *a)* inrätta en partikommission för krigsindustrin som kan ge konkret stöd för att driva industrin framåt och *b)* konkret lägga fram krigsindustrins problem inför PSOE, folkfronten, regeringen och arbetarklassen, med klart formulerade förslag och med en sådan energi och precision att lösningen av de uppgifter som uppstår på detta område inte längre kommer att försummas.

9) När det gäller försörjningen har det arbete som partiet har inlett för att organisera bättre försörjning av arbetarklassen redan gett vissa resultat, men situationen är fortfarande allvarlig, framför allt i Barcelona och särskilt för arbetarfamiljer. Jag ber er att kraftfullt insistera på att den internationella hjälpen intensifieras (livsmedelsleveranser, särskilt till arbetarna, vilket kan åstadkommas genom att organisera förbindelser mellan spanska och utländska fabriker, mellan fackföreningar etc. och genom att driva kampanjer i de demokratiska länderna för att bevilja den spanska republiken krediter för inköp av livsmedel).

10) Av alla de frågor som togs upp vid novembermötet är valfrågan, på det hela taget den som partiet har haft svårast att förstå. Till denna brist på förståelse har censuren bidragit, vilket förhindrat att frågan diskuterats i pressen, samt motståndet från alla övriga partier. Endast i Madrid har problemet förts fram till massorna på ett uttömmande sätt (flygblad, affischer, fabriksmöten), men även i Madrid har det förekommit tveksamheter bland kamraterna. Bristen på förståelse inom partiet visar dock att det finns ett felaktigt förhållningssätt till den grundläggande frågan om revolutionen och partiets koppling till massorna; många människor i grsrotsorganisationerna varken ser eller förstår behovet av att involvera massorna i lösningen av landets alla problem: inom partiet finns fortfarande en hel del ”caciquismo”*. Dessutom försummas frågan något i ledningen, framför allt därför att kamraterna tror att om de hade drivit på för hårt i den riktningen, med tanke på socialisternas motstånd, skulle man ha riskerat att inte nå en överenskommelse med dem i frågan om UGT, och följaktligen skulle man inte ha kunnat besegra Caballero och krossa hans splittringsförsök. Denna svaghet rättas nu till genom en rad initiativ (möten med företrädare för alla partier för att bättre förklara kommunisternas ståndpunkt, agitation inför lokalvalen, utgivning av broschyrer osv.).

11) Jag skickar er lite material som tagits fram av organisationsavdelningen och som handlar om partiets styrkor. Jag råder er att betrakta siffrorna med en viss skepsis och att inte offentliggöra dem. De stämmer faktiskt inte med verkligheten, vilket jag har kunnat konstatera vid besök hos vissa gräsrotsorganisationer. 339 000 är den siffra som finns i de meddelanden som CK skickat till de lokala organisationerna, och inte det antal medlemmar som faktiskt betalar medlemsavgift. Jag uppskattar att partiets faktiska medlemsantal ligger strax över 200 000, men det är en ungefärlig uppskattning. När det gäller den geografiska fördelningen finns det partiavdelningar i ungefär hälften av landets bebodda områden (städer och byar). Det positiva i sammanhanget är att alla gräsrotsorganisationer, efter CK-mötet i november, har börjat granska

* [pampvälde]

sina organisationer och sin verksamhet mer seriöst och kritiskt. Partipressen börjar regelbundet ta upp organisatoriska frågor. En organisationsbulletin har börjat publiceras. Inom två eller tre månader kan vi förvänta oss att ha en korrekt bild av partiets styrkor i hela landet.

12) Om partiledningen och dess arbete. Följande framsteg har gjorts: *a)* centrum för den operativa ledningen ligger inte längre i händerna på en ”rådgivare”, utan i händerna på spanska kamrater som alltmer inser vikten av denna radikala förändring; *b)* sekretariatet sammanträder regelbundet (i regel tre gånger i veckan) och mötena förbereds och leds (av Checa*)* på ett mycket bra sätt*; c)* PB sammanträder fortfarande alltför sällan (c:a två gånger i månaden), men mötena har en allvarlig brist: få konkreta frågor når PB, och man diskuterar alltid helst allmänna problem (förbindelserna med regeringen, enhetspolitik etc.). Detta är en av konsekvenserna av att CK:s arbetskommissioner inte är särskilt nära knutna till PB. *d)* de ledande kamraterna börjar inse behovet av att organisera arbetet och ta hjälp av kvalificerade kadrer. Ur den synvinkeln är det Checa som idag arbetar bäst. Med Irenes hjälp har nu Dolores’ sekretariat organiserats och hon kommer att kunna ge partiet mycket mer än vad hon hittills har gjort. Delicado är fortfarande mycket oorganiserad; *e)* Dolores har tagit över ledningen för agitpropsektionen och håller på att omorganisera den. Tidigare har partiet producerat många publikationer, men framför allt tal av CK-medlemmar; det råder brist på populär propagandalitteratur; *f)* [Fransicso] Antón leder P.M.-sektionen,[31] som har förstärkts avsevärt*; g)* ett litet centrum för arbetet i rebellzonen har inrättats under ledning av en medlem av sekretariatet. Mycket intressanta och lovande resultat har registrerats på detta område. Alla dessa resultat kan inte anses vara väl förankrade; tendensen till den gamla anarkin och ansvarslösheten kvarstår, en tendens som måste bekämpas. Det värsta är att CK:s kommissioner, som borde hjälpa PB att utföra den enorma mängd arbete som den har framför sig, och som till viss del är oorganiserat, med några undantag. Slutligen har den kommission som tillsatts för att se över statsapparaten ännu inte påbörjat sitt arbete, till följd av Pepes ihållande sjukdom. När det gäller R. kommer åtgärder att vidtas.

Om A.M.:s arbete[32] Enligt era uppgifter, som för övrigt överensstämmer med de beslut jag redan fattat här, har A.M. varken åtagit sig eller begärt något officiellt uppdrag. Prieto har talat med honom och har på eget initiativ ”informellt” anförtrott honom uppgiften att inspektera Internationella brigaderna. Han arbetar i egenskap av politisk organisatör för Internationella brigaderna i CK. Hans arbetsplats är i CK, där han tillsammans med en spansk kamrat leder en kommission för arbete bland utlänningarna, som nyligen inrättats för att få lite ordning på detta område. A.M. står alltid i kontakt med sekretariatet och med mig själv. Tillsammans har vi vidtagit åtgärder för att omorganisera arbetet bland utlänningar i partiets kadersektion och har gett de kamraterna på gräsrotsnivå de råd som behövs för att omorganisera kadersektionen i Albacete. De riktlinjer som följs är följande:

a) sätta stopp för den oordning som skapats av ”representanterna för broderpartierna” i Internationella brigaderna [IB]. Var och en av dessa representanter anser sig ha rätt att ingripa direkt i IB:s liv, utan att ha den minsta kontakt med PCE:s CK. Vissa, dessutom, under förevändning att arbeta för organisationen och ”försvaret” av sitt parti, underblåser i själva verket rivalitet och nationalistisk kamp inom IB. Det har beslutats att förbjuda ”representanter i IB” och endast tillåta närvaro av representanter för broderpartierna i PCE:s CK, som i sin tur kommer att styra och kontrollera all deras verksamhet. Varje representant kommer att anförtros ett specifikt uppdrag, politiskt eller militärt. Samtidigt kommer antalet representanter att minskas kraftigt;

[31] Det handlar om den militära utbildningssektionen [Preparación Militar], som leds av Antón, en militärinstruktör vid 5:e regementet.
[32] A. M. syftar förmodligen på André Marty.

b) råda kamraterna i på gräsrotsnivå att organisera sin kaderavdelning på ett sådant sätt att den i första hand kan identifiera och tillgodose de militära och politiska behov (kommissariaten) inom IB. I praktiken organisera sektionerna inte så mycket utifrån olika partier eller nationaliteter utan utifrån militära enheter, och sätta sektionens positiva uppgifter i främsta rummet (urval och utbildning av IB:s militära och politiska kadrer);

c) omorganisera utlandsavdelningen inom CK:s kaderavdelning genom att där mer specifikt koncentrera partiarbetet, stärka banden till kaderavdelningarna på gräsrotsnivå osv.

Som en sammanfattande bedömning av A.M:s arbete måste jag säga att, trots en viss nervositet som han uppvisade under den första tiden och trots det något bryska sätt på vilket han ibland behandlar kamraterna, är hans handlingslinje i grunden klok, liksom den ståndpunkt som han intar i de grundläggande frågorna och när det gäller detaljerna i IB:s organisation. Han lägger inga hinder i vägen för samarbetet med CK. Det förefaller mig som om det vore värt att noggrant undersöka hur och varför en sådan ogynnsam stämning hade skapats här mot honom.*

Jag skickar dessutom några statistiska uppgifter om de 131 som kan vara av intresse för er. Ni kommer att se att antalet frivilliga som anländer kommer att bli färre än utlovat, och det kommer att göra det ganska svårt att lösa många problem.

Om PSUC. Eftersom ni sedan en tid tillbaka sysslar med PSUC, skulle jag vilja ta upp några frågor som rör detta parti, dess verksamhet och dess ledning; frågor som kräver er hjälp för att kunna lösas.

När det gäller kamraterna från norr, från Baskien och andra regioner i Spanien som sökt sin tillflykt till Katalonien, vidtogs inledningsvis den åtgärd som ni rekommenderade (anslutning till PSUC) genom en överenskommelse mellan de två partiernas sekretariat. Endast de kommunistparti-medlemmar som arbetar inom CK:s apparat och i ministerierna utgör celler som är direkt knutna till PCE:s CK; alla andra spanska kommunister som bor i Katalonien stöder PSUC och ansluter sig till PSUC:s organisation. Det baskiska partiet har upprättat en baskisk delegation inom PCE:s CK, som sysslar med propagandafrågor och hjälper baskiska flyktingar, upprätthåller förbindelser med den baskiska regeringen och de övriga partierna i Baskien, ger ut en propagandaveckotidning och upprätthåller förbindelser med själva Baskien, men har inte inrättat någon baskisk partiorganisation i Katalonien. Kamraterna i PSUC instämmer fullt ut i alla dessa åtgärder. Kamraterna i PCE har utövat påtryckningar på PSOE:s ledning för att få den att uppmana de socialistiska flyktingarna i Katalonien att ansluta sig till PSUC:s organisationer, men detta har inte gett några resultat. Lamoneda har förklarat att PSOE:s ledning inte betraktar bildandet av PSUC som ett steg mot enhet, eftersom PSUC enligt dem är en filial till KP; de kan inte bryta PSUC:s enhet, men kommer aldrig att rekommendera sina medlemmar att ansluta sig till detta parti. Trots diskussionerna har denna ståndpunkt inte ändrats; det enda som har uppnåtts är det gemensamma uttalandet från de tre partierna, som ni säkert har läst i pressen.

Hur som helst är frågan om relationerna mellan PCE och PSUC av mer allmän karaktär, och den måste ägnas stor uppmärksamhet, eftersom den hänger samman med ett av de mest akuta problemen i den nuvarande situationen i Spanien, nämligen relationerna mellan republikens regering och Katalonien.

Jag tror att jag redan har sagt att jag, efter en närmare granskning av situationen i Katalonien, har övertygats om att Negríns beslut att flytta regeringen till Barcelona var rätt. Regeringens närvaro här har skapat vissa svårigheter, och kommer att skapa fler, men den utgör på det hela taget en viss garanti mot att en rörelse som syftar till att bryta motståndsfronten mot fascismen

* [Marty hade rykte om sig att vara mycket brutal. Han påstods bl a ha beordrat avrättning av hundratals soldater för feghet och olydnad vid IB-högkvarteret i Albacete, och kom därför att kallas ”Slaktaren i Albacete”.]

och uppnå en separatfred utvecklas och segrar i Katalonien. Regeringens närvaro förhindrar dessutom en situation liknande den som rådde i Baskien upprepas i Katalonien, där den baskiska regeringens rabiata nationalism och dess politik att isolera sig från resten av Spanien, måste räknas bland orsakerna till nederlaget. Naturligtvis finns det svårigheter, men det är bättre att det finns svårigheter och att de måste lösas, än att lämna Katalonien nästan övergivet till sig självt, som det har varit under lång tid.

Svårigheterna beror å ena sidan från socialisternas bristande förståelse för den nationella frågan (bristande taktfullhet i relationerna mellan centralregeringen och den katalanska regeringen, en tendens att lösa frågor med administrativa åtgärder osv.) och å andra sidan på det faktum att Generalitat*, mer eller mindre öppet, av överdriven nationell känslighet eller av illvilja, saboterar de åtgärder som regeringen vidtar för att lösa vitala problem (krigsindustri, försörjning, bygget av skyddsrum etc.). De två partiernas (PCE och PSUC) uppgift bör bestå i att, samtidigt som de upprätthåller nära förbindelser med varandra, undanröja slitningarna och uppnå verklig enhet i handling mellan de två regeringarna, samt vid lämpliga tillfällen ingripa för att undvika eller korrigera misstag på båda sidor. Denna uppgift har ännu inte fullgjorts i tillräcklig utsträckning.

I princip tar kamraterna i PCE:s ledning upp frågan om relationerna med PSUC på ett korrekt sätt, men i praktiken har de i hög grad försummat dessa relationer. Flera möten i PSUC:s CK har ägt rum utan att någon representant från PCE har deltagit. Utbytet av representanter vid mötena i de två partiernas ledande organ har (med vissa undantag) blivit regelbundet först efter ankomsten till Barcelona. PSUC:s ledande kamrater har alltid betraktat denna försummelse från PCE:s ledning i relationerna med dem, inte så mycket som en följd av den dåliga organisationen inom den spanska partiledningen, utan snarare som ett uttryck för en antikatalansk inställning. Å andra sidan kan man se spår av denna inställning även hos utmärkta kamrater i PCE. Det är nödvändigt att kämpa för att helt utplåna den (med ideologiskt arbete) och för att göra relationerna och det konkreta samarbetet mellan de två ledningarna ska bli så nära som möjligt. I detta syfte har jag föreslagit att de krigsindustrikommissioner som finns i båda partierna slås samman till en enda gemensam kommission. Båda partierna har välkomnat detta förslag. Ett andra steg kan vara att etablera ett närmare samarbete mellan de två militärkommissionerna. Osv.

Frågan är mer komplicerad när det gäller PSUC. PSUC i sin helhet, inklusive dess ledning, står under starkt inflytande av småborgerlig nationalism, precis som det är påverkat av anarkismen på samma sätt som det tidigare påverkades av POUM. I teorin, i rapporter, resolutioner och artiklar behandlas den nationella frågan på ett korrekt sätt. I praktiken finns det en tendens att glida över mot en separatistisk hållning. Kamraterna i PSUC har ännu inte fullt ut förstått att en av deras uppgifter, när de tar upp nationella frågan, består i att bekämpa nationalismen och den separatistiska ideologin och rörelsen, och att det är de (och inte kamraterna i PCE) som måste intensifiera kampen i denna riktning. Det finns ett allmänt politiskt problem, som jag anser att ni bör insistera på i diskussionen om problemen i Katalonien och PSUC. Den separatistiska rörelsen är mycket farlig, särskilt i dag. Den döljer en tendens till förräderi och kompromiss med fascismen, en tendens som inte bara finns hos den separatistiska småbourgeoisien (Estat Català), utan också hos Kataloniens största parti (Esquerra) och regeringen (Tarradellas, Casanovas, etc.). Kamraterna i PSUC, som för rasande kampanjer mot vissa ministrar i

* [*Generalitat de Catalunya* (spanska: la Generalidad) är egentligen namnet på den samlade institution som styr regionen Katalonien och består främst av Kataloniens parlament, Kataloniens president och Kataloniens regering. Togliatti avser vanligen regeringen.]

republiken (Prieto, se frågan om ”Negus”),[33] kämpar inte med samma beslutsamhet mot de separatistiska elementen i Generalitat-regeringen, och inte heller mot dess handlingar som enbart dikteras av misstro mot republikens regering. Medan PCE:s ledning strävar efter att fullgöra sin uppgift och ingripa för att inte såra katalanernas nationella känslor, fullgör PSUC inte sin uppgift fullt ut och kämpar inte mot den småborgerliga och separatistiska nationalismen som det borde. Kamraterna i PSUC upprepar, om än i mindre utsträckning, det misstag som begicks av kamraterna i det baskiska partiet, som lät sig dras med av nationalisterna. De utnyttjar inte sina krafter och sina positioner på rätt sätt för att motverka Esquerras, och i synnerhet separatisternas, inflytande på massorna. Detta inflytande är fortfarande mycket stort.

I allmänhet är kamraterna i PSUC alltför självbelåtna och nöjda med saker som de tvärtom borde sträva efter att rätta till. Till och med vår vän Pedro lider av denna sjukdom. Det är svårt att ställa en fråga eller lägga fram ett förslag till dem utan att de svarar att den katalanska regeringen och de själva redan har gjort det som föreslås, osv. Och det handlar inte bara om brist på självkritik när det gäller deras verksamhet, utan också om felbedömningar av flera mycket viktiga problem som rör landets ekonomiska och politiska liv.

PSUC betraktar Generalitats dekret om kollektivisering av jorden som ett *non plus ultra* när det gäller sociala framsteg. I själva verket var detta dekret en eftergift till anarkismen. Det går inte att få ordning på landets ekonomi och framför allt *det går inte att organisera krigsindustrin* utan att genomföra djupgående förändringar i det tillstånd som detta dekret har skapat. Sedan ett år tillbaka har PCE hållit fast vid parollen om att hela krigsindustrin ska koncentreras i regeringens händer och parollen om nationalisering. PSUC upprepar dessa paroller, men i praktiken möts man av starkt motstånd från PSUC när det gäller att förändra den rådande situationen genom att stödja och driva på koncentrationen och centraliseringen av krigsindustrin i regeringens händer. Detta är en annan fråga som måste klargöras.

På landsbygden beror en stor del av de svårigheter som uppstått (försörjningsproblem, missnöje bland bönderna, ökad spekulation osv.) på att man försökt att beröva bönderna deras frihet att utöva handel genom en lag som tvingar dem att lämna in alla sina produkter till en korporativ organisation. Om man vill förbättra situationen måste denna lag ändras och bönderna ges större frihet; men kamraterna är inte alls övertygade om att det är nödvändigt, de anser att den katalanska jordbrukslagstiftningen är den mest avancerade och bästa i världen och på det sättet kommer de att i slutändan driva bönderna till de småborgerliga republikanska partierna eller till kontrarevolutionen.

När det gäller relationerna till andra partier och fackliga organisationer finns det fortfarande ett motstånd inom PSUC mot att driva en verklig folkfrontspolitik. Partiet har under lång tid ansett att alla andra partier och politiska strömningar är uträknade eller på väg att bli det. Det är långt ifrån sanningen. Esquerra har fortfarande ett mycket stort inflytande bland massorna, kontrollerar den stora majoriteten av de lokala förvaltningarna osv. CNT är fortfarande mycket starkt och har ett avgörande inflytande på proletariatet i huvudstaden. POUM är också fortfarande starkt och bedriver en mycket farlig undergrävande verksamhet i fabrikerna. Felet i bedömningen av de andra partiernas styrka har lett till *a)* att partiet under en viss tid har försummat relationerna med de andra antifascistiska sektorerna och *b)* att partiet har försummat det arbete och den kamp som krävs för att motverka och minska de andra partiernas ideologiska och politiska inflytande (i synnerhet anarkismen och nationalismen, men även trotskismen). Idag håller dessa misstag på att rättas till, men mycket återstår att göra. Relationerna med CNT är ännu inte normala. Arbetet inom CNT har inte existerat (vid senaste CK-mötet förklarade

[33] Hänvisningen är troligen till Negus’ begäran om krigare från de internationella brigaderna för att stödja det abessinska motståndet, en begäran som Prieto svarade att han inte hade några män tillgängliga. Detta svar kritiserades våldsamt av PSUC.

UGT:s sekreterare i Katalonien, medlem i PSUC:s CK, att han inte förstod hur en kamrat kunde arbeta i CNT, eftersom, sade han, om han bedriver rekryteringsarbete för UGT kommer han att uteslutas ur CNT, och det är inte tillåtet för honom att bedriva propaganda för CNT). Å andra sidan löser Comorera, som ekonomiminister, genom dekret problem som borde lösas genom dialog och samarbete med CNT:s ledning (ingripanden i livsmedelsindustrin, underhållningsbranschen etc.).

Partiets styrka är inte så stor som kamraterna tror. Framför allt beror det på att gräsrotsorganisationerna är mycket passiva. Partiets ställning är svag i fabrikerna (särskilt i krigsindustrin) och i synnerhet i Barcelona. Partiets kader är huvudsakligen småborgare.

Några ord om ledningen. Dess situation är inte särskilt bra.

Comorera ägnar sig mer åt regeringsarbetet än åt partiledningen. Vid exekutivkommitténs möten, även när mycket viktiga frågor diskuteras, inskränker han sig till att i slutet av diskussionen komma med några korta anmärkningar av begränsat värde; under dessa möten vidtar han inte de åtgärder som krävs för att fastställa partilinjen och ena hela ledningen kring den. Han är ingen inspiratör. Han leder snarare på ett byråkratiskt sätt. En eller två gånger när exekutivkommittén har uttryckt en åsikt som skiljer sig från hans, har han förklarat att han skulle gå med i armén och bege sig till fronten. Å andra sidan är hans verksamhet som minister i Generalitat mycket oberoende av partiets kollektiva ledarskap. I egenskap av minister fattar han beslut om mycket viktiga åtgärder utan att partiledningen vet något om dem. I många fall svarar kamraterna, när de möts av synpunkter och den kritik, att det är Comoreras fel, att han ”bedriver sin egen politik”. Följden av denna situation är att den politiska verksamheten inom ledningen är mycket begränsad. Politiska frågor ställs inte på sin spets och diskuteras inte ingående. Pedro anser att det skulle vara skadligt om så skedde, men jag anser att han har fel, och att ledningens svaga politiska aktivitet i är orsaken till många av partiets svagheter. Pedro anser att situationen skulle förbättras om Comorera slutade som minister och i stället koncentrerade sig på arbetet som partiets generalsekreterare. Jag är av en annan åsikt. Jag anser att det är nödvändigt att införa några nya krafter i ledningen (arbetare, kända fackföreningsaktivister) och utvidga sekretariatet. Att göra ledningen mer politiskt aktiv genom tillskott av dessa nya krafter, och driva samma politik för att befordra nya arbetarkadrer på alla nivåer i partiet.

Kamraterna i PCE:s PB har redan tagit upp alla dessa frågor med kamraterna i PSUC, och vissa framsteg har redan uppnåtts (lite mer kritisk anda, osv., osv.), men som sagt, ni måste hjälpa partiet i de kommande diskussionerna, på samma sätt som ni hjälpte PCE när Checa var hos er, vilket redan har gett goda resultat.

Ett problem som vi ännu inte har tagit upp är frimureriet, som ni bör undersöka. Det finns många frimurare i PSUC, särskilt bland ledarna. Inte mindre än tre ingår i exekutivkommittén [verkställande utskottet], två i sekretariatet. Sekreteraren för organisationen i Barcelona är troligen frimurare. Även om frimureriet i ett land som Spanien spelar en annan roll än i andra länder, anser jag att denna situation bör oroa oss. Frimurarnas inflytande förefaller mig vara uppenbart i vissa händelser i partiets liv (fallet ”Negus”).

Porträtt av Goebbels i ”Frente rojo”. Omedelbart efter denna skandalösa händelse inleddes en utredning för att identifiera de ansvariga. En tid efter publiceringen av Goebbels-porträttet i *F.[rente] R.[ojo*] började det dyka upp vad som syntes vara tryckfel, men som fick tidningen att säga motsatsen till vad den hade velat säga. Till slut upptäcktes det att en grupp fascister som arbetade i tryckeriet var ansvariga för dessa ”tryckfel” och publiceringen av Goebbelsporträttet. Det rörde sig om personer som redan hade gripits som fascister före den 19 juli och senare släppts. Nödvändiga åtgärder för att rensa ut dem vidtogs i samråd med tryckeriets arbetarråd. Goebbels-porträttet verkar ha satts in på sidan efter redaktörens granskning, taget

från fotoarkivet hos en annan tidning som ges ut på samma tryckeri. Detta är de resultat som utredningen hittills har kommit fram till.

Jag gav *ert brev* till Pepe [Díaz], som i stället för att göra det känt för hela PB och informera om er kritik och era förslag, föredrog att byta ut de ansvariga för rapporterna inför det senaste PB-mötet (brevet anlände kvällen före mötet),

Rapport den 21-22 april 1938.

Anteckningar om de senaste veckornas politiska och militära händelser, för att komplettera er information och ge er möjlighet att korrekt bedöma den aktuella situationen.

I. Orsaker till de militära misslyckandena

(förlusten av Teruel och fascisternas framryckning mot havet)

1) *Den första grundläggande orsaken: felbedömning av fiendens styrkor, som underskattades.* Alla begick successivt detta misstag. De ansvariga för republikens militära politik. Generalstaben. De politiska ledarna (delvis, tror jag, även våra mexikanska vänner).

Efter erövringen av Teruel (av vår armé) och efter de första faserna av slaget vid Teruel trodde och hävdade alla att fienden hade förbrukat större delen av sina reserver och knappast skulle kunna inleda en ny omfattande offensiv. Ingen accepterade partiets ståndpunkt, som gick stick i stäv med denna optimism (se Díaz' artikel om Teruel – i slutet av december 1937 – och partiets efterföljande kampanj). Partiet, som påpekade situationens fortsatta allvar, isolerades och anklagades i vissa fall (t.ex. i Madrid) för "defaitism" (även efter fienden hade erövrat Teruel).

Den felaktiga bedömningen av situationen och den omotiverade optimismen ledde till en rad åtgärder och tillkortakommanden som bidrog till att förvärra vår armés underlägsenhet gentemot fienden. Framför allt:

a) försening i upprättandet av nya reserver. Prietos övertygelse om att kriget skulle ha kunnat avslutas genom en enkel mobilisering av 10-12 årskullar. Vägran att mobilisera nya årskullar. Avsaknad av verklig kamp för att återföra desertörerna (som uppgår till tiotusentals);

a') en operationsarmé som är för liten i förhållande till armén som helhet. Totalt antal beväpnade män: ungefär 600.000 i den republikanska armén; ungefär 500.000 i den fascistiska armén. Operativ armé: republikansk (vid tidpunkten för inledningen av offensiven i Aragonien, siffrorna från generalstaben): 62 000; fascistisk: ungefär 200-250 000. Denna enorma obalans förklarar mycket av det som har hänt;

b) generalstabens inriktning efter vår erövring av Teruel, mot nya offensiva operationer av begränsad omfattning och inte, som hade varit nödvändigt, förberedelser för ett stort defensivt slag. Därav följer felen i dispositionen och användningen av reserverna, särskilt manöverarmén, vars enheter, vid inledningen av offensiven i Aragonien, efter två månaders strider och oordnade och planlösa förflyttningar, var utmattade. Dessa fel, så allvarliga och uppenbara som de är, kan få en att tro att det i generalstaben finns en strävan att öppet sabotera;

c) i armén, under Prietos ledning, skärptes kampen mot kommunisterna, sedan segern i Teruel hade skapat en övertygelse hos Prieto och yrkesofficerarna i generalstaben om att kriget var på väg att vinnas, att man kunde ta avstånd från kommunisterna och att det var lämpligt att börja avlägsna dem. Motstånd mot alla åtgärder som objektivt sett gynnade kommunisterna. Inga belöningar. Ingen befordran av de bästa, inga utrensningar, ingen straff för dem som var ansvariga för misslyckandena. Byråkratisering av kommissariatets centrum; förflyttning och avskedande av kommunistiska kommissarier från förbanden, försvagning av allt politiskt arbete inom armén, osv., osv.;

d) när väl offensiven i Aragonien hade inletts, medförde generalstabens felaktiga uppfattning, att fienden saknade tillräckliga resurser för att bryta igenom den mäktiga naturliga barriär som skiljde den från havet och trodde att det stora slaget skulle ske i Guadalajara, att man förflyttade reserverna minst en vecka för sent, utan övertygelse, utan plan, lite i taget, bataljon för bataljon, brigad för brigad, så att de besegrades var för sig, utan att kunna stoppa fienden;

e) när fiendens plan blev tydlig, stod det klart det var ett misstag att tro att fienden hade lämnat andra fronter obemannade för att koncentrera en liknande operationsarmé till Aragonien och Katalonien. Konsekvens: de lokala offensiverna vid Guadalajara, Talavera, osv., som inte på något sätt hindrade fienden, men hindrade oss att på det viktigaste slagfältet sätta in de få divisioner som vid ett givet tillfälle kunde ha spelat en avgörande roll.

2) *Den andra grundläggande orsaken: demoraliseringen av det republikanska armékommandot.* Även detta berodde till stor del på den obefogade och överdrivna optimismen under december och januari. När fiendens offensiv sätts in kollapsar ledningen, den inser inte situationen, kontrollerar den inte, reagerar från dag till dag, ägnar sig åt att täppa till spridda luckor, saknar kallblodighet och energi, planerar motoffensiver (Alcorisa-Alcañiz, m. fl.) med icke-existerande styrkor, osv. Även detta var en följd av (och *framför allt* fram till en viss tidpunkt*)* den defaitistiska offensiv som kom uppifrån, från republikens president, från krigsministern. I den angripna sektorn omvandlas ledningskrisen till *en allmän kris bland de militära ledarna*. Total kollaps för generalstaben i Pozas, för ledningen över 12:e armékåren, 24:e divisionen, osv., allmän desorganisation. Soldaterna ser officerarna försvinna, och eftersom de har bilar flyr de ända till Barcelona, och det är då som soldaterna överger linjerna och retirerar längs vägarna, men i allmänhet utan att lämna ifrån sig sina vapen. Krisen uppstår också i vissa enheter som leds av kommunister (Gallos armékår,[34] som kollapsar och flyr i riktning mot Frankrike, trots att den hade formidabla positioner där den kunde ha gjort motstånd). Avsaknaden av en kraftfull politik för att utkräva ansvar och bestraffning förvärrar och förlänger ledningskrisen.

3) *Fiendens verksamhet i det republikanska lägret.* Konkret tillämpning av den trotskistiska planen att ”öppna fronten” mot fascisterna, genomförd av de poumistiska officerarna i 24:e [divisionen]. Avbrott i kommunikationerna mellan de olika enheterna genom fascistiska gruppers agerande. Defaitistiska paroller som under striden ropades ut inom förbanden för att framkalla deras sammanbrott (”Vi är omringade”; ”Den motoriserade kolonnen närmar sig”; ”Divisionen som stod vid vår sida har övergett fronten” osv. osv.). Order om reträtt till vissa enheter utan att det går att fastställa vem som har gett dem, osv. Högre upp: en Falangemedlem i generalstaben i Pozas; en Falange-medlem som generalinspektör för ingenjörstrupperna: befästningar uppförda i fel riktning, så att de inte tjänar våra trupper utan fienden, osv., osv.. Femte kolonnen har arbetat för fullt och utnyttjat alla regeringens svagheter. Offensiven i Aragonien förbereddes till stor del från Barcelona.

4) *Fiendens tekniska överlägsenhet.* Även om överlägsenheten när det gäller beväpningen är enorm, både beträffande kvantitet (flyg, artilleri) och kvalitet (snabbskjutande artilleri, mekaniserade transportmedel etc.), kan den inte betraktas som en avgörande faktor. Talrika beundransvärda exempel på heroiskt motståndskraft hos våra enheter med mycket få vapen. Den republikanska arméns överlägsenhet i många infanteristrider, trots underlägsenhet i antal och beväpning.

Fiendens överlägsenhet är framför allt en överlägsenhet i ledningen. Fiendens ledning utnyttjar med stor skicklighet de svaga punkterna i det republikanska motståndet, sätter snabbt in sina reserver och vapen mot dessa sektorer, och lyckas genom snabba och djärva framstötar desorganisera och tvinga hela fronter på reträtt, även sådana som har skydd av ganska svåra naturliga hinder. Det republikanska kommandot har hittills inte motsatt sig denna taktik med något annat än en improviserad och oordnad organisation av frontmotståndet, utan något försök att manövrera, vilket främst beror på bristen på reserver. Fiendens överlägsenhet i användningen av sina styrkor: våra enheter har befunnit sig i stridslinjen utan avlösning i över en månad,

[34] Han hette Miguel Gallo och var spansk kommunist, först befälhavare för 24:e divisionen och sedare 10:e armékåren. Vid krigsslutet var han befälhavare för 70:e divisionen.

vilket leder till utmattning och sammanbrott; fienden avlöser systematiskt sina trupper, och de italienska divisionerna tillämpar strikt den italienska arméns bestämmelser om fördelning av styrkor i tre led som avlöser varandra regelbundet osv.

5) *Transportkrisen.* Det är överflödigt att gå in på detaljerna. Denna kris, tillsammans med generalstabens tveksamheter och misstag, bidrar till den enorma fördröjning med vilken reserverna når de hotade sektorerna.

6) *Soldaternas moral.* Nederlagen beror inte på att de republikanska soldaternas moral har kollapsat. Även i de enheter som har dragit sig tillbaka utan strid ligger huvudansvaret hos ledningen och bristerna hos officerskåren i sin helhet. Armén saknar sergeanter och korpraler. När soldaterna leds väl, gör heroiskt motstånd och strider inte dåligt. De som flydde från 10:e armékåren krävde i massor att få återvända till fronten under Lísters befäl. Det förekom inga fall där de flyende använde vapen mot sina kamrater eller mot de officerare som tvingade dem tillbaka till fronten. I allmänhet ber de om att få nya officerare och att man inte ska kasta bort vapnen. Trötthetен har nu spridit sig överallt. Våra bästa enheter har stridit oavbrutet i flera månader. Paniken inom flygvapnet är utbredd och mycket farlig, och drabbar till och med mycket bra och stridslystna enheter som redan har mycket lång krigserfarenhet. *Problemet i flygvapnet blir därför ett problem av yttersta vikt*, även om det största problemet inte härrör från flyget.

II. Regeringskrisen och bildandet av den nya regeringen

1) *Det är absolut nödvändigt att ändra inriktningen på den militära politiken.* Partiet har sedan november tagit upp frågan om att korrigera regeringens militärpolitik. Utan praktiska resultat. Relationerna till socialistpartiet är mer eller mindre normala, vilket gör det möjligt att undanröja hotet om en facklig splittring och lösa en rad andra problem, men när det gäller militärpolitiken kan ingenting ändras. Samtalen med Prieto, som alltid förs i en vänskaplig ton, ger inga resultat. Samtalen med Negrín resulterar i löften. Negrín erkänner att vi har rätt, men ingenting förändras. Försvarsrådet fungerar inte. Partiet försöker förändra situationen genom att agera självständigt, men det lyckas bara i mycket begränsad utsträckning, och stöter på allmän likgiltighet och fientlighet från försvarsministeriets organ.

Efter att vi intagit Teruel blir problemet alltmer akut. Under januari beslutar partiet, samtidigt som man fortsätter övertalnings- och påtryckningsåtgärder inom regeringen, i sambandskommittén etc., att börja ta upp problemen öppet. 26 januari: PB-kommuniké med öppen kritik av krigskommissariatets agerande. 9 februari: artikel av Díaz, mycket måttfull, som tar upp tre problem: reserverna, krigsindustrin, det politiska arbetet i armén. Konsekvens: spända relationer med Prieto. Negrín, som är bekymrad, ber partiet att tala med Prieto och föreslår att man skickar Dolores, vilket också sker. Prieto, som är mycket vänlig mot Dolores, uppfattar besöket som en förolämpning och går så långt att han till och med klagar på det på regeringsnivå.

Efter Teruels fall fortsätter partiet att utöva påtryckningar, men till ingen nytta, tills fiendens offensiv i Aragonien inletts och situationen blir ohållbar. Negrín är frånvarande. Inget möte, varken med regeringen eller försvarsrådet. Prieto vidtar inga brådskande åtgärder. Hans meddelanden till generalstaben innehåller inga instruktioner av något slag. Vid sin återkomst överlämnar partiet omedelbart ett skriftligt memorandum med konkreta förslag till Negrín och ber honom att själv lägga fram dessa åtgärder för regeringen, för att underlätta för Prieto och alla andra att godkänna dem. Negrín accepterar, men eftersom han är lamslagen av republikens presidents agerande kan han inte göra någonting. Regeringen förlorar nästan en vecka på att diskutera det kapitulationsförslag som lagts fram av Léon Blum.

Andra genombrottet av fronten norr om Ebro, utan att några militära åtgärder hade vidtagits. Partiet beslutar att skriftligen till partierna i folkfronten och regeringen överlämna samma förslag som redan framförts till Negrín. Här är dess grundläggande innehåll, utan detaljer:

a) snabb mobilisering av nya årskullar, med omedelbar inriktning mot allmän mobilisering;

b) minskning av styrkorna i andra linjen, för att omedelbart kunna skicka några tiotusentals skyttesoldater och guardias de asalto [stormgardister, el. kravallpoliser] till frontens farligaste punkter;

c) snabba åtgärder för att mobilisera frivilligbataljoner som förstärkning;

d) överföring till den katalanska fronten av alla befintliga reserver vid de andra fronterna*;*

e) överföring till den katalanska fronten av ... enheter från de andra fronterna, som i skyttegravarna ersätts med bataljoner av frivilliga och rekryter;

f) omedelbar öppning av underofficers- och officersskolor; befordran till officersgrad för de kadrer som redan prövats i strid, utan att gå igenom någon skola;

g) utrensning, fastställande av ansvar, obeveklig bestraffning av de ansvariga, befordringar, utmärkelser;

h) skicka hundratals agitatorer från folkfrontspartierna och fackföreningarna till fronten;

i) militarisering och centralisering av alla transporter;

j) brådskande åtgärder för att omorganisera krigsindustrin;

k) normalt fungerande försvarsråd.

Detta program har godtagits av UGT:s sekretariat. Socialistpartiets ledning förklarar sig inte vara emot, men gör inga åtaganden. Efter Hernández läst upp programmet i ministerrådet anser alla att det är väl genomtänkt, inklusive Prieto, men granskningen och genomförandet skjuts upp och situationen förblir oförändrad.

Samtidigt, för att försöka åtgärda regeringens misslyckanden och utöver mobiliseringen av partiets styrkor för att intensifiera det politiska arbetet vid fronterna, lanserar JSU förslaget att bilda två frivilligdivisioner. Motstånd från Prieto. Motstånd från socialisterna (som protesterar inför Negrín; deras argument: det skulle bli en kommunistisk armé). Motstånd från CNT. Motstånd från alla partier och alla regeringsmyndigheter i Madrid. JSU:s agitatorer som organiserar rekryteringen i Madrid grips. Till slut bryts motståndet genom Negríns direkta ingripande.

Ett nytt partiinitiativ: 100.000 frivilliga och 50.000 förstärkningssoldater. Godtas med mindre motstånd, också delvis genom Negríns ingripande (hans möte med folkfronten och tal), men genomfördes långsamt. I mitten av mars tvingas partiet dra följande slutsats av denna händelseutveckling: Det är nödvändigt att avlägsna Prieto från den militära ledningen om man vill undvika en katastrof. Lyckligtvis kommer Negrín till samma slutsats, vilket gör det möjligt att lösa problemet utan alltför stora politiska skador.

2) *Presidentens intriger för att få regeringen att kapitulera*. Omedelbart efter Negríns återkomst och under Aragón-offensivens första fas: ett kapitulationsförslag framlagt av Labonne[35] för Léon Blums räkning. Azaña kallar till ett extra regeringssammanträde, uppenbarligen för att han känner till förslaget. Inför den överhängande faran för en farlig upplösning och i samförstånd med alla arbetarorganisationer (UGT, CNT, PSOE, PSUC), organiserar partiet den stora demonstrationen den 16 mars. Paroll: ingen kompromiss, ingen kapitulation, uteslut kapitulanterna ur regeringen, krigsregering.

Republikanerna klagade över att demonstrationen hade organiserats utan deras medverkan och att den till och med riktade sig mot dem. Faktum är, att om vi hade bjudit in republikanerna att delta skulle allt ha gått om intet. Dessutom hade de republikanska partierna några dagar före

[35] Eilrick Labonne var Frankrikes ambassadör i Barcelona.

den 16:e träffats för att bilda en egen ”samordningskommitté” och således gått vid sidan av folkfronten. Vid mötet hade frågan om en politisk kursändring väckts. Allt detta hade helt klart inspirerats av republikens president, som en förberedelse till ett *pronunciamiento* mot Negrín och för kapitulation. Demonstrationen den 16 mars återförde republikanerna till verkligheten och fick dem att förstå att arbetarklassen och dess organisationer inte skulle tolerera någon form av kapitulation och att ingenting kan göras mot dem. Och faktum är att sedan den 16 mars har folkfronten börjat fungera igen nästan som vanligt och republikanernas officiella inställning har förbättrats.

När det gäller CNT så var dess representanter informerade om förberedelserna för demonstrationen och deltog i den kommission som träffade Negrín för att framföra demonstranternas krav, men dagen därpå lämnade *Soli* demonstrationen. Detta kan delvis förklaras av missförstånd (de CNT-ledare som stod i kontakt med partiet tillbringade nästan hela natten i partilokalen för att undkomma ett bombanfall och kunde inte kommunicera med redaktionen), och delvis av anarkisternas vanliga dubbelspel och av den oenighet som råder i deras ledning.

När väl Labonnes förslag förkastats, håller Azaña diskussionen öppen och begär att en not ska skickas till Frankrike med förklaringen att republiken inte kan fortsätta kriget om den inte får omedelbar hjälp. Noten skickas, med en annan ordalydelse och med ett uttalande om att republiken ska kämpa till slutet, men problemet kvarstår. Azaña begär att man ska diskutera om kriget kan fortsätta, eller om det inte är bättre att erkänna att kriget är förlorat och dra alla konsekvenser av detta. Han tar först upp problemet med Negrín, men när denne – fast besluten att avsätta Prieto från krigsledningen – gör sig redo att omorganisera ministeriet, tar Azaña, i samförstånd med Prieto, upp problemet öppet, vilket leder till att ytterligare en vecka går förlorad.

3) *Krisens förlopp och lösning.*

a) Negrín sammankallar socialistpartiets ledning och förklarar att man inte kan fortsätta med Prieto som krigsminister, att Prieto är en defaitist som förtjänar att skjutas. Samtidigt förklarar han att han vill göra sig av med Giral, som – i likhet med Prieto – förkunnar för alla att kriget är förlorat och omöjliggör därmed allt utländskt stöd. Prieto ställer sig till Negríns förfogande. Socialistpartiets ledning ger Negrín fria händer att ommöblera kabinettet.

b) Ministerrådet. Prieto bryter mot överenskommelsen med socialistpartiets ledning och utvecklar sin teori om att kriget är förlorat och att det är meningslöst att fortsätta kampen. Kraftfull reaktion från Hernández. Passiv inställning från de övriga ministrarna.

c) Negrín skickar Zugazagoitia för att meddela Prieto att man måste få ett slut på den här affären. Prieto går med på att lämna krigsportföljen, men stannar kvar i ministeriet. Nästa dag skriver han ett brev till Negrín där han avsäger sig sin plats i ministeriet, eftersom han (med hänvisning till de artiklar som Hernández skrivit under pseudonymen Juan Ventura, vilka han anser vara riktade mot honom själv) förklarar sig vara ”oförenlig” med Hernández. Vårt parti förklarar omedelbart att det litar på Negrín när det gällde att omorganisera ministeriet, begär endast ett byte av de ansvariga och militärpolitikens inriktning, och säger sig vara berett att göra alla uppoffringar för att underlätta Prietos fortsatta deltagande i regeringen. Socialisterna förnyar sitt förtroende för Negrín, men försöker sabotera hans arbete, och vägrar i synnerhet att tillsammans med oss undersöka de problem som är förknippade med ministerombildningen, något som skulle kunna påskynda processen. UGT:s sekretariat ger Negrín sitt förtroende. Nu börjar de olika partiernas och politiska personligheternas intriger, jakten på ministerposter osv., vilket leder till en mycket farlig situation. Medan fienden rycker fram existerar inte regeringen. Efter mer än en veckas väntan, ovisshet och förhandlingar börjar problemet ta sig uttryck på gatorna. Vid ett stormigt möte med företrädare för alla antifascistiska organisationer föreslår anarkisterna att företrädare för dessa organisationer ska ta makten i egna händer. De första

anarkistiska ”kontrollpatrullerna” dyker upp (detta samma natt som fascisterna, som hade avancerat ända fram till Tremp, berövade Barcelona på elektricitet). Kapitulanternas plan är klart utstakad: att slösa bort så mycket tid som möjligt för att skapa en katastrofal situation vid fronterna och samtidigt provocera kommunistpartiet till en ogenomtänkt handling, som skulle kunna tjäna som omedelbar förevändning för kapitulation och göra det möjligt att lägga ansvaret för nederlaget på kommunisterna.

d) Till slut lägger Negrín fram ett förslag för Azaña om att omorganisera regeringen, men efter 24 timmars betänketid börjar Azaña sina överläggningar och sammankallar sedan – i strid med konstitutionen – ett möte med alla partiledare. De enda som intog en kraftfull hållning vid detta möte var Negrín och Díaz. Särskilt den senare konfronterade Azaña med stor kraft och skicklighet och omintetgjorde republikens presidents manöver, som syftade till att – i stället för ett kollektivt samråd om den omorganisation som Negrín föreslagit – provocera fram en diskussion om huruvida kriget skulle fortsätta eller inte. Díaz brutala förklaring att Azaña var på väg att ”missbruka sina befogenheter”, försatte presidenten i en ganska svår situation och lamslog hans handlingskraft. Om en sådan diskussion hade förts är det omöjligt att förutse vad resultatet skulle ha blivit. Förmodligen: folkfrontens upplösning, inledningen av en mycket djup och långvarig politisk kris och, som en yttersta konsekvens, det militära motståndets totala sammanbrott. Peña stödde Díaz, men utan energi. Vázquez (CNT) intog en tvetydig ståndpunkt och begärde att ministeriets sammansättning inte skulle ändras, utan endast utvidgas för att inkludera företrädare för fackföreningarna; med andra ord tog han Prietos parti mot Negrín och kommunisterna (på morgonen hade Prieto utnämnt Mera till överstelöjtnant!). Tarradellas (ERC) agerade som provokatör i kapitulanternas tjänst. Republikanerna, som var överens med Azaña, vågade inte öppet stödja honom: partiet hade tidigare varit på väg att kalla honom till ett möte och förmå honom att stödja Negrín.

Slutsats: Regeringsombildningen har slutförts på ett gynnsamt sätt. Det nya regeringen är starkare och populärare än den förra. Ledningen av militärpolitiken ligger i säkrare och handlingskraftigare händer. Förespråkarna för kapitulation har besegrats och deras möjligheter att orsaka skada har kraftigt minskats. Del Vayos tillträde stärker ställningen för dem som inte vill ha någon som helst kapitulation. CNT:s deltagande skapar en ny situation i relationerna till anarkisterna och minskar risken för en anarkistisk revolt. Under krisens gång har vi lyckats lösa några mycket viktiga problem (slutandet av pakten mellan CNT och UGT; CNT:s och UGT:s inträde i folkfronten; en viss vitalisering av folkfronten). Det sätt på vilket krisen har utvecklats, dess långsamhet, regeringsorganens handlingsförlamning under nästan en månad osv., har dock bidragit till att göra det möjligt för fienden att avancera ända till Lérida och havet.

III. Partiet

I stort sett bra, men med en mycket tydlig tendens att, under den första fasen av de händelser som avses i dessa anteckningar, återigen glida in i sekteristiska attityder. Detta gäller särskilt Dolores. Ett av hennes tal i Katalonien (det andra under partimötet med Valdés),[36] måste, trots den tidigare fastställda linjen, korrigeras grundligt eftersom det i grunden var riktat mot folkfronten (betraktar småbourgeoisin som en massa fegisar, förakt för konstitutionen). Under ett tal i Madrid gick hon rakt in i fällan hos dem som ville kunna framställa partiet som en uppviglare till oroligheter (uppmaning till soldaterna att rikta sina vapen mot den inre fienden).

Den tendens som jag vid flera tillfällen har tvingats ta ställning mot är uppfattningen att alla problem kan lösas om och när partiet tar makten i egna händer. En viss tvekan, som snabbt övervinns, även hos Pepe, i form av en inriktning mot en renodlad arbetarregering.

[36] Miguel Valdés, medlem av PSUC:s PB; 1936 minister för arbetsmarknadsfrågor och offentliga arbeten i Generalitat.

När det gäller gräsrotsorganisationerna finns det mycket sekterism i Madrid, där partiet, som klamrar sig fast vid sin stolthet, är praktiskt taget isolerat från alla andra, inte lyckas påverka de andra antifascistiska organisationerna och börjar tappa mark i fackföreningarna. Madrid-organisationen försökte, utan att rådfråga PB, bryta denna situation med ett ”öppet brev”, som naturligtvis inte gav något resultat. Man har beslutat att låta Mije stanna kvar i Madrid en tid, eftersom han är den mest flexibla medlemmen i PB och den som har flest kontakter med medlemmar i andra partier och fackföreningar, och eftersom han hade skött sig mycket bra i centrum som ansvarig för relationerna med UGT, CNT, folkfronten osv.

Era råd och anvisningar kommer alltså i rättan tid och är ytterst lämpliga för situationen. Inledningsvis uppstod förvåning över ert viktigaste råd. Hernández ingrep i en nästan desperat ton (”det skulle innebära att vi förlorar allt”). Efter en lång diskussion förstod vi saken väl. Ert taktiska råd, även om det inte har tillämpats, eftersom den nuvarande situationen inte tillåter det, fick kamraterna att inse – bättre än något annat resonemang, försiktighetsråd osv. – att om de inte eliminerade de felaktiga tendenser som jag har talat med er om, riskerade de att förlora den rätta politiska inriktningen. Era råd bidrog i praktiken på ett avgörande sätt till att ge oss fria händer i manövern för en snabb lösning av ministerkrisen.

Era instruktioner och råd, som förmedlades till hela partiet vid Valencia-mötet med CK-medlemmar där företrädare för alla organisationer, instruktörer och militära chefer var representerade. Först uppstod förvåning, sedan förståelse. Díaz brev till *Mundo Obrero*s redaktion blev en stor framgång både i partiet och i landet, ett dokument som i hög grad bidrog till att krisen kunde lösas.

Men jag vill inte måla upp en alltför positiv bild. Det finns ihållande sekteristiska tendenser, för närvarande inte i PB, men bland kadrerna och på gräsrotsnivå. Man kräver att partiet ska ta över hela krigsministeriets apparat och hela armén; inom armén inriktar man sig alltför mycket på att erövra ledande ”poster”, vilket bland annat utsätter vissa kamrater för att bli redskap för yrkesmilitärernas intriger; vissa tappar huvudet (Del Barrio).

Problem med ...[37] Vissa ögonblick av panik (han är den enda av ledarna hos vilka jag har märkt detta). Ambition att bli minister, vilket tar barnsliga former. Eftersom han inte har blivit minister, återupptog han sin kampanj mot regeringen (Negrín är värdelös, den här regeringen är skit, precis som den förra, osv.), och han har en felaktig inställning till det nationella problemet (det är oacceptabelt att regeringen inte har en minister för ...; de krigsåtgärder som vidtagits av Negrín – militarisering av elförsörjningen – och av Gómez – beslagtagande av radioapparater, stängning av lyxrestauranger, etc. – innebär att man upphäver författningen, etc.).

När det gäller det praktiska arbetet har partiet gjort en enorm insats för att mobilisera sina styrkor. I de allvarligaste stunderna var partiets militära instruktörer och agitatorer på sina poster, särskilt vid fronten, och i vissa fall var det de som räddade situationen. Det rådde en viss förvirring under de första dagarna, vilket också berodde på svårigheterna att samordna PCE:s arbete med PSUC:s. PSUC:s kadrer har i allmänhet visat sig vara mindre förberedda och mindre energiska än PCE:s. Vid Lérida-fronten hade de (på Pedros inrådan, tyvärr!) skapat en enorm byråkratisk organisation med agitpropsektioner bestående av 4 underavdelningar, en organisationssektion, osv., osv., en organisation som omedelbart har fått upplösas. Det finns många fall där lokala PSUC-kadrer inte visat sig vara situationen vuxna. Några fall av avhopp har förekommit. Inte heller medlemmarna i regionkommittén i Aragonien har fullgjort sin plikt på ett tillfredsställande sätt, även om de inte öppet hoppat av.

[37] Ellipserna finns i originaltexten [dvs Togliatti har strukit namnet].

Bland de militära kadrerna finns fallet med Gallo, befälhavare för 10:e armékåren, som inte gjorde sin plikt.[38] Jag insisterade starkt på att han omedelbart skulle avskedas. Kamraterna höll med, men de drog fötterna efter sig och slut gjorde de inte det. Det förefaller mig som om de, även om de inte öppet motsatte sig det, inte var övertygade, trots att Gallos ansvar inte kan ifrågasättas.

Våra kamraters inställning i frågor av det här slaget är en annan form av sekterism (kommunister handlar alltid rätt, det är bara icke-kommunister som inte gör sin plikt), som är mycket svår att bli av med.

Ni känner till vilka åtgärder som vidtogs sedan fascisterna nått havet: en enhetlig partiledning: CK har sitt säte i Barcelona med Pepe, Dolores, Uribe, Delicado, Antón, Manso och Angelín.[39] Viktiga uppgifter: övergripande ledning av partiets politik, förbindelser med regeringen, med ledningen i de övriga partierna, med PSUC, arbete i armén, krigsindustrin i Katalonien.

CK:s delegation i söder med Checa, Hernández, Giorla, Mije, Uribes,[40] Diéguez[41] och de flesta av CK:s medlemmar, parlamentsledamöter och instruktörer. Viktiga uppgifter: omedelbar operativ ledning av all partiverksamhet i södra zonen, kontakt med de andra partiernas delegationer i området, konsekvent kamp mot alla försök att i den södra zonen ge liv åt regeringsorgan som står i opposition till de centrala organen, osv.

CK:s arbetskommissioner förflyttar de flesta av sina styrkor söderut och lämnar kvar en eller två personer vardera i Barcelona. Kvar fanns en stark militärkommission (gemensam med PSUC), en stark kommission för krigsindustrin och utlänningskommissionen.

Efter en försöksperiod får vi se om något behöver ändras.

IV. Nuläget

Militären. Läget är fortfarande allvarligt. Soldater och officerare är utmattade efter en månads reträtt. Det råder fortfarande brist på reserver. Problemet med reserverna är det centrala problemet. De åtgärder som vidtagits kunde ha löst situationen för två månader sedan. Idag är de redan otillräckliga.

Partiets ståndpunkt: Det är nödvändigt att snabbt genomföra *a)* en allmän mobilisering, för att kunna sätta ungefär dubbelt så många män under vapen som nu; *b)* upprättandet av en operationsarmé som är 2 eller 3 gånger starkare än den nuvarande. Endast på det sättet kan man radikalt förändra situationen, helt stoppa fienden, besegra honom eller tvinga honom till en sådan ansträngning att den blir outhärdligt för honom av inhemska eller internationella skäl. Denna ståndpunkt har ännu varken förståtts eller accepterats av ledarna för de andra partierna. Inte ens yrkesmilitärerna förstår den: de är fortfarande inriktade på ett ”litet” krig, av samma typ som de gamla spanska inbördeskrigen, och inser inte att det är enbart med hjälp av kvantitet som det kommer att vara möjligt för oss att neutralisera fiendens nuvarande kvalitativa överlägsenhet. Negrín håller i det stora hela med oss, men utan någon större beslutsamhet. Partiet kommer att fortsätta sina övertalningsförsök. Tyvärr hjälper händelserna oss.

Materielfrågan. Mina iakttagelser ska inte tolkas som att jag underskattar materielens betydelse. Armén måste till *varje pris* få fler flygplan och generellt sett, mer vapen. Framför allt flygplan. Jag har dock intrycket att vissa finansiella svårigheter börjar bli kännbara. Vi måste ge stöd på det området, så mycket som möjligt och så snabbt som möjligt.

---

[38] Jfr noten om Gallo i början av rapporten ovan (s. 35)
[39] Manso, kommunistisk parlamentsledamot och politisk kommissarie; Angelín Alvarez, medlem i PCE:s CK.
[40] Antonio Uribes, i PCE:s CK; inte att förväxla med Vicente Uribe, i PCE:s PB och jordbruksminister i Largo Caballeros och Negríns regeringar.
[41] Isidoro Diéguez, medem i PCE:s PB.

Generalstaben är fortfarande svag och inger inte fullt förtroende. Om mexikanerna hade kunnat hjälpa oss mer hade det varit utmärkt.

Befästningar: fortfarande dåliga och arbetet går för långsamt.

2) *Regeringen*. Socialisterna, republikanerna och CNT försätter Negrín i allvarliga svårigheter. Han anklagas för att vara kommunisternas agent. Man motsätter sig alla förslag om att utse handlingskraftiga män till de mest ansvarsfulla posterna. Varje handlingskraftig man som är villig att arbeta för att vinna kriget betecknas som ”kommunist”. Socialistpartiets ledning har officiellt begärt att Negrín ska kontrollera alla utnämningar som han gjort i armén och i ministerierna. Konsekvens: förseningar i lösningen av elementära problem. En vecka för att göra sådant som skulle kunna göras på 24 timmar. Partiet insisterar på att gå fram snabbare, men måste ta hänsyn till situationen och kan inte forcera fram saker.

3) *Relationerna till de andra partierna.* Försämrade relationer med socialisterna. Deras parti vägrade, efter bildandet av den nya regeringen, att sammankalla sambandskommittén. De vägrade också avge en gemensamt stöduttalande till regeringen. Detta trots att partiet noga har undvikit att inleda en kampanj mot Prieto. Vi försöker förbättra situationen. Peña har lovat oss sitt stöd, men svårigheterna på den fronten kommer att bestå. I allmänhet går det mycket bra i provinserna, med undantag för Madrid.

Anarkisterna, som är mycket vänliga i sina direkta kontakter med oss, intrigerar frenetiskt. De kan inte smälta det faktum att på hela östfronten har nästan alla anarkister uteslutits från befälet, eftersom att ha visat sig vara odugliga.

Republikanerna. Hotet om en ny offensiv från Azaña kvarstår. Peña anser att om en sådan äger rum är det troligt att folkfronten splittras. Med tanke på denna fara strävar vi efter att med alla medel stärka relationerna med de republikanska ledarna och massorna och skapa en sådan stämning bland folket att det blir omöjligt att ens tala om kapitulation eller kompromiss.

Det går bra med UGT.

I söder har det gjorts vissa försök att ta upp frågan om inrättandet av lokala myndigheter (i Valencia av FAI och Syndikalistiska partiet [Partido Sindicalista], i Madrid av caballerister, i Jaén) men dessa har hittills tydligt avvisats.

4) *Stämningen bland folket.* I allmänhet god. Trots att situationen i Barcelona är ytterst allvarlig råder ingen uppgivenhet. Ordningen har inte störts. Femtekolonnarna har drabbats hårt (i Barcelona och Valencia) av regeringsorganen, som har förbättrat sitt arbete på detta område. Att fienden har nått havet har inte lett till att den inre fronten kollapsat, vilket fascisterna hade hoppats. I de ockuperade regionerna drar sig den arbetande befolkningen i allmänhet tillbaka till republikanskt territorium. Många av dem som stannar kvar återvänder inte till de ockuperade städerna utan stannar kvar i bergen. Alcañiz är fortfarande obebott. Fascisternas framryckning till havet har inte skapat panik ens i söder. Den stora massan av arbetare tänker inte på möjligheten av ett nederlag och inser inte heller situationens allvar, särskilt eftersom de materiella svårigheterna (förnödenheter osv.) ännu inte gör sig påminda. Regeringens långsamma agerande gör det dock svårt att fullt ut dra nytta av denna optimistiska och stridslystna stämning. När det t.ex. gäller frivilliga har man ännu inte uppnått några märkbara resultat, det råder förvirring och försvarsministeriets beslut (fattade av Prieto och ännu inte ändrade av Negrín) har bidragit till att öka förvirringen. Trots allt kommer de allvarligaste svårigheterna, farorna och hindren alltid uppifrån. Om ledningen levde upp till stämningen hos majoriteten av folket skulle saker och ting gå mycket bättre.

Ernő Gerő: Rapport den 19 november 1938

Om rapporten *

I slutet av 1938 skrev den ungerske Komintern-agenten Ernő Gerő, som var verksam inom PCE, en sammanfattning av den rådande situationen i Spanien och framtidsutsikterna för kommunisternas verksamhet.

Inom vart och ett av de områden som tas upp hade Gerő både positiva och negativa saker att säga om de uppnådda resultaten.

Eftersom armén vid denna tidpunkt i kriget stod inför akuta svårigheter inleder Gerő med att ge en översikt över den militära situationen. I slutet av 1938 hade nationalisterna skurit av Katalonien från Madrid och centrala Spanien, vilket allvarligt skadade republiken. Bara några veckor efter att denna rapport skrevs inleddes det slutliga anfallet mot Katalonien, vilket i slutet av januari 1939 kulminerade med Barcelonas oväntat snabba fall. Även om resten av provinsen höll ut några månader till, signalerade denna händelse slutet för Katalonien och den spanska republiken som helhet. Gerő anar den kommande krisen och försöker försäkra sina läsare om att kommunisterna har gjort allt som står i deras makt för att avvärja katastrofen. Viktigast är att man har lyckats överföra makten över militären till den ende som man anser sig kunna anförtro att leda kriget på det sätt som kommunisterna önskar – socialisten Negrín. Man hade också lyckats se till att de viktigaste befälsposterna och ett stort antal kommissarieposter nu innehades av betrodda kamrater.

Näst viktigast är utvecklingen av den militära industrin, som kommunisterna ville centralisera i statens händer, vilket man också lyckats genomdriva men fortfarande återstår en hel del problem att lösa när det gällde detta.

Situationen med de politiska partierna är mer problematisk.

Man hade nästan från krigets början arbetat för att förena socialisterna och kommunisterna i ett enda parti som de sedan kunde kontrollera. Av många skäl, däribland motstånd från sådana som Largo Caballero, hade detta aldrig skett. I sin rapport angriper Gerő ”caballeristerna” för att vara regeringsfientliga och defaitistiska och hävdar att de, likt ”trotskisterna”, strävar efter att krossa folkfronten och kommunistpartiet. De andra fienderna till segern är resterna av POUM, vilket kan verka förvånande, med tanke på att man med omfattande förföljelse och förbud lyckats slå sönder partiet, som nu bara kunde verka underjordiskt. Men trots det hävdar Gerő att POUM fortfarande är ett allvarligt problem, till och med farligare än caballeristerna (detta strider givetvis mot den officiella hållning som kommunisterna vid den tiden intog).

Gerő säger att UGT mer än någonsin står under kommunistisk kontroll och att anarkisterna hade lidit ett betydande nederlag vid ett nyligen hållet plenum. Han är även försiktigt optimistisk om folkfrontens framtid och möjligheterna för PCE att först förenas med PSUC och sedan med socialisterna. Med tanke på det som skulle inträffa bara tre månader senare så är det uppenbart att Gerő var betydligt mer optimistisk än han borde ha varit.

Om den aktuella situationen och uppgifterna i Spanien

Till kamrat Stalin I. V., kamr. Molotov V. M., kamr. Kaganovitj L. M., kamr. Vorosjilov K. E., kamr. Jezjov N. I., kamr. Mikojan A. I., kamr. Andrejev A. A.

---

* [Denna rapport är hämtad från Radosh & Habeck, *Spain Betrayed.*]

Vi skickar er en rapport av en EKKI-medarbetare som har arbetat i över ett år i Spaniens kommunistiska partis centralkommitté. Rapportens slutsatser överensstämmer i stort sett med det spanska kommunistpartiets politbyrås egen ståndpunkt.

G. Dimitrov

Topphemligt

I. Allmän bedömning av situationen. Närmaste utsikter

Man måste räkna med att den spanska republiken inom en mycket snar framtid kommer att ställas inför det allvarligaste provet, enligt alla tecken det allvarligaste provet som har ägt rum sedan början av frihetskriget. Efter att fienden hade likviderat ”fickan” vid Ebro frigjordes stora mänskliga och materiella resurser. Under den gångna månaden hade fienden redan systematiskt sökt sig fram mot olika sektorer av fronten, i synnerhet Madrid och Levante.

Enligt underrättelser från tillförlitliga källor sänder Italien en ny expeditionskår till Spanien. I början av november stod redan 12 000 fullt utrustade man redo för avfärd i hamnen i La Spezia.

Det är uppenbart att en militär offensiv, som måste förväntas inom en mycket snar framtid, kommer att kombineras med en internationell diplomatisk offensiv (erkännandet av krigförande rättigheter för Franco; Chamberlains och Halifax resa till Paris, planerad till den 23 november, har som mål att förbereda en pakt för att kväva den spanska republiken) och med en offensiv inom inrikespolitiken (en ökad aktivitet hos kapitulanterna och fienderna till enheten, fienderna till folkfrontsregeringarna, kommunistpartierna – det vill säga trotskister, caballerister, äventyrare från den iberiska anarkistiska federationen (FAI) och så vidare).

För att korrekt kunna bedöma den spanska republikens chanser att stå emot den tredubbla offensiv som den, enligt alla tecken, står inför i en nära framtid, måste situationen i landet analyseras inom dess viktigaste verksamhetsområden, om än kortfattat, och de rätta slutsatserna dras av denna analys.

II. Den militära situationen

1. Situationen vid fronterna har under de senaste fem eller sex månaderna blivit mer stabil. Detta uppnåddes som ett resultat av regeringsombildningen i april i år, då ledningen för krigsministeriet överfördes till Negrín. Som ett resultat genomfördes en mer konsekvent och stabil politik för att stärka armén; för att skapa reserver; för att bygga befästningar på ett mer intensivt sätt; utbilda, omskola och befordra befälskadrerna; genomföra åtgärder för att belöna de bästa soldaterna och befälhavarna; förbättra disciplinen och enheten i armén; införa begreppet enhetligt befäl; delvis rensa ut ur armén; förbättra stabernas arbete och göra militärkommissariatet mer aktivt.

Armén uppgår för närvarande till ungefär 1 200 000 man, det vill säga den republikanska armén är nu betydligt större än den fascistiska armén. För närvarande består den republikanska armén av sex frontarméer. Av dessa befinner sig fyra i den icke-katalanska zonen (Levantearmén, Centrumarmén, Extremaduraarmén, Södra armén) samt den enade armégruppen under general Miajas befäl. Det finns två arméer i Katalonien (Ebro-armén och Östra armén), som också är förenade i armégruppen för den katalanska zonen under befäl av general Sarabia. Det finns en generalstab för alla markstyrkor, ledd av general Rojo.

Det finns tjugo [oläsligt] armékårer i hela landarmén, varav [oläsligt]-ton i den icke-katalanska zonen och [sex?] i Katalonien. Av kårcheferna är femton medlemmar i Spaniens kommunistiska parti eller i Kataloniens förenade socialistiska parti, en av arméchefema är medlem i kommunistpartiet och den andre är sympatisör. På de lägre befälsposterna är partiets positioner ungefär desamma som andelen på armékårsnivå. Efter kommunisterna tillhör befälsposterna

först och främst anarkisterna, medan socialisterna har ett ytterst obetydligt antal befälsposter; till och med republikanerna har fler. Kommunistpartiets positioner är svagare i staben än bland enhetsbefälhavarna. I militärkommissariatet tillhör majoriteten av kommissarierna på den lägsta nivån kommunistpartiet; bland kommissarierna i de stora enheterna (kårer och arméer) är kommunistpartiets positioner svagare.

I allmänhet är stämningen i armén och soldaternas och befälhavarnas moral tillfredsställande, även om man på senare tid också har noterat en ökning av deserteringar till fienden, särskilt i vissa arméer. Arméns goda moral i allmänhet utesluter dock inte förekomsten av ganska starka symptom och tecken på krigströtthet i armén och bland befolkningen, och förekomsten av vacklande och defaitistiska tendenser i några delar av arméns befälskår och bland ledarna för folkfrontens partier och organisationer, tendenser som förstärktes efter Münchenavtalet.

Förbättringen inom armén har varit långt ifrån jämn överallt. Man kan betrakta Ebroarmén som den allra högsta nivån, därefter Levantearmén, sedan Centrumarmén och slutligen de återstående svagare arméerna.

Trots arméns förbättrade situation måste man betrakta den militära situationen som mycket allvarlig eftersom (a) motståndaren har en betydande fördel i fråga om militär materiel, särskilt flygplan (förhållandet är ett mot fem) och även artilleri (det republikanska artilleriet är inte bara numerärt svagare, utan också mer utslitet än motståndarens artilleri). (b) Den förväntade förstärkningen av interventionen kommer att öka denna fördel ännu mer. (c) Det finns fortfarande svaga avsnitt i republikens fronter som kan fungera som ställen där fienden kan tränga in. (d) Livsmedelsförsörjningen för armén och befolkningen har försämrats på senare tid, och det finns svårigheter med vinteruniformerna för armén.

2. Flottan har inte upplevt samma slags förbättring som har konstaterats inom armén. Även om den republikanska flottan ungefär motsvarar den fascistiska flottan i fråga om materiel (fascisterna har fler kryssare, fler ubåtar i gott skick, men å andra sidan har republiken ett mycket större antal jagare), är den republikanska flottan inaktiv. På det hela taget förklaras det av: (a) brist på enhetligt befäl inom själva flottan (befälet är uppdelat mellan flottans högkvarter och flottbasernas befäl) och brist på en enhetlig generalstab, som skulle förena staber för armén, flygvapnet och flottan. (b) Den sociala sammansättningen av flottans befälhavare, som till stor del är högerorienterade och aristokratiska. Medan majoriteten av befälhavarna i armén är nya och har befordrats från folket under kampen, förblir den gamla flottans ledningsstab nästan oförändrad. (c) Kommissariatets otillfredsställande arbete (flottkommissarien Bruno Alonso är Prietos högra hand; alla kommissarier är prietistiska socialister eller caballerister, ofta med trotskistiska tendenser, som i de flesta fall inte arbetar för att öka flottans stridseffektivitet, utan mot kommunisterna, det vill säga i huvudsak orsakar de att flottan upplöses). (d) Under dessa förhållanden är fiendens verksamhet, spionage, sabotage och förstörelse inom flottan utan tvekan mycket starkare än inom armén. (e) Kommunistpartiet ägnade inte tillräcklig uppmärksamhet åt flottan; inom flottan är anarkisternas inflytande starkare än kommunistpartiets.

3· Vissa framgångar har uppnåtts inom militärindustrin under de senaste månaderna, även om dekretet om att centralisera all militärindustri i den republikanska regeringens händer fortfarande endast har genomförts i obetydlig utsträckning. Utvecklingen av militärindustrin gick dock för långsamt och försenades främst av följande skäl: (a) byråkratiseringen av militärindustrins ledning och kommissariat. (b) Den fortfarande existerande fackföreningsbildningen i många företag. (c) Den otillfredsställande försörjningen av fabriker med råvaror och otillräcklig användning av landets interna resurser och fabrikernas egna resurser. (d) Dålig livsmedelsförsörjning för arbetarna. (e) Avsaknaden av ett enhetligt system för progressiv ackordslön och

en betydande brist på samordning av lönesatserna. (f) Svagheten i fackföreningarnas och kommunistpartiets arbete i företagen.

Några slutsatser: För att förbättra arméns stridseffektivitet måste det inrättas en enhetlig generalstab för republikens samtliga väpnade styrkor, med staber för land- och flygvapnet samt marinstaben underordnade denna.

Det vore lämpligt att utse en överbefälhavare för alla markstyrkor i syfte att [uppnå] en mer konsekvent tillämpning av principen om enhetligt befäl.

Det vore högst önskvärt att bistå republikanska armén med flygplan och artilleri med tanke på motståndarens betydande överlägsenhet på detta område.

En genomgripande utrensning av flottan måste genomföras, liksom en politik för att skapa och främja nya kadrer, och kommissariatets arbete måste bringas i ordning genom att flottans kommissariat underordnas kommissariatet för republikens samtliga väpnade styrkor.

[Det är absolut nödvändigt] att vidta dessa åtgärder så att dekretet om att centralisera all militär industri i regeringens händer kan genomföras snabbare.

[Det är nödvändigt] att kommunistpartiet genomför en konkret översyn av situationen i hela armén och på alla fronter för att avslöja svaga punkter och förbättra arméns tillstånd ur alla synvinklar.

III. Regeringen

Regeringen under ledning av Negrín konsoliderades i betydande grad efter den partiella omorganisationen den 16 augusti i år. Regeringens auktoritet ökade. Man kan nu betrakta situationen ur denna synvinkel som relativt stabil, även om vissa faktorer fortfarande hindrar regeringens normala arbete. De viktigaste av dessa faktorer är följande: (a) Friktionen mellan den republikanska regeringen och den katalanska autonoma regeringen har inte upphört; tvärtom, efter en viss förbättring intensifierades den återigen i början av november. (b) Den republikanska regeringen arbetar sporadiskt (regeringen har inte haft ett möte på fem månader; ministrarna klagar över att de inte kan träffa Negrín och inte kan lösa frågor om sina departement med honom). (c) Som en följd av denna situation skjuts många viktiga frågor upp i veckor och ibland i månader utan att lösas (till exempel gick Negrín med på att inrätta ett högt råd för den nationella ekonomin, men dekretet utfärdades inte; Negrín gick med på att skapa ordning i flottan, men frågan om flottan har dragit ut på tiden i månader; Negrín gick med på att utfärda ett dekret som skulle garantera utländska krediter för inköp av livsmedel, men dekretet har inte utfärdats, och så vidare). (d) Trots regeringens ökade auktoritet har attackerna mot den från defaitistiska element inte upphört.

Några slutsatser.

Regeringen under ledning av Negrín är relativt stabil. Regeringen och i synnerhet regeringschefen kommer att stå emot anstormningen från den förestående internationella offensiven, även om regeringens stabilitet beror på många andra omständigheter, såsom situationen vid fronterna, livsmedelsförsörjningen och så vidare. Det är nödvändigt att göra allt för att bevara och i framtiden konsolidera Negrin-regeringen, som är en av de avgörande faktorerna för att nå framgång i frihetskriget. Det vore dock lämpligt att ta upp frågan om att inkludera representanter för det vänsterorienterade katalanska republikanska partiet och för det baskiska nationalistpartiet i regeringen i syfte att uppnå en mer fullständig nationell enhet; att uppnå en definitiv eliminering av friktionen mellan den centrala och den katalanska autonoma regeringen; att garantera den republikanska regeringens normala verksamhet så att de viktiga krigsfrågorna kan avgöras utan dröjsmål; stärka kampen mot kapitalistiska element, isolera dem från de som vacklar och vidta konkreta organisatoriska åtgärder mot dem.

IV. Folkfrontens partier och organisationer. Frågor om enighet.

Det har inte skett några väsentliga förändringar under de senaste två eller tre månaderna när det gäller enigheten bland de antifascistiska krafterna i det republikanska Spanien. Det är sant att det under denna tid har inletts en kraftig offensiv av caballeristerna, trotskisterna och trotskistiska element inom den iberiska anarkistiska federationen (FAI) mot kommunistpartiet, enheten mellan kommunistpartiet och socialistpartiet, den interna enigheten inom den förenade socialistiska ungdomsorganisationen, ledningen för socialistpartiet självt, folkfronten, regeringen och det förenade socialistpartiet i Katalonien. Man kan säga att även om denna offensiv har hindrat och fortfarande hindrar utvecklingen av en rörelse för enhet inom arbetarklassen och bland alla antifascistiska krafter, och har skapat risken för en splittring inom den Förenade socialistiska ungdomen, har den för närvarande ännu inte uppnått sitt huvudmål. Den har inte lyckats isolera kommunistpartiet eller förstöra enheten mellan socialister och kommunister eller inom folkfronten.

Folkfronten är inte tillräckligt aktiv. Fiendernas angrepp på folkfronten har bestått av, å ena sidan, att använda folkfronten mot regeringen under förevändningen att folkfronten borde vara den institution som kontrollerar regeringens verksamhet; å andra sidan, att isolera kommunisterna inom folkfronten för att göra folkfronten till ett vapen i kampen mot kommunisterna och mot enandet av Kataloniens socialistiska parti. För att uppnå detta mål försöker folkfrontens fiender utnyttja den rädsla för kommunisterna som finns i folkfrontens olika partier och institutioner på grund av kommunistpartiets växande inflytande bland massorna och särskilt inom armén.

Vilka grundläggande processer pågår i folkfrontens viktigaste organisationer?

Under de senaste fem eller sex månaderna kan man konstatera en viss konsolidering inom socialistpartiet (anordnande av möten, plenum och demonstrationer; bildandet av ett antal nya lokala organisationer där socialistpartiet tidigare inte hade någon organisation). Efter plenumet i socialistpartiets nationella kommitté i augusti i år blev de caballeristiska elementen märkbart mer aktiva och stärkte sin kamp, tillsammans med vissa av Prieto-anhängarna, mot kommunistpartiet, mot socialistpartiets ledning och mot enigheten mellan socialister och kommunister. Samtidigt försämrades förhållandet mellan socialisterna och kommunisterna något på mellannivå (det vill säga på regional nivå) till följd av denna anti-enhetsverksamhet, medan det skedde en viss förbättring på lägsta nivå och på nationell nivå. Caballeros grupp, som har ett antal regionala socialdemokratiska partikommittéer i sina händer, förvandlades mer och mer till en trotskistisk, antikommunistisk, antisovjetisk, defaitistisk, regeringsfientlig, Rasulnitj-grupp. Dessutom är detta en dubbelspelande grupp, eftersom den döljer sina verkliga mål även för sina egna anhängare (till exempel publicerar den provocerande trotskistiska flygblad utan signatur). Negrins inflytande blir allt starkare inom det socialistiska partiets kadrer. Samtidigt sker ett närmande mellan caballeristerna och Prieto-anhängarna.

Det råder betydande oordning inom den anarkistiska rörelsen. Det finns två tendenser. Den äventyrliga tendensen, som främst representeras av ledningen för den Iberiska anarkistiska federationen (FAI), den regionala katalanska kommittén för Nationella arbetskonfederationen (CNT) och även av en del av ledningen för den anarkistiska ungdomsrörelsen, har nära band med Caballero-gruppen och med det trotskistiska POUM. Denna tendens led ett nederlag vid plenarmötet för hela den anarkistiska rörelsen, som ägde rum i slutet av oktober. Den andra, sundare tendensen representeras av ledningen för CNT och majoriteten av dess organisation. Den står upp för stöd till regeringen, för folkfronten, för kampen för landets självständighet.

Trots denna oordning växer CNT, om än i försumbart omfång, i några regioner utanför den katalanska zonen. Detta förklaras av den energiska verksamheten hos CNT:s lägre kadrer och av bristen på intern demokrati inom Allmänna arbetarförbundet (UGT), med dess passivitet,

byråkratiseringen av dess arbete och svagheten i kommunistpartiets arbete inom UGT och på företagen.

Kommunistpartiet har betydande inflytande på UGT:s centrala ledning, och i stort sett följer de vår linje. Caballeristerna leder dock ett antal av de största federationerna, även om de i själva verket är en minoritet i de flesta av dem.

Frågan om skapandet av ett enat fackligt centrum, som en aktuell fråga i kriget i sig, är fortfarande inte en fråga för de bredare massorna. Partiet har hittills gjort lite för att väcka en bred diskussion om denna fråga bland massorna, i fackföreningarna, på företagen och i pressen, och för att övervinna motståndet från ledarna för CNT och även UGT.

Mer än någonsin känns en trötthet på kriget i de republikanska partiernas led. Det finns mycket vacklan i dessa partier, och defaitistiska element är mycket aktiva i dem. Samtidigt dras en gräns inom dessa partier mellan anhängarna av kampen för självständighet och de vacklande, defaitistiska elementen. Republikanernas huvudkrav är att genomföra de tretton punkterna i Negrín-regeringen. Många republikanska personligheter tar upp frågan om att eftersom detta är en kamp för en demokratisk republik, så borde landets ledare vara republikaner. (Regeringen, armén, de ekonomiska ledningsposterna).

I början av november ingicks en pakt innehållande ett antal regeringsåtgärder mellan Kataloniens vänsterrepublikanska parti och Kataloniens förenade socialistiska parti.

Några slutsatser.

För att ytterligare stärka enigheten är det nödvändigt att intensifiera kampen mot enhetens fiender – POUM, caballeristerna, äventyrarna från den Iberiska anarkistiska federationen (FAI), defaitisterna – och samordna denna kamp med kampen för en närmare enhet mellan kommunistpartiet och socialdemokratiska partiet, för en ungdomsförening, för en aktivering av folkfronten och, framför allt, för skapandet av ett enat fackligt centrum som den livsviktiga frågan i kriget självt. För att uppnå detta sista mål skulle det vara nödvändigt att konkret ta upp och lösa frågan inte bara om en ytterligare förbättring av partiets arbete i Allmänna arbetarförbundet (UGT) och i företagen, utan också om arbetet i Nationella arbetskonfederationen (CNT). Detta skulle göras för att få några framstående ledare inom CNT, från de mest ärliga elementen, att gå med i Kommunistpartiet och Kataloniens enade socialistiska parti. [Vi skulle då kunna] använda fall som dessa för att utveckla en storskalig politisk kampanj.

V. Några problem inom Spaniens kommunistiska parti [PCE] och Kataloniens förenade socialistiska parti [PSUC].

Den nya taktiska inriktning som utvecklades under augusti–september (politiken att ena alla spanjorer i kampen mot interventionisterna, samtidigt som motståndspolitiken höjs till en högre nivå) möttes av ett mycket positivt gensvar i partiet, bland massorna, i armén och till och med bland ledarna för en betydande del av de andra partierna och organisationerna i folkfronten. Under tiden har dock politiken knappt nått ut till massorna i Francos zon.

Det spanska kommunistpartiets arbete har förbättrats på senare tid, särskilt inom armén och i mindre utsträckning inom företagen och UGT. Efter en långvarig stagnation finns det nu de första tecknen på ett nytt inflöde av massor till partiet. Partiet har för närvarande cirka 830 000 medlemmar (förutom Kataloniens förenade socialistiska parti); av dessa finns hälften i armén.

Förbättringen av partiarbetet släpar dock efter vad situationen kräver, och det är omöjligt att bortse från allvaret i detta. För att förbättra partiarbetet och lösa frågan om ledarskapet förbereder Spaniens kommunistiska parti en nationell konferens i januari 1939. För närvarande återspeglar inte Spaniens kommunistiska partis [PCE] centralkommitté i tillräcklig utsträckning partiets verkliga situation. Ett betydande antal centralkommittémedlemmar är inte vuxna de

uppgifter som partiet och landet står inför, samtidigt som nya, värdefulla ledande kadrer med bevisat värde har befordrats men inte ingår i centralkommittén. En stor majoritet av de regionala kommittésekreterarna är inte medlemmar i centralkommittén.

Det är också nödvändigt att omorganisera politbyrån. Politbyrån består nu av sju medlemmar (Díaz, Dolores, Checa, Mije, Uribe, Hernández, Cordón) och fyra kandidater (Antón, Uribe, Carrillo, Delicado). Kamrat Díaz kan dock på grund av ständig sjukdom inte delta tillräckligt aktivt i ledarskapet; Cordón har varit befälhavare i armén ända sedan krigets början; Hernandez är kommissarie i en armégrupp i den icke-katalanska zonen; Uribe är minister, vilket tar upp en stor del av hans tid. Därför kan endast tre av de sju medlemmarna i politbyrån utföra ledarskapsarbetet på heltid. Jag måste tillägga att situationen kräver att ledarskapets medlemmar fördelas mellan den katalanska och den icke-katalanska zonen för att ha det allmänna ledarskapet i Barcelona (politbyrån) och i den icke-katalanska zonen, i Madrid, för att ha en tillräckligt stark och auktoritativ delegation från centralkommittén, eftersom partiet faktiskt är beläget där och även mer än två tredjedelar av befolkningen och tre fjärdedelar av armén finns där. Detta kräver en förstärkning av politbyrån. De spanska kamraterna (kamrat Díaz) förutser att följande kamrater ska koopteras in i politbyrån: Giorla (medlem av Centralkommittén), Manco (medlem av Centralkommittén), Diéguez (sekreterare i regionalkommittén i Madrid, medlem av Centralkommittén), Palau (sekreterare i regionalkommittén i Valencia, inte medlem av Centralkommittén) och Comorera (medlem av Centralkommitténs generalsekretariat, Kataloniens förenade socialistiska parti). De förutser också kamrat Cordóns återkomst från armén för att arbeta i politbyrån

Kataloniens förenade socialistiska parti förutser att en kongress kommer att sammankallas under sista halvan av januari. Här är frågan om ledarskapet ännu mer akut än i Spaniens kommunistiska parti, eftersom det nuvarande ledarskapet inte helt kan garantera situationen. Dessutom finns det en risk för fraktionsstrider med de klickar som bildades till följd av de senaste striderna om relationerna mellan den republikanska och den katalanska autonoma regeringen. Partiet har för närvarande mer än sjuttiofem tusen medlemmar (varav cirka trettiofem tusen är i armén). Partiet växer särskilt i Barcelona (varje månad tillkommer åtta hundra till tusen nya medlemmar i Barcelona, varav 70 procent arbetare, 30 procent kvinnor; varav 15 procent från CNT) och inom armén. Partibasen är sund och majoriteten vill ha ett vänskapligt samarbete med kommunistpartiet och betraktar sig som kommunister. Det finns dock vissa fientliga caballeristiska och även nationalistiska element.

För att uppnå ett enat ledarskap för Spaniens kommunistiska parti och Kataloniens förenade socialistiska parti inrättades ett enat sekretariat, som fortfarande arbetar sporadiskt, men ändå har förbättrats under de senaste veckorna.

Innan konferensen för Spaniens kommunistiska parti och innan kongressen för Kataloniens förenade socialistiska parti skulle det vara lämpligt – om situationen i landet tillåter – att kalla hit kamrat Comorera tillsammans med en medlem av politbyrån för Spaniens kommunistiska parti för att diskutera alla frågor och definitivt reglera förhållandet mellan de två partierna.

Det kommer också att vara nödvändigt att sända kamrat Gallo eller Michal till Spanien för att tillsammans med politbyrån och ledningen för Det förenade socialistiska ungdomsförbundet studera ungdomsrörelsens tillstånd och vidta lämpliga åtgärder som garanterar enheten inom Det förenade socialistiska ungdomsförbundet och aktiveringen av Antifascistiska ungdomsalliansen.

VI. Den internationella kampanjen och verksamheten till stöd för den spanska republiken.

Uppfattningen att det internationella proletariatet inte egentligen hjälper det spanska folket, och att man inte bör förvänta sig effektiv hjälp från dem, är ganska utbredd i det republikanska

Spanien. Å andra sidan måste man erkänna att det stöd som hittills har givits har varit otillräckligt.

Inför den hotande faran kommer det att bli nödvändigt att vidta alla åtgärder för att stärka det internationella stödet, inte bara i form av livsmedelsleveranser (vilket är mycket viktigt eftersom det redan finns ganska tydliga tecken på svält i landet), utan främst genom massaktioner, i syfte att förhindra en ny förstärkning av interventionen, beviljandet av krigförande rättigheter till Franco och genomförandet av planer från Hitler-Mussolini-Chamberlain-Daladier för att kväva den spanska republiken.

E. Gerő 19/11/38

Rapport den 12 mars 1939

Detta brev skrevs på spanska och var adresserat till Dolores Ibárruri och andra PB-medlemmar, som redan lämnat landet. På italienska publicerades det ffg i *Rinascita* (18 juni 1971), och på spanska i *Realidad* nr 21 (september 1971), med en inledning av Santiago Carrillo.

Enligt Firsov m.fl Komintern och spanska inbördeskriget not 50, så är den version av rapporten som återges av Togliattei inte komplett.

[När det skrevs hade den antikommunistiska Casado-kuppen störtat folkfrontsregeringen. Kort efteråt (28 mars) föll Madrid och 1 april tillkännagav Franco att kriget var slut. För en utförlig redogörelse för Casado-kuppen och dess konsekvenser, se Bolloten, Spanska inbördeskriget: Revolution och kontrarevolution, kap 64-66.]

Valencia, söndagen den 12 mars 1939

Kära vänner!

Eftersom det idag är den första dagen av relativt lugn efter vår separation och eftersom det finns en möjlighet för en kamrat att resa till Frankrike, skriver jag dessa rader för att så noggrant som möjligt informera er om vår situation och den allmänna situationen i landet.

Jag tror att ni redan känner till att flygplatsen, strax efter att ni lämnat den, omringades av kravallpolis och SIM-enheter som, utan att våga gå till attack (”för att undvika blodsutgjutelse” sade SIM-chefen i Alicante, som uppenbarligen var ganska rädd för vår gerilla), när ha sett de tre flygplanen lyfta. Tyvärr stoppade dessa styrkor oss när vi försökte ta Murcia-landsvägen utan att passera kontrollerna och spärrade in oss i Monóvars rådhus. På morgonen fördes vi som fångar till Alicante, där vår situation var mycket osäker under hela dagen. Alternativen var en långvarig häktning, frigivning eller en *paseo* [promenad][42]. Det verkar som om några kamrater från Alicante och andra hade gripits under natten och dagen innan. Partilokalen var ockuperad av säkerhetsstyrkorna. Till slut lyckades vi övertala chefen för SIM (en socialist) att frige oss och ta oss till Albacete under hans beskydd. Vår bil, våra vapen, vår chaufför, vår eskort och vår gerillaeskort var alla förlorade. I Albacete sökte vi och fick kontakt med Valcárcel, som ordnade boende åt oss hos en okänd kamrat, men Valcárcel själv och denne kamrat greps när de lämnade huset där vi befann oss, och de har inte dykt upp igen. Vi stod återigen utan kontakter och utan möjlighet att röra oss och arbeta, eftersom situationen i Albacete var minst lika förvirrad och svår som i Alicante, med arresteringsorder utfärdade för alla partiledare, alla kommunistiska befäl och kommissarier, och det var omöjligt att passera vägspärrarna och röra sig på gatorna utan särskilda handlingar som utfärdades av de ”nya” myndigheterna. En kamrat från flygvapnet räddade oss ur knipan och tog oss i sin bil till en by nära San Clemente i provinsen Cuenca, men nästa dag lämnade han oss åt vårt öde, vilket tvingade oss att söka en ny utväg ur vår situation. Vi fick till slut kontakt med Alonso, Mendiola, Ananías, Camacho och andra kamrater från flyget, men trots att dessa herrar hade alla möjliga medel till sitt förfogande och nästan normala relationer med Casado-juntan, vägrade de ge oss någon hjälp överhuvudtaget, inte ens möjlighet att skriva ut några kopior av en PB-deklaration som vi hade förberett, och inte ens få de läderjackor som vi bad om och som skulle ha gjort det möjligt för oss att röra oss lite lättare på gatorna. Efter att ha lovat oss bilar och dokumentation för att ta oss till Valenciaområdet sa Alonso till oss att *vi kunde gå.* Jag säger detta för att ni, om dessa herrar skulle dyka upp utomlands och be om hjälp eller en

[42] Avser den ”promenad” som någon som ska avrättas utan rättegång måste göra.

rekommendation att åka som piloter till Sovjetunionen, ska veta hur ni ska behandla dem. De jävlarna! Lyckligtvis förbättrades situationen i Albacete på fredagen, och vi lyckades upprätta regelbunden kontakt med Martínez[43] och den lokala organisationen. Detta har gjort det möjligt för oss att:

1) skaffa oss mer exakt information om läget i landet och inom vissa partiorganisationer, samt ta kontakt med några kamrater inom vår apparat och påbörja vårt arbete;

2) slutgiltigt utarbeta ett offentligt uttalande från politbyrån (det är dokumentet med titeln: ”Sanningen om de senaste dagarnas händelser”), en appell från JSU, politiska och organisatoriska direktiv från PB till alla organisationer inom partiet (jag har ingen kopia av detta dokument), och politiska och organisatoriska direktiv till JSU:s organisationer (har inte heller det); och genom kamraterna i Albacete skicka kopior av dessa dokument till hela landet.

Samma dag fick vi veta att Jesús, efter att ha varit i Elda samma natt som vi gav oss av och inte lyckats träffa oss (Villa Lolita och Uribes hus var redan ockuperade av stormgardister och staden Elda i händerna på en lokal anarkistisk junta), hade dragit sig tillbaka tillsammans med Palau, Uribes, Ortega, Larrañaga, Sosa och andra kamrater till några positioner nära Valencia, där han hade tillgång till styrkorna från 12:e armékåren som Recalde hade tagit över, genom att (med stor respekt) gripa Ibarrola,[44] samt stridsvagnarna och pansarfordonen från Valencia-basen. På lördagsmorgonen var vi redan alla förenade. Dagen innan hade Jesús utarbetat ett partimanifest, där hans ståndpunkt sammanföll med vår, även om vårt dokument, som ni kommer att se, är hårdare i sin politiska bedömning av Casado-juntan och dess handlingar.

Så långt våra personliga öden. Och nu några ord om läget i landet och de perspektiv som vi arbetar utifrån, vilket inte är så dåligt som man skulle kunna tro.

Bildandet av juntan och Negríns och hans regerings flykt (denna var enligt min mening ett tragiskt misstag och så oförklarlig att jag till och med misstänker Negrín för direkt samverkan med Casado. Era kontakter med Negrín i utlandet, era uttalanden om honom etc. bör vara *mycket återhållsamma*) har skapat en mycket allvarlig situation i landet, med förvirring, oordning och oenighet, som liknar den 18 juli, med den försvårande skillnaden, att det har utlösts en brutal förföljelse av vårt parti. Detta förtryck beordrades uppifrån, av juntan, med den uppenbara avsikten att på detta sätt möjliggöra en överenskommelse med Franco, och underblåstes på gräsrotsnivå av allt hat mot vårt parti och hämndlystnaden hos caballerister, anarkister, provokatörer osv. Planen var att halshugga vårt parti och i praktiken utplåna det.

Partiet har överraskats av denna våg av förtryck, som å andra sidan har blottlagt många av våra svagheter, särskilt när det gäller kontakterna med massorna. Det finns ingen partiorganisation – såvitt jag vet – som hittills har förmått försvara sig genom att framställa partiets försvar som en fråga för massorna. De flesta har inriktat sig på att utnyttja partiets ”positioner” i armén och den civila statsapparaten, men en betydande del av de män som innehade dessa ”positioner” har svikit (flygarna lydde exempelvis Casados order och bombade de linjer som våra kamrater höll i Madrid). Vad gäller massorna har den antikommunistiska kampanjen, åtminstone under de första dagarna, haft viss framgång, på grund av den djupa trötthet hos massorna, som framför allt vill ha fred, och på grund av att man ansåg att partiet var fientligt mot freden och ansvarigt för ett nytt inbördeskrig.

I Madrid provocerades kamraterna till väpnad kamp av juntans åtgärder, arresteringar och ”*paseos*” av våra befälhavare och kommissarier, osv. Dessutom trodde de att Negrín-regeringen gjorde motstånd i en annan del av landet. Jag känner ännu inte till alla detaljer, men

[43] Det handlar troligemn om Miguel Martínez, en rysk officer som ansvarade för att organisera de kommunistiska kommissarierna.
[44] Baskisk överste, befälhavare för den republikanska 12:e armékåren.

det verkar som om våra kamrater, när de väl hade fattat beslutet att försvara sig med alla till buds stående medel, saknade den nödvändiga beslutsamheten. Deras ansvarskänsla hindrade dem naturligtvis från att kalla in fler styrkor till huvudstaden, med risk för att öppna fronterna. Detta gav juntan tid att från olika fronter kalla in några anarkistiska divisioner till Madrid och övermanna oss. Det bör tilläggas att våra befäl för det mesta uppförde sig väl, men soldaterna slogs inte, eftersom de inte förstod varför de skulle slåss mot andra republikanska soldater. Däremot marscherade Meras soldater, som var vana att vända kappan efter vinden vid fronten, med beslutsamhet och kampanda mot oss. Våra kamrater har under några dagar hållit stånd i Ciudad Real, Jaca, etc., samt i en del av huvudstaden, och jag tror att de i denna stund fortfarande gör motstånd på vissa ställen. De hade omkring 1 200 gisslan i sitt våld, däribland civilguvernören Gómez Osorio, Trifón Gómez, provokatören García Pradas,[45] osv. När det gäller civilbefolkningens inställning har jag inga konkreta nyheter, men det är säkert att den inte deltog i striden. Jag har fått höra att medlemmarna i centrumarméns generalstab dödades i striderna kring Jaca-ställningen. Girón är i juntans händer.[46]

I Levante har saker och ting utvecklats helt annorlunda. Dagen före Casados uppror talade Jesús, som hade hela Levantes generalstab och armégrupp i sina händer, med Negrín i telefon, och denne svarade att han inte skulle göra någonting eftersom ”befälhavarna är de som ska ge order, tills de gör uppror”. När juntan väl hade bildats, med styrkor från 12:e armékåren, stridsvagnar etc., kunde Valencia intas på några timmar. Kamraterna, som också avråddes av Chilov, gjorde inte det, eftersom det nästan säkert skulle ha inneburit att vissa anarkistiska enheter övergav fronten och fascisterna tog sig in Valencia. 12:e armékåren förblev i uppror, men utan att gå till attack och utan att bryta relationerna med Menéndez.[47] Den enda blodiga episoden inträffade i förrgår, vid Chiva, där karabinjärstyrkor försökte anfalla våra linjer och slogs tillbaka (två döda och några sårade). Menéndez ställningstagande skilde sig från första stund radikalt från juntans. Han motsatte sig arrestering av kommunistledare och kommissarier, förklarade att han inte skulle tillåta att en enda kommunist rördes i hans armé, lät frige Uribes, som fängslats i Valencia, och hamnade därmed i öppen konflikt med juntan, som krävde att han skulle vidta samma åtgärder som i Madrid.

I Cuenca tog Laín[48] makten med de styrkor som fanns där, men övergav staden efter att ha fått ett falskt telegram från Jesús, varefter SIM och CNT tog kontroll över situationen och grep våra kamrater.

I Albacete har militärguvernören hittills intagit en tvetydig hållning, som mer liknar Menéndez’ än Casados.

Cartón[49] har med sina styrkor intagit Puertollano och Daimiel, men utan att gå till offensiv mot andra republikanska enheter.

Juanín har med sin division befäst sin ställning i Quintanar och intar samma hållning som Cartón. Stridsvagnarna befinner sig i samma läge i La Roda.

I Cartagena, där det fascistiska upproret hade slagits ned och ett fientligt landstigningsförsök slagits tillbaka av de två brigaderna och andra styrkor under befäl av Rodríguez och Llanos (fascisterna lyckades landstiga vid Mazarrón, men drevs tillbaka ut i havet, ett transportfartyg

[45] Gómez Osorio och Trifón Gómez, båda högersocialister, och García Pradas, anarkist, var medlemmar i Casados junta.
[46] Allmän politisk kommissarie för artilleriet, kommunist, dödad 1941 av franquisterna.
[47] Leopoldo Menéndez López, republikansk generalbefälhavare för Levante-armén under krigets sista period.
[48] José Laín, ledare för JSU, guvernör i provinsen och suppleant i PCE:s CK.
[49] Pedro Martínez Cartón, medlem av PCE:s PB, divisionschef i den republikanska armén.

sänktes och några hundra man tillfångatogs),[50] beslutade juntan att utse Pérez Salas till Plazas befälhavare,[51] men Menéndez avskedade honom och återinsatte Rodríguez.

Från andra huvudorter har jag ännu ingen exakt information. Men jag kan säga er att det råder enorm oordning och förvirring i hela landet, och att juntans auktoritet och verkliga makt är mycket reducerad trots presskampanjen. För det första: juntan har inte uppnått ”fred” inom tjugofyra timmar, som den hoppades; Francos svar på Casados förslag har varit ett mycket allvarligt slag. ”Casado”, säger Menéndez, ”är idag den mest hatade mannen i armén”. För det andra: väldigt många hederliga människor, i alla partier och framför allt i armén, förstår inte varför man kämpar mot kommunisterna och följer inte juntans order, utan håller kontakt med oss och börjar efter de första tre eller fyra dagarna återigen underlätta vårt arbete. Juntan vänder sig mer och mer till element som alla känner till som provokatörer och skurkar, och det ökar misstron mot den. För det tredje: de som hade stött upproret i hopp om en hederlig ”fred”, det vill säga att rädda sitt eget skinn, återfaller nu, när freden inte har kommit, i till den mest löjliga panik och deserteringarna börjar. Det har förekommit några av de mest pittoreska episoder man kan föreställa sig. Två dagar efter att Besteiro hade rasat mot Negrín skickade han ett sändebud till Albacete med order om att den enda Douglas som fortfarande fanns kvar i området ska stå till hans exklusiva förfogande och vara redo att ge sig av. Av de tre SIM-chefer i Levante som hade gripit oss har en, en fransman, flytt med ett Air France-flygplan, och de andra två är i sin tur gripna för att ha försökt fly.

Just de strider som utkämpats i Madrid har tvingat juntan att ta några steg tillbaka. Mera fråntogs befälet över centrumarmén och den gamle dåren Pradas utsågs i hans ställe.[52] Under påtryckningar från Menéndez har Matallana beordrat att alla kommunistiska befäl och kommissarier ska respekteras, och slutligen, efter förhandlingar som Menéndez själv fört, ett telegram som vi skickat till juntan från Albacete och en del motstånd, har juntan utfärdat en deklaration som erkänner kommunistpartiets laglighet. Denna deklaration tillämpas ännu inte, men det är en liten seger tack vare den styrka vi besitter och som fortfarande inger respekt.

I denna situation har vi kommit fram till att det allvarligaste misstag som partiet kan begå vore att kapitulera inför motståndarnas offensiv och låta sig halshuggas, isoleras och olagligförklaras. Å andra sidan avfärdar vi möjligheten att genomföra en kupp, störta juntan och ta makten. Detta av följande skäl. Vi skulle bara kunna lyckas genom att dra tillbaka några armékårer från fronten, dvs. öppna fronten för fienden, vilket vi av uppenbara skäl aldrig skulle kunna göra. Dessutom var vi inte säkra på att dessa styrkor skulle följa oss i striden. En del av dem skulle inte svara, eftersom de inte skulle förstå orsaken till kampen. Slutligen skulle vi också sakna stöd från massorna, som inte heller skulle förstå motivet till kampen. Det innebär att vi enbart skulle kunna hålla ställningarna bakom fronten genom terror, avrättningar av ledare för andra partier osv., metoder som i den nuvarande situationen inte är tillrådliga. Om vi skulle genomföra en sådan kupp skulle vi i praktiken inte ha *någon allierad* överhuvudtaget, och ansvaret för att avsluta kriget i det blodigaste kaos som tänkas skulle vila på oss.

Den riktlinje vi har dragit upp är en annan, den följande:

Betrakta som det främsta målet att återupprätta partiets fullständiga laglighet, samt återfå våra lokaler, tidningar osv. För att uppnå detta ska vi stödja oss på de ärliga element som inte vill ha en antikommunistisk kamp och samtidigt utnyttja hotet, dvs använda den enorma styrka vi har i

---

[50] Den förre var kommunist och den senare socialist; de ledde undertryckandet av Francos revolt i Cartagena (14 mars 1939). [Om upproret i Cartagena se även början PCE-manifestet nedan.]

[51] Pérez Salas blev i praktiken befälhavare för basen några dagar senare; han befriade de fängslade rebellerna och motsatte sig evakueringen av republikanska flyktingar med ett brittiskt fartyg.

[52] Överste som hade befäl över vissa enheter i den republikanska armén vid centrala fronten; han stödde Casado från början.

armén, för att sätta press på juntan, de lokala myndigheterna osv. Lägg fram problemet för massorna av arbetare och bönder, osv, osv.

Detta första mål skulle vi, *om inget nytt inträffar*, kunna uppnå på några dagar. Vi har redan normala förbindelser med Menéndez. Burillo[53] lovade oss i går att han inom tre dagar skulle återlämna allt som tagits ifrån partiet, ge oss bilar, fria passager, osv, osv. Idag tog vi kontakt med Miaja. Den största svårigheten kommer att uppstå i Madrid, men vi misströstar inte om att kunna lösa den. Allt detta om inga nya komplikationer tillkommer, vilket alltid är möjligt. I vilket fall som helst utnyttjar vi det andrum som dessa samtal ger oss för att omorganisera partiet och dess ledning för halvlegalitet och fullständig illegalitet.

Den andra delen av vår plan går ut på att störta juntan, men inte med våld, utan genom att skapa en stark opinionen mot den och samla ett antal framstående personer, militära och civila, från alla politiska partier, mot den. Jag kan inte ge er några fler detaljer just nu. Vi har en oväntad men mycket aktiv allierad i mannen i ”röret”.[54] Vi kan inte heller förutse hur detta praktiskt ska kunna förverkligas, vare sig det handlar om omorganisation, anpassning, bildande av en ny junta eller något annat. *Vad jag kan säga er är att vi inte under några omständigheter kommer att acceptera eller ansöka om att ingå i någon regeringsbildning.* Jag anser att det vore ett misstag, eftersom det idag är omöjlig att återgång till en folkfrontsformation.

Detta är vår politiska handlingsplan, och det är nödvändigt att ni känner till den för att ni utifrån utlandet ska kunna göra en korrekt bedömning av de förvirrande nyheter som kommer att nå er härifrån. *Tänk på att FAI-elementen står på juntans sida, men i syfte att genomföra antikommunistiskt uppror, och deras inställning kan tvinga oss att vidta försvarsåtgärder som vi är beredda på.*

I ett mer övergripande perspektiv kan situationen utvecklas på följande sätt:

1) Det mest troliga scenariot. Fienden inleder en offensiv, och en eller två fronter bryter samman. Om detta inträffar innan vi hunnit omorganisera landets politiska ledning, kommer det att uppstå panik och förvirring i hela landet, med början bland juntans medlemmar. Då ska vi med arméns stöd försöka upprätthålla en viss ordning i någon provins för att, om möjligt, möjliggöra en mer eller mindre ordnad evakuering av kadrer osv. (om vi har möjlighet).

2) Om offensiven försenas kan det inte uteslutas att vi kan åstadkomma en omorganisation av juntan, ett slut på den antikommunistiska kampanjen, partiets återgång till en period av intensivt lagligt politiskt arbete, återupprättandet av folkfronten, och så vidare och så vidare. Det är detta som vi arbetar för.

3) Den sista hypotesen (den minst troliga) är att det kommer att ske en genomgripande förändring i fraktionens bakre led, med Francos fall och bildandet av en ny makt som går med på ett vapenstillestånd eller att diskutera fredsvillkoren. I så fall skulle en ny och kanske den mest intressanta fasen av kriget inledas, och nya problem skulle uppstå som vi idag inte kan förutse särskilt väl. I vilket fall som helst måste ni från utlandet med alla medel intensifiera arbetet i de upproriska bakre leden, för att se om det går att förändra något i deras situation.

Vi, partiledningen, kommer att fortsätta att arbeta så länge som det finns minsta möjlighet till politiskt arbete, för att använda det för enheten, för kampen mot fascismen och för partiet.

Vänligen vidarebefordra detta brev till huset efter ni har läst det.

Alfredo

---

[53] Efter Casados statskupp fortsatte Burillo att arrestera kommunistiska militanter.

[54] Han syftar förmodligen på Julio Just, en republikansk parlamentsledamot, tidigare minister för offentliga arbeten, som fick sitt smeknamn för att han envist försvarade ett mycket kritiserat järnvägsprojekt som innefattade en lång tunnel.

Manifest från PCE:s centralkommitté den 18 mars 1939

Situationen i vårt land har under de senaste dagarna utvecklats på ett sådant sätt och förändrats så djupgående och i så snabb takt att kämparna vid fronten, arbetarna, bönderna och hela folket alla människor bakom fronten har gripits av häpnad och ångest och frågar sig själva: hur kunde allt detta hända och vad kommer att hända härnäst?

Varför har den nationella enhetsregeringen, som efter förlusten av Katalonien i Figueres hade fastställt tre villkor för en värdig och hedervärd fred, och som alla folkfrontens partier och organisationer, alla politiska personligheter och alla militära ledare förblev trogna in i det sista, brutits upp och upplösts? Varför har folkfronten, ryggraden i all vår kamp och aktivitet från den 16 februari till den 18 juli 1936, brutits upp och upplösts? Varför har folkets enhet förstörts, varför har man utlöst våldsamma förföljelser mot ett av folkfrontens partier, mot kommunistpartiet, som under hela kriget alltid har kämpat i frontlinjen med självuppoffring, självuppoffring och hjältemod utan motstycke?

Vem bär ansvaret för allt som har hänt, för allt detta utbredda kaos, för förvirringen, paniken och oenigheten, vem bär skulden för att vi inte närmar oss freden utan tvärtom bort från den?

Besteiros och överste Casados försvarsjunta och den press som stöder den – de övriga tidningarna har tvingats lägga ner – kommer varje dag med uttalanden och uppmaningar, men folket och armén litar inte på dem, eftersom de dömer efter handlingar och inte efter ord, och de börjar inse att juntans ord inte är något annat än förfalskning och bedrägeri, och att dess handlingar inte alls överensstämmer med folkets önskningar.

Vi kommunister säger sanningen till folket, och det vet att vi under hela revolutionen och hela kriget aldrig har lurat dem, utan har alltid stått på deras sida och kämpat för deras intressen, för Spaniens intressen, mot fascismen, mot de utländska inkräktarna och mot alla arbetarnas fiender.

De säger att kommunisterna har planerat att starta ett uppror mot republiken och att man därför måste förfölja dem. Men alla vet att detta är falskt. Det är sant att det har förekommit uppror, men de har inte provocerats fram av kommunisterna.

Det första var upproret i Cartagena natten mellan den 4 och 5 mars. Överste Casado gjorde falska uttalanden till pressen och hävdade att denna händelse hade utlösts av meningsskiljaktigheter mellan befälet för de väpnade styrkorna i Cartagena och Negríns regering. Andra spred ryktet att det skett ett kommunistiskt uppror. Nu vet alla att självaste guvernören i Murcia och till och med försvarsjuntan var medvetna om att det handlade om ett fascistiskt uppror, att upprorsmakarnas flagga och slagord var Francos utländska inkräktares flagga och slagord och att Cartagena-rebellerna vände sig till Franco för att få hjälp och att denne skickade rebellflottan med landstigningstrupper till dem. Men vilka bekämpade fascisterna i Cartagena? Kommunisterna. Vem krossade den fascistiska revolten i Cartagena? De trupper som var lojala med republiken, under befäl av den kommunistiske översten Rodríguez, befälhavare för den tappra 11:e divisionen, och Virgilio Llanos, en lojal socialist och anhängare av enhet. Det är den sanning som armén och folket måste känna till och redan känner till.

Det andra och allvarligaste upproret som ägde rum under dessa dagar var det som leddes av överste Casados och den grupp politiker som lovade honom sitt stöd. Detta faktum kan inte ignoreras genom några som helst undanflykter. Casado, Besteiro, Wenceslao Carrillo och vissa FAI-medlemmar, anarkister med ett mer eller mindre dunkelt förflutet och med en ganska tvivelaktig lojalitet gentemot den spanska nationen, gjorde uppror mot republikens lagliga regering, tvingade den att lämna det spanska territoriet och tog makten genom bedrägeri och våld. Kommunisterna har aldrig försökt eller ens tänkt på att uppvigla till uppror. Att

underblåsa ett uppror i ett så allvarligt ögonblick, när folket med vapen i hand kämpar mot fascismen och inkräktarna, är förräderi och ett brott. Att i detta ögonblick starta ett uppror innebär att bryta folkets enhet, och kommunisterna har aldrig gjort och kommer aldrig att göra något som strider mot enheten.

Varför har det i detta fall förekommit sammandrabbningar mellan republikanska trupper och strider i Madrid? Därför att ledarna för vissa enheter i Madrid, som tillhörde kommunistpartiet, förblev lojala mot regeringen för nationell enhet, precis som deras plikt krävde. Individerna i ”försvarsjuntan” skickade andra republikanska enheter, vilseledda av falska paroller, mot dessa ärliga och lojala spanska ledare och utlöste ett sorgligt inbördeskrig några kilometer från fronten, och fläckade sina ovärdiga mördares händer med spanjorers blod.

De provokatörer och äventyrare som talar om ett ”kommunistiskt uppror” vet mycket väl att om vi hade velat genomföra ett uppror, så hade vi haft tillräcklig styrka för att göra det och segra. Men alla förstår inte bara att det skulle ha varit ett svek, utan också att kommunistpartiet varken var eller kunde vara intresserat av att omvälva situationen och ta makten i ett läge som det nuvarande, eftersom det då måste ta på sig hela ansvaret för en situation som bara kan lösas genom enhet mellan alla krafter. Den som har förstört denna enhet har tagit på sig det enorma ansvaret för den fortsatta utvecklingen, och den dag är inte långt borta förrån folket kommer att ställa honom till svars för detta.

Den motbjudande och förtalande kampanjen mot kommunistpartiet, en kampanj som leds av sådana folkets fiender som trotskisterna och Hitlers, Francos och Mussolinis agenter, har pulveriserats av en verklighet och av fakta som alla känner till.

Vi har alltid velat ha en folkfront. Man säger att kommunisterna har velat och vill ta makten på egen hand och inte vill dela den med andra partier. Men vem är inte medveten om att vår politik alltid har byggt på att alla partier och alla antifascistiska organisationer i landet deltar i regeringen? *

När anarkisterna och en del socialister, som inte förstod vår kamps karaktär och situationen i Spanien, ville avsätta republikanerna från makten och förgöra dem, försvarade vi kommunister dem, precis som vi försvarade de spanska bönderna mot de banditer som hånade dem i ”anarko-kommunismens” namn. Vi krävde att det skulle upprättas en strikt ordning i hela landet och att den republikanska lagligheten skulle respekteras.

Och när vissa motsatte sig att representanter för CNT skulle ingå i regeringen, krävde vår kamrat Pasionaria i Cortes i oktober 1937, att anarkisternas skulle få delta i regeringen, och kommunistpartiet kämpade för detta och lyckades.

Och när framstående anarkistiska ledare vände sig till kommunistpartiets ledning och föreslog en allians för att driva bort socialistpartiet från makten, avvisade vi deras förslag.

Inget annat parti, förutom kommunistpartiet, har kämpat för att regeringen ska företräda alla partier, alla antifascistiska spanjorer.

De säger att vi kommunister inte är ett spanskt parti; de anklagar oss för att vara ett redskap för utlandet! Det är inte första gången vi hör sådan lögner. Detta förtal mot oss spreds av CEDA och Falangen. Vi kan inte ens berömma trotskisterna och fascisterna i ”juntan” för deras originalitet. I sin politik och i sin lögnaktiga förtalskampanj går de i fascismens fotspår. Men folket känner dem, precis som det känner till vårt arbete och våra män.

---

* [Detta remarkabla påstående kan vi inte låt bli att kommentera, för kommunisterna hade i praktiken under lång tid smutskastat, förföljt, mördat och utestängt socialistiska (antistalinistiska) meningsmotståndeare, däribland POUM och radikala anarkister som hela tiden kämpat mot Franco & Co. Se t ex artikeln Stalinisterna och POUM under inbördeskriget i Spanien av den katalanske historikern Pelai Pagès.]

Det känner José Díaz, en bagare från Sevilla, som har ägnat hela sitt liv åt arbetarklassen i kampen mot reaktion och fascism, för folkets enhet. Folket känner vår Pasionaria, dotter till en baskisk gruvarbetare, en levande symbol för de spanska kvinnorna, ett ideal för alla kvinnor i Spanien. Folket känner Modesto, Líster, Santiago Carrillo och många tusen av våra aktivister, alla barn av folket och outtröttliga kämpar för Spaniens självständighet.

Kommunistpartiet är för Spaniens självständighet. Vilket parti höjde fanan för Spaniens självständighet före något annat, vid en tidpunkt då många uttömde folkets krafter i meningslösa och farliga försök att tillämpa den marxistiska teorin? Spaniens kommunistiska parti. Mer än någon annan har kommunisterna utgjutit sitt blod för Spaniens självständighet. De har visat prov på oerhörd försakelse och självuppoffring. Man säger att man hittat ”mat” hos oss, i våra hem. Det är den mat som, som alla vet, har delats ut av den kvinnliga hjälpkommissionen, under ledning av vår Pasionaria, till industriarbetarna och hela folket.

De kallar oss utländska agenter. Men är det sant eller inte att förslaget om att inrätta försvarsjuntan lades fram vid ett möte med folkfrontskommittén – som avvisade det – av en utländsk fascist som alla känner till, troligen en agent från ett av de länder som har intresse av att splittra vår enhet? Och är inte Besteiro en agent för den engelska hemliga polisen, vilket nyligen har offentliggjorts av den mest ansedda utländska pressen? Och varför tog överste Casado, innan han gjorde sin brottsliga helomvändning, varje dag emot hemliga agenter från olika reaktionära utländska regeringar i sitt högkvarter? Och är inte de som inspirerar kampen mot kommunisterna, det vill säga trotskisterna, agenter för tyska Gestapo, som arbetar över hela världen för att splittra folkens enhet i den tyska och italienska fascismens intresse?

Utländska komplotter. Den sanning som folket måste känna till är att den konspiration som har lett till bildandet av försvarsjuntan initierades av utlänningar och utländska agenter, agenter för fascismen och de mest reaktionära delarna av den europeiska imperialistiska borgarklassen, som vill beröva Spanien dess frihet, dess oberoende och dess sociala landvinningar och som vill använda Spaniens söner som legosoldater i ett nytt krig, i den utländska imperialismens intresse.

Trotskisternas förkastliga och förtalande lögner, som angriper Sovjetunionen genom ”försvarsjuntan” och de provokatörer som står i deras tjänst, väcker hos vårt folk inget annat än förakt, indignation och avsky.

Sovjetunionen, den stora broderliga nationen, socialismens och frihetens land, har under hela kriget osjälviskt hjälpt oss, i vetskap om att vi kämpar för frihet och fred, vilket Sovjetunionen också gjorde. Världsproletariatets ledare, den store Stalin, förkunnade inför hela världen att det spanska folkets sak var hela den progressiva mänsklighetens sak. Den Kommunistiska internationalen är den enda internationella organisation som ständigt har hjälpt oss och därmed kämpat mot socialdemokratins oförståelse, vacklan och förräderier, samt försökt få alla proletärer, alla arbetande och alla fria och ärliga människor att förena sig för att hjälpa oss.

Våra kämpar vet hur osjälviskt och generöst Sovjetunionens stöd till det spanska folket var. [Våra flygare, våra stridsvagnsförare, folket i Madrid, som inte har glömt november 1936, vet detta. Det vet de spanska mödrarna vars barn i Sovjetunionen fann en kärlek och omtanke som man bara kan finna i ett andra hemland].[55] Och folket undrar därför: varför är det så här? Svaret är klart och enkelt.

Den trotskistiska förtalskampanjen. Casados revolt mot den nationella enhetsregeringen, som genomfördes med stöd av social-trotskisterna och FAI-provokatörerna, kränkningen av den revolutionära lagligheten, bildandet av försvarsjuntan, de våldsamma förföljelserna mot kommunistpartiet och folkets bästa kämpar, samt denna våg av avskyvärt förtal, med vars hjälp

[55] Struket av Togliatti

de vill lura och förgifta folket, har ett tydligt mål: Att med hjälp av bedrägeri och våld påtvinga folket ett slut på kriget, men inte ett slut som folket skulle ha önskat och hade kunnat få om inte folkets och arméns enhet hade brutits. Vad vill folket? Folket vill ha fred, och även vi kommunister vill ha fred, vilket vi öppet har förklarat. Men vilken fred behöver folket och kommunisterna? Den freden är underkastad tre villkor:

[... av alla utländska interventionstrupper;

för det andra: inre frihet, eftersom folket självt måste bestämma vilket styrelseskick som ska råda i Spanien i framtiden;

för det tredje: en garanti för att det inte kommer att förekomma någon förföljelse eller förtryck efter krigets slut och att alla spanjorer kommer att kunna arbeta i samförståndför en fredlig återuppbyggnad av vårt land.

Är det möjligt att uppnå den fred som hela folket strävar efter? Ja, vi har hävdat det ända fram till Casado-upproret och vi fortsätter att hävda det även nu utan minsta tvivel. Det skulle vara möjligt att uppnå denna fred, men vad skulle då behöva göras för att uppnå den?] [56]

1) Det skulle vara nödvändigt att grunda hela regeringspolitiken på styrkan och enheten i vår armé. Denna armé som även nu, trots förlusten av Katalonien, består av mer än sextio divisioner med åttahundra kanoner, stridsvagnar och flygvapen. Denna armé som fortfarande ingjuter respekt hos fienden ... skulle kunna och borde tvinga motståndaren till en rättvis och hedervärd fred, som det spanska folket behöver.

2) Det skulle vara nödvändigt, och det skulle inte kosta någonting, att upprätthålla hela folkets enhet, en enhet som varken utesluter republikanerna, anarkisterna eller kommunisterna. Enheten har alltid varit vår styrka, och bör fortsätta att vara det i kampen för fred, ty endast enheten har kunnat väcka fiendens respekt för oss. Att bryta denna enhet har oundvikligen lett hela landet in i förvirring, kaos och panik. Under sådana förhållanden är det absurt att förvänta sig att fienden ska gå med på att diskutera våra villkor.

3) Vi kommunister har alltid hävdat att det på det internationella politiska planet måste ske en vändning genom vilken de demokratiska länderna, inför de fascistiska diktaturernas våldsamma angrepp, slutligen skulle inse behovet av att ingripa beslutsamt mot dessa. Just detta sker nu, efter den tyska fascismens ockupation av Tjeckoslovakien. Vår politik, som har varit en politik för en nationell enhetsregering, har varit riktig, men det regeringsskifte som Casado genomfört berövar det spanska folket möjligheten att utnyttja den nya internationella situationen för att få nytt stöd i kampen för Spaniens självständighet och frihet.

Enheten garanterar oss segern. Om folkets enhet inom folkfronten och arméns enhet och styrka hade bevarats och om man hade lyckats utnyttja den nya internationella situationen, skulle en fred som kunde säkra självständighet och frihet ha varit säkerställd – en fred utan förtryck. Dessutom råder det ingen tvekan om att vi skulle ha kunnat rädda vissa av republikens sociala landvinningar, i böndernas och arbetarklassens intresse. Bönderna skulle inte ha ställts inför den nästan säkra utsikten till en triumfartad återkomst av de lokala makthavarna, och inte heller arbetarna inför en återgång till slaveri.

Besteiros, Wenceslao Carrillos och Casados junta har med stöd av FAI och de trotskistiska socialisterna gjort precis motsatsen till vad som behövdes. Den har förstört folkets enhet, förstört arméns enhet och orsakat ett inbördeskrig. Den har halshuggit armén, berövat den dess bästa befälhavare och dömt soldatmassorna till förvirring och demoralisering. Medan juntan talade om fred utan förtryck och utan förföljelser, började förföljelserna och förtrycket mot kommunistpartiet, kommunisterna förklarades fredlösa, våra hus plundrades och våra aktivister

[56] Borttaget av Togliatti.

greps och överlämnades till militärdomstolar, bara för att de hade förblivit den republikanska regimen trogna.

Juntan och dess allierade ... Allt detta innebär att försvarsjuntan inte har bildats för att uppnå en värdig och hedervärd fred, utan i ett annat syfte: att *överlämna det spanska folket till Franco, fascismen och de utländska inkräktare.* Det är vad juntans politik leder till, en politik värdig Judas.

För att möjliggöra detta perfida förräderi har juntan splittrat folket, desorganiserat armén och förföljt kommunistpartiet. Genom att döda kommunisterna tror den sig vinna Francos gunst. Men förföljelserna av kommunisterna är bara början på de blodiga förföljelser som förrädarna kommer att genomföra mot hela det spanska folket.

Det kommunistiska partiet fördömer indignerat denna avskyvärda skändlighet och uppmanar alla arbetare, alla bönder, alla yrkesmilitärer, milissoldater och hela folket att inte slösa någon tid, utan utnyttja varje tillfälle till att protestera mot detta förräderi för att återupprätta enheten och en verklig fredspolitik.

Vi vänder oss till de socialistiska arbetarna, till alla medlemmar i UGT, till de anarkistiska arbetarna och till alla medlemmar i CNT. Besteiro och Wenceslao Carrillo har överlämnat socialistpartiet till den kontrarevolutionära polisiära trotskismen; de leder det ärofulla parti som tillhörde Pablo Iglesias, González Peñas och Negrín längs Noskes blodiga väg. Nej! Socialistpartiets flagga får inte besudlas med arbetarnas blod, med kommunisternas blod. FAI:s och syndikalistpartiets provokatörer har ingen rätt att tala eller agera i de arbetande massornas namn inom CNT. De brottsliga mördare som utrotade kommunisterna för att forcera Spaniens portar och bana väg för Franco har ingenting att göra med det anarkistiska idealet. Arbetare och soldater i CNT! Ni som har kämpat tillsammans med oss i hundratals strider, som tillsammans med oss har utgjutit ert blod framför barackerna i La Montaña i Madrid i november 1936, i Teruel, i Aragonien och i Katalonien, låt inte den förbannelse som förföljde Kain, hans broders mördare, falla över era huvuden. Låt inte CNT bära det tragiska historiska ansvaret för att ha satt stopp för kriget genom förräderi, till förmån för några få ambitiösa och svekfulla militärer som står nära Besteiro, som alltid har varit en förrädare och en skurk och som har främjat Francos truppers triumfartade intåg i Madrid och Levante, avrättat revolutionärerna och arbetarna och sålt ut alla folkets erövringar till fascisterna.

Vi vänder oss till de lojala yrkesmilitärerna, som från krigets första dag haft vårt partis stöd och tillsammans med oss ingått en överenskommelse som är värd respekt och som de inte får bryta. Vi vänder oss till alla dem som under hela kriget i kommunistpartiet fann den organisation som förstod dem och som stödde alla ärliga vänner till folket och Spanien.

Det kommunistiska partiet har inte det minsta ansvar för de senaste händelserna. Efter att ha fått kännedom om bildandet av juntan föreslog vårt parti Negrín att man skulle sluta en överenskommelser för att rädda enheten. Juntan avvisade detta förslag. Vi föreslog då att ansluta oss till juntan, under förutsättning att förföljelserna upphörde och att en politik för enhet skulle återupptas. Kommunisterna i Madrid vände sig två gånger till juntan och föreslog att striderna skulle upphöra, men juntan, som accepterade förslaget, håller idag inte sitt ord. Vi har försökt rädda situationen på alla möjliga sätt.

Nu leder händelseutvecklingen till det slut som förutsågs i junta-ledningens beräkningar. Genom att förstöra folkets och arméns enhet medverkar dessa människor till en kapitulation inför Franco, och folket, som ville ha och kunde ha uppnått fred, kommer att underkuvas av fascismen och de utländska inkräktarna. De spanska kämparna kommer i stället för att återvända till sina hem tvingas stanna kvar i leden och kämpa för Mussolini och Hitler i det krig som dessa banditer kommer att utlösa mot Europas fria folk. Marken kommer att återlämnas till ägarna och arbetarna kommer att berövas alla sina landvinningar. Detta kommer att vara det

mest troliga resultatet av den verksamhet som bedrivs av Casado, Wenceslao Carrillo, trotskisterna och FAI, som har lurat CNT:s arbetarmassor och hela folket.

Vi står fortfarande fast vid vår kamp för Spaniens självständighet. Finns det fortfarande en möjlighet att undvika allt detta?

Vi förklarar att vi, tillsammans med alla som önskar det, om minsta möjlighet uppstår, kommer att stå redo att när som helst återupprätta folkets och arméns enhet och ingripa mot den utländska inkräktaren, mot fascismen och mot dess agenter på vårt territorium.

Vårt parti har inte upphört och kommer inte att upphöra att arbeta och kämpa i folkets och arméns led, och utnyttja alla möjligheter som uppenbarar sig.

Vi har kämpat och kommer att fortsätta kämpa för Spaniens självständighet och för freden. Men den dag då Franco och hans hantlangare gör sig redo att förvandla den spanska armén och det spanska folket till legosoldater i tjänst hos den tyska nationalsocialismen och den italienska fascismen i krig mot de andra fria folken i Europa, kommer vi att med all vår kraft försöka förhindra detta, och vår paroll kommer att vara: ”Nederlag för den spanska fascismen och dess väpnade styrkor”. Och för detta nederlag kommer vi att kämpa så länge som det finns minsta möjlighet.

Vi har kämpat och vi kommer att kämpa för republiken, för en frihetsregim och för en demokrati som gör det möjligt för det spanska folket att på fredlig väg lösa sina ekonomiska och politiska problem, jordbruksfrågan, problemet med Spaniens ekonomiska återhämtning och problemet med arbetarklassens och alla arbetares frigörelse.

Vi har kämpat och kommer att fortsätta kämpa för arbetarklassens och hela folkets enhet, för folkfronten. Vi vill ha enhet med det Socialistiska arbetarpartiet, som vi inte förväxlar med de trotskister som har gjort sig till överste Casados medbrottslingar. Vi vill ha enhet med de anarkistiska arbetarna; det kommer inte att dröja länge innan de övertygas om att den väg av förräderi som fascisterna och ”syndikalisterna” har försökt leda dem in på genom att ansluta sig till försvarsjuntan inte är och inte kan vara deras väg.

Enhetens, demokratins och fredens väg och folkfrontens fana förblir kommunistpartiets fana. Partiet kämpar och kommer att kämpa för den även under de nya förhållandena, eftersom dess förtroende för arbetarklassens och Spaniens framtid är orubbligt.

Ned med Spaniens förrädare, fascismens medbrottslingar och agenter!
Länge leve Spaniens självständighet!
Länge leve folkets enhet!
Länge leve folkfronten!
Länge leve Spaniens kommunistiska parti, arbetarklassens och det spanska folkets heroiska och osjälviska förtrupp!

Spaniens kommunistiska partis centralkommitté.[57]

[57] Raderade en parentes där det stod: ”sektion av Kommunistiska Internationalen”.

Rapport den 21 maj 1939

[I denna rapport, som skrevs efter inbördeskriget var slut, försöker Togliatti göra en balansräkning och redovisa de faktorer som han anser blev avgörande för Francos seger. Han kritiserar i stort sett alla andra politiska riktningar, men lägger också vikt vid att PCE förlorat folkets stöd på grund av en katastrofal militär strategi och genom att använda metoder som gjort många till fiender i stället för vänner. Det gäller bl a många officerare som till en början hyste sympatier för PCE, men som på slutet förlorade hoppet om seger och istället såg PCE som det största hindret för fred.

Den som är intresserad att läsa denna viktiga rapport på originalspråket (italienska), hittar den här: Palmiro Togliatti al Comitato Esecutivo dell'Internazionale Comunista 21 maggio 1939.

Givetvis är Togliattis rapport en partsinlaga som det finns anledning till att syna närmare. En intressant och utförlig kommentar görs av Burnett Bolloten i Spanska inbördeskriget: Revolution och kontrarevolution, kapitel 65 "Jakten på syndabockar".

Strikt konfidentiellt

De svårigheter som det spanska partiets motstånds- och enhetspolitik stötte på ökade och förvärrades framför allt efter kapitulationen i München, generalstrejken och folkfrontens sammanbrott i Frankrike.[58] Följande information och observationer avser perioden mellan dessa händelser och krigsslutet. Om rapporten har en karaktär som kan framstå som alltför beskrivande, så beror det på behovet av att tillhandahålla så mycket material som möjligt om händelser som rör en period av kriget om vilken jag hittills inte har kunnat skicka er någon information.

I. Den politiska situationen i Spanien efter kapitulationen i München

Den kamp som fördes av kapitulanterna, förrädarna och fiendens agenter för att bryta upp folkfronten och bekämpa det kommunistiska partiet. Före Münchenavtalet och upplösningen av folkfronten i Frankrike hade det varit relativt enkelt för kommunistpartiet att sätta stopp för fiendens intriger och uppenbara försök att splittra folkfronten och därmed bryta regeringens och folkets motstånd. I mars 1938, när president Azaña, i samförstånd med de franska och brittiska ambassadörerna och med stöd av Prieto, tog upp frågan om kapitulation, kämpade partiet mot detta i tillsammans med ledningen för socialistpartiet, CNT och vissa republikanska element, vilket gjorde det möjligt att snabbt få situationen under kontroll genom en direkt uppmaning till massorna. I juni 1938 omintetgjordes kapitulanternas upprepade försök att störta folkfrontsregeringen ganska snabbt genom en folkomröstning till förmån för regeringen som organiserades i armén av kommunistpartiet och PSUC, med medverkan av nästan alla officerare och kommissarier. I augusti 1938 löstes snabbt den kris som de katalanska nationalisterna och en del republikaner hade orsakat (motstånd mot dekreten om att koncentrera hela krigsindustrin i statens händer etc.), helt enkelt genom att hota med en appell till massorna. Från september 1938 förvärrades situationen avsevärt, då kapitulanterna, förrädarna och fiendens

---

[58] ["Kapitulationen i München" syftar på *Münchenöverenskommelsen* som ingicks 30 september 1938. Den innebar Tjeckoslovakien tvingades avträda Sudetlandet till Tyskland. I mars 1939 tågade sedan tyskarna in i Tjeckoslovakien och annekterade Tjeckien, medan Slovakien blev en satellitstat.
Under 1937-38 genomgick den franska folkfronten stora motsättningar. Den första Léon Blum-regeringen tvingades avgå i juni 1937 (på frågan om spanska inbördeskriget), men återkom kortvarigt mars-april 1938. Därefter (fram till världskriget) styrdes Frankrike av Radikala partiet, som bl a utsatte generalstrejken i november 1938 för våldsamt förtryck.]

agenter lyckats samordna sina aktioner och i slutskedet bilda ett enda block riktat mot kommunisterna och besjälat av den enda önskan att få slut på kriget genom att kapitulera.

Sedan augusti hade den Iberiska anarkistiska federationen (FAI) utarbetat och i landet spridit ett memorandum som redan innehöll nästan alla delar av en plattform för en antikommunistisk blockbildning för kapitulanter och förrädare. Detta memorandum, som troligen var ett kollektivt arbete av anarkister (Juan López, etc.), socialister (Araquistáin, etc.), republikaner (Albornoz) och yrkesmilitärer (Asensio) m fl, krävde en radikal förändring av krigspolitiken, med ”utrensning” av kommunisterna ur armén och statsapparaten, vilka man anklagade för att vara ansvariga (genom de militära rådgivarna) för arméns misslyckanden och krigets fortsättning. Den tog kraftigt ställning mot politiken för nationell enhet och mot Negrín, krävde regeringsskifte, avskaffande av krigskommissariatet, omorganisering av arméledningen med yrkesofficerare som misstänktes ha förbindelser med fienden osv. Det var ungefär på grundval av de punkter som utvecklades i denna plattform som samarbetet inleddes mellan alla element som drevs både av kapitalets vilja och av hatet mot kommunistpartiet. Många element ingrep för att förstärka denna blockbildning och ge liv åt och organisera ett undergrävande arbete.

Ur ideologisk synvinkel spelade trotskismen, som hade kopplingar till extremisterna och de anarkistiska provokatörerna, en huvudroll. Element från POUM trängde in i socialistpartiet (PSOE), de anarkistiska organisationerna (CNT och FAI), fackföreningarna (UGT), de republikanska partierna och till och med ungdomsorganisationen (JSU) och kämpade i dessa organisationer mot enheten, mot folkfronten och mot kommunistpartiet. På senare tid ändrade den trotskistiska agitationen innehåll: man övergav den pseudorevolutionära demagogin och anklagade kommunistpartiet för att vara det enda hindret för att sluta fred. Samtidigt avslöjar arresteringarna att banden mellan den illegala trotskistiska organisationen och Falangen stärktes.

Ur politisk och organisatorisk synvinkel spelade frimureriet en mycket viktig roll. Officiellt stödde frimureriet Negríns regering (resolution antagen av Spaniens Grand Orient i december). I själva verket verkade frimurarorganisationen för att sprida nederlagsstämning och splittra folkfronten. Frimurarceller var aktiva i armén och i hela statsapparaten. Polisen var nästan helt i frimurarnas händer. Yrkesofficerarna, inklusive KP-medlemmarna, var till övervägande del frimurare. Frimurarlänkarna sträckte sig från den republikanska vänstern till socialistpartiet och CNT:s ledande kadrer och trängde djupt in i UGT i Katalonien, i PSUC och till och med i kommunistpartiet. Frimurarnas starka band förklarar den tvetydiga hållningen och förräderiet hos många kommunistiska officerare och statstjänstemän. Barceló, Bueno och Ortega, de tre befälhavarna för centrumfronten, som med sin passivitet och tvekan hjälpte Casado att genomföra sin statskupp, var alla tre frimurare. Frimurare var Camacho och Alonso, chefer för flygvapnet, som ställde sig på Casados sida under upprorets första timmar. Frimurare var Cuevas, polischefen, som trots partiets instruktioner, påtryckningar och anmaningar lät partiets och folkfrontens fiender ta kontroll över polisstyrkorna i den centrala zonen. Och så vidare, och så vidare.

I fackföreningarna (UGT) och i socialistpartiet var det främst Largo Caballero och hans vapendragare som spelade rollen som splittrare och som under november-december dessutom under en tid lyckades provocera fram splittring av några enade ungdomsorganisationer.

Kampen mot Negrínregeringen, mot folkfronten och mot kommunistpartiet var dessutom i stor utsträckning inspirerad och styrd från utlandet. Ur den synvinkeln förekom ett mer eller mindre direkt samarbete mellan fascismens agenter, de franska och brittiska regeringarnas agenter, SAIs [Socialistiska arbetarinternationalens] agenter och spioner av alla de slag. Det sätt på vilket detta demoraliserande och defaitistiska inflytande från utlandet utövades i Spanien var mycket skiftande. Framför allt: *a)* de spanska diplomatiska och konsulära agenterna utomlands, nästan alla oönskade element som utomlands bedrev propaganda mot republiken och i Spanien

underblåste nederlagsstämningar och intriger*; b)* de andra ländernas diplomatiska och konsulära agenter samt militärattachéer i Spanien; *c)* Largo Caballero och hans vänner, ständigt på resa till England och Frankrike; *d)* de republikanska ”emigranterna” i Frankrike (M. Domingo, Albornoz, vissa av de republikanska ”emigranterna” i Frankrike); *e)* SAIs män, vars varje resa till Spanien följdes av försämringar av våra relationer med socialistpartiet, vilket även skedde efter varje utlandsvistelse för PSOE:s ledare. I slutet av december kom Fritz Adler till Barcelona, och hans långa samtal med Negrín omgärdades av den största mystik. Den roll som Zyromski[59] spelade under sina mycket frekventa resor till Spanien är tämligen oklar; *f)* Frimurarna och de franska ”demokraterna”. De franska parlamentariker som befann sig i Spanien under den katalanska offensivens första period spelade en ganska olycksbådande roll. Efter ett högtidligt mottagande i det katalanska parlamentet förklarade delegationens ledare under stor uppståndelse att republiken ”om några dagar och kanske om några timmar” skulle få materiellt stöd från Frankrike (med andra ord vapen). Det var en grov provokation, som ledde till en ännu större demoralisering av folket, när det visade sig att den franska regeringen inte hade någon som helst avsikt att hjälpa oss.

Den sång som dessa förrädare sjöng för den spanska ledningen var alltid densamma: er isolering i Europa beror på kommunisternas närvaro vid makten och på er armés och er regims karaktär.

I själva verket måste det sägas att det, enligt våra uppgifter, tvärtom var så att Morrison och Attlee, ledare för labourpartiet, vid två tillfällen förklarade för Caballero, som tog upp frågan om med att få bort kommunisterna från makten, att detta inte skulle ändra Chamberlains politik gentemot Spanien.

Jag anser att intensiteten och omfattningen av detta undergrävande arbete från kapitulanterna, förrädarna och alla andra motståndare till motståndspolitiken, som i folkmassornas trötthet fann en gynnsam grogrund att utnyttja, är det mest karakteristiska inslaget i den spanska situationen efter München. Det är där som man måste söka huvudorsaken till svagheterna och bristerna i regeringens agerande under denna period, och till den gradvisa försvagningen av folkfrontens enhetliga agerande och den risk för isolering som allt allvarligare hotade vårt parti.

Svagheter och luckor i Negrín-regeringens verksamhet. Negríns andra regering var utan tvekan den som samarbetade närmast med kommunistpartiet, och den accepterade och genomförde partiets förslag i större utsträckning och snabbare än någon annan. Till dess förtjänster hör utformningen av de ”13 punkterna”, som på ett avgörande sätt bidrog till att stärka folkets enhet i ett mycket allvarligt skede av kriget; den agitation som Negrín personligen ledde mot kapitulanterna och förrädarna och för en motståndspolitik, vilket gav honom en enorm popularitet i armén och bland folket; försvaret av den spanska republikens intressen på den internationella arenan, som leddes med kraft och skicklighet av Negrín och del Vayo vid de olika Genève-mötena; upphävande av Prietos krigspolitik i den riktning som vårt parti krävde [skapandet av reserver, upphävandet av de dumma bestämmelser som hindrade milisernas militära kadrer att nå högre grader än major, en rättvis politik med belöningar och straff, maximal förstärkning av partiets positioner i armén, omvärdering av krigskommissariatet, uppförande av vissa befästa linjer osv];[60] förbättring av relationerna med CNT-ledningen, som tvingades till regeringssamarbete och till att nästan helt överge anarkismens gamla politiska ståndpunkter etc.

Men regeringen hade en helt del svagheter. Den saknade program för omedelbara åtgärder och var inte enhetlig, eftersom varje parti genom sina ministrar försökte försvara och förverkliga sina egna åsikter och värna om sina särintressen, sina ”positioner”. Det gemensamma elementet

[59] Fransk socialistisk parlamentsledamot.
[60] Det som står inom [ ] var struket av Togliatti.

(viljan och den gemensamma beslutsamheten att vinna kriget) försvann alltför ofta, kvävt av strider mellan partier och individer. Dessutom förstärktes tendensen hos alla ministrar att bilda en gemensam front mot rådets ordförande i takt med att republikens situation förvärrades. Negríns ständiga strävan var, med rätta, att upprätthålla och utvidga folkets enhet och följaktligen också den egna regeringens enhet och grundval. Men i den speciella politiska situation som rådde i Spanien under hela kriget, utan demokratiska folkomröstningar, innebar regeringschefens och hans politiks ökade popularitet ännu inte för Negrín någon lösning på de politiska svårigheter han stötte på, på grund av oenigheten mellan partierna och den växande fientligheten från en stor del av de republikanska, socialistiska och anarkistiska ledarna och från en del av yrkesmilitärerna. Kommunistpartiet var det enda parti som lojalt stödde Negrín. Alla andra partier förklarade offentligt att de stödde honom och hans motståndspolitik, men i verkligheten gav de honom inget avgörande stöd som kunde hjälpa honom att övervinna kapitulanternas intriger och snabbt lösa krigets olika problem. Tvärtom tog en del av deras kadrer aktiv del i dessa intriger och skapade ständiga svårigheter för Negrín. Detta gäller framför allt socialistpartiet, vars ledning, som till största delen var knuten till Prieto, och i vilken Besteiro och några caballerister hade trängt in och som drevs av en allt större fientlighet mot kommunistpartiet, kan sägas ha bidragit mest till att lamslå den andra Negrín-regeringens verksamhet. Ledningen för vårt parti strävade alltid efter att uppmuntra Negrín att övervinna svårigheterna genom att ta ledningen för sitt parti i egna händer och samarbeta närmare med fackföreningarna i UGT (där han kunde finna mycket mer stöd än i PSOE) och med folkfronten; men Negrín, som hade en intellektuellt bakgrund och inte hade deltagit aktivt i sitt partis liv, accepterade aldrig att följa den vägen. Han var därför hänvisad till att lösa problem genom att ständigt göra eftergifter till de olika partierna och politikerna, samma personer som han visste var hans fiender och försvarade felaktiga ståndpunkter. Därav bristen på handlingskraft i regeringens agerande, den enorma förseningen att genomdriva de beslut som var nödvändiga och som partiet krävde, samt att vitala frågor blev olösta och därmed också att det fattades många felaktiga beslut, resultat av en kompromiss mellan de korrekta kommunistiska förslagen och våra motståndares krav.

Till Negríns svagheter hör också hans arbetsstil, en odisciplinerad, skrytsam, oorganiserad och oordningsskapande intellektuell – samt hans privatliv, en bohem som inte saknade tecken på sedligt förfall (kvinnor).

I regeringens politik som helhet var de mest anmärkningsvärda svagheterna och felen, som fick de allvarligaste konsekvenserna under den aktuella perioden, huvudsakligen följande:

a) Sedan regeringssätet förflyttats till Barcelona försummades den centrala delen av landet.

Dess problem (jordbruks- och industriproduktion, leveranser, järnvägar, hamnar, organisering av bondemarknaden, osv.) togs upp och löstes med enorm fördröjning, och ibland t o m ignorerades. I den centrala zonen började statsapparaten undfly regeringens kontroll, och motståndspolitikens motståndare trängde ganska djupt in i dess inre. Den lokala polisen hamnade gradvis i händerna på Negríns socialistiska motståndare och fiender till kommunistpartiet. Inrikesministern (Paulino Gómez, en centristisk socialist) bedrev genom vissa guvernörer (det fanns bara fyra kommunistiska guvernörer) sin egen politik, som inte stämde överens med den officiella regeringspolitiken och senare till och med öppet motsade den. Medan Negrín var för ett omfattande agitationsarbete bland massorna, förbjöd inrikesministern partiets möten (folkfrontsmöten var tillåtna), för att hindra oss från att visa massorna krigets vitala problem. I allmänhet ledde regeringens frånvaro i den centrala zonen till att de lokala makthavarnas och tjänstemännens makt och arrogans ökade, och varje provins tenderade att bilda små stater under POUM-rättegången, som slutade utan något allvarligt fördömande, vilket eliminerade alla former av demokrati. Kommunistpartiet var den enda kraft som konsekvent, om än inte alltid framgångsrikt, bekämpade denna degenerering.

b) I kampen mot femtekolonnarna och trotskisterna inträffade en svaghetsperiod mellan augusti och oktober, som framför allt kännetecknades av den skandalösa utgången av POUM-rättegången, vilken slutade utan någon allvarlig fällande dom (högsta straff: 15 år). Vid detta tillfälle kunde man se det katastrofala agerandet från justitieminister González Peña, som hade fallit under trotskismens inflytande under sin resa till Mexiko, och från Paulino Gómez, som under rättegången förbjöd pressen att bedriva någon kampanj mot de trotskistiska förrädarna. Partiet bedrev sin agitation (med märkbar fördröjning) genom illegala publikationer och protesterade kraftfullt, vilket till och med ledde till inrikesministerns avgång. Negrín sade att han höll med oss om allt, men backade efter påtryckningar från socialistpartiet (som hotade att utlösa en kris), från SAI och alla slags skurkar. Hans ingripande kom mycket sent och var inte kraftfullt. Statsapparatens kamp mot trotskisterna och femtekolonnarna var ganska intensiv och bra i november, december och januari, men bara i Katalonien. Det enda upproret från den femte kolonnen under slaget om Katalonien var i Gerona, som bröt ut just när de italienska divisionerna gick in i staden. I den centrala zonen, å andra sidan, försummades kampen mot femte kolonnen, särskilt i Cartagena, Murcia, etc. [*]

c) När det gäller utrikespolitiken präglades Negrín av socialdemokratins fördomar och fel. Han förstod inte det nationella problemet, och även när han vidtog riktiga och nödvändiga åtgärder (centralisering av krigsindustrin och statsfinanserna i händerna på republikens regering, osv.), så skadade hans brist på taktkänsla och ibland hans brutalitet, tillsammans med hans tjänstemäns brist på taktkänsla och brutalitet, katalanernas nationella känslor. Man måste dock erkänna att han under påtryckningar från partiet rättade till många av sina misstag. Man får inte glömma att de bland ledarna i de borgerliga och småborgerliga katalanska partierna (Acció Catalana, Esquerra Republicana de Catalunya) kryllade av provokatörer, förrädare, fiendeagenter, element knutna till och manipulerade av de reaktionära grupperna inom den franska demokratin, spekulanter, statliga bedragare, tjuvar osv. Den nationella enhetsregeringens motståndspolitik mötte i denna miljö envetna motståndare, medan de sunda elementen i de katalanska partierna aldrig öppet och uppriktigt tog avstånd från de korrupta elementen och den femte kolonnen. I november och december lät Negrín i en anda av försoning ordna upp Generalitatets finansiella frågor och hade många direkta kontakter med Companys. Slutligen (i december 1938) gav han efter för partiets politbyrå, som krävde att förbindelserna mellan de två regeringarna (republikens och Generalitatets) skulle upprättas på ett organiskt och permanent sätt, och erbjöd Companys posten som vice ordförande i rådet, men denne avböjde, och när Esquerra inbjöds att göra det, vägrade det att återvända till regeringen. Trots allt var Negríns popularitet bland det katalanska folket nästan lika stor som i resten av Spanien.

d) När det gäller den ekonomiska politiken måste man framför allt klandra Negrín för att han i ledningen för landets ekonomiska liv (finans, krigsindustrin, förnödenheter och framför allt utrikeshandeln) tolererade närvaron av ett antal oönskade element som var illojala mot republikens sak, och ibland till och med tjuvar, spekulanter och sabotörer. Trots alla våra påtryckningar gick han aldrig med på att vi skulle anförtros poster av avgörande betydelse på detta område, uppenbarligen därför att alla (delar av borgarklassen, de franska och engelska regeringarna, republikens president, socialistpartiets ledning, anarkisterna) utövade mycket starka påtryckningar och hot för att förhindra att detta skulle ske. Det faktum att regeringens

[*] [Togliattis redogörelse för POUM-proocessen är lögnaktigt vinklad. Bortsett från dåtidens stalinister så är de inte många som skulle vara bereda att acceptera Togliatts version – flera av de inblandade har också i efterhand försökt distansera sig mot den historieskrivningen, t ex fransmannen Georges Soria – se t ex Stalinisterna och POUM under inbördeskriget i Spanien av Pelai Pagès (där finns även länkar till tidsdokument som rör POUM-processen) Att POUM-processen blev en stor besvikelse för kommunisterna berodde helt enkelt på att de "fakta" och vittnesmål som man åberopade för att bevisa anklagelserna, inte höll måttet. Om POUM-processen, se kap. 49 "POUM-rättegången" i Spanska inbördeskriget: Revolution och kontrarevolution av Burnett Bolloten,.]

ekonomiska politik aldrig var tydlig och kraftfull berodde på samma påtryckningar och samma tyranni från partiernas sida.

Personligen förespråkade presidenten en centraliserad styrning av hela det ekonomiska livet genom statsapparaten och ett fullständigt undertryckande av det privata initiativet. Samtidigt motsatte han sig att fackföreningarna skulle få en ledande roll i landets ekonomi och motsatte sig bestämt att det skulle inrättas regionala centra för ekonomisk förvaltning. Partiet – med undantag för böndernas problem, för vilka vi krävde garantier för en viss handelsfrihet, som regeringstjänstemännen helt ville avskaffa – var överens med Negrín, men de eftergifter han tvingades göra, dröjsmålet med att vidta nödvändiga åtgärder, oordningen och sabotaget vid genomförandet samt avsaknaden av kontroll över verkställandet av regeringsdekreten, särskilt i den centrala zonen, skapade en mycket svår situation, särskilt under de sista månaderna 1938. Försörjningssvårigheterna (verklig hungersnöd i Madrid, stort elände i Barcelona och de andra städerna, en normal situation och till och med överflöd bland bondebefolkningen i ett antal jordbruksregioner, såsom Albacete, Cuenca, Jaén, Valencia osv.) var inte bara resultatet av varubristen och blockaden, utan också av oordning och sabotage. De åtgärderna som ministerrådet godkände för att komma till rätta med denna situation (centralisering av distributionen och en kraftfull kamp mot spekulanterna) genomfördes inte. Situationen för krigsindustrin förbättrades å andra sidan i Katalonien från och med juli 1938 och började bli tillfredsställande under krigets sista månader, medan det i den centrala zonen fortsatte råda fullständig oordning. I oktober 1938 uppgick produktionen av artilleripatroner till 134.000 (tre gånger mer än i juni), och under de följande månaderna höll den sig på mer eller mindre samma nivå; detta resultat äventyrades i november av två sabotagehandlingar (brand), som gjorde att vi förlorade 90.000 kompletta patroner. Produktionen av gevär ökade från 300 till 600 i oktober, 450 i november och 1.000 i december, med en produktionskapacitet på 2.500. I slutet av 1938 uppgick produktionen av kulsprutor (centrala zonen) 15 eller färre, med en kapacitet på 50. Lagren av granater för luftvärnsartilleriet var helt otillräckliga och produktionen av dem kunde aldrig organiseras av tekniska skäl (brist på tändhattar). Tillverkningen och reparationen av kanoner började visa vissa resultat i november (4 kanoner byggda, 2 Oerlikon; 16 respektive 22 under förberedelse, och 10 pansarvärnskanoner). Produktion av 81 mm granatkastare: oktober 90, november 100, december 100. Pansarfordon: 45 under de sista fyra månaderna 1938, varav 10 i den centrala zonen. Dessa resultat berodde till stor del på de centraliseringsåtgärder som Negrín vidtog, på partiets arbete i verkstäderna och på det personliga arbetet av en rådgivare (M.) som arbetade i undersekretariatet för krigsmateriel.

e) När det gäller de militära frågorna, som kommer att behandlas separat, vill jag betona att man inte har lyckats lösa problemet med ledningen av flottan; trots att marinens stabschef vid regeringen var kommunist (Prados), trots de förslag som partiet lade fram för Negrín och som denne godtog, och trots de mest ihärdiga påstötningar, gjordes ingenting förrän i januari, och i januari var omorganisationen av flottans ledning otillräcklig. Flottans kommissariat förblev i händerna på en socialist (Bruno Alonso), en hårdnackad fiende till motståndspolitiken, en av dem som var huvudansvariga för flottans inaktivitet under hela kriget.

f) När det gäller inrikespolitiken måste man komma ihåg problemet med presscensuren, som länge låg i händerna på partiets fiender. Även på det området erkände Negrín att våra protester var berättigade och godtog en plan för att omorganisera censuren som partiet lade fram, men han genomförde den inte av rädsla för en brytning med socialistpartiets ledning.

Under november och december 1938 hotades Negrín-regeringens existens vid flera tillfällen. Den 14 november försökte Besteiro, med stöd av republikanerna och de katalanska nationalisterna och i hemlighet även socialistpartiets ledning, att utlösa en kris. Syftet, sades det, var att bilda en regering i enlighet med Frankrikes och Englands intentioner (ledning av de moderata republikanerna, dvs. kapitulanterna; eliminering av kommunisterna). I slutet av november och

början av december röstade vissa ministrar emot många av de förslag som Negrín lade fram i ministerrådet (inrättande av religionskommissariat, överföring av censuren till rådets presidium osv.). I slutet av december gjorde de katalanska nationalistpartierna ett nytt försök att framkalla en kris. I mitten av januari föreslog CNT en ombildning av regeringen för att inkludera Caballero och Besteiro. Alla dessa attacker avvisades, men de bidrog i hög grad till att lamslå regeringens verksamhet. Dessutom, och det är det allvarligaste, kan man säga att PSOE-ledningen under alla dessa månader höll Negrín-regeringen under ständigt hot om kris, genom att hota med att dra tillbaka sitt förtroende varje gång den fick intrycket att regeringen hade varit ”svag” gentemot kommunisterna; med andra ord, varje gång den till slut hade beslutat sig för att godta de åtgärder som krävdes för att få slut på farliga situationer, förbättra arméns situation, bekämpa femtekolonnen med större kraft, osv.

Åtminstone fram till mitten av januari upprätthöll Negrín inte bara lojala relationer med partiet, utan var också medveten om svagheterna och bristerna i sin regerings verksamhet och ansåg att orsaken till detta var ”partisystemet”. Detta fick honom att den 2 december 1938 lägga fram ett förslag om att bilda en nationell front där alla partier skulle upplösas. Han trodde att han så detta sätt skulle kunna regera utan att ständigt behöva ta hänsyn till de olika politiska gruppernas krav och påtryckningar. Tanken hade förmodligen framförts till honom av Rojo. Partiet avrådde honom från ett sådant initiativ, som inte skulle ge det resultat han hade hoppats på, utan i stället medföra en risk för en personlig diktatur. Vi uppmanade återigen Negrín att stärka sina band med folkfronten. Han lyssnade på oss och vände sig till folkfronten, bad den om ett mer beslutsamt stöd och så vidare. Han uppnådde vissa resultat, men inga avgörande. Till slut beslöt han att utlysa krigstillstånd (18 januari) och vidtog därmed en åtgärd som han hade tänkt på under ett och ett halvt år men som, eftersom den inte hade förberetts genom en utrensning av den militära apparaten, skulle få effekter som var raka motsatsen till dem han hade förväntat sig.

Kommunistpartiets kamp för enhet och motstånd. Partiledningen var fullt medveten om regeringsåtgärdernas otillräcklighet och den fara som den defaitistiska trenden utgjorde. Problemet med vilken taktik som skulle följas och vilka åtgärder som skulle vidtas var vårt dagliga bekymmer, eftersom det nästan varje dag uppstod någon ny konkret svårighet. Här följer en sammanfattning av de riktlinjer som styrde vår verksamhet:

1) Vi måste med alla medel sträva efter att utvidga och stärka våra band till massorna, trots alla slags hinder som läggs i vägen för vårt arbete, och detta för att kraftfullt bekämpa de symptom på utmattning som vi kunnat observera hos massorna, mot den defaitistiska strömningen och mot varje försök att isolera oss. Massornas utmattning berodde på objektiva svårigheter (dåligt försörjningsläge, arbetskraftsbrist på landsbygden, ständiga bombningar av städerna i inlandet, ökning av antalet döda och sårade, massor av flyktingar från de ockuperade områdena osv.), men också på den försummelse som statsapparaten och partierna hade utsatt dem för. Bristen på papper, särskilt i den centrala zonen, innebar att pressen blev en bristvara; det fanns hela provinser dit inga tidningar nådde, och där man inte ens läste de dagliga bulletinerna om militära operationer. Kommunerna (som hela tiden under kriget) fungerade dåligt, och tjänstemännen inom staten och fackföreningarna (caballeristerna, men i stor utsträckning också de övriga) intog en oacceptabel hållning gentemot massorna, en blandning av oförståelse och byråkratisk brutalitet. I stället för att lösa situationens svårigheter skyllde man alltid på situationen, ignorerade just dessa massors behov och förvärrade till och med situationen med åtgärder som bara kunde ha inspirerats av sabotörer (typiska exempel: Madrids stadsfullmäktiges beslut att förbjuda madridborna att bege sig till de närliggande fälten för att samla ved för uppvärmning och bönderna att gå till staden för att sälja sina produkter, det allmänna motståndet mot att sätta in kvinnor i produktionsapparaten, osv.). För arbetarna var försörjningen det allvarligaste problemet: arbetarna, särskilt i Madrid, gick hungriga. Den dåliga försörjnings-

situationen var den omedelbara orsaken till kvinnodemonstrationerna i Madrid i slutet av december 1938, där man krävde mjölk till barnen, samt till strejken i Alcoy. Den femte kolonnen deltog aktivt i förberedelserna för dessa två demonstrationer. På landsbygden var bönderna missnöjda eftersom de hindrades från att sälja jordbruksprodukterna direkt, eftersom de statliga priserna var mycket låga och de hade inte några möjligheter att skaffa sig industriprodukter. Dessutom utövade den kollektivistiska regimen, som fortfarande var mycket utbredd, tryck på bönderna, vilka i många fall skulle ha velat äga jorden själva men inte kunde det; många jordbrukskollektiv förvaltades på ett byråkratiskt sätt av fackföreningarna, utan någon medverkan från massorna.

Den linje som politbyrån [PB] angav för partiet gick ut på att sträva efter att lösa alla frågor som berörde massorna med deras direkta deltagande, samt stimulera och organisera verksamheten inom folkfrontens och de kommunala myndigheterna lokala kommittéer. Vi krävde att partikommittéerna överallt skulle sätta de ekonomiska problemen på dagordningen för sitt arbete. Vi insisterade framför allt på behovet av stora folkliga sammankomster, församlingar och möten, samt på behovet av att på lokal nivå organisera väggtidningar och radiosändningar. Resultaten blev ganska anmärkningsvärda, särskilt i vissa provinser (i Cuenca, i Valencia, tack vare det intelligenta massarbete som leddes av den kommunistiske guvernören, i Jaén, i Albacete).

I oktober, efter centralkommitténs möte i Barcelona, beslöt vi att avskaffa den defaitistiska och enhetsfientliga kampanjen med hjälp av en stor partikampanj ”för enhet”, i form av stora massmöten, från provinshuvudstäderna till de minsta byarna, på partiets initiativ och där det var möjligt med deltagande av folkfrontens organisationer och åtminstone socialistpartiet. Kampanjen inleddes med imponerande demonstrationer i Madrid (Uribes tal, svagt, starkt kritiserat av Pepe och mig) och i Albacete (bondemassmöte). På nationell nivå hade folkfronten inte gått med på att delta i denna kampanj, och det hade inte heller socialistpartiet, men på lokal nivå mobiliserade vi inte bara partiets massor, utan även partilösa och från andra partier och i många fall folkfrontens kommittéer och de lokala myndigheterna. Denna kampanj fortsatte under november, december och januari, i samband med förberedelserna inför partikonferensen. Partiets politiska isolering avvärjdes framför allt på detta sätt.

Man får dock inte glömma att förbindelserna med massorna, särskilt på landsbygden, alltid var en av partiets svagaste punkter. Enstaka kontakter (möten, kampanjer) ansågs vara tillräckliga och tillfredsställande. Partiets inflytande och anseende konkretiserades inte organisatoriskt, eller bara i mycket begränsad omfattning. På partiets möten rådde alltid entusiasm, men det var alltid samma människor som var närvarande: de kommunistiska aktivisterna. Ansträngningarna för att nå ut till de partilösa massorna var begränsade (i Madrid fanns en välfungerande organisation med stadsdelskommittéer; även kvinnoorganisationen utvecklades avsevärt, men alltid med en sekteristisk stämpel). På landsbygden hade partiavdelningarna karaktären av en socialdemokratisk organisation med mycket liten aktivitet: två eller tre mer eller mindre aktiva ledare och en massa medlemmar med osystematisk aktivitet, begränsad till sporadiskt deltagande i någon enstaka församling. I städerna gick det bättre, men i huvudstaden Madrid var partiet, trots ledarnas stolthet, mycket avskilt från massorna, mycket sekteristiskt, och det fanns en mycket stark tendens till byråkratisering (i maj 1938 hade provinskommittén 400 avlönade tjänstemän). Många kadrer i Madridorganisationen levde inte längre massornas liv och visade tecken på korruption.

2) Partiet gjorde allt i sin makt för att förhindra att folkfronten splittrades eller försvagades och för att upprätthålla och stärka relationerna med socialistpartiet. Så här ser läget ut på detta område:

a) Påtaglig försämring av relationerna med socialistpartiets ledning. Under flera månader vägrade denna systematiskt att sammankalla sambandskommittén. Kontakterna med den socialistiska ledningen reducerades till relationer med socialistpartiets sekreterare (Lamoneda). Vid det senaste mötet med dess nationella kommitté (augusti 1938) hade den enhetsinriktade tendensen segrat över dem som krävde en brytning med kommunistpartiet, men enhetsmotståndare (Lucio Martínez, en av ledarna för de spanska frimurarna), reformister (Besteiro) och caballerister hade kommit in i ledningen. Detta, som motiverades med att ”försvara socialistpartiets enhet”, ledde till en långvarig förlamning av förbindelserna med oss och till den nya ledningens fientlighet mot Negrín, mot vilken Prietos och Caballeros anhängare bildade en gemensam front. Kommunistpartiets PB försökte med alla medel att lösa denna situation, men lyckades inte uppnå några definitiva resultat. I oktober beslutade man att revidera och förnya de två partiernas gemensamma handlingsprogram, men detta fullföljdes inte. Det bästa vi sporadiskt kunde åstadkomma var en viss avspänning i relationerna mellan de två ledningarna, men aldrig något verkligt samarbete. I november förvärrades relationerna till bristningsgränsen på grund av vår attack mot Besteiro, som var helt berättigad och absolut nödvändig; i december på grund av avsättningen av den socialistiske kommissarien i Madrid, Piñuelas, vilket beslutats av Negrín, men som enligt socialisterna hade framprovocerats av Jesús Hernández. Till allt detta kom krisen i JSU, som orsakades av caballeristerna och trotskisternas splittringsmanövrer. Den socialistiske sekreteraren Lamoneda spelade en ganska skum roll i denna kris genom att organisera grupper av unga ”socialister” inom JSU, vilket var liktydigt med att förbereda en splittring. Ända in i det sista lyckades vi inte komma överens med socialistpartiet om JSU-frågan, eftersom vi ställdes inför krav som vi inte kunde acceptera (inrätta en ny ”paritär” ledning, med en överenskommelse mellan de två partiledningarna). Det faktum att man vid krigsslutet inte hade utarbetat något gemensamt politiskt dokument, utan endast korta kommunikéer utan konkret politiskt innehåll, är det tydligaste beviset på våra dåliga relationer med socialistpartiet. På gräsrotsnivå varierade situationen mellan olika provinser och förändrades, kan man säga, varje vecka, beroende på de resor som företogs de defaitistiska och kapitulationsinriktade elementen (Caballero, Carrillo, Llopis, Zabalza, osv.), vilka färdades från provins till provins för att riva upp det vi hade byggt upp. Trots allt fanns det på gräsrotsnivå mycket långa perioder av intensiv gemensam verksamhet (till exempel i Valencia), och på det hela taget var relationerna med de socialistiska massorna, med undantag för i Madrid, inte dåliga. I Madrid hade de två partierna inga direkta relationer. Som villkor för att upprätta permanenta förbindelser krävde de socialistiska ledarna i Madrid ett uttalande från kommunisterna där de tog avstånd från all kritik av Caballero, Prieto etc., dvs. ta avstånd från partiets hela politiska linje. Det förekom sporadiska kontakter och en del samarbete på gräsrotsnivå.

b) Våra dåliga relationer med socialistpartiet bidrog till att lamslå folkfronten, som aldrig hade varit särskilt aktiv. Folkfrontens nationella kommitté sammanträdde ofta för att diskutera oväsentliga frågor (avskedande av en viss tjänsteman i en provins, anklagelser mot en viss kommunistisk militär för våld mot en medlem av ett annat parti, osv., osv.). Man lyckades aldrig regelbundet ta itu med allvarliga problem, såsom det stöd som skulle ges till regeringen på det militära, ekonomiska och andra områden. Under den perioden lyckades vi varken få till stånd masskampanjer i nationell skala eller sända delegationer till fronten. Vi uppnådde dock, och det var mycket viktigt, att den nationella folkfronten inte öppet tog ställning mot regeringen, trots upprepade försök i denna riktning av republikanerna i IR och anarkisterna i FAI. I början av januari började folkfrontens nationella kommitté studera försörjningsproblemet, och de förslag som utarbetades var bra, men frontens sammanbrott gjorde det omöjligt att fortsätta detta arbete. I provinserna var däremot folkfronts-kommittéerna aktiva och hade en tendens att ta på sig regeringsfunktioner, vilket partiet ogillade, eftersom det innebar att återfalla i lokalpatriotism och oordning. Exempel på mycket givande och positiv verksamhet

från de lokala folkfrontskommittéerna förekom där vårt parti lyckades samarbeta med socialisterna.

Men där vårt parti var isolerat blev folkfrontskommittéerna centra för kamp mot partiet och grogrund för nederlagsstämning. Så var det i Madrid, där folkfrontskommittén, som bildats efter stora ansträngningar från vårt parti, började med att försöka försvara ett agerande oberoende av kommunistpartiet och alltid präglades av en antikommunistisk anda.

c) Det mest fientliga av de republikanska partierna var Republikanska vänstern [IR] (som stod under inflytande av republikens president). Med Republikanska unionen [UR] gick det lite bättre (dess ledare Martínez Barrio förblev lojal ända fram till förlusten av Katalonien). IR inledde i oktober en kampanj för att bygga upp en ny bas på landsbygden och dra nytta av böndernas missnöje med kollektivismen och avsaknaden av en fri marknad. Det hade viss framgång i Toledo. Samtidigt som det fortfarande var kvar i folkfronten gjorde det anspråk på makten genom att utesluta alla andra partier (paroll: ”Republiken för de republikanska partierna”). De direkta förbindelserna mellan de republikanska partiernas ledningar och vårt parti var mycket svaga. Trots mina påstötningar försummade PB-medlemmarna alltid detta problem.

d) UGT:s fackföreningar och deras nationella ledning visade sig vara det bästa stödet för vår enhetspolitik, och om partiet hade fungerat bättre skulle de ha varit ett ännu starkare och effektivare stöd. Vid varje möte i sin nationella kommitté behandlade UGT alla konkreta problem som rörde kriget och regeringens politik och formulerade sina förslag. Från början av 1938 segrade vår ståndpunkt i nästan alla frågor. Vår minoritet, som stöddes av en liten grupp socialister (Amaro del Rosal, Pretel, Llanos och till och med Edmundo Domínguez), var i själva verket den grupp som inspirerade UGT:s politik. Caballeristerna var isolerade. Defaitisternas intriger lyckades inte ändra på detta, och UGT:s centrala ledning fungerade relativt väl även i kaoset i Figueres (särskilt tack vare Amaro del Rosal). Problemet var att ledarna i federationerna och fackföreningssektionerna inte omsatte UGT:s riktiga linje i praktiken på ett sammanhängande och energiskt sätt. När det gäller gräsrotsverksamheten var fackföreningarna ganska inaktiva, och våra kamrater, som hade kunnat sätta igång dem, lyckades bara göra det på några enstaka orter (Valencia) och endast sporadiskt. Allmänna församlingar var sällsynta. Den fackliga demokratin, som tillämpades på ett mycket relativt sätt, gjorde att det i fackföreningarnas ledningar fanns ett visst antal oönskade element, caballerister och defaitister, som bedrev en politik som skiljde sig från den som fastställts av nationella kommittén, saboterade produktionen i stället för att stödja den, främjade särintressen och egoism bland arbetarna på varje arbetsplats och satte detta före allmänintresset, hindrade kvinnornas tillträde till produktionsapparaten osv. Situationen skulle ha förändrats om vi hade kunnat avsätta caballeristerna från ledningen för de tre största arbetarfederationerna – metallarbetarna, transportarbetarna och jordbrukarna – men det var inte möjligt, eftersom Prieto-socialisterna inte ville samarbeta med oss i den riktningen. Jordbruksförbundet, som var ett fäste för en caballerista-anhängare (Zabalza), bidrog med sin felaktiga kollektivistiska och ”caciquistiska” politik till att demoralisera bönderna. Inom förbundet fanns det ingen form av demokrati, och sedan 1936 var medlemmarna berövade rösträtten.

CNT:s fackföreningar var aktivare på gräsrotsnivå än UGT:s och visade större intresse för massornas behov. Deras nationella ledning undergrävdes av en dold inre kamp mellan anhängarna av motståndspolitiken, av en uppriktig tillämpning av enhetspakten med UGT, av stöd till regeringen och överenskommelse med oss (Vázquez, Horacio Prieto) och motståndarna till enhet (den regionala ledningen i Katalonien, Oliver, Montseny, López). För att neutralisera och förstöra Vázquez-gruppens arbete, började FAI:s nationella ledning införa fientliga element i gräsrotsorganisationen, vilket ledde till att de riktlinjer som godkänts av ledningen, och som i stort sett var godtagbara, inte tillämpades. Tyvärr hade vårt parti ingen

möjlighet att påverka de anarkistiska fackföreningarna inifrån, eftersom instruktionerna om att arbeta inom dessa fackföreningar aldrig tillämpades på något sätt, och Vázquez-gruppen ville aldrig knyta sig till oss av rädsla för att anklagas för att fungera som kommunismens agent.

Partiets kampanj för facklig enhet inleddes sent och under lång tid drev partiet den på egen hand, med stöd endast av den starka enhetsströmningen på gräsrotsnivå (vissa lokala sektioner började samarbeta), men motarbetades av båda ledningarna (UGT och CNT). Trots detta togs ett stort steg framåt mot enhet i januari, då UGT:s och CNT:s ledningar träffades för att diskutera krigets problem och ge de båda organisationerna en gemensam inriktning. Vi kunde inte dra konsekvenserna av dessa handlingar, verkliga förstadier till en sammanslagning, eftersom situationen trappades upp, men vi bör göra det nu eller i framtiden.

3) Partiet, som med all kraft och på alla sätt fortsatte sin kamp för enhet, kunde inte tolerera de övergrepp och förföljelser som riktades mot sina medlemmar och organisationer av lokala myndigheter som styrdes av antikommunistiska grupper. Eftersom det fanns en tendens att rikta uppmärksamheten mot dessa förföljelser, bekämpade PB detta genom att offentligt uppmana alla gräsrotsorganisationer att skriftligen till centralkommittén rapportera alla fall av förföljelser mot partiet från militära och civila myndigheter. Dessa fall inträffade framför allt i vissa sektorer av fronten (Madrid, Andalusien), där anarkister och caballerister dominerade, och hade som förevändning partiets och JSU:s politiska och organisatoriska arbete inom armén. Soldaternas rätt att delta i det politiska livet försvarades alltid kraftfullt av partiet, mot anarkisternas, republikanernas och socialisternas systematiska angrepp och med Negrín som enda stöd. Enligt PB:s instruktioner skulle kommunisterna anmäla alla fall av förföljelse till kontaktkommittéerna med socialistpartiet, folkfrontskommittéerna och regeringsmyndigheterna för att uppnå rättvisa utan att undergräva vår enhetspolitik. I de allvarligaste fallen var det upp till PB att ta upp frågan med regeringen, socialistpartiets ledning eller den nationella folkfronten. Dessa instruktioner, som jag personligen anser var riktiga, tillämpades aldrig systematiskt. Gräsrotsorganisationerna reagerade antingen inte alls eller föredrog att reagera direkt, när de hade möjlighet att göra det, genom repressalier. Deras praktik var således en blandning av opportunism och sekterism. Vid många tillfällen föll de för fiendens provokationer, och enheten blev alltmer lidande av detta.

4) När det gäller relationerna med regeringen kritiserade partipressen dess svaghet och påpekade, på ett positivt sätt, vad som borde göras och vad som inte hade gjorts. Man tillgrep endast en gång den illegala pressen för att undvika censurens stränghet och dumhet, nämligen under rättegången mot POUM.[*] Partiets broschyrer och teoretiska organ passerade inte genom censuren, och kritiken mot regeringen och attackerna mot kapitulanterna kunde där utvecklas med större frihet. Partiet förde samma linje vid sina möten. Díaz sista tal (28 november) kan tjäna som exempel på hur vi strävade efter att förena vår kamp för enhet med kritik av situationens svagheter. Det väsentliga var att inte med ogenomtänkta attacker provocera fram en splittring av folkfronten och en definitiv brytning med socialistpartiet, eftersom vi var övertygade om att en sådan splittring bara kunde leda till att motståndet snabbt kollapsade och till nederlag. Av samma skäl undvek vi under denna period, trots Negríns svaghet, med alla medel (övertalning, hot osv.) en ministerkris.

Med tanke på det allmänna läget kunde en regeringskris som syftade till att eliminera Negrín bara sluta med att det bildades en regering av kapitulanter eller med inbördeskrig. Vi såg ingen annan regeringskonstellation och framför allt såg vi ingen bättre regeringschef än Negrín. M. Barrio, den enda tänkbara kandidaten, var ett frågetecken (reaktionärt förflutet; positiv till överenskommelse med Franco i juli 1936, aktiv frimurare). Vi var tvungna att fortsätta med

[*] [Det var fråga om en omfattande hetskampanj. Se t ex Stalinisterna och POUM under inbördeskriget i Spanien av Pelai Pagès.]

Negrín, försvara honom mot hans fiender, som samtidigt var våra fiender, och anstränga oss för att hjälpa honom och tvinga honom att rätta till sina brister. Hade det varit möjligt att uppnå bättre resultat på detta sätt? Personligen är jag övertygad om att så var fallet, förutsatt att kopplingen mellan partiets allmänna arbete och regeringens verksamhet hade varit tätare; men just detta var den svagaste punkten i hela vårt arbete, både på grund av de inte alltid så goda relationerna mellan Uribe och partiets sekretariat (Uribes tendens att dra sig tillbaka till ministeriets arbete) och på grund av den allmänna svagheten hos PCE:s PB i allt som rörde det praktiska organisationsarbetet. Dessutom hade jag alltid intrycket att PB-medlemmarna, som alla var mycket ”energiska” i PB:s diskussioner, inte var lika energiska i kontakterna med Negrín och de andra ministrarna, osv.: de saknade alla förmågan att inrikta dessa kontakter mot att lösa de konkreta frågor som intresserade oss; mycket ofta nöjde de sig med mycket allmänna meningsutbyten och löften. Inte ens Negríns sista samtal med Pepe gav oss särskilt mycket. Slutligen fanns det alltid en viss ovilja hos alla PB-medlemmar att upprätta och upprätthålla närmare relationer med de andra ministrarna och med de republikanska, socialistiska och anarkistiska ledarna. För att få till stånd kontakter och samtal på hög nivå var det nödvändigt att kämpa i veckor. På grund av denna ”blyghet” var kretsen av direkta relationer mellan ledarna för vårt parti och ledarna för de andra partierna ganska begränsad, liksom deras inflytande (med undantag för Mije i centrum, Palau i Valencia och Valenzuela i Jaén).

Vid tillämpningen av den linje som jag just har beskrivit visade sig många svagheter. Förutom de som jag redan har nämnt var den allvarligaste att man i praktiken övergav den centrala zonen, där partiets fiender tvärtom hade hela sin generalstab. De flesta styrkorna var koncentrerade till Barcelona (Díaz, Dolores, Uribe, Alfredo, Antón, Delicado fram till december 1938, Manso, Moreno). I den centrala zonen: Checa, Hernández, Angelín, Uribes, Giorla fram till sommaren 1938, Mije fram till november 1938, Cartón (militär). Trots allt var ledningen i Barcelona svag, den klarade inte sina uppgifter; men Madrids var ännu svagare. Själv gjorde jag misstaget att stanna kvar i den centrala zonen endast under mycket korta perioder. I september 1938 föreslog Uribe att Barcelonas ledning skulle stärkas ytterligare genom att förflytta Checa dit, och vi slösade bort en månad på att diskutera detta förslag, som till slut förkastades. Den ”enda verkliga lösningen” bestod i att ta in nya krafter i PB (Palau, Diéguez). Det var vad vi avsåg att göra med partikonferensen, som var planerad till februari månad.

Våra svårigheter i Katalonien och med PSUC. I Katalonien var tecknen på utmattning bland massorna mycket fler än i den centrala zonen, men situationen komplicerades av det nationella problemet, av anarkismens inflytande och av den felaktiga politiken gentemot bönderna. Vår största svårighet bestod i att allt vårt arbete måste ske genom PSUC, och det var där vi alltid stötte på svårigheter som var mycket svåra att övervinna. Det är uppenbart att PSUC, med tanke på sitt ursprung, inte kunde vara ett homogent parti, vare sig i sin sammansättning eller i sin ledning, men det allvarligaste var att vi i ledningen saknade en säker stödjepunkt, en grupp kamrater som arbetade och kämpade enligt en korrekt linje för att korrigera partiets svagheter. Det var omöjligt att förlita sig på de gamla kommunisterna (Valdés, Ardiaca) på grund av deras absoluta brist på politiska stadga. Partiets generalsekreterare (Comorera) dominerade och terroriserade dem, precis som han gjorde med hela ledningen. Det var omöjligt att verka öppet för att avsätta Comorera, inte minst på grund av hans popularitet. Vi var tvungna att övertyga och styra honom, vilket var ganska svårt, eftersom han, efter att ha godkänt en linje eller ett förslag, alltid återvände till sin egen idé och gjorde motstånd mot genomförandet, samtidigt som han styrde ”sina” kadrer efter eget tycke. Vi lyckades aldrig, inte ens genom att ta upp problemet med största möjliga kraft, skilja honom från de rent negativa elementen i ledningen (Serra Párales, Colomer), och orsakerna till detta måste studeras noggrant.

PSUC:s grundläggande misstag i den nationella frågan var dess oförmåga att förstå att den var just PSUC, i egenskap av ett katalanskt parti som hade till uppgift att bekämpa den trångsynta

nationalismen hos de småborgerliga katalanisterna, mot den nederlagsstämning och det förräderi som grodde i dessa partier och mot deras ständiga intriger. I denna uppgift kunde inte PCE ersätta PSUC utan att såra katalanernas känslighet. Om PSUC hade slagit in på denna väg skulle dess popularitet ha ökat enormt, eftersom de katalanska massorna var emot kapitulanterna och intrigmakarna. Men PSUC:s ledning beslöt inte att göra det. PSUC:s ledning, och i synnerhet C.[omorera], ville aldrig öppet bekämpa de katalanska partiernas defaitism och intriger. Tvärtom fanns det alltid en outtalad solidaritet mellan PSUC:s ledning och katalanisterna, inklusive de värsta (Tarradellas), i kampen mot den nationella enhetsregeringen. Vi är övertygade om att C.[omorera] i augusti 1938 deltog i de intriger som förberedde krisen. Vid en viss punkt var han tvungen att backa, och de katalanska nationalisterna anklagade honom för ”förräderi”. Negrín, som visste vad som pågick bakom kulisserna, ville inte ha något mer med honom att göra, och situationen förvärrades. Under hela den följande månaden, när många frågor togs upp mellan republikens regering och Generalitat, visade sig vår roll som mellanhänder, som anhängare av respekt för Kataloniens rättigheter och av ett hjärtligt samarbete mellan de två regeringarna, vara extremt svår, och C.[omorera] intog hela tiden en tvetydig hållning. Vad vi vet är att Esquerra (i samförstånd med IR, Besteiro och de andra) förberedde en ny kris, och därför vägrade de ända till slutet återinträda i regeringen, trots de erbjudanden och eftergifter som gjordes. Allt detta betyder inte att det inte förekom några sammandrabbningar mellan C.[omorera] och Esquerras ledning. Tvärtom: kampen var hård. I december 1938 misslyckades försöket att få till stånd en överenskommelse mellan PSUC och ERC. Under de första dagarna av den fascistiska offensiven gjorde Esquerra en grov manöver för att utesluta C.[omorera] och PSUC ur Generalitat (ett förslag från Tarradellas, som PSUC inte kunde acceptera, om att återlämna alla hus i Barcelona och Katalonien till sina tidigare ägare; krisen avvärjdes eftersom Companys i sista stund ändrade ståndpunkt och anslöt sig till PSUC:s ståndpunkt). Men striderna mellan C.[omorera] och Tarradellas, mellan PSUC:s och ERC:s ledning, hade alltid karaktären av en kamp mellan medbrottslingar.

När det gäller anarkisterna intog PSUC som helhet en sekteristisk hållning, präglad av förakt och okunnighet om deras styrka, samt en total försummelse av arbete inom CNT:s fackföreningar. Å andra sidan märktes det anarkistiska inflytandet tydligt i PSUC:s och framför allt C.[omoreras] hållning när det gällde ekonomiska frågor (ett ivrigt försvar av de industriella ”kollektiven”, partikularism, småborgerlig utopism, demagogi). Man brydde sig inte om att föra en systematisk och intelligent kamp för att undergräva anarkismens grundvalar. Det var därför vi inte lyckades vinna över majoriteten av arbetarklassen i Barcelona, landets största industriella centrum, trots de katalanska fackföreningarnas avsevärda tyngd inom UGT, som helt och hållet leddes av PSUC.

På den katalanska landsbygden hade bönderna under kriget fått mycket mindre än bönderna i resten av Spanien, eftersom endast lite mark hade delats ut; i själva verket var små och medelstora egendomar utbredda redan före kriget. Dessutom hade de helt berövats sin organisations- och näringsfrihet och tvingats gå med i en ”federation av jordbruksfackföreningar” som enligt lag monopoliserade hela marknaden och spekulerade på böndernas bekostnad. Därav det utbredda missnöjet och den bristande entusiasmen för republiken. PSUC kunde ha rättat till detta, men ville inte göra det. Många lokala partiledare, f.d. medlemmar i reaktionära organisationer, spekulerade som alla andra. Detsamma gällde ledningen.

Folkfronten i Katalonien, som var mycket svagare än i övriga Spanien och söndersliten av anarkisternas ständiga och våldsamma opposition, spelade en ganska begränsad roll, lite mer i periferin än i centrum.

Slutligen uppvisade PSUC betydligt fler svagheter och brister än PCE, både i sin interna verksamhet och i sina band till massorna. Mycket svaga kadrer, men med stor sekteristisk arrogans (”vi är det monolitiska ledande partiet, ERC räknas inte längre, anarkismen är

utplånad", osv.). En i allmänhet inaktiv gräsrotsorganisation som sporadiskt samlades för att lyssna på en rapport och inte gjorde mycket för att omsätta partiets paroller i praktiken. En ganska välutvecklad centralapparat, som fungerade mycket dåligt. Och överallt gömde sig många fiender, frimurare, Esquerra-agenter, trotskister eller personer som påverkats av trotskisterna, affärsmän. Ingen klarhet i CK:s finanser: inga regelbundna avgifter och många oklara affärer och följaktligen ömsesidiga utpressningar. Trots dessa brister skulle partiet, som är populärt och har anhängare bland massorna, ha kunnat rensas upp om inte dess ledning från början hade idealiserat dess brister och betraktat dem som en "oundviklig" konsekvens av att vara ett "enat" parti, istället för att betrakta dem som ett negativt inslag som man borde göra sig av med så snart som möjligt genom kritik och öppen kamp. Detta är det allvarligaste felet som PSUC:s ledning har begått.

II. Den republikanska arméns nederlag i Katalonien

Arméns svagheter. I september, när partiledningen gjorde en övergripande bedömning av situationen i landet, framhöll den tydligt att de största svagheterna fanns inom armén, särskilt mot bakgrund av att de italienska och tyska inkräktarna förberedde sig på att göra en extraordinär insats för att krossa den republikanska armén i Katalonien och ockupera Barcelona och hela Katalonien. Arméns svaghet berodde framför allt på följande faktorer:

a) utmattning hos de bästa anfallsförbanden (5:e armékåren, 10:e armékåren, osv.), som vid Ebro hade förlorat sina bästa politiska och militära mellanchefer och en stor del av sina trupper;

b) regeringens senfärdighet med att kalla in nya kontingenter till vapen, trots partiets ständiga påtryckningar och ministerrådets beslut att tillåta rekrytering av nya årskullar. Denna fördröjning måste enligt min mening framför allt tillskrivas general Rojo, som i praktiken fortsatte att försumma snabb uppbyggnad av tillräckliga reserver;

c) vapenbrist, som blev alltmer påtaglig trots att krigsindustrin förbättrades; extremt slitage på befintlig materiel, särskilt artilleriet;

d) brist på enhet i armén, vilket yttrade sig i rivalitet mellan armén i öster och vid Ebro, intriger och stridigheter för att minska de kommunistiska ledarnas prestige i den senare, samt kvarvarande isolerade anarkistiska divisioner; rivalitet mellan vissa av de kommunistiska militära ledarna, vilket spelade partiets fiender i händerna på (kampen mellan del Barrio, befälhavare för 18:e armékåren, mot Modesto och Líster, etc.);

e) trotskisternas splittringsarbete, framför allt inom vissa enheter i östra armén och i synnerhet i 10:e armékåren (Trigueros), med mer eller mindre öppen medverkan av befälhavaren för östfronten (Perca); närvaro av många oönskade element i östra arméns ledning och i underhållsförbanden (ingenjörer etc.);

f) brister i befästningsarbetet, som Rojo och de flesta yrkesofficerarna betraktade med förakt och försummade;

g) Det bör tilläggas att efter München lyckades inte den republikanska regeringen förhindra att Frankrike och England beviljade Franco krigförande rättigheter annat än genom beslutet att dra tillbaka de internationella frivilliga. Tillbakadragandet av de internationella frivilliga försvarade avsevärt Ebro-armén; två av dess divisioner (35:e och 45:e) förlorade nästan hela sin ledning; särskilt den 35:e, som hade varit ett av arméns bästa förband, återfick aldrig sin tidigare styrka;

h) Arméns alla svagheter fanns i större utsträckning i det centrala området än i Katalonien. I centrumzonen fanns det fler oönskade element bland befälhavarna och kommissarierna; disciplinen var undermålig; kampen mot kommunistpartiet var intensiv, särskilt vid Madrid-

fronten (ledd av den socialistiske kommissarien Piñuelas). Långvarig inaktivitet hade delvis korrumperat förbanden i centrumzonen. I vissa frontsektorer levde soldater och befälhavare i stort lugn, utan att bekymra sig särskilt mycket om kriget (4:e armékåren, anarkister, i Guadalajara; fronten i Andalusien). Det bästa av centrumarmén var vid Levantefronten. På denna front märktes det direkta inflytandet från Jesús Hernández', som dock inte lyckades förändra situationen på de andra fronterna, delvis på grund av den kamp som fördes mot honom och delvis på grund av hans dåliga arbetsorganisation och det faktum att han inte förstod sina uppgifter.

När det gällde armén i Katalonien spelade medlemmarna i partiet och i PSUC en avgörande roll; med andra ord var cheferna och kommissarierna till största delen medlemmar i dessa två partier. Men redan innan den stora fascistiska offensiven inleddes hade några av dem visat allvarliga svagheter (Campesino, [Etelvino] Vega, Navarro, del Barrio, osv.). Nästan alla milis-befälhavare som befordrats under de senaste månaderna stötte på allvarliga svårigheter när det skulle föra befäl över de nya enheter som anförtrotts dem (divisioner och armékårer i stället för brigader och divisioner). Samtidigt märktes en tendens till byråkratisering bland dem; de stängde in sig i staberna och förlorade den direkta kontakten med soldatmassan, vilket hade varit en av milisernas positiva sidor. Den republikanska arméns ökning i antal åtföljdes dessutom av en försvagning av dess mellanchefer, särskilt när det gällde manöverförmåga och förmåga att kontrollera enheterna i strid. Under hela fälttåget i Katalonien visade fiendearmén prov på stor manöverförmåga, även på de minsta förbandens nivå, något som våra förband nästan helt saknade.

Jag tror att jag då hänvisade till arméns svagheter som en av de mest oroande faktorerna. Alla problem som rörde förstärkningen av armén togs upp på dagordningen under partiets diskussioner, men de resultat som uppnåddes ledde inte till någon radikal förändring av situationen.

Den bedömning av arméns styrka och stridsförmåga som kamrat Sa. gav oss vid våra olika kontakter med honom, och i synnerhet vid ett möte i politbyrån där Pepe, Dolores, Comorera m. fl. deltog, innan Ebro-operationerna avslutades, var mycket optimistisk, alltför optimistisk. Hans slutsats var att armén var i stånd att stå emot vilken fiendeattack som helst. Jag tror att kamraten bedömde armén utan att ta hänsyn till dess verkliga situation. Å andra sidan tycks det mig också som att denne kamrat hade för stort förtroende för general Rojo och inte var tillräckligt kritisk till hans arbete. Kamrat Sa.:s rapporter om arméns situation höll samma optimistiska ton fram till förlusten av Tarragona och Cervera.

Brist på effektiv hjälp från centrumarmén till armén i Katalonien. Efter inledningen av Ebro-operationerna, som förhindrade Valencias fall i juli 1938, fick armén i Katalonien ingen effektiv hjälp från centrumarmén. Detta var en följd av inte bara av den allmänna situationen för enheterna i centrumzonen, utan också av general Miajas och de andra befälhavarnas sabotage och katastrofala agerande i centrum.

Bistånd kunde ha getts på två sätt: *a)* genom att organisera allmänna offensiva operationer i centrala zonen, eller *b)* genom att snabbt skicka betydande styrkor (en eller två armékårer) från centrala zonen till Katalonien.

Den republikanska generalstaben valde den första lösningen, och planerade därför en allmän offensiv på de fronterna i söder (Extremadura, Andalusien, Medelhavskusten) som, om den hade lyckats, kunde ha vänt krigslyckan. Men det blev tvärtom. Planen bestod i att under andra förhållanden upprepa det som hade fungerat bra vid erövringen av Teruel, det vill säga förhindra fiendens offensiv genom en överraskningsmanöver som skulle omintetgöra hans planer. Anfallet skulle ske med stöd av flottan, med en landstigning i riktning mot Motril mellan den 8 och 11 december, och denna operation skulle några dagar senare följas av ett kraftfullt anfall i

Extremadura riktat mot Zafra, i syfte att skära av vägen från Sevilla till Badajoz, vilket i praktiken skulle ha inneburit att fiendens territorium hade delats i två delar.

Motriloperationen genomfördes aldrig: trupptransporterna fick order (efter en serie motstridiga telegram som utväxlades mellan de olika militära cheferna) att återvända till basen när de redan var till sjöss. Det råder i dag ingen tvekan om att detta rörde sig om sabotage och förräderi, vars förövare måste sökas bland de tre som var ansvariga för hela denna affär (Miaja, Rojo, Matallana). Ubieta, arméns befälhavare, spelade en mycket misstänkt roll. Vi begick alltså misstaget att nöja oss med de förklaringar vi fick (missförstånd mellan Miaja och Rojo, mellan Miaja och Matallana osv.). Vi borde ha grävt djupare in i frågan och krävt en utredning av ansvarsförhållandena, men det skulle ha inneburit att vi ifrågasatte de högsta militära befälhavarnas lojalitet. Det måste också sägas att partiet informerades ganska dåligt om allt detta och med stor fördröjning.

Operationen i Extremadura var planerad till den 18 december. Men när alla styrkor redan hade samlats i sina utgångsbaser ändrade generalstaben planerna och bestämde att anfallet skulle ske i riktning mot Granada, vilket framtvingade en radikal omläggning av stridsplanen, där en armé skulle flyttas från en front till en annan längs vägar i uselt skick. När allt var klart för anfallet mot Granada skedde ytterligare en förändring. Den överordnade generalstaben avrådde från operationen mot Granada, men lämnade den centrala generalstaben fria händer att operera varhelst den ansåg det vara lämpligt. Denna beslöt sig återigen för Extremadura; trupperna flyttades igen i en oordning utan motstycke och anfallet ägde inte rum förrän den 5 januari, 13 dagar efter genombrottet på Segrefronten, då fienden redan hade nått stora framgångar i Katalonien.

Trots detta blev fienden överraskad och operationen kunde ha fått betydande konsekvenser om vi, efter att fronten hade brutits och den första framgången uppnåtts, hade agerat djärvt, kastat in alla styrkor i bräschen och avancerat beslutsamt (som den fascistiska armén gjorde i Katalonien) längs fiendens flank och bakom fiendens rygg, i en region som inte var befäst och dåligt försvarad, där vi kunde ha räknat med gerillagrupper och hotat Sevilla å ena sidan och vägen till Badajoz å den andra. Detta gjordes inte, på grund av ledningens oförmåga och obeslutsamhet och i synnerhet förbands- och divisionsbefälhavarnas. Tyvärr var de mestadels kommunister (Cartón, PB-medlem, Marquina, Toral, etc.). De började bråka sinsemellan, för att stoppa dem som ville avancera djärvt (Recalde)[61], stanna upp och stå stilla, och gav fienden tid att samla sina lokala reserver och vissa styrkor som dragits tillbaka från andra fronter (Levante), för att möta och driva tillbaka oss till våra utgångspositioner. Operationen i Extremadura var ett av de bästa tillfällena för den republikanska armén att tillfoga fienden ett ganska allvarligt slag. Som det hela utvecklades fick det inga återverkningar på förloppet i Katalonien.

En del av ansvaret för detta misslyckande ligger hos Jesús Hernández, arméns generalkommissarie i centrumzonen. Han var inte på plats under förberedelseperioden, och anlände först samma dag som operationen inleddes och återvände två dagar senare, just i det kritiska ögonblick då hans närvaro skulle ha behövts som allra mest. PB beslutade att skicka Dolores, som dock inte kunde vända situationen, som redan var så allvarligt sårbar.

När det gäller att skicka styrkor från den centrala zonen till Katalonien fattades det beslutet mycket sent och på ett felaktigt sätt, och gällde endast ett litet antal män (högst en division).

I stället för att överföra hela enheter, utvalda bland de bästa, med sina staber osv., skickades soldater från hela armén till Katalonien (de som begärde det, och därför till största delen katalaner som anmälde sig för att de ville återvända och träffa sina familjer). Varje befälhavare lät naturligtvis bara de sämsta gå. De första tusentals soldaterna anlände till Barcelona när

[61] Kommunist, befälhavare för 22:a armékårens 47:e division.

Tarragona redan hade fallit. Ett stort antal deserterade redan innan de skickades till fronten. En brigad som hade anförtrotts försvaret av Garraf-massivet (huvudstadens sista försvarslinje) flydde i sin helhet inför fienden.

Fälttåget i Katalonien. Sedan Modestos armé hade dragit sig tillbaka till Ebroflodens vänstra strand, och den fascistiska offensiven var att betrakta som nära förestående, var styrkeförhållandet mellan vår armé och fiendens armé, som förberedde sig för att anfalla oss på den katalanska fronten, ungefär så här:

Infanteri	från ett till två
Artilleri	från ett till tre
Jaktflyg	från en till två och en halv
Bombflyg	från ett till fyra

Eftersom vi befann oss på defensiven och vissa sektorer av fronten var väl skyddade (11:e armékåren; 18:e armékåren; 12:e armékåren), var detta styrkeförhållande inte alltför ofördelaktigt för oss. Under dessa omständigheter kunde en bra armé göra segerrikt motstånd, och ur den synvinkeln var kamrat Sa.:s optimistiska bedömning berättigad. Men sanningen är att vår armé, utöver sina vanliga organisatoriska svagheter, vid den tidpunkten var särskilt försvagad, av de skäl som redan angetts.

När den fascistiska attacken väl hade inletts visade den sig dessutom vara kraftigare än väntat. Man hade väntat sig en attack med 22 divisioner; den 7 januari, 14 dagar efter offensivens början, hade fienden satt in 22 divisioner i stridslinjen, men förfogade över ytterligare 4 i omedelbar stödposition och ytterligare 5 eller 6 infanteridivisioner redo att sättas in i Katalonien. Deras överlägsenhet var överväldigande, särskilt när det gällde artilleri och manövreringssnabbheten.

Den republikanska armén kämpade väl (med det allvarliga undantaget av Vegas 12:e armékår, som lämnade fronten redan första dagen, två timmar efter anfallet, nästan utan strid och med de vanliga svagheterna) i ungefär två veckor. Under de första dagarna i januari märktes den sjunkande moralen och bristen på disciplin hos den 15:e ([Manuel] Tagüeña) och 24:e armékåren. Den 19 januari var situationen för de republikanska styrkorna vid fronten följande:

10:e armékåren (anarkistisk) (?)		
11:e armékåren (Márquez)	21-22.000	man
18:e armékåren (Del Barrio)	7-8.000	”
12:e armékåren (Galán)	6.000	”
5:e armékåren (Líster)	10.000	”
15:e armékåren (Tagüeña)	6-7.000	”
24:e armékåren (?)	7.000	”

(En normal armékårstyrka borde ha uppgått till 30-32.000 man).

Från detta ögonblick blev nedgången i moral och disciplin allmän. Nyckelpositioner övergavs utan strid. Dekretet om allmän mobilisering (18 januari), som välkomnades med entusiasm av folket, kunde inte heller ge några resultat. De nyinkallade strömmade i massor till rekryteringscentralerna, men de som skickades till fronten utan förberedelser bidrog till att förvärra situationen, eftersom de var de första att fly. Regeringens initiativ att uppmana partierna att bilda frivilligbataljoner fick endast mycket begränsad effekt, eftersom alla eller nästan alla män redan hade mobiliserats. Bataljonerna skickades främst ut med dem som gömde sig i de olika statsapparaterna, och även de gav ett uselt resultat. Den retirerande armén, som mellan den 20:e och 25:e befann sig vid Barcelonas portar, var redan en stridsoduglig armé, med undantag för några få enheter (11:e divisionen). Två divisioner som generalstaben höll i reserv räckte knappt för att tillfälligt täppa till några luckor. Beslutet att åter använda de internationella

styrkor som fortfarande väntade på att evakueras (italienare, tyskar, polacker etc.) togs för sent och de internationella styrkor som sattes in efter Barcelonas fall övergav också fronten utan att strida (i La Garriga och senare Gerona). Det enda bra som de gjorde var att under de sista två veckorna bevaka vägarna i bakre linjerna mellan Figueres och den franska gränsen.

Staden Barcelona hade förmodligen kunnat hålla stånd några dagar till *a)* om folket hade uppmanats att försvara sig och *b)* om det inte hade inträffat händelser som bara kunde förklaras med förräderi och sabotage.

a) När det gäller den första punkten (mobilisera folket) visade sig i Barcelona några av de symptom som under de följande två månaderna skulle bli dominerande i den centrala zonen.

Den första av dessa var massornas stora utmattning, både bland dem som alltid hade följt oss och bland dem som hade följt andra partier. Den 25 december fick ett stort möte som sammankallats av de mest kända anarkistledarna i Katalonien (Capdevila, Oliver, etc.) senareläggas eftersom publiken bestod av bara sex personer, något som helt sakande motstycke i en stad som Barcelona. Den nationalistiska småbourgeoisien visade ingen entusiasm för kampen vid någon tidpunkt under kampanjen. De partilösa massorna var likgiltiga och ibland fientligt inställda till dem som predikade och organiserade motståndet. De ungdomsgrupper som byggde barrikader konfronterades av grupper av kvinnor som under tårar tog arbetsredskapen ur deras händer. Barcelonabornas nerver var helt knäckta på grund av umbärandena, fattigdomen, de ständiga bombningarna osv. För PSUC:s del stod det klart att dess påstådda dominerande ställning i Barcelona var en illusion.

Ledningarna för de olika partierna vägrade att vidta några gemensamma effektiva åtgärder. Affischer trycktes upp, men inget mer. I folkfronten – fortfarande 10 dagar före stadens fall – kämpade man för att framkalla en kris i generalitatsrådet. Barcelonas kommunfullmäktige vägrade att sammanträda ända fram till kvällen före de italienska truppernas intåg. När man sammanträdde, den 25 januari, var endast PSUC-medlemmarna (8) och ytterligare 4 fullmäktigeledamöter (katalanister) närvarande. Alla andra hade redan gett upp. De anarkistiska fackföreningarna gjorde appeller i pressen men utförde inget effektivt arbete. Deras ledning var bland de första som försvann. I den katalanska nationalistiska sektorn rådde endast demoralisering, panik och intriger.

Kommunistpartiet hade ingen egen organisation i staden. Dess ledning beslöt att samarbeta med PSUC:s ledning. Dessutom ställdes betrodda kommunistpartikadrer till förfogande för alla PSUC:s organisationer (CK:s organ, medborgarkommittén, sektionskommittéerna etc.), medan de flesta av de kamrater som stod till vårt förfogande skickades till fronten. Resultaten blev dock inte särskilt märkbara..

Alla PSUC:s svagheter, och framför allt hos dess ledning, visade sig till fullo. C.[omorera]s första tal, som hölls under de första dagarna i januari och var tänkt att vägleda hela partiet och hela folket, var politiskt felaktigt. Fokus låg inte på behovet av att mobilisera varenda man för att möta fienden, utan riktades mot Negríns regering, mer eller mindre i stil med de katalanska nationalistpartierna, vilket bidrog till att demoralisera och modfälla alla. Ett andra tal till partikadern, som var korrekt i fråga om den politiska linjen, var ytterst svagt i tonen och saknade energi och entusiasm. C.[omorera] visade personligt mod genom att lämna staden när de italienska stridsvagnarna stod på Plaça de Catalunya, men hans politiska svagheter, hans misstro mot kommunistpartiets ledning, hans trångsynta nationalism och överdrivna förtrogenhet med den skraltiga apparaten i hans ministerium hindrade honom från att spela den roll han borde och kunde ha spelat. Trots våra ständiga påtryckningar lyckades vi inte få honom att upprätthålla en direkt förbindelse med folket, genom att organisera gatumöten, besöka fabrikerna och tala till arbetarna som organiserade sig för att gå och gräva skyttegravar osv.

Han accepterade våra råd och anvisningar, men kämpade inte för att genomföra dem, och hela ledningen lät sig mer eller mindre dras med honom i den defaitistiska trenden.

Vissa medlemmar av ledningen visade prov på feghet. Valdés, organisationssekreteraren, som under några dagar hade arbetat ganska dåligt (mer upptagen med att evakuera familjer till gränsen än med att strida), drabbades av ett skamligt nervöst sammanbrott mitt i partilokalen när staden började bombas var 20:e minut och måste evakueras till gränsen. Nära Figueres, 10 dagar senare, nya bombningar och en ny kris; han evakuerades till Frankrike. Vidiella, som var sjuk och oförmögen att arbeta, evakuerades också under de första dagarna. Ferrer och Molinero, UGT-ledare, stannade kvar till de sista dagarna, men var oförmögna att arbeta; de lyckades inte mobilisera massorna i sina organisationer, vare sig för befästningsarbetet eller för gatustriderna. Ardiaca, sekreterare i agitpropsektionen, beslutade när situationen förvärrades att flytta 40 km från staden. Efter att ha återvänt, efter beslut av sekretariatet, kunde han inte ens garantera den dagliga utgivning av partiorganet. Den gamle Colomer uppträdde som en trotskist och fiendeagent. I samförstånd med C.[omorera]s sekreterare (en viss Tous) lät han i början av januari i Barcelona som PSUC:s ”teoretiska organ”(!) ge ut en tidskrift med trotskistiskt innehåll, som jag beordrade skulle dras in. Fackföreningarnas mellankader visade sig nästan alla vara svaga och de flesta lämnade staden i smyg med sina familjer, många dagar innan dess fall.

Bland dem som gjorde ett bra arbete bra jag nämna Asner, som ersatte Va.[ldés] som organisationssekreterare; kamrat Dolores Piera, som lyckades mobilisera partiets kvinnor för arbete på gatorna och vid befästningarna samt sekreteraren Muni i Barcelona-organisationen, även om han visade sig vara svag ur organisatoriskt synvinkel.

Partiets medborgarkommitté i Barcelona arbetade in i det sista, men dess band till massorna var svaga och otillräckliga för att hantera en så allvarlig situation. Sektionskommittéerna fungerade dåligt. Redan 10 dagar före slutet började antalet militanter som varje kommitté hade till sitt förfogande för arbetet minska dramatiskt. Under de sista dagarna arbetade endast två eller tre kamrater (kvinnor) i vissa sektioner.

Dessa svagheter hos partiet i Barcelona kan bara förklaras av att fiendens demoraliserande inflytande trängt in i själva partiet, genom frimurarband och inflytande från de katalanska partierna. Dessutom kan det inte förnekas att det fanns ett trotskistiskt inflytande som hindrade en förståelse för arbetarklassens och dess organisationers roll i försvaret av landet mot den utländska inkräktaren.

Antalet arbetare som vi lyckades mobilisera under de senaste dagarna för befästningsarbetena uppgick till knappt två tusen.

En positiv roll spelades av ungdomsorganisationen, som rådgavs av [Santiago] Carrillo och leddes av den unge Colomer.

b) När det gäller den andra punkten (sabotage och förräderi) är det allvarligaste faktumet den fullständiga avsaknaden av initiativ från generalstabens sida att befästa staden. Planen hade redan utarbetats i augusti, men ingenting hade gjorts för att genomföra den. När vi började skicka hundratals och tusentals arbetare till befästningsarbetena tvingade de militära myndigheterna dem att vända tillbaka, och en verklig kamp följde för att organisera deras arbete. När det gäller detta måste allt organiseras av partiledningen (skaffa fram lastbilar, arbetsredskap, förnödenheter osv.).

Slutligen var den omedelbara orsaken till stadens fall de order som generalstaben utfärdade den 24 och 25 januari. Enligt dessa order skulle överste Modesto, som retirerade genom denna sektor, inte befatta sig med Barcelonas försvar, vilket hade anförtrotts den gamle generalen Sarabia, republikan, frimurare och imbecill. Modestos trupper skulle stå under den generalens

befäl så länge som de befann sig i Barcelonaområdet, men Sarabias ”eld”-order natten till den 25:e innebar att de skulle ge sig av och evakuera staden innan man ens hade försökt försvara den. Samma natt beordrades tvåtusen stormgardister, väl beväpnade med gevär, kulsprutor och stridsvagnar, att lämna staden, vilket slutgiltigt demoraliserade invånarna och spred panik. Det har ännu inte gått att fastställa vem som gav ordern. Sarabia hävdar att den kom från inrikesministern, men denne förnekar det bestämt. Slutsatsen är att det fanns en förutbestämd plan som genomfördes av kapitulanter och förrädare för att omöjliggöra varje försvar av den katalanska huvudstaden och framför allt för att undvika gatustrider.

Det bör tilläggas att fiendens manöver för att inringa Barcelona genomfördes blixtsnabbt. Italienarna hade knappt hunnit ta sig in i staden förrän vägen norrut var avskuren av artilleri och fascistiska motoriserade kolonner. Partiledningen, som stannade kvar i staden till sista stund, undkom med ett mirakel.

Statsapparatens sammanbrott. Efter Barcelona kollapsade statsapparaten fullständigt mitt under kaos och panik utan motstycke. Negrín hade gett order om att alla ministerier skulle evakueras till Gerona-Figueres-regionen och uppmanat alla politiska ledare att ge sig av. Det var åtta dagar före fallet. Men varken han eller någon av ministrarna vidtog några praktiska åtgärder för att organisera evakueringen, samtidigt som man upprätthöll en fungerande regeringsapparat. Därför blev det en oordnad flykt, där byråkraterna tog med sig allt från sina skrivbord och bläckhorn – för att inte tala om sängar, madrasser, kvinnor, barn, vänner och så vidare – med lastbilarna. Ett tragiskt och groteskt skådespel, som bidrog till demoralisering av hela staden. Vägarna mot gränsen var blockerade i tio dagar. Ingenting hade förberetts i Gerona-Figueres-området, och det slutade med att hela denna folkmassa slog läger ute på fälten och längs vägarna, runt slottet i Figueres och i själva slottet, som blev regeringens provisoriska säte och där det rådde det mest pinsamma kaos. Ingenting fungerade längre, vare sig telefon, telegraf, järnvägar, transporter, vägar, polis eller krigskommissariatet. Karabinjärernas och stormgardisternas apparat, som hade tränats för en sådan situation som regeringens sista reserv, kollapsade. Karabinjärerna var bland dem som hjälpte till att skapa paniken. Stormgardisterna höll ut lite längre, men försvann i sin tur i förvirringen. På samma sätt försvann rekryteringscentralerna och de få reserver som fortfarande fanns kvar. Endast generalstaben upprätthöll en minimal operativ kapacitet och en apparat för förbindelser med fronterna, om än med enorma svårigheter och brister. Med en sådan eftertrupp i fullständig oordning, som i sin tur skakades av vågor av panik, var armén inte längre i stånd att strida. Trots detta höll den fortfarande ut framför Granollers (11:e divisionen) och runt Gerona, och drog sig tillbaka i relativt god ordning, samtidigt som man systematiskt genomförde planen att förstöra vägar, broar, ammunitionsförråd osv., vilket gjorde det möjligt att evakuera civilbefolkningen och nästan all krigsmateriel till Frankrike.

Negrín var helt överväldigad: Han vidtog inte en enda konkret organisatorisk åtgärd på eget initiativ. Han gav dock partiet fria händer. Varje dag tvingades han i ministerrådet, som sammanträdde nästan permanent, möta offensiven från kapitulanterna, som vid den tiden utgjordes av alla ministrar utom Uribe. Under rådsmötet den 30 januari, då Negrín, efter att ha läst ett svekfullt brev om våra vänner från Rojo, begärde en förtroendeomröstning som skulle ge honom frihet att besluta när regeringen skulle flytta till den centrala zonen, kunde kamrat Moix, arbetsmarknadsminister och PSUC-medlem, inte komma på något bättre än att brista ut i gråt. De andra ministrarna, republikens president, nästan alla ledare för de andra partierna, de icke-kommunistiska militära cheferna, osv., krävde allesammans att Negrín skulle sätta punkt för kriget, erkänna att ytterligare motstånd var omöjligt och begära att Frankrike och England skulle ingripa för att få ”värdiga” villkor från Franco.... Vilka dessa villkor skulle vara var det ingen som visste eller försökte precisera: i allmänhet trodde man att några tusen komprometterade ledare skulle kunna evakueras från den centrala zonen och inget mer. Samtidigt utövade

Frankrike och England påtryckningar och intog en brutal och utpressande attityd (hot om att stänga den franska gränsen och låta fascisterna tillfångata hela armén; beslagtaga de vapen som fanns i Frankrike och var avsedda för Spanien). Det var uppenbart att även Negrín hade tappat tron på att kampen skulle kunna fortsätta, även om han höll fast vid sin gamla politiska linje, som var motstånd. Ur denna situation uppstod de tre Figueres-punkterna och den förtroende-omröstning som Cortes beviljade Negrín på grundval av formuleringen av dessa tre punkter. Just däri låg missförståndet. För Azaña, för republikanerna, för socialistledarna och för yrkes-militärerna skulle de tre punkterna från Figueres utgöra grunden för en fransk-engelsk diplomatisk intervention som skulle begäras av republikens regering. Negrín accepterade inte den andra delen och lät medlingserbjudandena passera, vilka för övrigt inte hade någon konkret grund och var uppmaningar till ren och skär kapitulation. Detta gav Azaña förevändningen att 15 dagar senare inte återvända till den centrala zonen från Frankrike, med motiveringen att ”de villkor som fastställts mellan honom och regeringen inte hade respekterats”.

Det motsägelsefulla i Negríns ståndpunkt var att han, samtidigt som han bekräftade motståndet, inte gjorde någonting för att organisera det. Det största ansvaret ligger i det faktum att han under de sista dagarna i Figueres inte gav de order som krävdes för att åtminstone en del av de vapen som nådde oss skulle överföras till Valencia och Madrid.

Under den här perioden arbetade partiet under extremt svåra förhållanden, men gjorde det in i det sista. Kommunistpartiets ledning slog sig ned i Figueres, i partilokalen i stadens centrum, där vi arbetade. Det var oklokt men nödvändigt i en tid präglad av allmän feghet. PSUC:s ledning etablerade sig på landsbygden, i Esponellà. Därefter flyttade vi till slottet i Figueres och till Agullana (det sista regeringssätet). Våra huvuduppgifter var av praktisk natur. Framför allt att skapa ordning på vägarna, vilket vi lyckades med (relativt sett) med hjälp av flygvapnet. Att bekämpa paniken genom agitationsarbete (möten, gatumöten, utgivning av partiorganet i Gerona och Figueres, radio, väggtidningar osv.). Återupprättande av kommunfullmäktige i varje stad och by med modiga män, partimedlemmar, som ersatte de som flytt. Hjälp med att bygga befästa linjer. Försök att organisera en tjänst för att hämta tillbaka soldater som flytt från fronten. Hjälp med att få den militära apparaten att fungera. Besök vid fronten. Metoden var att placera ut våra män överallt (befälhavare för posteringar, chefer för vägspärrar, osv.) utan att fråga någon om lov. Och eftersom våra män var de enda som arbetade och inte var rädda, gjorde de sig gällande. Alla PB-medlemmar som befann sig i området arbetade (Giorla, Mije, Antón, Manso). När det gäller PSUC förblev dess ledning lite mer dold och var alltför upptagen med att evakuera olika värdeföremål till Frankrike; men en grupp mellankader under ledning av den italienske kamraten Fedeli[62] arbetade och kämpade med ihärdighet och entusiasm in i det sista. Bland dem fanns den gamle Arlandis,[63] som dödades av en flygbomb. Kadrerna i den lokala PSUC-organisationen arbetade bättre än de i Barcelonas organisation. Under dessa dagar fick vi bevis för att PSUC:s gräsrötter var mycket bättre än dess ledning.

Vi, som var helt uppslukade av dessa organisatoriska uppgifter och som in i det sista dominerades av hoppet eller illusionen att vi genom vårt arbete skulle kunna rädda situationen och förhindra förlusten av Katalonien, begick ett allvarligt politiskt misstag: vi tog hänsyn till den konkreta situationen och insåg inte tillräckligt snabbt den fulla omfattningen av nederlagets konsekvenser. Redan på kvällen den 27 januari berättade kamrat Sa. till oss (vid ett möte med Antón och Alfredo) att han var övertygad om att armén inte längre kunde hålla stånd, att Kata-

[62] Armando Fedeli, en kommunistisk arbetare från Perugia, spelade en viktig roll i organisationen av de internationella brigaderna.

[63] Hilari Arlandis hade 1921, i samband med bildandet av det kommunistiska arbetarpartiet, vid plenarsammanträdet med CNT:s regionala delegater stött möjligheten att delta i den Röda fackföreningsinternationalens grundningskongress. I början av 1930-talet hade han haft ansvarsfulla poster i den katalansk-balearíska kommunistfederationen och i Bloc Obrer i Camperol; senare hade han gått med i PCE.

lonien var oåterkalleligen förlorat och att han, när Katalonien väl var förlorat, ansåg att ett sammanbrott var oundvikligt och motstånd i den centrala zonen omöjligt. Det var alla yrkesmilitärers åsikt, både kommunister och icke-kommunister. Vi tog inte hänsyn till detta faktum. Vi borde ha ändrat det sätt på vilket vi ställde motståndsproblemet till massorna och de andra partierna, precis som vi borde ha ändrat vårt språk och våra argument. Vi hade inte förstått denna nödvändighet. Vi var nästan helt isolerade i vårt arbete. I Figueres lyckades vi inte få vare sig folkfronten eller sambandskommittén med PSOE att fungera. UGT:s ledning fungerade endast tack vare kommunisternas insatser. Vi förklarade detta faktum med andras feghet, utan att se att det förutom fegheten fanns ett politiskt problem som vi borde ha studerat och löst omgående. Detta fick allvarliga återverkningar på hela vår efterföljande politik. Dessutom står det nu klart för mig att vi borde ha inlett överföringen av ledningen till Madrid och att vi inte borde ha motsatt oss flytten av åtminstone en del av regeringen till den centrala området innan Katalonien helt förlorades.

Förräderi och sabotage. Jag har redan talat om den roll som förräderiet spelade i förlusten av Barcelona utan att ett enda skott avlossades. Enstaka förräderier förekom längs hela fronten och under hela fälttåget, men det är svårt att i varje enskilt fall avgöra om det var förräderi eller bara oförmåga och feghet. I krigsindustrin förekom utan tvekan sabotage. Detta förklarar varför flera tåg lastade med vapen och ammunition hittades av de retirerande trupperna på platser där ingen hade trott att de skulle finnas. Panikvågorna på hemmafronten berodde också ofta på femtekolonnarnas fientliga verksamhet (särskilt vid kusten, i Port de la Selva, Palamós, Caldetes, där viktig materiel övergavs). Det återstår att undersöka om det förekom sabotage i det allmänna genomförandet av fälttåget. Det problem som specifikt uppstår är det om [Vicente] Rojo och hans lojalitet.

Rojo var alltid ett problem för oss, men trots reservationer och tvivel om hans ursprung, hans relationer och hans förflutna, litade partiet till slut på honom. Rojo kunde alltid odla sina relationer med partiet med stor skicklighet. Det är minst sagt märkligt att observera hur han varje gång en militär katastrof var på väg att inträffa tog ett steg närmare kommunistpartiet. Åren 1937-1938, före Teruel-operationernas andra fas, förklarade han att det enda parti han kunde ha gått med i var kommunistpartiet. År 1938, inför den fascistiska offensiven, bad hans son om ett partikort och Rojo bad själv Negrín om tillstånd att gå med i kommunistpartiet (Negrín vägrade ge honom tillstånd). Om vi betänker att han samtidigt skyddade de mest misstänkta elementen i hela armén (Muedra, Garijo), att han var vän med general Asensio, en bitter fiende till partiet, och höll generalstaben i ett tillstånd av oordning, är hans prokommunistiska uttalanden minst sagt märkliga.

När det gäller 1938 väcker en studie av de militära operationerna från januari till mars (förlusten av Teruel, upplösningen av den aragonska fronten) tvivel om generalstabens sabotageverksamhet (missbruk av reserverna, utmattning av operationsarmén i meningslösa förflyttningar, enorm försening med att ändra stridsplanen för att möta fiendens offensiv när målet redan var mycket tydligt). Men dessa misstag kan också förklaras av den demoralisering av generalstaben som orsakades av krigsministerns (Prieto) defaitism.

Under motståndsrörelsen i Levante (maj-juni 1938) utövades Rojos inflytande i fel riktning. I stället för att koncentrera ansträngningarna på att organisera en stark befäst motståndslinje, förespråkade han att skicka arméns reserver till fronten och placera ut dem i smågrupper på öppet fält, vilket oundvikligen skulle leda till att de utmattades utan resultat. Så snart taktiken ändrades kunde fienden stoppas.

Rojo bär det direkta ansvaret för misslyckandet med operationerna i Extremadura. Andra händelser måste också granskas. Obegripliga är de förslag han lade fram under ett besök i den centrala zonen, vilka gick ut på att minska brigadstyrkan till 1.700 man och upplösa den enda

enheten av det Madridbaserade sappörförbandet och den enda brobyggnadstruppen i den centrala zonen. Syftet med hans resa till Menorca vid en tidpunkt då havet inte var säkert (oktober 1938) är obegripligt. Hans roll i utnämningen av Ubieta – förrädaren som överlämnade ön till Franco – till befälhavare på Menorca, efter att ha avskedat Brandaris, en lojal och modig man som skulle ha försvarat ön, är ganska oklar.

År 1939 var Rojos taktik i Katalonien densamma som den han hade rekommenderat 1938 i Levante. Armén utmattades i försvaret en rad ställningar som låg mycket nära varandra och som i förväg var dåligt eller inte alls förberedda. Inget seriöst arbete gjordes för att befästa ställningarna och koncentrera nya fräscha reserver till en solid bakre ställning. Följden blev att inte bara manskap och vapen gick förlorade, utan att förbanden, som ständigt retirerade utan några utsikter eller möjligheter till omorganisation, mycket snart demoraliserades. Under fälttåget gjordes inga försök till manövrer, kanske på grund av brist på reserver. När en del av fronten kollapsade innebar det alltid att hela fronten, i hela sin längd, gav vika. Det är uppenbart att detta problem måste studeras av militära experter. Vad som är säkert är att Rojo alltid försummade både befästningsarbetet och uppbyggnaden av reserver. Den 30 januari, under ett samtal med PB, utvecklade han cyniskt teorin att befästningar var fullständigt meningslösa.

Vi vet nu att Rojo, omedelbart efter Barcelonas fall, föreslog Negrín att han skulle avsluta kriget genom att ge alla bataljonschefer en skriftlig order att hissa den vita flaggan och gå över till fienden. Men Negrín sa ingenting om detta, varken till partiet eller till kamrat Sa. General Rojo hävdade vid regeringsmötet den 29 januari, och även därefter, att motstånd var omöjligt. Även om han stannade kvar på sin post och fortsatte att ge order, gjorde han ingenting för att rädda situationen, som han bedömde som hopplös. Liksom alla andra ansåg han att det var omöjligt att fortsätta kampen i den centrala zonen, och meddelade denna åsikt till general Matallana genom ett brev som anförtrotts en särskild kurir och som Negrín beslagtog i Madrid. General Matallana var en man som Rojo litade på fullständigt; 1937 hade han misstänkts för att ha kontakter med fienden, men inget konkret hade kunnat fastställas. Rojo hyste däremot förakt och hat mot överste Casado.

När man granskar fakta i sin helhet och Rojos senare beteende, anser jag att man kan dra slutsatsen att han är en person som politiskt spelade med två kortlekar och vars förbindelser med fienden aldrig bröts. I vilken utsträckning han medvetet förrådde oss under ledningen av operationerna kan endast fastställas genom en grundlig undersökning av de militära operationerna, utförd av kompetenta personer.[64]

III. Förberedelser inför Casados statskupp. Partitaktik och förebyggande åtgärder

När Katalonien väl hade förlorats kom den defaitistiska och kapitulationistiska trenden snabbt att dominera i den centrala zonen. Orsakerna till detta och de sätt på vilka det skedde är följande:

1) Den stora majoriteten av de politiska och militära ledarna hade helt förlorat tron på möjligheten att fortsätta motståndet. Det rådde allmän övertygelse om att armén i den centrala zonen inte skulle kunna stå emot en fiendeattack på grund av fiendens överväldigande numerära överlägsenhet och den egna bristen på vapen, flyg och transportmedel, samt organisatoriska

[64] [Bolloten citerar och kommenterar detta avsnitt av Togliattis rapport i kapitel 62 om Kataloniens fall.
Som framgår av ovanstående är Togliatti mycket kritisk till general Vicente Rojo. Men att han skulle ha varit en föärrädare som konspirerat med Franco finns det inga belägg för. De spanska kommunistiska historikerna Antonio Elorza och Marta Bizcarrondo framför heller inte sådana anklagelser mot honom i sin bok *Queridos Camaradas: La Internacional comunista y España, 1919-1939* (1999). Tvärtom brukar han anses ”ha varit en av de bästa befälhavarna under inbördeskriget” (se engelska Wikipedia: Vicente Rojo Lluch). Han skrev också flera böcker om sina erfarenheter av inbördeskriget.]

svaghet. Man förväntade sig ett anfall av 40 (?) manöverdivisioner, i två huvudetapper som skulle operera längs axlarna Guadalajara-Tarancón och Toledo-Albacete, så att fronten skulle brytas ned genom inringning; samt en allmän attack på alla övriga fronter. Vår styrka uppgick till totalt 50 divisioner (se bifogad tabell).[65] Alla yrkesofficerare, utan undantag, inklusive kommunisterna, ansåg att motstånd var omöjligt. Det enda undantag jag känner till bland kommunisterna var Ciutat, som ansåg att nederlaget oundvikligt men trodde att det var möjligt att dra sig tillbaka genom att slåss och därmed förlänga striden med 40 eller 50 dagar. När vi lämnade Toulouse för Madrid hade Cordón (undersekreterare i försvarsdepartementet) och Hidalgo de Cisneros (flygvapenchef) öppet förklarat för oss att de inte trodde på motståndet i den centrala zonen, och detsamma gällde Núñez Maza (bidrädande minister för flygvapnet) osv. Kamrat Sa., som jag såg för sista gången i Perpignan, ansåg att motstånd var möjligt, men under förutsättning att en del av armén och vapnen som evakuerats till Frankrike och åtminstone en del av vapnen som var på väg dit överfördes till den centrala zonen. Jag tror att övertygelsen om att motstånd inte längre var möjligt var ganska utbredd även bland milisbefälhavarna. Denna övertygelse var utbredd även bland kadrerna i de republikanska, socialistiska och anarkistiska partierna, liksom inom polisen och statsapparaten. Det problem som stod på dagordningen och diskuterades handlade inte längre om hur man skulle organisera motståndet, utan om hur man skulle få slut på kriget ”med heder och värdighet”. När det gällde den sistnämnda frågan kunde åsikterna gå isär, eftersom vissa bara tänkte på att rädda sina liv och sin egendom, medan andra tog upp det allmänna problemet med att avsluta kriget under bästa möjliga förhållanden. Men det fanns en punkt där alla var överens, nämligen att det enda hindret för åtgärder för att avsluta kriget, de enda ”fredsfienderna”, var kommunisterna. Defaitisterna hade därmed äntligen hittat ett sätt att isolera kommunistpartiet från massorna, något som de tidigare inte hade lyckats med; det antikommunistiska blocket fann sin sammanhållande kraft i den mest populära parollen: fred; och en annan sammanhållande kraft: rädslan. Eftersom det inte längre fanns några gränser förberedde sig alla (utom partiet) för att fly sjövägen, alla agerade på egen hand och alla såg partiet som hindret för den allmänna flykten.

2) Bland massorna tog sig krigströttheten och det obehag som deras lidande orsakade konkret form i en djup och allmän längtan efter fred. Hela landet väntade på en ny utveckling som skulle sätta punkt för kriget. Och det fanns inte längre någon tanke på republikens seger. Man förutspådde och talade öppet om Francos seger, om den gamla borgarklassens och jordägarnas återkomst, men man hyste förhoppningen att om kriget omedelbart avslutades skulle man kunna undvika ett alltför hårt förtryck. ”De som har begått brott kommer att straffas”, sades det i byarna, ”men de som inte har gjort något annat än att arbeta kommer inte att förföljas.” Partiets fiender, förrädarna och femtekolonnarna underblåste denna inställning, och partiets isolering blev allt större för varje dag.

3) Bland soldaterna vid fronten var situationen något bättre än på hemmafronten, men deserteringarna ökade dramatiskt. Framför allt gick katalanska soldater över till fienden för att kunna återvända till sitt hemland. Längs hela fronten registrerades dagligen 200 fall av desertering (till fienden). Vid Levantefronten flydde 2.000 desertörer i veckan till inlandet. Kommissariernas arbete var förlamat, med undantag för Levantefronten, där de arbetade bra under Jesús Hernández personliga ledning. Partimedlemmar innehade de flesta befäls- och kommissarieposterna, men de hade inte befälet över någon sektor av fronten, dvs. det fanns ingen armé som stod helt till vårt förfogande.

---

[65] Detta rör sig om en bilaga med titeln *Forze dell'esercito della zona centrale alla vigilia del colpo di Stato del colonnello Casado* [Arméns styrkor i centrala området inför kuppen ledd av överste Casado], som innehåller befälhavarnas namn, antalet divisioner och brigader, befälhavarnas och kommissariernas politiska tillhörighet och antalet vapen i deras besittning, indelade efter fronter och armékårer. [Denna bilaga ingår inte här.]

Dekretet om allmän mobilisering hade mött motstånd bland republikanerna, anarkisterna och caballeristerna; men partiet hade tack vare en framgångsrik kampanj lyckats övervinna detta motstånd, och mobiliseringen pågick. Sabotaget skedde i rekryteringscentralerna, som arbetade oerhört långsamt och förklarade en stor del av de mobiliserade olämpliga för tjänstgöring. Den 1 februari befann sig 89.000 man i rekryterings- och utbildningscentralerna [Centros de Reclutamiento, Instrucción y Movilización] (CRIM).

Femte kolonnen verkade nästan helt öppet. De reaktionärer och fascister som dittills hållit sig gömda trädde fram ur illegalitet och knöt kontakter med yrkesofficerare och reaktionära statstjänstemän. Fascistiska sektioner (Falange) bildades överallt, men i stället för att som tidigare verka i det fördolda (klottra på väggar, sabotage) ägnade de sig mer eller mindre öppet åt att bygga upp organisationer som förberedde sig för att ta makten på lokal nivå. Francos instruktioner till falangisterna var att göra allt som krävdes för att förhindra att den republikanska maktens fall skulle åtföljas av kaos. Därför började femtekolonnarna ta kontakt med defaitisterna och kapitulanterna i det republikanska lägret. Denna nedbrytningsprocess var långt gången, särskilt i Levante (framför allt i Murcia och Cartagena).

5) I denna atmosfär hade defaitisternas och kapitulanternas arbete antagit en konkret politisk och organisatorisk form:

a) De militära guvernörerna och polisapparaten. Utlysandet av undantagstillståndet hade, i enlighet med konstitutionen, lett till att makten överförts till de militära myndigheterna – med andra ord, över hela territoriet, till general Miaja och de lokala militärbefälhavarna i provinserna och orterna. Dessa var gamla yrkesofficerare med ganska tvivelaktig lojalitet, som innehade dessa poster eftersom man inte hade kunnat anförtro dem någon del av fronten. Alla var övertygade om att nederlaget var oundvikligt och angelägna om att rädda sina skinn från fascistisk förföljelse, och för att göra sig förtjänta av det började de förfölja kommunisterna och arbeta för att öppna dörrarna till Franco. Miaja gjorde situationen ännu värre genom att anförtro posten som polischef åt överste Burillo, en före detta kommunist och frimurare som drivs av ett våldsamt hat mot partiet. Burillo gjorde det mesta av det organisatoriska arbetet inför Casados statskupp. Under hans ledning ändrade stormgardet, som en gång varit en av partiets mest betrodda organisationer, och återgick till sina gamla traditioner och reaktionära ledare. Karabinjärerna, som dominerades av kapitulationistiska socialistiska ledare, kunde lätt mobiliseras för kampen mot partiet. De militära guvernörerna hade presscensuren i sina händer. På så sätt skapades en situation där den verkliga maktapparaten riktades mot oss, i en kamp som inte längre var tyst och dold utan öppen och daglig, och vidtog åtgärder för att krossa oss vid lämpligt tillfälle.

b) När det gäller armén låg komplottens centrum i centrumarmén, kring överste Casado, en oduglig militär – en inkompetent militär som var ansvarig för förlusten av stridsvagnar i Zaragoza i oktober 1937 och för den långvariga inaktiviteten på Madridfronten, men samtidigt en slug politiker, knuten till CNT, men som inte hade försummat sina relationer med kommunistpartiet i Madrid. Karriärmilitärerna drogs till honom, han hade kontakter och prestige i Francos armé och var i fokus för utländska agenters arbete. Till en början hade England troligen betraktat Miaja, som var fullständigt förstörd av alkohol och droger, som den man som kunde upprepa Menorca-kuppen i hela den centrala zonen (se den engelska pressen vid den tiden), men Negríns ankomst hade satt stopp för den planen. Matallana, omgiven av profascistiska officerare, hjälpte Casado, men utan att engagera sig alltför öppet.

c) Den anarkistiska rörelsens kadrer, och först och främst FAI:s. Deras mödosamma arbete bestod i att sprida den antikommunistiska mentaliteten, provocera fram motsättningar på lokal nivå, genom att ständigt sprida rykten om att kommunisterna var på väg att göra revolt och gripa makten, sabotera folkfrontskommittéernas arbete och knyta band mellan de yrkesmili-

tärer som förberedde statskuppen och de massor av arbetare, bönder och soldater som anslutit sig till CNT. I detta provokativa arbete använde sig anarkisterna i stor utsträckning av trotskismens ideologi och språkbruk. I Madrid, strax före statskuppen, var det de anarkistiska aktionspatrullerna som mobiliserades för att bevaka partilokalen och ockupera strategiska punkter i staden. De gjorde dock inget extraordinärt. Under denna period spelade Syndikalistiska partiet (Ángel Pestañas parti), som av alla (även av CNT:s nationella ledning) betraktades som ett tillhåll för provokatörer och som aldrig hade släppts in i folkfronten, en framträdande roll.

d) De socialistiska Caballero-anhängarna och trotskisterna, som stod i kontakt med Besteiro. Socialistledarna i Madrid utnyttjade frånvaron av partiledningen, som stannade kvar i Frankrike, och tog över ledningen för hela socialistpartiet i den centrala zonen. De var till största delen caballerister med trotskistiska tendenser, och de som inte var Caballero-anhängare (Henche) var ändå motståndare till kommunistpartiet. Socialisterna hade de flesta civila guvernörerna, de hade nästan hela SIM (militära säkerhetspolisen) i sina händer, polisen i Madrid och karabinjärerna, och styrde en stor del av bondemassorna genom jordbruksfederationens apparat.

e) De republikanska partierna, som plötsligt återigen hade börjat spela en viktig roll och nu öppet krävde all makt för att kunna sluta en värdig fred.

f) De utländska agenter, från Deuxième Bureau, Intelligence Service, etc., som det kryllade av överallt, särskilt kring de militära myndigheterna och Besteiro.

Partiets isolering. När jag anlände till Madrid från Toulouse (den 16 februari 1939) var partiets situation mycket allvarlig. Partiet var isolerat. Under de sista dagarna av motståndet i Katalonien hade det sista politiska uttalandet, som utarbetats av PB i Figueres, nått Madrid. Detta uttalande stämde överens med vår inriktning och arbetet under dessa dagar, vars negativa aspekter jag redan har påpekat. Det var ett mycket häftigt dokument som fördömde regeringens svagheter och framför allt kapitulanternas och fegisarnas intriger och förräderi. Det huvudsakliga slaget riktades mot Caballero, för att han hade flytt till Frankrike två dagar efter Barcelonas fall. Allt detta var gott och väl, och ledde till att komplottens organisatörer blev rädda. I dokumentet saknades dock den ton som borde ha använts efter nederlaget, det saknades varje anspelning på de nya problem som massorna stod inför efter förlusten av Katalonien, nämligen freden och dess villkor. Medan ett sådant dokument fortfarande var acceptabelt under kampen i Katalonien, måste dess publicering i den centrala zonen ha orsakat partiet mer skada än nytta. Censuren tillät inte att det publicerades. Politbyrån beslutade och genomförde då en olaglig masspridning. Följderna blev att socialistpartiet bröt relationerna [med PCE] i en hel rad provinser, med början i Madrid, samt en offentlig resolution från folkfronten i Madrid som fördömde och betecknade kommunistpartiets ståndpunkt för att vara emot enheten; i andra provinser uteslöts partiet ur folkfronten, eftersom de andra partierna förklarade sig ”oförenliga” med det; i två eller tre stora städer beordrade de militära myndigheterna att partiledarna skulle arresteras. Partiet fann inget starkt stöd bland massorna. Faktum är att själva dokumentet presenterades för massorna av våra fiender som ett bevis på att kommunisterna inte ville ha fred och förberedde sig för att genomföra en våldshandling för att förhindra att det fredsavtal som förbereddes av ”förnuftiga” militärer och politiker. Under inflytande av denna propaganda framstod vi inför massorna som ”krigspartiet” i kamp mot ”fredspartiet”.

Partiet gjorde andra misstag av samma slag. Hela tonen vid partikonferensen i Madrid (i början av februari 1939) var felaktig och olämplig för situationen, eftersom den inte tog hänsyn till de nya förhållandena och stämningen bland massorna. Dolores tal vid konferensen, som var tydligt och häftigt i sitt fördömande av kapitulanternas komplott, i sin attack mot förrädarna, Miaja och Casado, var inte korrekt i sak, och kunde inte förstås av folket. Talet publicerades dessutom i strid mot censurens order och förstärkte vår isolering gentemot alla andra politiska

krafter i Madrid. Jag anser att Mo. [= Moreno][*], som skickades till Madrid den 27 januari, och som vid det tillfället gav prov på fullständig passivitet och politisk blindhet, bär ett direkt ansvar för den felaktiga inriktningen av konferensens linje.

Partiledningen (Checa, Uribe, Dolores, Delicado, Diéguez och Mo. i Madrid) befann sig i ett sådant tillstånd av demoralisering och desorientering, att den inte förmådde ta itu med situationen. En vecka efter Negríns ankomst till den centrala zonen hade PB fortfarande inte lyckats få kontakt med honom. Relationerna mellan Uribe (som ansågs vara ansvarig för händelsen) och PB var extremt spända, vilket gjorde det omöjligt att samarbeta. Å andra sidan var det endast tack vare Negríns personliga ingripande som de kamrater som arresterats i de olika provinserna kunde friges. Partiledningens vanliga brister (brist på initiativ, tomt prat i stället för handling, överdriven nervositet) nådde sin höjdpunkt. Framför allt försummades problemet med relationerna till massorna. Ett exempel: Dolores var medveten om partiets svaghet och isolering i Madrid och om svårigheten att förbättra situationen genom (förbjudna) möten, och hon hade fått i uppdrag att hjälpa till att förändra situationen genom att upprätta kontakter med fabrikerna, via möten och samtal med arbetardelegationer från de fabriker som hon delade ut livsmedel till. Inte en enda gång följdes denna instruktion. Partiorganisationen i Madrid hade lyckats förbättra sitt arbete i fackföreningarna något, men dess organisatoriska svagheter var fortfarande i högsta grad levande. Med oerhörd stolthet och fortfarande i den felaktiga tron att de var stadens dominerande parti, var Madridkommunisterna ännu mer isolerade från massorna än vanligt, och samma symptom på försvagning började visa sig som i Barcelona (minskad aktivitet i sektionskommittéerna).

Något som partiet gjorde i stor skala och med stor energi var att skicka en hel del av våra kadrer till fronten. Här är listan över de som Madridorganisationen skickades till fronten:

provinsiell partiledning, provinskommitténs kommission	18
ledare för sektionskommittéerna	60
provinsiella rådgivare och suppleanter	10
ledamöter i fackliga styrelser	150
medlemmar i kontrollkommittéer, fackliga delegationer, cellansvariga etc.	1000
	1238

Situationen var densamma i alla provinser. Det var nödvändigt, men partiorganisationen var kraftigt försvagad på hemmafronten, medan nykomlingarna i armén ännu inte spelade någon större roll vid tiden för Casados statskupp.

Kamrat Checa var den förste som förstod behovet av att förändra saker och ting, till att börja med korrigera partilinjen, och han accepterade omedelbart råd och anvisningar i den riktningen.

Korrigeringen bestod i att öppet ta upp problemet med freden, fastslog att även vi, liksom hela folket, ville ha fred, men att fred inte innebar kapitulation utan kamp och förräderi, och att det var möjligt på grundval av de punkter som Negrín hade framfört i Figueres, men att det för att få ett erkännande [av Franco] var nödvändigt att fortsätta motståndet (PB-resolutionen av den 22 februari), omintetgöra kapitulanternas intriger, upprätthålla och stärka enheten och folkfronten, etc.

Dokumentet gjorde ett enormt intryck. Samtidigt organiserade vi kontakter mellan vår ledning och så många politiker och militära ledare som möjligt från alla partier för att förklara vår syn på saken. Vi uppnådde vissa resultat. Förbindelserna återupprättades med socialistpartiets (provisoriska) ledning, som förklarade att den incident som Figueres-resolutionen orsakat var

[*] [Moreno är ett alias för Stepanov, den bulgariske Komintern-agenten Stepan Minev.]

utagerad. Kommunistpartiet återupptogs i folkfronten, från vilken det hade uteslutits. Folkfrontens nationella råd återupprättades och sattes i funktion. Det gav sitt stöd till regeringen och avvisade enhälligt anarkisternas förslag att ersätta den med en junta, ett förslag som FAI och CNT hade lagt fram vid ett möte med folkfronten den 1 mars 1939.

Men vi visste att förberedelserna för komplotten fortsatte, och som läget var, med partipressen starkt begränsad och brutalt censurerad, övertygade om att varje olaglig massutskick skulle ha utlöst ett angrepp på partiet, och med våra relationer till massorna redan kraftigt försvagade, var det absurt att tro att vi skulle kunna klara av situationen med några politiska samtal. Det krävdes kraftfulla åtgärder, konkreta åtgärder mot konspiratörerna, för att omintetgöra deras planer och förhindra deras handlingar. Vi hade rätt att kräva sådana åtgärder framför allt av regeringen, av Negrín.

Regeringens passivitet: Var Negrín delaktig? Regeringen gjorde ingenting. Ministrarna (med undantag för Uribe och inklusive Moix från PSUC) hade till att börja med vägrat resa från Toulouse till Madrid. Väl framme i den centrala zonen, efter att Negrín kraftfullt tagit upp frågan, fortsatte de att i Madrid göra samma sak som de gjort i Figueres: kräva möten med ministerrådet för att visa på nödvändigheten av att kapitulera och omöjligheten av att fortsätta göra motstånd, samt kräva att man skulle begära fransk-engelsk intervention och så vidare. Inget praktiskt arbete från deras sida. Några av dem stod i kontakt med dem som förberedde komplotten: utan tvivel republikanerna, González Peña, Paulino Gómez och Segundo Blanco, det vill säga hela regeringen, med undantag för våra egna och del Vaya, som befann sig i Paris. Men samtidigt som de konspirerade med förrädarna och aktivt deltog i den antikommunistiska kampanjen bedrev ministrarna propaganda mot Negrín och anklagade honom för att vara ansvarig för regeringens passivitet.

Negrín hade aldrig ifrågasatt att regeringen och han själv behövde flytta till den centrala zonen, men han hade ingen tilltro till möjligheten att fortsätta motståndet. Hela hans generalstab var defaitistisk. Rojo vägrade att bege sig till den centrala zonen och försökte demoralisera Matallana. Endast de kommunistiska militära ledarna hade hörsammat uppmaningen att återvända från Frankrike till Madrid. Negrín var mycket orolig för den ekonomiska situationen. Trots detta gjorde han vid sin ankomst till den centrala zonen mycket fina uttalanden å regeringens vägnar, vars högkvarter han hade upprättat i Madrid. Detta var ett första misstag, eftersom ministrarna inte kunde arbeta i Madrid, och alla visste att så snart fienden började anfalla måste regeringssätet flyttas till en säker plats (Albacete eller Cartagena). Uttalandena följdes dock inte av några åtgärder. Negrín började resa runt i landet, besökte alla civila och militära myndigheter och slösade uppenbarligen bort tiden. Det enda positiva han gjorde var att beordra åtgärder mot femtekolonnarna i Murcia och Levante, där situationen redan var närmast öppet upprorisk. 200 fascister greps.

Redan vid de första kontakterna måste dock Negrín ha blivit fullt medveten om den statskupp som förbereddes. Han samlade i Albacete alla de viktigaste militära cheferna (generalstaben, frontbefälhavarna, marinens generalstab). Men varken kamrat Hernández (kommissarie för hela armén i området) eller vår vän Scil. var inbjudna till mötet. I slutet av mötet åtog sig alla närvarande att inte yttra ett ord om vad som hade diskuterats, och vi har inte fått veta något om det, förutom en vag uppgift (Matallana) enligt vilken alla, utan undantag, hade förnekat möjligheten till motstånd. Premiärministern hade informerats om Casados avsikter och intriger så snart han anlände. Han hade en fem timmar lång audiens med Casado. Han fick ett långt defaitistiskt memorandum från Casado. Han besökte överstelöjtnant Mera, som han stannade hos i två dagar, och tillbringade en halv dag med att besöka de modellbordeller som hade organiserats av 4:e armékåren i staden Guadalajara. Han åkte till Cartagena, till Valencia och söderut. Ingen av hans resor gav några praktiska resultat. I centrum saknades alla former av auktoritet som kunde ge order och ta initiativ. I stället för att omedelbart efter Rojos avhopp gå

vidare med bildandet av en ny generalstab utnämnde Negrín Rojo till generallöjtnant. Istället för att avskeda Casado och ersätta honom, på grundval av det mycket rikliga material som avslöjade honom (framför allt rapporten om mötet med armékårsbefälhavarna den 22 februari, där Casado öppet hade tagit upp frågan om kapitulation), utnämnde han honom till general. Han hade tagit kontakt med folkfrontspartierna och uppmanat dem till motstånd, men hade undvikit kontakt med partiets PB. Samma kväll som jag anlände till Madrid deltog jag i ett telefonsamtal som han hade med Uribe där han hotade med att låta arrestera och skjuta partiets PB. Två timmar senare ursäktade han sig med att han hade gjort det för att förvirra några ministrar med vilka han hade ett våldsamt gräl med om lojaliteten hos vårt parti och folkfronten i Madridområdet. För att framstå som opartisk, sa han till oss, hade han hotat båda sidor.

Situationen komplicerades ytterligare mellan den 25 och 28 februari på grund av Azañas vägran att bege sig till Madrid för att fullgöra sina presidentplikter och av Frankrikes och Englands allt tydligare tendens att erkänna Franco. Dessa två händelser, tillsammans med allt annat, bidrog till att sänka moralen bland ledarna och folket. Medan en del ansåg att med slutet på en ”laglig” makt förlorades möjligheten att ”räkna” med hjälp, förlorade de övriga det lilla hopp som funnits om en förändring av det internationella läget till vår fördel. Trots allt var den ståndpunkt som regeringen och folkfronten intog i Azaña-frågan korrekt och enhällig: för sista gången uppmanades han inställa sig för att tillträda sin post. Men intrigerna och förberedelserna för statskuppen fortsatte.

För att sammanfatta min syn på Negrín är min åsikt att han under dessa månader uppträdde som någon som försökte rädda sig själv ur en situation som han ansåg vara hopplös, men inte ville öppet förråda vare sig vårt parti eller sitt förflutna. Om han lät förrädarna hållas berodde det inte bara på svaghet och felaktig politisk inriktning, utan också på att förrädarnas statskupp tycktes ge för honom en möjlighet att befria sig från personligt ansvar. Även hans kaotiska privatliv och fysiska rädsla spelade in. Å andra sidan bör det påpekas att när partiet korrigerade sin politiska linje förändrades Negríns inställning till det. Efter publiceringen av resolutionen av den 22 februari[66] (som Negrín personligen korrigerade till den slutliga ordalydelsen) satte han igång och gav partiet mycket mer än vad det hade begärt av honom. Det tal Negrín förberedde för den 6 mars (som utarbetades på morgonen den 5 mars av Alfredo och presidentens sekreterare och godkänt av presidenten) var mycket bra.

Vår taktik. Hur skulle vår taktik vara i den situationen? Vad var vi tvungna att göra?

Kunde vi som parti, mot bakgrund av regeringens vanmakt och brister, på eget initiativ med våld ha vidtagit de nödvändiga åtgärderna för att förhindra kuppen? När vi såg situationen förvärras dag för dag diskuterade vi frågan. Jag bad till och med om råd om hur vi skulle agera, men fick inget svar på grund av tekniska problem. Vår uppfattning, och min i synnerhet, var att vi inte kunde använda våld av följande skäl: vi befann oss inte längre i samma situation som i Figueres, där alla med ögonen fixerade vid fronten lät oss göra som vi ville och betraktade oss som mer eller mindre galna. Nu hade vi däremot att göra med en statsapparat, civil och militär, som mobiliserats mot oss och vars fientlighet och motstånd inte bara gick att krossa med brutalt våld. För en sådan våldshandling kunde vi inte förlita oss på några bundsförvanter, alla skulle ha varit emot oss. Vi hade varit tvungna att ta makten som parti. Politiskt skulle det ha inneburit att partiet fått ta sig an uppgiften att med våld krossa folkfronten. Hela partiledningen var emot den idén. Dessutom fanns det enligt min personliga uppfattning ett annat mer djupgående skäl som fick mig att avråda partiet från att slå in på den vägen. Utifrån min kännedom om partiet och dess styrka vid denna tidpunkt, var jag övertygad om att vi skulle ha

[66] [Enligt B. Bolloten i Spanska inbördeskriget: Revolution och kontrarevolution, kap 65, så är detta datom. För dt första var resolutinen daterad 23 februari och publiceringen skedde (i *Mundo Obrero*) först den 26 februari.]

blivit snabbt och hopplöst besegrade, eftersom massorna, som var desorienterade och bara önskade fred, inte skulle ha följt oss, och inte ens de kommunistledda militära styrkorna skulle ha stött oss tillräckligt energiskt och beslutsamt. Troligtvis skulle en del av dem ha rest sig mot oss. Det är till och med mycket troligt att en del av partiet skulle ha vacklat (redan i Almería) – redan på grund av publiceringen av Figueres-dokumentet hade partiledningen splittrats, eftersom en del ogillade och förkastade dokumentet. Däremot var alla övertygade att om Negrín hade förblivit regeringschef och gett oss möjlighet att besätta en hel rad avgörande poster som vi begärt, skulle det ha varit möjligt för oss att förhindra kuppen eller krossa den genom ett snabbt slag, som skulle ha fått stöd från massorna och armén – eftersom det i så fall skulle ha haft karaktären av en kamp till försvar för regeringen och folkfronten. På samma sätt hade vi inte heller övervägt hypotesen att bilda en ny folkfrontsregering ledd av en ny man: en sådan man fanns inte; Miaja, den ende som några månader tidigare hade kunnat komma i fråga, var redan en fiende. Omöjligheten att hitta en annan regeringschef och rädslan för att driva Negrín in i kapitulanternas läger hindrade oss från att öppet angripa honom inför massorna.

Det var alltså i denna anda som vi vägledde partiet. Jag upprepar: att till varje pris upprätthålla folkfronten; bryta partiets isolering bland massorna; förbereda partiet för att snabbt kunna hantera situationen i sin helhet (se de sista punkterna i resolutionen av den 23 februari); vägleda vår militära organisation i samma riktning. Vad som inte kan fastställas med exakthet är hur denna linje konkret förmedlades till hela partiet. Jag vet att Checa arbetade mycket intensivt och skickade olika kamrater till provinserna där partikonferenserna fortsatte. Partiledningen i Madrid var väl informerad. De militära kadrerna vid centrumfronten stod ständigt i kontakt med partiet. Delicado, Modesto och Líster skickades till Valencia (högkvarter för CK:s militära kommission) för att organisera det militära arbetet i resten av landet.

Våra skriftliga förslag till Negrín överlämnades till honom mycket sent (tre eller fyra dagar efter min ankomst). Förutom omorganiseringen av arméledningen i enlighet med våra vänners råd och inrättandet av ett arbetsgrupp nära presidenten, innebar förslaget i huvudsak att överste Modesto skulle utnämnas till befälhavare för Madridarmén i stället för Casado och att kommunistiska militärer skulle utnämnas till befälhavare i städerna i Levante (Valencia, Alicante, Murcia, Cartagena) och i Albacete, den viktigaste vägknutpunkten. Vi ansåg att Cuenca (kommunistisk civilguvernör, närvaro i provinsen av reservstyrkor som leddes av kommunister) och Extremadura (närvaro i regionen av en reservenhet under ledning av kommunisten [Hilamón] Toral) var säkra positioner. I Almería hade vi redan en kommunistisk militärbefälhavare.

Negrín gick inte med på allt, men han accepterade mycket, och gav till slut intryck av att sätta igång med arbetet, med stöd av en liten organisation i krigsministeriet som leddes av Cordón (kommunist) och en propagandaapparat (helt i våra händer). Regeringens verksamhet flyttades till Levante, mellan Alicante och Villena, och partiet flyttade sin ledningsgrupp (Checa, Dolores, Delicado, Alfredo) till den regionen, dit även folkfronten borde ha flyttats. Men medan Negrín bosatte sig långt från de stora befolkningscentra (i Elda), stannade vi kvar nära Murcia, för att alltid kunna stödja oss på en partiorganisation av viss betydelse.

Något som Negrín inte accepterade var att utnämna Modesto till befälhavare för armén i Madrid och avskeda och arrestera Casado. Han beslutade att överföra Casado till generalstaben och utsåg en kommunist, överstelöjtnant Bueno (2:a armékåren), till befälhavare för armén i Madrid. När det gäller Levanten gav han oss det väsentliga (Albacete, Murcia, Cartagena, Alicante). Modesto anförtroddes befälet över en manöverarmé (under uppbyggnad). Líster fick ansvaret för fronten i Andalusien. Jag hävdar att om alla de åtgärder som Negrín sent omsider beviljade också hade genomförts, skulle Casados statskupp ha varit omöjlig. Men vid det tillfället var det första oroande och ödesdigra fallet av svikt hos de ledande kadrer som partiet förlitade sig på. Överstelöjtnant Bueno vägrade att ta befälet över centrumarmén: därmed

förlorade vi det som borde ha varit nyckeln till vår förebyggande insats. Mendiola, som utsetts till befälhavare i Murcia, vägrade. Curto, som utsetts till befälhavare för Albacete, vägrade. Paco Galán, som utsetts till befälhavare i Cartagena, anlände dit två dagar för sent och trotsade partiets order att inte gå in i staden annat än i spetsen för en infanteribrigad som hade ställts till hans förfogande (samtal med Galán på eftermiddagen den 4 mars mellan Checa, Dolores och Alfredo), körde han in i staden i bil utan eskort, vilket gjorde det möjligt för de andra att gripa honom. Vega, som utsetts till befälhavare i Alicante, tillträdde sin post, men vidtog inga seriösa försiktighetsåtgärder och greps på eftermiddagen den 6 mars av en liten grupp stormgardister.

När det gäller Bueno, Mendiola och Curto kan misslyckandet bara förklaras med en direkt eller indirekt koppling, förmodligen av frimurarkaraktär, till de militärer som höll på att planera statskuppen. Det som sedan hände i Madrid, det faktum att Bueno den 5 och 6 försåg Casado med sina personliga livvakter och Mendiolas inställning, som vägrade Checa och mig någon som helst hjälp efter vår arrestering, bekräftar denna hypotes. När det gäller Galán och Vega handlade det troligtvis enbart om lättsinne.

Dagen innan statskuppen hade vår förebyggande åtgärdsplan, på grund av Negríns attityd och de första tecknen på svikt bland våra militära ledare, endast genomförts till en mycket liten del, och inte den väsentliga delen.

Dessutom inträffade något mycket obehagligt. Alla åtgärder som Negrín hade vidtagit offentliggjordes i ett specialnummer av *Diario Oficial*. Numret innehöll nästan uteslutande dekret om befordran och utnämning av kommunister, till att börja med befordringarna av Modesto och Cordón (som undertecknade alla övriga dekret) till general, Líster till överste osv. Provokatörer hade inte kunnat göra det bättre. Våra fiender utnyttjade numret som bevis för att kommunisterna, i samförstånd med Negrín, förberedde sig för att ta över hela makten. Andra hävdade att det rörde sig om en förfalskning som utförts av kommunistpartiet självt, och allt detta fick mycket allvarliga konsekvenser under de följande dagarna.

IV. Casados statskupp och krigsslutet

De åtgärder som Negrín vidtog, det sätt på vilket det gjordes, samt tillkännagivandet av hans tal den 6 mars – vilket offentliggjordes omedelbart efter nyheten om Azañas avgång och Frankrikes och Storbritanniens erkännande av Franco – påskyndade händelseutvecklingen.

De uppgifter som vi har idag gör det möjligt att slå fast att Casados statskupp inte bara skulle äga rum i Madrid. Upproret i Cartagena var en integrerad del av denna. Detta konstaterande är viktigt för förståelsen av Casado-rörelsen. Upproret i Cartagena, som ursprungligen var antikommunistiskt och regeringsfientligt, blev snart öppet francovänligt (rödgul flagga, parollen: ”Leve Franco! Upp med Spanien”), och upprorsmännen vände sig direkt till Franco via radio och bad om hjälp. Hjälpen kom när staden åter var i våra händer; ett fartyg som försökte ta sig in i hamnen lastat med fascistsoldater sänktes och 400 soldater togs till fånga. Casados plan, i samråd med Francos generalstab, var alltså att samtidigt öppna portarna för fascisterna till både Cartagena och Madrid. Om de fascistiska styrkorna hade gått i land i Cartagena, trots sin försumbara storlek, skulle allt annat omedelbart ha kollapsat, eftersom Levante skulle ha erövrats fullständigt på några dagar och alla fronter skulle ha blivit överrumplade bakifrån. Motståndet och nedkämpningen av Cartagena-upproret förändrade avsevärt händelseförloppet.

Nedkämpningen av upproret i Cartagena. Upproret ägde rum på eftermiddagen den 4 mars (lördag). Galán, som var på väg in i staden efter att ha lämnat sin (205:e) brigad några kilometer bort, greps tillsammans med befälhavaren för 205:e brigaden, som var med honom. Gatustrider började omedelbart, och partiorganisationen kämpade väl. Värt att nämna är den energiska insatsen av kamrat Isabel García, en av partiets bästa kvinnliga kadrer. En grupp kamrater höll stånd i provinskommitténs lokaler till nästa dag. Nyheten om revolten nådde partisekreteraren (i närheten av Murcia) på natten; vi vidarebefordrade den omedelbart till

krigsministeriet (Cordón, en kommunist), men vår information troddes inte, utan man trodde på ett falskt telegram undertecknat ”Galán”, som skickats till ministeriet av de fascistiska rebellerna. Med enorma svårigheter och tack vare hjälp från arbetarna vid telefoncentralen i Murcia lyckades Checa, Delicado och jag kl. 4 och 6 på morgonen upprätta telefonkontakt med Galán själv, som fick oss att förstå hur situationen var, eftersom han, genom att utnyttja det rådande kaoset i upprorsmännens ledning och genom att använda sin prestige som före detta officer i nationalgardet (denna punkt måste noggrant klargöras med Galán) hade, med risk för sitt liv, lyckats stanna kvar vid kommandoposten på torget. Det var då (klockan åtta eller nio på morgonen) som vi (partisekretariatet) beordrade 205:e brigaden att attackera Cartagena och till varje pris, kraftfullt och brutalt, krossa upproret, genom att mobilisera alla partikadrer som stod till vårt förfogande för att se till att denna order skulle verkställas. En tid senare anlände, på uppdrag av regeringen, löjtnant Rodríguez (kommunist), som, efter att ha informerats av oss, tog över den militära ledningen av operationen, assisterad av socialisten Virgilio Llanos och andra kamrater. Anfallet gick lite långsamt, men klockan 3 eller 4 på eftermiddagen tog man sig in i staden och klockan 7 var de centrala punkterna och nästan alla fästningar ockuperade. Fascisterna fortsatte att göra motstånd i olika byggnader. Vår rädsla var att om upproret inte bekämpades med nödvändig kraft och fascisterna stannade kvar i staden i några dagar, skulle detta bli ett tecken på att motståndet var på väg att kollapsa i hela landet. Av den anledningen, efter att ha skickat Dolores till platsen där regeringen befann sig, eftersom vi inte ansåg vår eget tillhåll var tillräckligt säkert, stannade Checa och jag kvar i Cartagena till skymningen. Vid vår återkomst samlade vi partiledningen i Murcia och alla partikadrer från Cartagena som hade tagit sin tillflykt till Murcia, för att ge dem riktlinjer för de kommande åtgärderna och framför allt för det hårda förtryck som skulle utövas i den återerövrade staden.

Under aktionen i Cartagena gjorde Rodriguez, Llanos och Artemis (befälhavare för 205:e armébrigaden) bra ifrån sig. Galán, fånge och sårad, överfördes till ett örlogsfartyg när flottan lämnade hamnen för att fly till Biserta. Beslutet att fly fattades av flottans befälhavare och kommissarie Bruno Alonso (socialist), som stod i förbindelse med Casado just när vår brigad inledde attacken. Krigskommissarien [Bibiano Fernández] Ossorio y Tafall (IR), som tre gånger befann sig i närheten av Cartagena, spelade en tvetydig roll, han gjorde ingenting, försökte hindra vår insats och slutade med att i sin bil (som förde honom till Madrid) rädda den gamle marinbaschefen Bernal (en förrädare), som vi ville få tag på. Nu verkar det som om Negrín gav ordern att ta honom ifrån oss (information från Uribe). Krossandet av Cartagena-upproret är den enda framgång som partiet nådde under dessa dagar. Den berodde på ledningens (Checa) snabba och energiska agerande, men också på att upproret omedelbart antog en öppet fascistisk karaktär, vilket ledde till att partiet den 5 mars fick stöd i sin kamp från de andra partierna i området – till exempel den borgerlige guvernören i Murcia, en socialist (?) – de stormgardister som fanns i Murcia, under befäl av en kommunist (jag minns inte hans namn; han bör nu vara i USA) och ett antal stridsvagnar.

Regeringens desertering. Casado tillkännagav sin kupp sent på kvällen mellan den 5-6 mars. Regeringen sammanträdde i Elda för att godkänna texten till Negríns tal och för att lösa det konstitutionella problem som uppstått genom Azañas avgång och överföringen av posten som republikens president till Martínez Barrio. De militära cheferna (Miaja, Matallana, Casado, Menéndez) hade inbjudits, men endast Matallana hade accepterat inbjudan. En del av parti-ledningen befann sig tillsammans med regeringen (Dolores, Delicado, som omedelbart kom för att informera oss, Uribe och Moreno). Närvarande var också Modesto och Líster och, tror jag, Castro [Delgado].

Negrín fick telefonkontakt med Casado och informerade honom att han ”entledigats”. Cordón (tror jag) talade med alla frontbefälhavare och fick normala svar från Andalusien (Moriones) och Extremadura (Escobar). Från Levante svarade Menéndez med att hota med att marschera

mot regeringen om den gav order om att attackera Casado och om Matallana inte omedelbart släpptes. Jag vet inte om de kamrater i partiledningen som var på plats och kommunisterna i den centrala apparaten (Cordón, etc.) föreslog Negrín att vidta repressiva åtgärder. Jag tror inte att de gjorde det, och framför allt vågade vi inte göra som vi hade gjort i Cartagena: ge order om att gå till attack utan att ta hänsyn till Negríns åsikt. Under ministerrådet tog han inte upp frågan ur repressivt perspektiv. Tvärtom: ända in i det sista förklarade han sig vara emot att inleda öppen strid. Med Menéndez som mellanhand (direktlinjen till Madrid hade redan skurits av) försökte han fortfarande samtala med Casado, men förgäves. I rådet uppstod därför en stämning präglad av panik och katastrof. Till slut dominerade åsikten att regeringen borde lämna in sin avskedsansökan till Martínez Barrio, men motståndet från Uribe, som vägrade acceptera denna ståndpunkt, hindrade beslutet från att genomföras. Därför föreslogs att man helt enkelt skulle ge sig av, vilket också möttes av häftigt motstånd från Uribe. Det enda konkreta beslutet var att beordra undersekreteraren för armén, den ende som vid den tidpunkten hade möjlighet att kontrollera den militära apparaten, att åka till flygfältet för att hålla ett öga på de flygplan som var redo att flyga och som fanns där. Och denne (Cordón) begav sig inte bara dit, utan var också den förste att ge sig av, utan att invänta något beslut från partiet. Rådet avslutade sitt möte tidigt på morgonen, i oordning och utan att ha fattat något beslut, och med Uribe som vägrade att ge sig av med de andra. Ministrarna åkte iväg med flyg, Negrín och del Vayo begav sig till lantgården där partiledningen befann sig. Det verkade som om Negrín inte ville ge sig av och överge kommunisterna, som han hävdade att han hade en hedersskuld till.

Partiledningen. Checa, Delicado och jag anlände till Murcia, till den lantgård där partiledningen befann sig, omkring klockan nio på morgonen den 6 mars (måndag). Förvirringen var total. Alla var i ett tillstånd av förtvivlan. Våra förbindelser med resten av landet fanns inte längre. Jag letade genast efter den radiostation som hade upprättats för presidentens tal, men den hade monterats ned under natten på order av jag vet inte vem och var därför obrukbar. På samma sätt var det omöjligt att få exakt information om vad som hade hänt i rådet. Negrín och del Vayo var där tillsammans med några högre tjänstemän (Galcés, Sánchez Arcas, Ossorio och Tafall). Efter korta överläggningar rådde jag kamraterna att göra följande: *a)* be Negrín att än en gång vända sig till Casado och föreslå ett möte för att undvika ett inbördeskrig i bakre leden. Detta för att Negrín skulle stanna kvar och för att vinna några timmar. Del Vayo var emot detta, men Negrín gick genast med på det och skrev texten till ett nytt meddelande till Casado som förmodligen inte skickades i väg*; b)* mobilisera alla närvarande och tillgängliga kamrater och skicka dem till alla orter i Levante och till Albacete, för att ta kontroll över det området, vilket vi ansåg möjligt (med stöd av Alicante, som var i våra händer, Murcia och Cartagena, Levantearmén och de övriga lojalistiska styrkor som vi kunde hitta i området). Samtidigt beslutade vi att skicka ut Dolores ur Spanien, eftersom vi under rådande omständigheter inte kunde garantera hennes säkerhet. Moreno följde med henne. Jag ansåg inte att hans närvaro var till någon nytta, eftersom han inte besatt några av de egenskaper som krävs i en sådan situation. Under hela natten hade han inte kommit fram till något att föreslå ledningen, som han befann sig tillsammans med. Vi fördelade omedelbart uppgifterna mellan oss. Jag själv tog på mig att informera kamraterna i Cartagena och Murcia. Checa stannade kvar för att leda arbetet i sin helhet. Jag begick ett misstag genom att inte stanna kvar, eftersom arbetet i ledningen var viktigare än arbetet i Cartagena, men jag hade fullt förtroende för Checa och jag tror att även om han blev överväldigad, så berodde det inte på misstag från hans sida.

När jag kom till Murcia fick jag veta att kamraterna i ledningen per telefon beordrade mig att snarast återvända för att återförena mig med dem. Trots detta kallade jag till mig Rodriguez och Llanos och gav dem order om att fortsätta aktionen i Cartagena med största möjliga kraft (tidigt på morgonen hade vi drabbats av ett bakslag: fascisterna hade återtagit posthuset) och, när staden väl hade erövrats, försvara den till varje pris. Jag kallade samman några kamrater från Murcia och instruerade dem att stödja aktionen i Cartagena och göra sitt yttersta för att

upprätthålla en situation präglad av folkfronten i Murcia. Vad gäller vår apparat hade det under min frånvaro (från sex på morgonen till två på eftermiddagen) inträffat en oerhörd händelse, som visar i vilken utsträckning missmodet hade trängt in i partiet. En kamrat från CK-apparaten (Argüelles) hade dykt upp i vårt högkvarter och rådde de kamrater som befann sig där (3 sekreterare, chaufförer, vakter osv.) att fly från Spanien med ett fartyg som avgick från Cartagena, eftersom, sade han, ”här är allt över” (denna händelse berättades för mig några dagar senare). Jag gav order till CK-apparaten att förstöra partiarkivet och gav en kamrat (Lucio Santiago) ansvaret för platsen.

Jag var tillbaka i Elda mellan sju och åtta på kvällen (6 mars). Där nere hade allt rasat samman. Checa var upptagen med ett möte med våra vakter och chaufförer, som hade gjort ett slags uttalande. Uribe och de andra var redan på flygfältet i Monóvar (där tre flygplan sedan tidigare hade stått redo för att i nödfall stå till partiledningen förfogande). Platsen måste överges eftersom en grupp stormgardister närmade sig mellan Alicante och Novelda. Detta hade hänt: Klockan 13 hade de casadistiska stormgardisterna intagit Alicante och tagit Vega till fånga, som inte hade vidtagit några försiktighetsåtgärder. Alicantes fall hade lamslagit alla de åtgärder som vi hade planerat. Negrín hade plötsligt bestämt sig för att ge sig av till Toulouse och våra kamrater befann sig där med ett litet styrka på 80 gerillakrigare (mycket duktiga, men otillräckligt för någon insats). Vid 17-tiden kom dessutom nyheten att flygplanschefen (Alonso, en kommunist) hade anslutit sig till Casado. Därmed var Albacete, vår viktigaste stödpunkt på vägen mot Madrid, förlorad: vi befann oss i Elda i ett slags råttfälla.

Jag sade genast till Checa att jag trots allt ansåg att det var oacceptabelt att hela partiledningen skulle lämna, och han höll med. Kamraterna i ledningen sammanträdde därför på kvällen på Monóvars flygfält. Man gick snabbt igenom situationen. Allas moral var ganska låg. Jag frågade Modesto och Líster om de ansåg att det var möjligt att militärt återta kontrollen över situationen. Båda svarade att det inte var möjligt och att partiet, ensamt och utan stöd från regeringen, inte kunde göra någonting. Jag insisterade dock på att några av de närvarande kamraterna inte skulle ge sig av. Och så beslutades det. Politbyrån sammanträdde sedan på egen hand och beslutade att Checa, jag själv och Claudín (sekreterare i JSU) skulle stanna kvar. Anledningen till att jag föreslog att en del av partiledningen skulle stanna kvar var att jag inte ansåg att Casados kupp och Negríns flykt innebar slutet på kriget; det var fortfarande möjligt att försöka åstadkomma något med partiets styrkor, och i vilket fall som helst var det nödvändigt att vägleda de kommunistiska kadrerna, förbereda deras evakuering och organisera en ny illegal ledning. Under den korta diskussion som följde fick jag intrycket att kamraterna inte var helt överens med mig i bedömningen av fakta. De betonade (särskilt Uribe) att Casados kupp innebar, omedelbart eller nästan omedelbart, att fronten öppnades och totalt bröt samman. Diskussionen fördjupades inte (omständigheterna tillät inte det). Instruktionerna till de kamrater som stannade kvar var följande: *a)* vägled partiet utifrån kunskapen om landets allmänna situation, en kunskap som vi vid den tidpunkten saknade; *b)* man förutsåg möjligheten, med tanke på regeringens flykt, och om situationen så krävde, att kontakta juntan*; c)* bilda en ny partiledning, kapabel att arbeta under halvlegala eller illegala förhållanden d) vidta nödvändiga åtgärder för evakuering av partikadrerna.

När det gällde den grupp som skulle stanna kvar avrådde jag alla andra kamrater, utom Checa, eftersom jag ansåg att alla var alltför nedstämda. Negríns flykt hade försatt dem i den djupaste oro. Det bör dock tilläggas att moralen hos de stormgardister som tog oss till fånga den natten var sådan att om Modesto och Líster hade varit med oss skulle vi ha dödat dem på fläcken. Vi undgick att bli avrättade för att vi inte var särskilt framträdande eller helt okända personer.

När vi lämnade flygfältet med bil, på väg till vår lokal i Murcia, greps Checa, jag och Claudín av militärpolisen och Casados kravallpolis. Denna olyckliga händelse hindrade oss under tre eller fyra dagar från att på något sätt påverka händelseförloppet. Gripandet skedde omkring kl.

1 på natten mellan den 6 och 7 mars. Vi kunde inte återknyta kontakten med partiet och börja arbeta förrän den 9 mars i Albacete, efter en rad komplicerade strapatser.

Kampen i Madrid. Jag deltog inte i den kampen och jag känner endast till dess förlopp genom de rapporter vi fick. Min bedömning på grundval av rapporterna är följande: partiledningens inriktning, under ledning av Arturo Giménez och Diéguez, PB-medlem, var rätt från första stund. De tvekade inte ett ögonblick att sätta igång med arbetet att störta juntan med vapenmakt. Det var de instruktioner de hade fått från politbyrån. Men när de skulle utföra dessa instruktioner kom två faktorer emellan som gjorde det omöjligt att besegra Casado.

1) De kommunistiska kamrater som var yrkesmilitärer – som man oundvikligen måste förlita sig på för den militära insatsen mot Casado – svarade inte trots alla överenskommelser som hade träffats med dem i förväg. Bueno (2:a armékåren) vägrade att ta befälet över Madrid-fronten. Barceló (1:a armékåren) gjorde detsamma. Båda förnekade partiet de styrkor som krävdes för att krossa Casado på några timmar, vilket ledde till att partiets insats försenades och blev långsamt och ineffektivt. Ortega (3:e armékåren) underlät inte bara att tillhandahålla de nödvändiga styrkorna, utan tillät dessutom att två anarkistiska divisioner från Extremadura-fronten passera genom hans sektor (över den berömda Argandabron, som befann sig under beskjutning från fascisterna, vilka denna gång avbröt eldgivningen), och det var just dessa divisioner som krossade våra kamrater i Madrid. Ortega desorienterade dessutom partiet med felaktig information och höll hela tiden kontakt med Casado. Alla tre (Bueno, Barceló och Ortega) var frimurare. Dessutom vägrade kamraten Juanín, som befann sig en division längs axeln Aranjuez-Alcalá de Henares, att marschera mot Madrid och släppte också igenom de anarkistiska styrkorna. Detta är de grundläggande orsakerna till våra kamraters militära nederlag. Andra allvarliga misstag begicks i staden (det som begicks av ...[67] som skulle spränga den byggnad där Casado tog sin tillflykt, är ett av de allvarligaste).

2) Ledningen var svag, obeslutsam, oorganiserad; den hade varken en riktig ledare eller en beslutsam generalstab. Tid gick förlorad, ställningarna hölls utan att man, som krävs i sådana fall, tillämpa en djärv taktik, och fienden fick tid att samla sina styrkor och besegra oss. Även i det fallet var det de organisatoriska bristerna hos många av våra spanska ledande kamrater som till stor del lamslog deras agerande.

Situationen i Levante. Kamraterna i Levante leddes av Jesús Hernández, [Antonio] Uribes och [Jesús] Larrañaga. Några timmar före Casados kupp hade Hernández ringt till Negrín för att berätta att han ansåg att Miajas och generalstabens inställning var tvivelaktig och föreslog honom en åtgärd mot dem. Negrín beordrade honom att inte göra någonting (ordagrant: ”El mando manda hasta que no se subleve” [Befälet befaller så länge som det inte gör uppror]).[68] Efter Casados kupp rådfrågade han sin vän Scil., men denne verkade avskräckt från att vidta militära åtgärder (måste bekräftas). Hans linje var följande: förlita sig på de kommunistiska styrkorna i Levantearmén (särskilt 12:e armékåren, vars tre divisioner leddes av kommunister och vars befälhavare lät sig arresteras utan protest) och genom att hota general Menéndez med väpnade aktioner, tvinga honom att bryta med juntan, upphöra med all förföljelse av partiet och återgå till en folkfrontspolitik. En stor del av dessa mål uppnåddes (legalisering av partiet och frigivning av dess tidning i Valencia, frisläppande av de kommunister som arresterats den 7:e och 8:e, åtgärder mot den anarkistiska pressen för dess attacker mot partiet), och från den stunden agerade Menéndez som försvarare av partiet mot juntan. Om juntan hade krossats i Madrid skulle resultaten från Levante ha varit avgörande för att vi skulle kunna återskapa någon form av makt av enhetlig karaktär. Det som kamraterna i Levante inte gjorde var att skicka trupper till Madrid som förstärkning. Men ingen hade instruerat dem att göra det, och i

[67] Oläsligt ord.
[68] På spanska i original.

provinserna var alla övertygade om att Madrid inte behövde hjälp, eftersom det var där som partiet hade flest ”positioner” i armén.

Dokumentet från den 10 mars.[69] Den 9-10 mars hade Checa och jag åter tagit kontakt med situationen och partiorganisationen i Albacete. Det var då vi utarbetade dokumentet med titeln *Sanningen om de senaste dagarnas händelser*. Det skrevs den 10 mars i ett hus i Albacete där vi gömde oss och överlämnades samma dag till kamraterna i Albacete för spridning. Den situation vi befann oss i vid den tidpunkten var följande (enligt de uppgifter som vi då hade tillgång till):

a) Madrid. Planen att krossa juntan med en blixtsnabb insats hade misslyckats. Det betydde att vi hade besegrats. Kamraterna höll redan på att förhandla med juntan om att sätta stopp för kampen.

b) Levante. Den situation som jag just har beskrivit.

c) Cartagena. Lagligt sett i våra händer.

d) I resten av Spanien rådde extrem förvirring, men i allmänhet präglades situationen av förföljelse av partiet och dess nederlag. Hela kommunikationssystemet, vägnätet och all flyttrafik var i Casados händer. Partiet, som med stora svårigheter lyckats upprätthålla en halvlaglig ställning i vissa centra, hade krossats i andra. Det fann inget stöd bland massorna, eftersom de förväntade sig fred när som helst och, dominerade av den rasande antikommunistiska kampanjen, inte ville ha något med partiet att göra. De ”positioner”, de maktmedel som partiet tidigare hade till sitt förfogande, reagerade inte längre, med mycket få undantag.

e) Det var uppenbart att kriget var på väg att ta slut, men det var oklart på vilket sätt, och man kunde inte utesluta möjligheten av en sista strid, förutsatt att man lyckades återgå till en folkfrontssituation, åtminstone för att rädda ett större antal kadrer och på ett mer ordnat sätt.

I denna situation, då vi ansåg det ur alla synpunkter var omöjligt att uppmana till väpnad kamp för att störta juntan, ansåg vi att vi, innan vi utarbetade ett dokument som fastställde det historiska ansvaret, borde försöka med en sista politisk åtgärd, för att *a)* vinna några dagars tid för att bättre kunna organisera räddningen och evakueringen av våra kadrer; *b)* erbjuda en grund för samförstånd och enhet till de element som ogillade förföljelsen av kommunisterna och var missnöjda med juntans politik*; c)* om möjligt, och i händelse av att situationen skulle dra ut på tiden, återgå till en folkfrontspolitik, med stöd av dessa element.

Av alla dessa skäl är dokumentet, även om det innehåller en hård dom över juntan, formulerat i ett måttfullt språk och anger i slutet villkoren för att partiet ska erkänna juntan, villkor som inte kunde accepteras, men skulle kunna utgöra grunden för en enad samling av partiets vänner mot juntan.

Det är intressant att notera att de kamrater som ledde partiets aktion i Levante (Hernández), utan någon förbindelse med oss, också skrev den 9:e, tror jag, ett dokument (den enda kopia som jag hade gav jag till kamrat Díaz), som ur politisk synvinkel sammanfaller helt med vårt, men som inte innehåller något angrepp på juntan, medan vårt anklagar den för ”brott och förräderi” och för att ha agerat i Francos och utlandets intresse. Och vårt dokument ansågs vara alltför våldsamt av de kamrater som skulle trycka och sprida det.

Sista försöken till politisk handling. Den 11 mars (lördag) lyckades Checa och jag äntligen träffa Jesús och de andra Levante-ledarna vid Jesús kommandopost i bergen nära Valencia. Vi gick igenom läget och kom alla fram till att det inte längre fanns något att göra på den väpnade kampens väg, men att det fortfarande fanns en liten möjlighet att förändra situationen till vår

[69] Jfr rapporten av den 12 mars 1939 ovan.

fördel genom att förlita oss på en rad element som, även om de hade hjälpt juntan under de första dagarna, nu var missnöjda, förstod att de hade begått ett misstag, eftersom Casado inte hade någon färdig och välordnad fredslösning, som han hade låtit dem tro, och framför allt ville återgå till att samarbeta med kommunistpartiet. Vi beslöt att pröva den möjligheten. Bland dessa element fanns general Menéndez, överbefälhavare för hela armén,[70] republikanen Just, från Valencia, och socialisten Rodríguez Vega. Menéndez förklarade att han inte ville göra uppror mot juntan, men antydde att om vi förde Miaja till Valencia [71] skulle vi kunna organisera en politisk aktion mot Casado. Vi försökte göra det, men Casado, som anade faran, hindrade Miaja från att lämna Madrid.

Kontakterna med Menéndez och Just för att försöka vända situationen pågick i flera dagar. Men det hopp (eller den illusion) som vi fortfarande hyste försvann helt efter Menéndez resa till Madrid, omkring den 15 mars. Det var socialisten Carrillo[72] som, i samförstånd med de mest fanatiska antikommunisterna i hela landet och på direkt order av Casado, lyckades ta kontrollen över situationen i egna händer och få Menéndez att backa genom att hota honom med avsättning. Men det sista försöket till politisk handling gav oss många positiva resultat. För det första gjorde det att vi, skyddade i Valencia av Menéndez själv, kunde arbeta lite friare och knyta kontakter med nästan alla gräsrotsorganisationer för att bättre organisera evakueringen av våra kadrer. För det andra kunde vi därmed förhindra att våra militärer uteslöts ur armén och omedelbart arresterades överallt. Menéndez vägrade göra detta. För det tredje var det möjligt att förhindra att kommunisterna uteslöts ur UGT: vid ett möte med UGT:s ledning i Valencia (den 15:e eller 16:e) ställde sig Vega i det avseendet på våra kamraters sida mot caballeristerna, som krävde uteslutning. För det fjärde tillät han oss att använda någon juridisk möjlighet för evakuering av våra kadrer. För det femte tillät det oss att göra en verklig masspridning av partimanifestet som utarbetades mellan den 16:e och 17:e,[73] som innehöll en fullständig historisk och politisk bedömning av situationen i vilken kriget höll på att ta slut. Och slutligen gjorde det möjligt för oss att fram till slutet behålla viktiga och mycket användbara positioner i Cartagena.

Partiets gräsrotsorganisationer reagerade inte väl under den sista perioden. Kamraterna, som var isolerade från massorna, uteslutna från folkfronten, från rådhusen och överallt annars, var mycket rädda för varje åtgärd eller uttalande. I det praktiska arbetet hade den plötsliga förändringen gjort att nästan alla tappat orienteringen. De var vana vid makten och de handlingsmöjligheter som den erbjöd, men kunde inte längre agera i en situation av halvlegalitet som då rådde. Som ett vackert undantag måste vi framhålla den energiska attityden hos en kamrat, en ledamot i Valencias kommunfullmäktige, som med extraordinär kraft i det kommunala plenarmötet fördömde Casados förräderi och försvarade vår enhetspolitik. Han fängslades och jag vet inte var han är nu. I Valencia bildade vi, i enlighet med det mandat vi fått, en ny partiledning bestående av följande kamrater: Larrañaga, Rosas, Sosa, Navarro, Ballesteros, Montoliu, Pinto och en ung man. Under de senaste dagarna har vi arbetat tillsammans med denna nya ledning.

Runt den 20:e, när den nya ledningen redan hade organiserat sitt arbete, blev vi tillsagda att åka till Cartagena, där det fanns en möjlighet att kunna lämna landet. Jesús var redan där. När vi anlände (natten till den 21 mars) insåg vi att denna möjlighet inte fanns, och på morgonen den 24 mars tvingades vi att med våld ta över ett flygfält och tre flygplan. Vi lämnade Totana

---

[70] Leopoldo Menéndez López, republikansk general som befälhavare för armén i öster under krigets sista skede
[71] José Miaja Menant, republikansk armégeneral, spelade en viktig roll i försvaret av Madrid; därefter befälhavare för den centrala och södra fronten och sedan generalinspektör för de väpnade styrkorna, och slutligen ordförande i Casados nationella försvarsråd.
[72] Wenceslao Carrillo, ledare för PSOE, deltog i kuppen som Casado organiserade för att störta Negríns regering. Far till Santiago Carrillo, framtida ledare för PCE.
[73] Texten finns med ovan (*Manifest från PCE:s centralkommitté av den 18 mars 1939*).

(Cartagena) klockan sex och landade vid tiotiden i Mostaganem (Algeriet). Med mig var Jesús Hernández, Checa, Diéguez, Uribes, Palau, Virgilio Llanos m.fl..

V. Några allmänna slutsatser

När man betraktar de händelser som ledde fram till nederlaget och krigsslutet i sin helhet, verkar det som att man kan dra följande slutsatser:

1) Kommunistpartiets allmänna politiska linje, kamp för folkfronten, för en så nära aktionsenhet med socialistpartiet som möjligt och för hela folkets enhet kring den nationella enhetsregeringen, var riktig. Endast tack vare folkfrontens existens och aktionsenheten mellan socialistpartiet och kommunistpartiet gjorde det möjligt för det spanska folket att stå emot den fascistiska offensiven i 32 månader, trots intriger från kapitulationistiska element och fiendens agenter och trots den alltmer ogynnsamma internationella situationen. Att folkfrontspolitiken var riktig bekräftas till fullo av den spanska erfarenheten.

2) Även om ytterligare motstånd och seger inte var möjligt, måste de grundläggande orsakerna till detta sökas i den ogynnsamma internationella situationen, i de franska och brittiska regeringarnas stöd till de italiensk-tyska inkräktarna genom ”icke-interventionspolitiken” och dess ödesdigra följder, i de stora ”demokratiska” västeuropeiska ländernas (Frankrike och England) och den internationella socialdemokratins svek mot det spanska folket, samt i det otillräckliga politiska stödet från proletariatet i de kapitalistiska länderna, som visserligen sympatiserade med republiken och gav den mycket materiell hjälp (framför allt genom de kommunistiska partiernas verksamhet; de internationella brigaderna ...),[74] inte lyckades få slut på den italiensk-tyska interventionen och noninterventionspolitiken.

3) Samtidigt måste det erkännas att även i denna ogynnsamma situation hade det varit möjligt med ett betydligt mycket effektivare och mer uthålligt motstånd, större framgångar för den spanska republiken på det politiska och militära området och kanske t o m en seger, om det inte hade funnits en rad interna svagheter som bidrog till att försvaga och till slut bryta ned folkets, arméns och regeringens motstånd. Uppmärksamheten bör riktas mot följande fakta:

a) Enheten mellan de olika folkliga antifascistiska partierna och organisationerna var inte tillräcklig; i många avseenden var den endast formell och ytlig, och ledde inte till att alla antifascistiska krafter accepterade och lojalt samarbetade för att förverkliga ett gemensamt åtgärdsprogram som krävdes för att organisera motståndet och besegra fienden. Under lång tid satte nästan alla partier sina egna intressen före folkets och krigets allmänna intressen, och återgick inte till en verkligt enad politik förrän efter nederlagets hårda läxa, efter att ha förlorat dyrbar tid och gett fienden tid att organisera sig och skaffa sig fördelar. Ur denna synvinkel måste enbart kommunistpartiet undantas. Denna brist på enhet berodde till stor del på att de andra antifascistiska organisationerna, trots vårt partis korrekta och kraftfulla ställningstagande, inte erkände krigets karaktär av självständighetskrig redan från början, utan först ganska sent, och att de, och framför allt republikens regering, inte snabbt drog alla de slutsatser som borde ha dragits av detta faktum. Under lång tid arbetade och kämpade de inte som de borde ha gjort i ett självständighetskrig mot stora imperialistiska länder, utan som de kunde ha gjort i ett spanskt inbördeskrig under förra seklet. Detta förklarar också att folkfrontens organ i praktiken försvann under hela krigets första period. Enheten reducerades till en paroll som alla ropade, medan det i landet rådde våldsam oenighet och följaktligen en oerhörd oordning.

b) Arbetarklassen var i början av kriget djupt splittrad, inte bara i två, utan i tre sektorer (kommunister, socialdemokrater, anarkister), och under krigets gång lyckades man inte övervinna denna splittring av proletariatet. Det var omöjligt att förverkliga facklig enhet. Enhet i handling mellan kommunistpartiet och socialistpartiet förverkligades först under krigets andra

[74] Oläsligt ord.

år och blev aldrig fullständig. Det var inte möjligt att skapa ett enat arbetarparti. Följaktligen kunde proletariatet inte inom folkfronten och bland folket spela den roll som tillkom det som den sammanhållande kraften för alla antifascistiska krafter och hela nationen och som den verkligt ledande kraften under kriget, och fienderna utnyttjade denna splittring. En del av arbetarklassen kastade sig in i förverkligandet av anarkismens felaktiga sociala teorier, vilket ledde till oordning och slöseri, skadade småbourgeoisien och de antifascistiska bönderna och gjorde att de aldrig, fram till krigsslutet, förstod krigets och revolutionens sanna karaktär. Den korporativa obenägenheten att samverka med andra kunde aldrig övervinnas och gjorde det oerhört svårt att organisera produktionen och ekonomin.

c) Under hela kriget fanns det aldrig något verkligt demokratiskt styre i den spanska demokratiska republiken och i landets politiska liv. Tvärtom försökte ledarna för partierna och de fackliga organisationerna ständigt förhindra massornas aktiva och kontinuerliga deltagande, på demokratiska grunder, i det politiska livet. Idén att regelbundet anordna folkomröstningar för att välja kommunfullmäktige, parlamentsledamöter osv., avvisades alltid. Man vägrade att bygga upp folkfrontens organisation på grundval av kommittéer som valdes och kontrollerades direkt av massorna. Även inom fackföreningarna infördes och upprätthölls ganska allvarliga begränsningar av demokratin. Därmed återföll man gradvis tillbaka till gamla reaktionära organisationsformer i det spanska politiska livet, baserade på ”caciquismo” [pampvälde] och personliga fästen, som förde en hård kamp mot varandra. Denna brist på direkt massdeltagande i styrningen av landets politiska liv förvärrade förseningarna i lösningen av problemen, svårigheten att låta allmänintresset att segra över särintressen och, framför allt, svårigheten att i grunden förnya landets ledning. På både central och lokal nivå kvarstod många enhetsfientliga element i ledande ställning, som var oförmögna att förstå krigets natur, som inte arbetade energiskt för segern och som på ett eller annat sätt fördröjde och saboterade den. Samma effekt hade den bristande uppmärksamheten på propagandan och de hinder som lades i vägen för dess utveckling. Denna brist på konsekvent demokrati tvingade kommunistpartiet och de uppriktiga anhängarna av enhet i motståndskampen att ständigt godta kompromisser och manövrera mitt bland intriger och mer eller mindre dolda fiender. Inte ens kommunistpartiet förstod fullt ut att en av de grundläggande orsakerna till republikens svaghet var bristen på demokrati. Partiet accepterade och genomförde kampanjen för att utlysa val utan övertygelse.

d) Kampen mot folkets och den republikanska regimens fiender, mot de förrädare som Franco lämnat kvar i armén och statsapparaten, mot fascismens agenter, mot trotskisterna, mot femtekolonnarna och mot illojala element i allmänhet, liksom mot kapitulanterna, fördes inte av regeringen och folkfronten med energi, vaksamhet och konsekvens. Ett stort antal av dessa element, som infiltrerat de olika partierna, skyddades av olika politiska ledare, försvarades av (trotskistiska) ledare för SAI [Socialistiska Arbetarinternationalen] och av representanter för utländska regeringar, kvarstod i de antifascistiska organisationerna och i folkfronten, intog mycket viktiga lednings- och arbetsposter, saboterade genomförandet av folkfrontens politik och regeringens kloka beslut, undergrävde folkets enhet och demoraliserade en del av massorna. I slutet av kriget kunde förrädarna räkna med dessa element.

e) Å andra sidan försummade alla folkfrontens organisationer (inklusive kommunistpartiet) och republikens regering arbetet i de områden som ockuperades av Franco och invasionsarmén. Man glömde att det i detta område, och framför allt i Francos armé, fanns en massa bönder och arbetare som utgjorde en formidabel reserv för folkfronten och som, om man hade arbetat inifrån, skulle ha kunnat spela en avgörande roll för att försvaga den fascistiska regimen och skulle ha kunnat utgöra grunden för en gerillarörelse på landsbygden. Det faktum att kommunistpartiet under hela kriget, och trots de ansträngningar som gjordes 1938, inte lyckades genomföra något seriöst arbete i Francos område, måste betraktas som mycket allvarligt.

Dessa grundläggande politiska svagheter var orsaken till en hel rad misstag och svagheter som det skulle ta för lång tid att räkna upp här. Bland de viktigaste anser jag följande:

förseningar i organisationen av armén och dess svaghet in i det sista, jämfört med fiendens armé; bristande politisk enighet inom armén; mycket låg militär disciplin; avsaknad av verklig ”militär sekretess” som respekteras av alla; felaktig politik när det gäller reserver; åsidosättande av befästningsarbetet; avsaknad av en fullständig utrensning av arméns högsta befäl; avsaknad av en fullständig utrensning av arméns högsta befäl;

enorm försening under hela kriget när det gällde att vidta de åtgärder som krävdes;

brist på regelbunden verksamhet och inaktivitet hos flottan, som utgjorde en fristad för illojala och misstänksamma element;

enorma förseningar i organiseringen av krigsindustrin, till följd av illusionen att allt kunde införskaffas från utlandet; bristande förståelse hos många fackföreningsledarna, ända in i det sista, om uppgiften att organisera krigsindustrin;

en felaktig jordbrukspolitik, där bönderna tvingades in i ett kollektiviseringssystem som en stor del av dem varken kunde förstå eller acceptera;

överdrifter och ödesdigra konsekvenser av systemet med ”facklig organisering” av industrin, vilket utgjorde ett av de största hindren för ett rationellt utnyttjande av landets alla ekonomiska resurser och tvärtom ledde till slöseri och oordning;

brist på radikal rensning av statsapparaten, förekomsten inom denna av sabotörer, spekulanter och fiendeagenter; konsekvens: en objektivt omotiverad oordning när det gällde grundläggande tjänster, såsom transporter, livsmedelsförsörjning, elförsörjning, järnvägar etc;

felaktig nationell politik: bristande förståelse för det nationella problemet å ena sidan och uppflammande nationalism och regionalism å andra sidan;

brist på måttfullhet i privatlivet hos nästan alla ledare i partierna, fackföreningarna, armén och staten, vilket inte bara var en källa till slöseri, utan också fjärmade dessa ledare från massorna. Vårt parti var inte befriat från dessa brister.

När det gäller vårt parti, som höll en korrekt linje och under hela kriget konsekvent kämpade för enhet och motstånd mot kapitulanterna, mot folkets fiender och för ett korrekt regeringsprogram, bör man också peka på en hel rad svagheter som hindrade det att spela en viktigare roll:

a) Partiets grundläggande brist ligger enligt min mening i det faktum att det, trots att det utvecklades enormt under kriget, inte lyckades vinna ett avgörande inflytande i de två stora arbetarcentrumen, Barcelona och Madrid. Barcelonas proletariat förblev till största delen under anarkismens inflytande, Madrids proletariat förblev till största delen under inflytande av socialdemokratins enhetsfientliga element (caballerister, trotskister). Förbindelserna med den anarkistiska massan och det organiserade arbetet inom denna försummades alltid; när det gällde socialistpartiet gjordes det aldrig någon åtskillnad mellan ledarna, som det var nödvändigt att bekämpa på grund av deras felaktiga politik, och mellancheferna och massorna, som vi kunde påverka och vinna över;

b) partiets och även dess lednings uppmärksamhet var i allmänhet mer inriktad på den absolut nödvändiga kampen att erövra ledarpositioner, särskilt i armén, än på arbetet med att stärka och systematiskt organisera partiets band med massorna. Konsekvenser: partiets fackliga arbete, som till en början var helt försummat och som även senare var svagt; problemet med att organisera de partilösa massorna försummades; fram till de sista månaderna ägnades endast

föga uppmärksamhet åt att lösa de ekonomiska problem som närmast berörde massorna (försörjning, distribution etc.);

c) partikadrerna, som till stor del anslöt sig till oss strax före kriget eller under kriget, skolades, assimilerades och bolsjeviserades inte tillräckligt snabbt. Trots de stora ansträngningar som gjordes i detta avseende, var kadern inom partiorganisationen alltid, till största delen, svag och initiativlös, och tenderade att inom vår organisation tillämpa metoder som var typiska för ”caciquismo”. Särskilt när det gäller de militära kadrerna tog partiet emot många yrkesmilitärer utan kontroll och utan att anstränga sig för att utbilda dem till kommunister eller kräva att de alltid skulle stå till svars för sina handlingar inför partiet (ingen känd militär officer blev någonsin offentligt bestraffad för sina misslyckanden eller misstag. Inte ens Burilo utesluts offentligt). Det är en av anledningarna till att så många kommunistiska militärer förrådde oss i sista stund;

d) kampanjen för facklig enhet inleddes sent; försening i kampen mot trotskismen vid tiden för POUM-rättegången; enorm försening och verklig impotens i arbetet i den franskockuperade zonen, etc;

e) Metoden med självkritik, att utbilda partiet och dess kadrer, att stimulera och korrigera dem, tillämpades inte kontinuerligt och systematiskt. I partiet fanns det alltid mer stolthet, inte alltid berättigad, än en kritisk anda;

f) Partiledningen, i synnerhet, var alltid starkare i propagandaarbetet än i organisationsarbetet. Dess arbete var under hela perioder djupt oorganiserat. År 1937 försummade den hjälpen till norr. År 1938 försummade den arbetet i den centrala zonen. Kopplingen mellan regeringsarbetet och partiarbetet i övrigt var alltid svag, liksom organiseringen av direkta kontakter med ledningarna för de andra antifascistiska organisationerna. Ansvarskänslan hos de ledande kamraterna i partiet var inte alltid särskilt hög. En del av dem hade förlorat de direkta kontakterna med massorna (i PB fanns inga fackföreningsledare alls, medan ledarna för socialistpartiet nästan alla samtidigt var ledare för stora fackliga organisationer. Jag minns få fall där välkända partiledare varit direkt involverade i en fackförenings verksamhet);

g) När det gäller den sista perioden av kriget tror jag att de brister och fel som visade sig där framför allt måste betraktas som en följd av dessa allmänna och permanenta svagheter hos partiet och dess organisation. Politiskt sett bromsade och förlamade rädslan för att splittra folkfronten, vid en tidpunkt då enheten var allvarligt hotad och då alla andra partier tenderade att splittras, vid vissa tillfällen partiets agerande i ledningen och vid basen. Under denna period gjorde partiet sitt agerande alltför beroende av president Negrín och begick misstag i sina relationer med massorna, vilket bidrog till dess isolering. Förberedelserna för att slå tillbaka statskuppen visade sig vara svaga ur organisatorisk synvinkel och genomfördes utan tillräckliga beslut och utan perspektiv. Många praktiska fel av politisk-militär karaktär begicks (för få ledande styrkor i Madrid, som förlitade sig på osäkra element, för många ledande styrkor koncentrerade nära regeringen där de inte hade något att göra, underlåtenhet att överföra några av dessa styrkor till Madrid omedelbart efter nyheten om statskuppen för att stärka aktionen på denna avgörande plats, etc.). Som ett resultat av allt detta fann sig ledningen vid ett visst tillfälle överväldigad och maktlös och var inte längre i stånd att dominera händelserna och besegra motståndaren, något som med tanke på den objektiva situationen förvisso var mycket svårt, men inte omöjligt.

Förkortningar

CK	Centralkommitté
CNT	Confederación Nacional de Trabajo (Nationella arbetskonfederationen) anarkosyndikalistisk landsorganisation
ERC	Esquerra Republicana de Catalunya (Kataloniens republikanska vänster)
FAI	Federación Anarquista Ibérica (Iberiska anarkistiska federationen)
IAA	Internationella arbetarassociationen (syndikalistisk international)
IB	Internationella brigaderna
IR	Izquierda Republicana (Republikanska vänstern)
JSU	Juventud Socialista Unificada (Förenade socialistiska ungdomen)
KP	Kommunistiska partiet
PB	Politbyrån
PCE	Partido Comunista de España (Spaniens kommunistiska parti)
PCF	Parti Communiste Français (Franska kommunistpartiet)
POUM	Partido Obrero de Unificación Marxista (Arbetarpartiet för marxistisk enhet)
PSOE	Partido Socialista Obrero Español (Spanska socialistiska arbetarpartiet)
PSUC	Partit Socialista Unificat de Catalunya (Kataloniens förenade socialistiska parti, under kommunistisk kontroll)
SAI	Socialistiska Arbetarinternationalen (1923-1940)
SFIO	Section Française de l'Internationale Ouvrière. (Franska socialistpartiet)
SIM	Servicio de Investigación Militar (Militär säkerhetstjänst)
UR	Unión Republicana (Republikanska unionen)
US	Unidad Sindical (Facklig enhet)

Lästips

Tidsdokument:

Stalin, Komintern och den spanska revolutionen (från andra halvåret 1936)
Sovjetunionen, Komintern och Spanien 1937.

Processen mot POUM - Artiklar ur Folkets Dagblad och Arbetaren (hösten 1938)

Världen i dag - tidskrift för politik, ekonomi och arbetarrörelse. Specialnummer (1938) om Spanien. (Komintern-publikation)

Felix Morrow: Om spanska inbördeskriget 1938-39

Historiska arbeten:

Fridrikh I Firsov, Harvey Klehr, John Earl Haynes: Komintern och spanska inbördeskriget.

Burnett Bolloten: Spanska inbördeskriget: Revolution och kontrarevolution (bok)

Fernando Claudín: Den olägliga revolutionen (Spanien 1936-1939).

Augustín Guillamón: Rättegången mot de spanska bolsjevik-leninisterna (stalinisterna försökte även åtala och döma de ”riktiga” trotskisterna)

Pelai Pagès: Katalonien i krig och revolution, 1936-1939 (bok) och Stalinisterna och POUM under inbördeskriget i Spanien

Av de ovannämnda historiska arbetena innehåller artikeln av Firsov, Kleher och Haynes en del intressanta uppgifter om Togliattis öde efter nederlaget i Spanien. Han verkade först i Frankrike, men fängslades efter ett tag av de franska myndigheterna. Efter sovjetiska påtryckningar frigavs han i början av 1940 och förflyttades till Moskva. Hans ställning var även där problematisk, bl a därför att ledande spanska kommunister (Díaz och Ibárruri) hävdade att de saknade förtroende för honom. Under en tid fick han därför bara medverka i radiosändningar och inte när det gällde hemlig verksamhet.[75]

Några avslutande kommentarer

Togliatti försöker givetvis framställa kommunisternas agerande i så positiv dager som möjligt. Utifrån hans redogörelse är det svårt att förstå hur det kan komma sig att ett så utbrett hat mot kommunisterna växte fram bland övriga politiska partier och organisationer. Det handlar om förtryck och förföljelse av politiska motståndare av alla de slag, särskilt anti-stalinistiska socialister och anarkister. Detta behandlas av de flesta historiska arbeten, i synnerhet Burnett Bollotens ovannämnda arbete, men även i Hugh Thomas klassiska Spanska inbördeskriget och Antony Beevors nyare *Spanska inbördeskriget* (2006), liksom de ovannämnda texterna av Pelai Pagès (2007) – Beevors och Pagès har båda haft tillgång dokument som blev tillgängliga via tidigare stängda arkiv, i synnerhet sovjetiska men även spanska dito.

Något som läsaren bör lägga märke till är att Togliatti i flera av sina rapporter refererar till "trotskisternas" sabotage och undergrävande verksamhet i armén, fackföreningarna och andra partier. Dessa anklagelser var typiska för de stalinististiska kommunistpartierna och Komintern under 1930-talet, i synnerhet under den "stora terrorn" 1936-1939. "Trotskism" var ett skällsord som tillämpade på det mesta som man inte gillade. I Spanien fanns vid denna tidpunkt bara några tiotal "riktiga" trotskister. Under inbördeskrigets slutskede hade nog det antistalinsiska arbetarpartiet POUM, som *inte* var trotskistiskt, fortfarande ett visst ideologiskt inflytande. Detta trots att det förbjöds redan sommaren 1937 och många av partiets ledande representanter hade fängslats (och flera mördats, bl a Andreu Nin), inklusive partiets centralkommité som som senare (i oktober 1938) även åtalades i en av stalinisterna arrangerad rättegång, där de flesta av de åtalade också dömdes till fängelse, men det var givetvis mycket försvagat organisatoriskt. Det är anmärkningsvärt att Togliatti trots detta så sent som våren 1939 hävdar att "trotskister", med vilket han syftar på POUM, hade tillräcklig styrka för att i avsevärd grad påverka socialistpartiet, anarkisterna, de republikanska partierna och krigsmakten. Detta motsvarade inte verkligheten, men kampanjer mot "trotskism" och förföljelser av "trotskister" var en viktig del av den stalinistiska världsrörelsens officiella politik.

---

[75] Det framgår av en notering daterad 19 juli 1941 i *The Diary of Georgi Dimitrov*, s. 182